

**T.C.
ERZİNCAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI**

HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNU'NA GÖRE TAHKİM

Yüksek Lisans Tezi

Yavuz KORUCU

Danışman

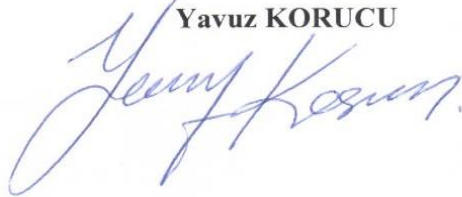
Doç. Dr. İbrahim ÖZBAY

ERZİNCAN 2015

TEZ BİLDİRİMİ

“Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Tahkim” isimli **“Yüksek Lisans”** tezim tarafımda intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim. 05/06/2015

Yavuz KORUCU

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu alışma, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalında jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Danışman Jüri : Doç. Dr. İbrahim ÖZBAY

Jüri : Doç. Dr. Şafak NARBAY

Jüri : Yrd. Doç. Dr. Murat ERDEM

HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU'NA GÖRE

TAHKİM

Yavuz KORUCU

Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2015

Tez Danışmanı: Doç. Dr. İbrahim ÖZBAY

ÖZET

“Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Tahkim” adlı bu çalışmada öncelikle tahkimin tanımı, hukuki niteliği, türleri, olumlu ve olumsuz yönleri, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden farklılıkları incelenmiştir. Daha sonra tahkim sözleşmesi, hakem sözleşmesi ve hakem- bilirkişilik kurumu ele alınmıştır. Çalışmanın devamında hakem seçimi, tahkimle ilgili usul ilkeleri ve tahkim yargılaması incelenmiştir. Son olarak tahkim süresi, tahkim yargılamasının sona ermesi, hakem kararı ve hakem kararlarına karşı kanun yolları hakkında bilgi verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tahkim, Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Hakem, İptal Davası.

ARBITRATION ACCORDING TO THE CODE OF CIVIL PROCEDURE

Yavuz KORUCU

**Erzincan University, Institute of Social Sciences, Department of
Private Law**

M. A. Thesis, June 2015

Thesis Supervisor: Assoc. Prof. Dr. İbrahim ÖZBAY

ABSTRACT

“Arbitration According to the Code of Civil Procedure” called in this study. First of all, it was analyzed description of arbitration, its legal attributes, its types, its positive and negative aspects, the diversity of the differences of arbitration from alternative dispute resolution methods. Secondly it was analyzed arbitration agreement, arbitrator agreement and arbitrator-expertise institution. In the next parts of study, it was handled arbitrator selection, arbitrator trial and procedures and principles possessed arbitrator trial. Finally it was examined the end of arbitrator trial arbitral decision and the legal ways against the arbitral decision.

Keywords: Arbitration, Civil Procedure Code, Arbitral, Suit of Nullity.

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ.....	I
TEZ KABUL TUTANAĞI.....	II
ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
KISALTMALAR ÇETVELİ.....	XIV
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TAHKİME İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

I. TAHKİM KAVRAMI	2
A. Tanım.....	2
B. Tahkimin Uygulama Alanı	4
C. Tahkimin Zaman Bakımından Uygulanması.....	5
D. Tahkime Elverişlilik	8
E. İtiraz Hakkından Feragat	13
F. Tahkimde Görevli ve Yetkili Mahkeme	13
G. Mahkemenin Yardımı.....	15
II. TAHKİMİN HUKUKİ NİTELİĞİ	16
III. TAHKİM TÜRLERİ	17
A. Zorunlu (Mecburi) Tahkim- İhtiyari Tahkim.....	17
1. Zorunlu (Mecburi) Tahkim.....	17
2. İhtiyari Tahkim.....	19
B. İç (Milli) Tahkim- Dış (Milletlerarası) Tahkim.....	19

1. İç (Milli) Tahkim	19
2. Dış (Milletlerarası) Tahkim	19
C. Ad Hoc (Arızı) Tahkim- Kurumsal Tahkim	20
1. Ad Hoc (Arızı) Tahkim	20
2. Kurumsal Tahkim	22
D. İki Taraflı Tahkim- Çok Taraflı Tahkim	23
1. İki Taraflı Tahkim	23
2. Çok Taraflı Tahkim	24
E. Tek Kademeli Tahkim- İki Kademeli Tahkim	24
1. Tek Kademeli Tahkim	24
2. İki Kademeli Tahkim	24
F. Asimetrik Tahkim	24
IV. TAHKİMİN OLUMLU VE OLUMSUZ YÖNLERİ	25
A. Tahkimin Olumlu Yönleri	25
1. Hızlılık (Çabukluk)	25
2. Ucuzluk	26
3. Gizlilik	27
4. Esneklik	28
5. Uzmanlık	28
B. Tahkimin Olumsuz Yönleri	29
V. TAHKİMİN ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YÖNTEMLERİNDEN FARKLARI	30
A. Genel Olarak	30
B. Arabuluculuk	32
C. Diğer Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri	32

1. Uzlaştırma.....	32
2. Tarafsız Ön Değerlendirme	33
3. Vakıaların Saptanması Yöntemi.....	33
4. Arabuluculuk- Tahkim Yöntemi	34
5. Mini Yargılama	34
VI. HAKEM- BİLİRKİŞİLİK KURUMU	35
VII. TAHKİM SÖZLEŞMESİ.....	37
A. Tahkim Sözleşmesinin Tanımı	37
B. Tahkim Sözleşmesinin Hukuki Niteliği	37
C. Tahkim Sözleşmesinin Türleri.....	40
1. Genel Olarak.....	40
2. Tahkim Şartı (Kaydı).....	40
3. Ayrı Bir Tahkim Sözleşmesi	42
D. Tahkim Sözleşmesinin Şekli	42
E. Tahkim Sözleşmesinin Etkisi.....	44
VIII. HAKEM SÖZLEŞMESİ	46

İKİNCİ BÖLÜM

HAKEM SEÇİMİ, TAHKİMLE İLGİLİ USUL İLKELERİ VE TAHKİM YARGILAMASI

I. GENEL OLARAK.....	49
II. HAKEM VEYA HAKEM KURULUNUN SAYISI, SEÇİMİ, GÖREVİNİN SONA ERMESİ VE YENİ HAKEM SEÇİMİ.....	50
A. Hakem Sayısı.....	50
B. Hakemlerin Seçimi	51
1. Genel Olarak.....	51

2. Hakemlerin İsmen Belirlenmesi	54
3. Tarafların Hakemi Sonradan Seçmeyi Kararlaştırması	57
4. Hakemlerin Üçüncü Kişi veya Kurum Tarafından Seçilmesi	57
C. Hakemin Görevinin Sona Ermesi	60
1. Hakemin İstifası.....	60
2. Hakemin Reddi	61
a) Genel Olarak.....	61
b) Hakemin Reddi Sebepleri	61
c) Hakemin Reddi Usulü.....	63
3. Hakemin Çekinmesi (Yasaklılığı)	65
4. Hakemin Azledilmesi	65
D. Hakemlerin Hukuki Sorumluluğu	66
E. Yeni Hakem Seçimi	67
III. HAKEMİN KENDİ YETKİSİ HAKKINDA KARAR VERMESİ	68
IV. TAHKİMLE İLGİLİ USUL İLKELERİ	71
A. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Düzenlenen İlkeler	71
1. Tasarruf İlkesi.....	71
2. Taraflarca Getirilme İlkesi.....	72
3. Tarafların Eşitliği İlkesi.....	72
4. Taleple Bağlılık İlkesi	73
5. Hukuki Dinlenilme Hakkı.....	74
6. Aleniyet İlkesi.....	75
7. Dürüst Davranma ve Doğruyu Söyleme Yükümlülüğü	76
8. Usul Ekonomisi İlkesi.....	76
9. Hakemin Davayı Aydınlatma Ödevi.....	77

10. Yargılamanın Sevk ve İdaresi	77
B. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Düzenlenmeyen İlkeler	77
1. Doğrudanlık İlkesi	77
2. Adil Yargılanma Hakkı.....	78
3. Sözlülük Yazılılık İlkesi	78
4. Yargılama Konusunun Sınırlı Olması İlkesi.....	78
5. Teksif İlkesi	79
V. TAHKİMDE DAVANIN AÇILMASI.....	80
A. Tahkimde Davanın Açıldığı An	80
B. Tahkim Yeri.....	81
C. Yargılama Usulünün Belirlenmesi	82
D. Davanın Açılması ve Davaya Cevap Verilmesi	85
1. Dava Dilekçesi.....	85
2. Cevap Dilekçesi	87
E. Davanın Açılmasının Sonuçları	88
F. Karşı Dava Açılması	90
G. Tahkim İtirazı	91
VI. TAHKİM YARGILAMASINDA İNCELEME AŞAMASI	93
A. Duruşma Yapılması veya Dosya Üzerinden İnceleme.....	93
B. Taraflardan Birinin Yargılamaya Katılmaması	94
C. Hakem veya Hakem Kurulunca Bilirkişiye Başvurulması	95
D. İspat	96
E. Delillerin Toplanması	96
VII. TAHKİM YARGILAMASINDAKİ BAZI ÖZEL DURUMLARIN İNCELENMESİ	97

A. Duruşmaların Açıklığı	97
B. Adli Tatil ve Adli Yardım	98
1. Adli Tatil	98
2. Adli Yardım.....	98
C. Geçici Hukuki Korumalar	99
1. İhtiyati Tedbir	99
2. İhtiyati Haciz	105
3. Delil Tespiti	105
D. Dava Arkadaşlığı	107
1. Mecburi Dava Arkadaşlığı.....	107
2. İhtiyari Dava Arkadaşlığı	109
E. Davaya Müdahale ve Davanın İhbarı	110
1. Davaya Müdahale	110
a) Asli Müdahale.....	110
b) Fer'i Müdahale	111
2. Davanın İhbarı	112
F. Davaya Son Veren Taraf İşlemleri.....	113
1. Genel Olarak.....	113
2. Feragat	114
3. Kabul	114
4. Sulh.....	115
G. Islah	116
H. Tarafların İsticvabı	117

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TAHKİM SÜRESİ, TAHKİM YARGILAMASININ SONA ERMESİ, HAKEM KARARI VE HAKEM KARARLARINA KARŞI KANUN YOLLARI

I. GENEL OLARAK.....	119
II. TAHKİM SÜRESİ.....	119
A. Genel Olarak.....	119
B. Sürenin Başlangıcı.....	120
C. Sürenin Sonu.....	123
D. Sürenin Uzatılması.....	123
E. Tahkim Süresini Durduran Hâller.....	129
III. TAHKİM YARGILAMASININ SONA ERMESİ.....	130
IV. HAKEM KARARI.....	131
A. Hakem Kararının Verilmesi Usulü.....	131
B. Hakem Kararının Şekli, İçeriği ve Saklanması.....	137
C. Hakem Kararlarının Kesin Hüküm Niteliği.....	139
D. Hakem Kararının Tavzihi, Düzeltilmesi ve Tamamlanması.....	141
1. Genel Olarak.....	141
2. Hakem Kararının Tavzihi.....	142
3. Hakem Kararının Düzeltilmesi.....	143
4. Hakem Kararının Tamamlanması.....	144
E. Tebligat.....	145
F. Hakem Ücreti.....	147
G. Avans Yatırılması ve Giderlerin Ödenmesi.....	152
H. Hakem Kararlarının İcrası.....	153

İ. Tahkimde Uygulanmayacak Hükümler	153
V. HAKEM KARARLARINA KARŞI KANUN YOLLARI.....	155
A. Genel Olarak.....	155
B. İptal Davası.....	159
1. Görevli ve Yetkili Mahkeme	159
2. İptal Davası Açma Süresi	159
3. İptal Sebepleri.....	160
a) Tarafların Ehliyetsizliği (HMK m. 439/2-a).....	160
b) Tahkim Sözleşmesinin Geçersizliği (HMK m. 439/2-a)	160
c) Hakem veya Hakem Kurulunun Seçiminde Kararlaştırılan Usule Uyulmaması (HMK m. 439/2-b).....	161
d) Hakem Kararının Tahkim Süresi İçinde Verilmemesi (HMK m. 439/2-c)	163
e) Hakem veya Hakem Kurulunun Hukuka Aykırı Olarak Yetkileri Hakkında Karar Vermesi (HMK m. 439/2-ç).....	163
f) Sözleşme Dışında Kalan Bir Konuda Karar Verilmesi veya Talebin Tamamı Hakkında Karar Verilmemesi ya da Yetkinin Aşılması (HMK m. 439/2-d).....	164
g) Tahkim Yargılamasının Usule Aykırı Yürütülmesi (HMK m. 439/2-e)	166
h) Tarafların Eşitliği İlkesine ve Hukuki Dinlenilme Hakkına Uyulmaması (HMK m. 439/2-f).....	168
i) Uyuşmazlığın Türk Hukukuna Göre Tahkime Elverişli Olmaması (HMK m. 439/2-g)	169
j) Hakem Kararının Kamu Düzenine Aykırı Olması (HMK m. 439/2-ğ)	170
4. İptal Davasında Yargılama Usulü	170
5. İptal Davası Sonucunda Verilen Kararlara Karşı Kanun Yolları ...	172
6. İptal Davasının Zaman Bakımından Uygulanması.....	173
a) 6545 Sayılı Torba Kanun'dan Önceki Durum.....	173
b) 6545 Sayılı Torba Kanun'dan Sonraki (Mevcut) Durum.....	175
C. YARGILAMANIN İADESİ.....	176

1. Genel Olarak.....	176
2. Görevli ve Yetkili Mahkeme	179
3. Yargılamanın İadesi Süresi.....	181
4. Yargılamanın İadesi Sebepleri.....	182
a) Davaya Bakması Yasak Olan Yahut Hakkındaki Ret Talebi, Merciiince Kesin Olarak Kabul Edilen Hakemin Karar Vermiş veya Karara Katılmış Bulunması (HMK m. 375/1-b).....	182
b) Vekil veya Temsilci Olmayan Kimselerin Huzuruyla Davanın Görülmüş ve Karara Bağlanmış Olması (HMK m. 375/1-c).....	182
c) İfadesi Karara Esas Alınan Tanığın, Karardan Sonra Yalan Tanıklık Yaptığının Sabit Olması (HMK m. 375/1-e)	183
d) Bilirkişi veya Tercümanın, Hükme Esas Alınan Husus Hakkında Kasten Gerçeğe Aykırı Beyanda Bulunduğunun Sabit Olması (HMK m. 375/1-f)....	183
e) Lehine Karar Verilen Tarafın, Karara Esas Alınan Yemini Yalan Yere Ettiğinin, İkrar veya Yazılı Delille Sabit Olması (HMK m. 375/1-g)	184
f) Lehine Karar Verilen Tarafın, Karara Tesir Eden Hileli Bir Davranışta Bulunmuş Olması (HMK m. 375/1-h).....	185
g) Bir Dava Sonunda Verilen Hükümün Kesinleşmesinden Sonra Tarafları, Konusu ve Sebebi Aynı Olan İkinci Davada, Öncekine Aykırı Bir Hüküm Verilmiş ve Bu Hükümün de Kesinleşmiş Olması (HMK m. 375/1-i).....	186
h) Kararın, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya Eki Protokollerin İhlali Suretiyle Verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Kesinleşmiş Kararıyla Tespit Edilmiş Olması (HMK m. 375/1-i).....	187
5. Yargılamanın İadesi Usulü	187
SONUÇ.....	188
KAYNAKÇA.....	193

KISALTMALAR ÇETVELİ

ABD	: Ankara Barosu Dergisi.
AD	: Adalet Dergisi.
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi.
Bkz. (bkz.)	: Bakınız.
bs.	: Bası, Baskı.
C.	: Cilt.
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi.
Dn. (dn.)	: Dipnot.
E.	: Esas.
EÜSBE	: Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
GÜHFD	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi.
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu.
HPD	: Hukuki Perspektifler Dergisi.
HSYK	: Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu.
HUMK	: 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu.
HÜT	: Hakem Ücret Tarifesi.
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi.
İİK	: 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu.
İKÜHFD	: İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi.
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası.
İÜSBE	: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
İzmir BD	: İzmir Barosu Dergisi.
K.	: Karar.

K.İ.B.B.	: Kazancı İçtihat Bilgi Bankası.
Krş.	: Karşılaştırmamız.
m./ md.	: Madde.
MHB	: Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni.
MİHDER	: Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukuku Dergisi.
MÖHUK	: 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun.
MTK	: 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu.
MÜİİBFD	: Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.
RG.	: Resmî Gazete.
s.	: Sayfa.
S.	: Sayı.
T.	: Tarih.
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi.
TBB	: Türkiye Barolar Birliği.
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi.
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu.
UNCITRAL	: United Nations Commission on International Trade Law.
UTTDER	: Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi.
vd.	: Ve devamı.
Y	: Yıl.
Y.	: Yargıtay.
YHD	: Yargıtay Hukuk Dairesi.
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu.

- YİBHGK : Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurul Kararı.
YİBK : Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı.
YKD : Yargıtay Kararları Dergisi.
YLT : Yüksek Lisans Tezi.
YTD : Yargıtay Ticaret Dairesi.
YÜHFD : Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi.

GİRİŞ

Hukuki uyuşmazlıkların çözümünde tarafların devlet mahkemelerinin yol açtığı olumsuzluklara maruz kalmamaları amacıyla kanun koyucu tahkim yolunu düzenlemiştir. Tahkim, tarafların uyuşmazlığı çözme yetkisini mahkemeler yerine kendilerinin seçtikleri veya mahkemece belirlenen hakem veya hakem kuruluna bıraktıkları bir yargılama yoludur. Bu nedenle tahkim, devlet yargılamasına göre daha basit ve hızlıdır. Bunun yanında, hakem kararları mahkeme kararlarıyla aynı etkiye sahip olup mahkemelerce verilen kararlar gibi bağlayıcıdır.

Çalışmamızda Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda düzenlenen tahkim yargılaması ayrıntılı olarak incelenecektir. Çalışmamız, HMK m. 407-444 arasındaki tahkime ilişkin hükümlerin uygulanmasına yönelik sorunların tespiti ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri açısından önem arz etmektedir.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, tahkimin tanımı, hukuki niteliği, türleri, olumlu ve olumsuz yönleri, zaman bakımından uygulanması, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden farklılıkları, tahkim sözleşmesi, hakem sözleşmesi ve hakem- bilirkişilik kurumu incelenecektir.

İkinci bölümde, hakem sayısı, hakem seçimi, hakem veya hakemlerin görevinin sona ermesi, yeni hakem seçimi, tahkimle ilgili usul ilkeleri ve tahkim yargılaması ele alınacaktır.

Çalışmanın son bölümü olan üçüncü bölümde ise, tahkim süresi, tahkim yargılamasının sona ermesi, hakem kararı ve hakem kararlarına karşı kanun yolları incelenecektir. Ayrıca bu bölümde iptal davasının zaman bakımından uygulanması ele alınacaktır. Çalışma değerlendirme ve önerilerin yer alacağı sonuç bölümüyle sona erecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TAHKİME İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

I. TAHKİM KAVRAMI

A. Tanım

Yargı, devlete ait bir fonksiyon olup yargı fonksiyonunu üstlenen devlet bu görevini kurduğu mahkemeler aracılığı ile yerine getirir. Ancak özel hukuka ilişkin bazı uyuşmazlıkların çözümünde mahkeme yerine tahkim yolu ile bu uyuşmazlıkların çözümüne izin verilmiştir¹.

Tahkim yolu çift görünüşlü bir niteliğe sahip usul hukuku kurumudur. Tahkim öncelikle, talep sahiplerinin uyuşmazlığı çözme yetkisini mahkemeler yerine kendilerinin seçtikleri veya mahkemece belirlenen hakem veya hakem kuruluna bıraktıkları bir yargılama yoludur. Bu sayede genel yargıya göre daha hızlı bir şekilde sonuç alınabilecektir. İkinci olarak, hakem kararı devlet mahkemeleri tarafından verilen karar gibi bağlayıcıdır. Bu durumda, tahkim yargılaması sonucu, aleyhine karar verilen taraf, bu kararı kendiliğinden uygulamazsa, diğer taraf icra yoluyla bu kararı uygulatabilecektir. O halde hakem veya hakem kurulu, devlet mahkemelerine göre daha basit ve özel bir usul uygulayarak taraflar arasındaki uyuşmazlığın esası hakkında karar verebilir; bunun yanında verilen hakem kararı devlet mahkemelerinin kararıyla aynı etkiye sahip olacaktır².

Tahkim yolu devletin yargı hâkimiyetine bir müdahale sayılmaz. Özel hukukta aslolan, tarafların iradesinin üstünlüğü olduğundan, bunun sonucu olarak taraflar

---

¹ Hakan Pekcanitez/ Oğuz Atalay/ Muhammet Özkes, *Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Medenî Usûl Hukuku*, 14.bs., Ankara 2013, s. 1064; Cengiz Serhat Konuralp, *Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları: Tahkim*, İÜSBE, Özel Hukuk Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2011, s. 124; İbrahim Özbay, *Hakem Kararlarının Temyizi*, Ankara 2004, s. 28; Süha Tanrıver, *Makalelerim I (1985-2005)*, "Kamu Hizmeti İmtiyaz Sözleşmeleri ve Tahkim", 1.bs., 2005, s. 132.

² Konuralp, s. 125.

arasındaki uyuşmazlıklar da özel olarak seçilen hakemler aracılığıyla çözüme kavuşturulabilir³.

Tahkim, tarafların aralarındaki mevcut veya muhtemel bir uyuşmazlığın hakemlerce çözüme kavuşturulması için yaptıkları bir anlaşmadır. Devlet tarafından denetlenen, kararları kesin hüküm teşkil eden ve mahkeme kararları gibi icra edilebilen özel bir yargı faaliyetidir⁴.

---

³ Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, s. 1064.

⁴ Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, s. 1064; Ayrıca diğer tanımlar için bkz. Konuralp, s. 126; İzzet Karadağ, *Ulusal (İç) Tahkim*, Ankara 2013, s. 21; Rasih Yeğengil, *Tahkim (L'arbitrage)*, İstanbul 1974, s. 95; Baki Kuru/ Ramazan Arslan / Ejder Yılmaz, *Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı*, 6100 sayılı HMK'na Göre Yeniden Yazılmış 24.bs., Ankara 2013, s. 779; H. Yavuz Alangoya/ M. Kâmil Yıldırım/ Nevhis Deren Yıldırım, *Medenî Usul Hukuku Esasları*, Tıpkı 8.bs., İstanbul 2011, s. 595; L. Şanal Görgün, *Medenî Usûl Hukuku*, 3.bs., Ankara, 2014, s. 475; Yavuz Alangoya, *Medenî Usul Hukuku Esasları II*, İstanbul 2001, s. 127; M. Serhat Sarısözen, *Medeni Usul Hukukunda Hakem Yargılaması*, 1.bs., İstanbul 2005, s. 5; Tanrıver, Tahkim, s. 132; Nevhis Deren Yıldırım, "Tahkimin Olumlu ve Olumsuz Yönleri", ABD., S. 60, Y. 2002/4, s. 37; Rabi Koral, "İç Hukukumuzda Tahkim", İÜHF.M., C. XIII, S. 3, İstanbul 1947, s. 1039; Ali Yeşilirmak, *Doğrudan Görüşme, Arabuluculuk, Hakem Bilirkişilik ve Tahkim*, 1.bs., İstanbul Nisan 2011, s. 58; İbrahim Özbay, *6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Neler Getirdi?*, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 2.bs., Ankara 2013, s. 509; Ergin Nomer/ Nuray Ekşi/ Günseli Öztekin Gelgel, *Milletlerarası Tahkim Hukuku*, C. I, 4.bs., İstanbul, Mart 2013, s. 1; Ömer Uğur Gençcan, *6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Yorumu*, Ankara 2013, s. 1351; Ayhan Aybar, "Sigorta ile İlgili Tahkim", Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler-Tartışmalar, 29 Kasım- 4 Aralık 1965, s. 371; Bilgehan Yeşilova, "Tahkim (İlk) İtirazı Üzerine -Hakemlerin Yargı Yetkisiyle İlgili Olarak- Mahkemelerce Yapılacak Denetim ve Sonuçları (Milletlerarası Tahkim Kanunu m. 5/I)", Prof. Dr. Bilge Umar'a Armağan I İzmir 2010, *DEÜHFD.*, C. 11, Özel Sayı 2009, s. 739; Cafer Özkan, "Baro Hakem Kurulları ve Karşılaşılan Sorunlar", *İzmir BD.*, Y. 68, S. 3, Temmuz 2003, s. 54; Yavuz Kaplan, "Milletlerarası Ticarî Tahkimde Hakemlerin Seçilmesi ve Sonuçları", Prof. Dr. Aysel Çelikel'e Armağan, Y. 19-20, S. 1- 2, 1999- 2000, s. 473; İsmail Doğanay, "Hakem Mahkemesi Kararlarının Yargıtay Tarafından Bozulması Halinde Hakemler, Bu Bozma Kararına Karşı Direnme (İsrar) Kararı Verebilirler mi?", *BATİDER*, IX Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Ankara 4- 5 Nisan 1997, s. 31; Kemal Dayınlarlı, "Hakem Kararlarının Bozulması Sebepleri", *Prof. Dr. Ernst E. Hirsch'in Hâtırasına Armağan (1902-1985)*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Kasım 1986, s. 775; Celâl Erdoğan, *Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Her Konu Hakkında Geniş Açıklama ve 2188 Yargıtay Emsal Kararı*, Ankara 1982, s. 605; Eyüp Sabri Erman, "Hakem İntihabını Hâkime veya Mahkemeye Bırakan Tahkim Klozu Geçerlimidir", *ABD*, S. 5-6, 1976, s. 345; İbrahim Arslan/ Sevgican Aydın, "Çarter Partideki Tahkim Klozunun Konişmento Hamilinine Etkisi", *GÜHFD*, C. XVII, S. 1- 2, 2013, s. 124; Kemal Dayınlarlı, *Uncitral Kurallarına Göre Uzlaşma ve Tahkim, Gözden Geçirilmiş, Güncelleştirilmiş, Genişletilmiş 3.bs.*, Ankara 2012, s. 1; Ünal Ertabak, *Tahkim Sözleşmesi ile İlgili İhtilaflar*, İstanbul 2009, s. 109; Burak Huysal, *Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkime Elverişlilik*, İstanbul, 2010, s. 7; İpek Sevdâ Söğüt, *Roma Hukukunda Tahkim*, 1.bs., İstanbul, 2011, s. 5; Erkan Özcan, *Sigorta Tahkim Komisyonu Nezdinde Tahkim Uygulaması*, Ankara 2014, s. 13; Erkan Küçükgüngör, "Roma Hukukunda Tahkim (Compromissum)", *BATİDER*, C. XIX, S. 3, Ankara, Haziran 1998, s. 138; İzzet Karataş, *Uygulamada İhtiyari Tahkim*, Ankara 1999, s. 4.

B. Tahkimin Uygulama Alanı

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 407. maddesi, bu Kanun'un uygulama alanına giren milli (iç) tahkimi, Milletlerarası Tahkim Kanunu'na atıfla, "mefhumu muhalifinden" hareketle tanımlamaktadır⁵. HMK'nın 407. maddesine göre; "Bu Kısımda yer alan hükümler, 21/6/2001 tarihli ve 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun tanımladığı anlamda yabancılık unsuru içermeyen ve tahkim yerinin Türkiye olarak belirlendiği uyuşmazlıklar hakkında uygulanır". Bu maddeyle milli tahkim açısından açıkça "toprak ilkesi" kabul edilmiştir⁶.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun uygulandığı dönemde, milletlerarası tahkim kurallarıyla iç tahkime ilişkin hükümler arasında çok ciddi ve önemli farklılıklar mevcuttu. Ancak HMK, MTK'da yer alan düzenlemeyi esas alıp, mehaz UNCITRAL Model Kanunu ve tahkim hukukundaki gelişmeleri esas alarak iç tahkimi düzenlemiştir. Böylelikle tahkime ilişkin iki düzenleme arasındaki farklılıklar da büyük ölçüde giderilmiştir. Aslında olması gereken başlı başına bir tahkim kanununun düzenlenmesidir. Ancak, bu yapıncaya kadar farklı kanunlardaki tahkime ilişkin hükümlerin benzer düzenlemeler yapılarak yeknesaklık sağlanmış olacaktır⁷.

---

⁵ Ali Cem Budak, "Yeni Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Tahkim Hükümleri", *UTTDER*, C. 1, S. 1, 2012, s. 34.

⁶ Abdurrahim Karşlı, *Medeni Muhakeme Hukuku*, 6100 Sayılı HMK Hükümlerine Göre Yargıtay Kararları İşlenmiş ve Gözden Geçirilmiş 3.bs., İstanbul 2012, s. 906; Mustafa Kılıçoğlu, *6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu El Şerhi*, 1.bs., Şubat 2012, s. 1452; Görgün, s. 476; Nomer/ Ekşi/ Öztekin Gelgel, s. 16- 17 Selâhattin Sulhi Tekinay, "Uluslararası Ticari Tahkim Alanında Türkiye'nin Durumu", *Prof. Dr. İlhan E. Postacıoğlu'na Armağan*, İstanbul 1990, s. 326; M. Serhat Sarısözen, "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Medeni Usul Hukukumuzda Getirdiği Yeni Düzenlemeler", *TBBD*, S. 96, 2011, s. 378; Nuray Ekşi, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Tahkim (6100 Sayılı HMK md. 407-444)*, 1.bs., İstanbul 2013, s. 47.

⁷ Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, s. 1065; Özbay, HMK, s. 510; "Avrupa'da Hollanda, İtalya, Avusturya ve Almanya gibi ülkelerde milli ve milletlerarası tahkime ilişkin hükümler, aynı kanun içinde ve Model Kanun esas alınarak düzenlenmiştir." (Hakan Pekcanitez, "Yeni Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Tahkime İlişkin Hükümleri", *ICC IX. Milletlerarası Tahkim Semineri*, 19 Nisan 2011 Ankara, *ICC Türkiye Milli Komitesi Yayını*, Ankara, 2011, s. 64); "UNCITRAL'in yeni tahkim kuralları hazırlanmasının temelinde gelişmekte olan ülkelerin bilhassa kurumlaşmış tahkime karşı olan güvensizliğin yattığı resmî kayıtlarda olmasa bile bu konudaki literatürde belirtilmektedir." (Yavuz Alangoya, "UNCITRAL Tahkim Yönetmeliği Hakkında", *Makaleler*, Seçen ve Derleyen Mert Namlı, 1.bs., İstanbul, Haziran 2012, s. 161); "Bu model kanun metni, muhtelif milli hukuk sistemlerinde milletlerarası tahkimde ahengi

Tarafların yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklarda MTK'nın yerine HMK'nın uygulanmasını kararlaştırıp kararlaştıramayacakları hususu doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre, HMK'nın 407. maddesinde tahkime konu uyuşmazlığın yabancılık unsuru taşımamasından söz edilmişse de, yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıkların taraflarca, HMK'nın tahkime ilişkin hükümlerine tabi kılınması mümkündür. Böylelikle, HMK'nın 407. maddesini, emredici nitelikte bir hüküm olarak görmemek ve bu hükmün aksini taraflarca kararlaştırılabileceğini kabul etmek gerekir⁸. Bu konudaki bir başka görüş ise, HMK ve MTK arasındaki farkın oldukça azaldığı; tarafların yapacağı bir anlaşma ile MTK'ya tabi bir tahkimi, HMK'ya tabi kılınmalarının mümkün olması gerektiği yönündedir⁹.

Kanaatimizce MTK'ya tabi bir tahkimin HMK'ya uygulanması mümkündür. Zira tahkimdeki taraf iradesinin bir gereği olarak, yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıkların taraflarca, HMK'nın tahkime ilişkin hükümlerine tabi kılınmasında herhangi bir sakınca bulunmamaktadır.

C. Tahkimin Zaman Bakımından Uygulanması

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu döneminde yapılan tahkim sözleşmesi veya o dönemde başlamış bir tahkim yargılamasında hangi kanunun hükümlerinin uygulanacağı uygulamada sorun oluşturmaktadır.

---

temin etmek üzere, ülkelere tavsiye edilmektedir.” (Dayınlarlı, Uzlaşma ve Tahkim, s. 10); “Dünya çapında bir çok devlet için Model Kanun'un cazip kabul edilmesinin elbette bir çok nedeni vardır. Bunlardan *birincisi*, Model Kanun'un, milletlerarası tahkim yargılamasının yürütülmesi için gerekli çağdaş ve düzeyli yapıyı sağlama amacını taşımasıdır. *İkinci olarak*, Model Kanun, ülkelerin kendi hukuk sistemlerinin özelliklerini asgarî düzeyde yansıtmaktadır. Zira Model Kanunu kaleme alanlar, bu modeli benimseyen ülkelerin genel usul ve maddi hukukuna müdahale niteliğindeki konuları, Model Kanundaki düzenlemeden uzak tutmuşlardır. *Üçüncü olarak* Model Kanun, taraf hâkimiyetini azamî düzeyde sağlamanın yanında, az sayıda emredici hüküm içermekte ve sınırlı bir yargısal müdahale sağlamaktadır.” (İbrahim Özbay, “1998 Alman Tahkim Hukuku Reformu ve Bu Reforma İlişkin Özellikler”, *Bilgi Toplumunda Hukuk Ünal Tekinalp'e Armağan*, C. II, İstanbul 2003, s. 1059).

⁸ Ekşi, s. 48.

⁹ Bilgehan Yeşilova, “‘Lex (Loci) Arbitri’ ve ‘Tahkim Yeri’ Kavramları Işığında Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun Yer İtibariyle Uygulama Alanı (MTK m. 1/II)”, *UTTDER*, C. 2, S. 1, s. 149.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun tahkime ilişkin hükümleri neredeyse tümüyle değişmesine rağmen, hiçbir özel geçiş (intikal) hükmü öngörülmemiştir¹⁰. Bu durumun büyük bir eksiklik olduğu söylenebilir¹¹. Kanun koyucunun tahkimle ilgili olarak böyle bir düzenlemeye yer vermemesi HMK'nın niteliği itibarıyla usuli bir kanun olması ve bu nedenle yürürlüğe girdiği tarihten sonraki tüm tamamlanmamış tahkim işlemlerine derhal uygulanacağını varsaymış olması ile açıklanmaktadır¹². Bununla birlikte HMK'nın yürürlük maddesine ilişkin 451. maddesinde Kanunun (ayrım yapılmaksızın) 01.10.2011 tarihinde yürürlüğe gireceği belirtilmiştir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu yürürlüğe girdikten sonra başlayan yargılamalar elbette HMK'ya tabi olacaktır (HMK m. 448). Burada esas olan tahkim sözleşmesinin yapıldığı tarih değil, tahkim yargılamasının başladığı tarihtir¹³. Bir dava HMK'nın yürürlüğe girmesinden sonra açılırsa bu davaya HMK hükümleri uygulanır. Bu nedenle dava konusu işlemin (tahkim sözleşmesinin) daha önce yapıldığı ileri sürülerek o sırada geçerli olan usul kurallarının uygulanması istenemez. Bu kurala “*derhâl uygulanırlık*” denilmektedir¹⁴. Kaldı ki HMK'nın bir usul hukuku düzenlemesi olduğu konusunda şüphe bulunmamaktadır.

Tahkimde taraflar arasındaki asıl sözleşmenin veya tahkim sözleşmesinin yapıldığı tarih önemli değildir. Önemli olan husus uyumsuzluğun HMK'nın uygulama alanına girmesinden sonra ve henüz tamamlanmamış usuli nitelikteki işlemin

---

¹⁰ Bkz. Banu Şit, “Yargıtay Kararlarında Milletlerarası Tahkim Kanununun Zaman Bakımından Uygulanması ve Hukuk Seçimi Sorunu”, *BATİDER.*, C. 25, S. 4, Aralık 2009, s. 463.

¹¹ Sema Taşpınar Ayvaz, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK) Zaman Bakımından Uygulanması*, Ankara 2013, s. 215.

¹² MTK bakımından aynı yönde bkz. ve karşı., Cemal Şanlı, “4686 Sayılı Milletlerarası Tahkim Kanununun Yürürlük Tarihinden Evvel Yapılmış Sözleşmelerden Doğan Tahkimlere Uygulanıp Uygulanamayacağı Sorunu”, *MHB*, Y. 23, 2003, s. 690.

¹³ Şit, s. 466; Taşpınar Ayvaz, s. 169.

¹⁴ Taşpınar Ayvaz, s. 167; Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, s. 70;

bulunmasıdır. Bu nedenle tahkim yargılaması sırasında ortaya çıkan usuli meselelerde HMK'nın yürürlüğe girdiği tarih esas alınacaktır¹⁵.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu yürürlüğe girdiği sırada devam eden tahkim yargılamaları bakımından, geçiş hükmü bulunmayan hallerde ilgili usul işlemlerinin tamamlanıp tamamlanmadığına bakmak ve bir sonuca varmak gerekir¹⁶. Nitekim HMK m. 448'e göre; “*Bu Kanun hükümleri tamamlanmış işlemleri etkilememek kaydıyla derhâl uygulanır*”. Burada esas olan tahkim sözleşmesinin yapıldığı tarih değil, tahkim yargılamasının başladığı tarihtir¹⁷.

Dava konusu işlemin tamamlanmasında her usul işleminin ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekir¹⁸. Bir başka deyişle dava (tahkim davası) bir bütün olarak değerlendirilip yeni kanunun etkili olmayacağı sonucuna varmak mümkün değildir. Dolayısıyla bir usul işlemi tamamlandıktan sonra yürürlüğe giren yeni düzenleme, tamamlanmış işlemleri etkilemez. Ancak henüz tamamlanmamış veya başlamamış işlemler bakımından HMK derhal etkili olur¹⁹. Bu genel ilke gereğince, HMK'nın yürürlüğe girdiği tarihte devam eden tahkim yargılamalarında tamamlanmış usuli işlemler bakımından eski Kanun (HUMK) hükümleri uygulanacak; henüz tamamlanmamış işlemler bakımından ise HMK hükümlerinin uygulanması gerekecektir²⁰.

Tahkimde taraf iradesi ilkesi geçerli olduğundan, taraflar tahkim sözleşmesinde, aralarında çıkacak uyuşmazlıkta mevcut olan kanunun tahkim

---

¹⁵ Taşpınar Ayvaz, s. 166; Bkz. ve krş., Turgut Kalpsüz, *Türkiye’de Milletlerarası Tahkim*, Genişletilmiş 2.bs., Ankara 2010, s. 35.

¹⁶ Krş. Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 68- 69.

¹⁷ Şit, s. 466; doktrinde ileri sürülen aynı yöndeki bir görüşe göre, sözleşmeyi yaparken yıllar sonra yürürlüğe girecek bir kanunu hesaba katmaları taraflardan beklenmemelidir (Cenk Akil, “Milletlerarası Tahkim Kanunu’nun Zaman Bakımından Uygulanmasına İlişkin Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 18.7.2007 Tarihli Kararının Değerlendirilmesi”, *TAAD*, C. 1, S. 8, Y. 3, Ocak 2012, s. 37).

¹⁸ Yani, hakemde davanın açılması, cevap dilekçesinin verilmesi, karara karşı iptal davası açma yoluna gidilmesi gibi işlemlerin hepsi ayrı ayrı değerlendirilmelidir.

¹⁹ Bkz. Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 72; Şit, s. 467.

²⁰ Şit, s. 467.

hükümlerinin uygulanacağı yönünde anlaşmışlarsa, artık tahkim sözleşmesinin yapıldığı tarihte yürürlükte olan kanuna tabi olurlar²¹.

Tarafların HMK'nın yürürlüğe girmesinden sonra bu Kanun'un tahkime ilişkin hükümlerine göre usuli işlemleri yapmaları ve hakemlerinde tahkim yargılamasında bu hükümleri uygulayacakları kabul edilebilir. Kaldı ki taraflar bu tür belirleme yapmamış oldukları takdirde bile tarafların yargılama başladığında yürürlükte olan HMK'nın tahkime ilişkin hükümlerini seçtiği varsayılır²². Bu durum HMK m. 424/1 hükmüyle uyum içindedir. Çünkü söz konusu bu hükme göre, taraflar aksini kararlaştırmamışlarsa hakem kurulu, tahkim yargılamasını HMK m. 407-444 hükümlerini gözeterek uygun gördükleri şekilde yürüteceklerdir.

Tahkimde taraf iradelerinin HMK hükümlerinin uygulanması yönünde olmadığı kabul edilse bile, geçiş hükmü bulunmayan hallerde ilgili usul işleminin tamamlanıp tamamlanmadığına bakmak gerekir. Yani, tahkim davası bir bütün olarak değerlendirilip HMK'nın etkili olmayacağı sonucuna varmak hukuken mümkün değildir. Dolayısıyla bir usul işlemi tamamlandıktan sonra yürürlüğe giren yeni düzenleme, tamamlanmış işlemleri etkilemez. Ancak henüz tamamlanmamış veya başlamamış işlemler bakımından HMK hükümleri derhal uygulanır²³.

Usul hükümlerinin zaman bakımından uygulanmasına hâkim olan ilkelerden hareketle, yeni hükümlerin uygulanmasında uyuşmazlığın kaynaklandığı ve tahkim yolunun kararlaştırıldığı sözleşme tarihi değil, yargılamanın başladığı tarih önemlidir. Bir başka deyişle, dava konusu sözleşmenin veya tahkim sözleşmesinin daha önce yapıldığı gerekçesiyle HUMK'un uygulanması gerektiği ileri sürülemez²⁴.

D. Tahkime Elverişlilik

Tahkime elverişlilik, tarafların aralarındaki uyuşmazlıkları tahkime taşıma konusundaki irade serbestliğinin bittiği ve hassas kamusal çıkarların başladığı alanı

---

²¹ Ergin Nomer, *Milletlerarası Usul Hukuku*, İstanbul 2009, s. 219.

²² Şit, s. 471.

²³ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 71- 72; Taşpınar Ayvaz, s. 165- 166.

²⁴ Ziya Akıncı, *Milletlerarası Tahkim*, İstanbul, Kasım 2013, s. 73- 74; Şit, 467.

ifade etmektedir²⁵. Tahkime elverişlilik, tahkim sözleşmesinin geçerlilik şartlarının en başında gelmektedir²⁶.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 408'e göre; "*Taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklardan veya iki tarafın iradelerine tabi olmayan işlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar tahkime elverişli değildir*". Bu hükümle kanun koyucu tahkime elverişlilik konusunda bir sınırlama yapmıştır²⁷.

Şu halde, taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklara ilişkin uyuşmazlıklarda tahkime başvurulamaz²⁸. Buna karşın taşınmazlarla ilgili uyuşmazlık, aynı haklara ilişkin değilse tahkime başvurulabilir. Bir başka ifadeyle, taşınmaz üzerindeki kişisel haklarla ilgili uyuşmazlıklarda tahkim yoluna başvurulabilir²⁹. Mesela, taşınmazın satımından doğan alacağın tahsili için tahkim yoluna başvurulması taraflarca kararlaştırılabilir³⁰.

Sözleşmenin tarafları tahkim sözleşmesi yaparken hangi uyuşmazlık hakkında bu sözleşmeyi yaptıklarını bilmelidir. Belli bir hukuki ilişkiden doğacak

---

²⁵ Karadaş, s. 75; Huysal, s. 13; "Tahkimde, özellikle lex arbitri'nin (tahkime uygulanacak hukuk) içeriğinin tespitinde, irade serbestisi, varlığı ve geçerliliği inkâr edilmeyecek bir olgudur." (Bilgehan Yeşilova, "Tahkime Uygulanacak Hukuk (Lex Arbitri), Teorik Temelleri ve Düşündürdükleri", *YÜHFD*, C. 4, S. 1, 2007, s. 270).

²⁶ Nevhis Deren Yıldırım, "Tahkim ve Objektif Açından Tahkime Elverişlilik", *Prof. Dr. Yavuz ALANGOYA için Armağan*, İstanbul 2007, s. 41.

²⁷ Kılıçoğlu, s. 1453.

²⁸ Y.15.HD., 10.10.2011 tarih, E. 2011/4411, K. 2011/5792 sayılı kararna göre, "... Davada öncelikli talep tapu iptali ve tescil istemidir. Tapu iptal ve tescil davalarında hakemlerin karar vermesi mümkün olmayıp bu husus kamu düzenine dair olduğundan görevi gereği mahkemeler, hakemler ve temyiz aşamasında Yargıtayca dahi kendiliğinden gözönünde tutulur... Bu sebeple sözleşmenin 7. maddesindeki tahkim şartı tapu iptal ve tescil istemli bu davada uygulanamayacağı, hakem kurulunca açılan davanın genel mahkemede görülmesi gerekçesiyle görev yönünden reddine karar verilmesi gerekirken bu husus üzerinde durulmadan işin esası hakkında karar verilmesi doğru olmamış, bozulması uygun bulunmuştur." (Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 264- 265).

²⁹ Ejder Yılmaz, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, Değiştirilmiş 2.bs., Ankara 2013, s. 1716; Görgün, s. 476; Gençcan, s. 1352; "Gayrimenkuller üzerindeki mülkiyet hakları tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri yani sulh olabilecekleri bir husustur. Bu sebeple de tahkime elverişlidir. Mülkiyet odaklı çağı geçmiş zihniyet terk edilmeli ve gayrimenkuller üzerindeki mülkiyet haklarından doğan uyuşmazlıkların tahkim yolu ile çözümü de olanaklı olmalıdır. Bu tip uyuşmazlıkların özellikle ticari alanda yapılan gayrimenkul geliştirme projelerinden doğacağı düşünülmektedir" (Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 128).

³⁰ Ekşi, s.76.

uyuşmazlıkların tahkim yolu ile çözümleneceğinin kararlaştırılmış olması halinde uyuşmazlık belirli sayılır. Buna karşılık, “Bundan sonra aramızda çıkacak bütün uyuşmazlıklarda tahkim yoluna başvurulacaktır” şeklindeki genel bir tahkim sözleşmesi geçerli olamaz. Çünkü belirlilik ilkesi esas olmalıdır. Zira belirsiz bir sözleşme tahkimin bünyesine uygun düşmemektedir³¹.

Taraflar arzu etmedikleri halde, yaptıkları sözleşmeyle kamu düzenini ihlal etmişlerse, sözleşme hükümsüz olacağı gibi, tahkim sözleşmesi de geçerli sayılmaz³².

Tahkime gidileceği kararlaştırılan konular hakkında tarafların iradeleri önemlidir. Tarafların dava konusu üzerinde sulh ve kabul yolu ile serbestçe tasarruf edemeyecekleri hallerde tahkime gidilemez. Tahkim sözleşmesine alacak davaları, taşınır mal davaları gibi davalar konu olabilir. Buna karşın kamu düzenine ilişkin olan, örneğin; boşanma davaları, soybağı davaları ve iflas davaları gibi davalar tahkim sözleşmesine konu olamazlar³³. Ayrıca ceza yargısında, idarî yargıda³⁴ ve çekişmesiz yargı işlerinde de tahkime gidilmesi mümkün değildir³⁵.

---

³¹ Konuralp, s. 162; Sarısözen, s. 10; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 601; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 783; Saim Üstündağ, *Medeni Yargılama Hukuku*, C. I-II, 5. bs., İstanbul 1992, s. 920; Kemal Dayınlarlı, *HUMK'ta Düzenlenen İç Tahkim*, Ankara, 1997, s. 34; Kuru, s. 5954; Karadaş, s. 71; “...taraflara tahkime veya devlet mahkemesine müracaat hususunda seçimlik hak tanıyan sözleşmeler, tahkim irâdesi hususunda belirsizlik taşımazlar, dâvacı tahkimi seçtiği anda artık ihtilâf bağlayıcı olarak tahkim yolu ile hükme bağlanacaktır” (Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 603); Nomer/ Ekşi/ Öztekin Gelgel, s. 20; Ergin Nomer, “Milletlerarası Hakemlik Sözleşmelerinde Kanunlar İhtilâfi”, *Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü*, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler- Tartışmalar, 29 Kasım- 4 Aralık 1965, s. 504; Tanrıver, Tahkim, s. 135.

³² Erol Ertekin/ İzzet Karataş, *Uygulamada İhtiyarî Tahkim ve Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizi Tanınması*, Ankara 1997, s. 92; Koral, Tahkim, s. 1045; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1070; Sarısözen, s. 9; Konuralp, s. 160; Kuru, s. 5946.

³³ Karlı, s. 907; Yılmaz, Şerh, s. 1715; Deren Yıldırım, Tahkime Elverişlilik, s. 53; Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 85; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 599; Özbay, HMK, s. 511; Görgün, s. 477; Gençcan, s. 1352; Turgut Kalpsüz, “Ticaret Odalarında Cereyan Eden Tahkim”, *Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü*, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler- Tartışmalar, 29 Kasım- 4 Aralık 1965, s. 217; Tanrıver, Tahkim, s. 134; Pekcanitez, Tahkim, s. 65; Murat Uyumaz, *Soybağı Davalarında Usule İlişkin Hükümler*, EÜSBE, Yayınlanmamış YLT, Erzincan 2014, s. 140, dn. 545; Yavuz Korucu/ Murat Uyumaz, “Soybağının Reddi Davasında Usul Hükümlerinin İncelenmesi”, *Prof. Dr. Ejder YILMAZ'a Armağan*, C. 2, Ankara 2014, s. 1325.

Tahkim, takip hukukundan doğan uyuşmazlıklar bakımından da caiz değildir. Örneğin, itirazın kaldırılması talebi veya hacizli mal için istihkak iddiası hakkında hakeme başvurulamaz. Buna karşılık, İcra İflas Kanununda düzenlenmiş maddi hukuka ilişkin olan davalar hakkında ise (örneğin istirdat davasında veya itirazın iptali davasında) tahkim yoluna başvurulabilir³⁶.

Manevi tazminata ilişkin uyuşmazlıkların tahkime elverişli olup olmadığı doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre, bu tür uyuşmazlıklar, Kanunun takdir hakkını hâkime bıraktığı uyuşmazlıklar olduğundan, hakemler bu hakkı kullanmaya yetkili değildir. Bu nedenle manevi tazminat davasında tahkim usulü cereyan etmez³⁷. Kanaatimizce, her kadar manevi tazminat davalarında davalının davayı kabul etmesi, hâkimi bağlamadığı için³⁸ manevi tazminat davalarının tarafların

---

³⁴ “Fakat uygulamada, idarî sözleşmelere bazen tahkim şartı da konulmakta ve bu idarî sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklar için, idarî mahkemeler yerine, hakemlerde dava açılmaktadır.” (Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 780)

³⁵ Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 780; Deren Yıldırım, Tahkime Elverişlilik, s. 53; Sarısözen, s. 12; Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 85; Tanrıver, Tahkim, s. 134; Y.11.HD., 05.12.2012 tarih, E. 2011/13485, K. 2012/19915 sayılı kararına göre, “Dava, ortaklar kurulu kararının iptali istemine ilişkindir. Tahkimin, yalnız tarafların arzularına tabi olan, yani davalı ile davacının mahkeme kararına gerek olmaksızın aralarında anlaşarak sonuçlandırabilecekleri uyuşmazlıklar konusunda geçerli olduğu, bir genel kurul kararının iptaline dair uyuşmazlığın taraflar arasında yapılacak anlaşma ile sonuçlandırılmasının mümkün olmadığı gözetilmelidir.” (K.İ.B.B.).

³⁶ Üstündağ, Yargılama, s. 925; Deren Yıldırım, Tahkime Elverişlilik, s. 53; Sarısözen, s. 12; Karadaş, s. 79; “Tahkim anlaşmasına rağmen, bu anlaşmanın kapsamına giren bir uyuşmazlığa ilişkin olarak genel haciz yoluyla takibe başvurulması halinde, tahkim itirazı yoluyla bu uyuşmazlığın nihai olarak ve hakemde görülmesini sağlayacak bir yasal düzenlemeye ihtiyaç vardır. Böyle bir düzenleme irade serbestisine anlam kazandıracak ve tahkim kurumunun niteliğine ve amacına uygun şekilde kullanılmasını sağlayacaktır. Böyle bir düzenlemenin yokluğunda tahkim anlaşmasına rağmen genel haciz yoluyla takibin yapılabileceği, ancak bu durumda, alacaklının itirazın icra mahkemesinde kaldırılması talebinde bulunması veya genel mahkemelerde iptal davası açması halinde, borçlunun tahkim itirazı üzerine, itirazın kaldırılması veya iptal davasının usulî bir hükümlerle reddedilmesi ve itirazın iptalinin hakemde görülmesi gerektiği kabul edilmelidir” (Ali Yeşilirmak, “Geçerli Bir Tahkim Anlaşmasının Varlığına Rağmen Genel Haciz Yoluyla Takip Yapılabilir Mi?”, *TBBD*, S. 96, 2011, s. 224-225); İnternet alan adlarına ilişkin uyuşmazlıkların haiz olduğu özellikler nedeniyle çözümü bir hayli güç olmalarının karşısında, internet alan adları konusuna ilişkin yapılmış ve yapılmakta olan çalışmalar dünyadaki genel eğilime uygun olarak vakit kaybetmeden tahkim yoluyla çözümlenmesine geçilmesi gerekmektedir. (Nurullah Bal, “İnternet Alan Adları ve İnternet Alan Adı Uyuşmazlıklarının Tahkim Yoluyla Çözülmesi”, *GÜHFD*, C. XVII, S. 1- 2, 2013, s. 346).

³⁷ Ertekin/ Karataş, s. 89; Karadaş, s. 81- 82.

³⁸ Bu sonucun çıkarılacağı eski tarihli bir karar için bkz. YTD., 22.03.1973 tarih, E. 601, K. 1210 (Ertekin/ Karataş, s. 88- 89).

iradelerine tabi olmadığı gibi bir sonuca ulaşılacak ise de, bu tür uyuşmazlıkların tahkime götürülmesine bir engel olmaması gerekir³⁹.

Tahkim sözleşmesi bakımından tarafların tacir olması veya uyuşmazlığın ticari olması gibi bir zorunluluğun olmaması doktrinde tartışılmıştır. Kanun koyucu, yetki sözleşmeleri hakkında, zayıf durumda olan tarafı korumaya yönelik olarak HMK m. 17'yi düzenlemiştir. Bu hükme göre, sadece tacirler ve kamu tüzel kişileri arasında yapılacak yetki sözleşmeleri geçerli olup, tacir veya kamu tüzel kişisi olmayanlar ile yapılan sözleşmelerde yer alan yetki sözleşmeleri geçerli değildir. HMK, tahkim sözleşmesi bakımından benzer bir sınırlamaya yer vermemiştir⁴⁰. Doktrindeki bir görüş tarafından tahkim sözleşmesi konusunda böyle bir sınırlama getirilmemesi eleştirilmiştir⁴¹. Buna karşılık doktrindeki diğer bir görüş, yetki sözleşmeleri ile tam bir paralellik kurarak, tarafları tacir veya kamu tüzel kişisi olmayan bütün tahkim sözleşmelerinin hükümsüz olduğunu kabul etmenin doğru olmayacağı yönündedir. Ancak kanunun amacı dikkate alındığında HMK m. 17 hükmü tüketicilerin taraf olduğu tahkim sözleşmelerine de uygulanmalı ve tacir olmayan tüketicilerin taraf olduğu sözleşmelerde yer alan tahkim şartının hükümsüz olduğu kabul edilmelidir. Buna ilişkin olarak TBK'nın "yetkili mahkeme ve tahkim" başlığını taşıyan 262. maddesi kısmi olarak bir düzenleme getirmiştir. Bu hükme göre yerleşim yeri Türkiye'de olan alıcı, tarafı olduğu taksitle satış sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklarda tahkim sözleşmesi yapamaz⁴².

Bizim de katıldığımız üçüncü görüşe göre ise, tahkim sözleşmesinde tarafların tacir veya kamu tüzel kişisi olması ya da uyuşmazlığın ticari olması gibi bir zorunluluk yoktur. Tahkimin konusu tahkime elverişliyse, tarafı ister tacir olsun ister olmasın herkes tahkim sözleşmesi yapabilir⁴³.

---

³⁹ Bkz. ve krş. Özbay, Temyiz, s. 181.

⁴⁰ Budak, s. 38.

⁴¹ Bilge Umar, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, 2.bs., Ankara 2014, s. 1195- 1196.

⁴² Konuya ilişkin olarak bkz. Budak, s. 39; Umar, s. 1188.

⁴³ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1072; Karadaş, s. 129.

E. İtiraz Hakkından Feragat

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 409. maddesi, ilgili tarafa, tahkime uygulanacak emredici nitelikte olmayan kurallara veya tahkim sözleşmesinin herhangi bir hükmüne tahkim yargılaması sırasında uyulmazsa, bu aykırılığa itiraz etme hakkı tanımıştır. Ancak ilgili taraf, aykırılığı öğrendiği tarihten itibaren iki hafta içinde veya hakemlerin bu konuda kararlaştırdıkları süre içinde itiraz etmelidir. İtiraz etmezse bu hakkından feragat etmiş sayılır.

İki haftalık süre içinde veya hakemlerin kararlaştırdıkları süre içinde itiraz edilmeyen bu durumun, daha sonradan itiraz konusu yapılması iyiniyet ilkesine aykırı olacaktır⁴⁴.

F. Tahkimde Görevli ve Yetkili Mahkeme

Tahkimde görevli ve yetkili mahkeme Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 410. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, tahkim yeri belirli ise tahkim yeri bölge adliye mahkemesi, tahkim yeri belirlenmemişse davalının Türkiye'deki yerleşim yeri, oturduğu yer veya işyeri bölge adliye mahkemesi görevli ve yetkili mahkeme olarak kabul edilmiştir⁴⁵.

Bununla birlikte HMK'nın bölge adliye mahkemelerine görev verdiği işlerde (örnek olarak HMK m. 414, 416, 418 gibi) bölge adliye mahkemeleri göreve başlayıncaya kadar geçecek dönem içinde hangi mahkemenin görevli olacağı konusunda Kanunda bir açıklık bulunmamaktadır. Gerçi aşağıda da belirtileceği gibi, kanun koyucu 6545 sayılı Torba Kanun'un⁴⁶ 45. maddesi ile tahkim yargılamasında;

---

⁴⁴ Karşlı, s. 909; Yılmaz, Şerh, s. 1716; Kılıçoğlu, s. 1453; Özbay, HMK, s. 512; Görgün, s. 478.

⁴⁵ Y.19.HD., 28.11.2012 tarih, E. 2012/ 10514, K. 2012/17896: "Tahkim itirazı bu yönüyle ilk itirazlara benzemekte ise de teknik anlamda bir ilk itiraz olmayıp sözleşmeye dayalı bir def'i niteliğindedir. Bu durumda mahkemece, öncelikle uyuşmazlığın kendi görev alanına girip girmediğinin tespitinden sonra yetki itirazının incelenmesi, yetki itirazı yerinde görüldüğü takdirde dava dilekçesinin yetki yönünden reddine karar verilmesi gerekir. Zira tahkim itirazını incelemek görevli ve yetkili mahkemeye aittir. Mahkemece bu yönlerden yanılığa düşülerek öncelikle tahkim itirazının kabulü ile yazılı şekilde görevsizlik kararı verilmesi isabetli görülmemiştir." (Gençcan, s. 1354).

⁴⁶ 18.06.2014 tarih ve 6545 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (RG. 28.06.2014/ 29044).

tahkim şartına ilişkin itirazlara, iptal davalarına, hakemlerin seçimi ve reddine yönelik davalar ile dava açılmadan önce veya açıldıktan sonra talep edilen ihtiyati tedbirlerde tercihini yapmış ve asliye ticaret mahkemelerini bu konuda görevli kılmıştır. Ancak HMK'nın bölge adliye mahkemelerine görev verdiği diğer işlerde tahkimde görevli mahkemenin nasıl tespit edileceği halen bir sorun teşkil etmektedir.

6545 sayılı Torba Kanun'un 45. maddesine göre, "26/9/2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanununun 5 inci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve mülga üçüncü fıkrası⁴⁷ aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

"Sulh hukuk ve asliye hukuk mahkemeleri tek hâkimlidir."

"Asliye ticaret mahkemesi kurulan yerlerde bu mahkemelerde bir başkan ile yeteri kadar üye bulunur. Konusu parayla ölçülebilen uyuşmazlıklarda dava değeri üç yüz bin Türk lirasının üzerinde olan dava ve işler ile dava değerine bakılmaksızın;

...

4. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa ve 21/6/2001 tarihli ve 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanununa göre yapılan tahkim yargılamasında; tahkim şartına ilişkin itirazlara, iptal davalarına, hakemlerin seçimi ve reddine yönelik davalar ile yabancı hakem kararlarının tanıma ve tenfizine yönelik davalara,

ilişkin tüm yargılama safhaları, bir başkan ve iki üye ile toplanacak heyetçe yürütülür ve sonuçlandırılır. Heyet hâlinde bakılacak davalarla ilgili olmak üzere, dava açılmadan önce veya açıldıktan sonra talep edilen ihtiyati haciz ve ihtiyati tedbirler de heyet tarafından incelenir ve karara bağlanır. Bu fıkra da belirtilen dava ve işler dışında kalan uyuşmazlıklar mahkeme hâkimlerinden biri tarafından görülür ve karara bağlanır. Başkan ve üye hâkimler arasında dağılıma ilişkin esaslar, işlerde denge sağlanacak biçimde mahkeme başkanı tarafından önceden tespit edilir." Bu

⁴⁷ Mülga 3. fıkra: "Asliye ticaret mahkemesi kurulan yerlerde bu mahkemede bir başkan ile yeteri kadar üye bulunur ve mahkeme bir başkan ve iki üye ile toplanır."

hükümle birlikte tahkim yargılamasında; tahkime ilişkin itirazlara, iptal davalarına, hakemlerin seçimi ve reddine yönelik davalara ilişkin tüm yargılama safhaları ve dava açılmadan önce veya açıldıktan sonra talep edilen ihtiyati tedbire de, bir başkan ve iki üye ile toplanacak asliye ticaret mahkemeleri bakacaktır⁴⁸. Asliye ticaret mahkemelerinin kurulmadığı yerlerde ise asliye ticaret mahkemesi sıfatı ile asliye hukuk mahkemesi davaya bakacaktır (TTK m. 5).

6545 sayılı Torba Kanun'un 45. maddesi ile HMK m. 410'da "görevli...mahkeme bölge adliye mahkemesidir" şeklindeki düzenleme zımni olarak mülga olmuştur. HMK m. 410'daki yetkiye ilişkin düzenleme geçerliliğini korumaktadır. Buna göre tahkim yargılamasında, tahkime ilişkin itirazlara, iptal davalarına, hakemlerin seçimi ve reddine yönelik davalara ilişkin tüm yargılama safhaları ve dava açılmadan önce veya açıldıktan sonra talep edilen ihtiyati tedbir de, görevli ve yetkili mahkeme bir başkan ve iki üye ile toplanacak tahkim yeri asliye ticaret mahkemesidir. Tahkim yeri belirlenmemiş ise görevli ve yetkili mahkeme, davalının Türkiye'deki yerleşim yeri, oturduğu yer veya işyeri asliye ticaret mahkemesidir.

G. Mahkemenin Yardımı

Mahkemelerin tahkim yargılamasına müdahalesi HMK'nın tahkime ilişkin onbirinci kısım hükümlerinde açıkça izin verilen hallerle sınırlı tutulmuştur (HMK m. 411). Kanun madde gerekçesinde, tahkim yargılamasının niteliği ve yargılama

---

⁴⁸ 6545 sayılı Torba Kanun çıkmadan önce hangi mahkemelerin görevli olacağı konusunda doktrinde olan tartışmalar ise şu şekildedir: Doktrindeki bir görüşe göre, HUMK hükümlerinin tahkim işlerinde yerine göre, asliye hukuk (uyuşmazlık ticari dava niteliğinde ise asliye ticaret) veya sulh hukuk mahkemelerine görev verdiğinden bahisle, HMK'nın Geçici 3. maddesinin 3. fıkrasına göre, HMK'da tahkimle ilgili olarak mahkemelere verilen işlerin, bölge adliye mahkemeleri göreve başlayıncaya kadar, dava konusuna göre sulh veya asliye mahkemelerinde görülmesi gerekir (Budak, s. 38). Doktrinde bir başka görüş göre ise, görevli ve yetkili mahkeme, taraflar arasında kararlaştırılan tahkim yerindeki bölge adliye mahkemesidir. Ancak bölge adliye mahkemelerinin henüz faaliyete geçmemiş olması nedeniyle, bu konudaki boşluğun doldurulması bakımından, tahkim yerindeki asliye ticaret mahkemesi görevlidir. Tahkim yeri kararlaştırılmamış ise, görevli ve yetkili bölge adliye mahkemesi, davalının Türkiye'deki yerleşim yeri, oturduğu yer veya iş yerinin bulunduğu yer bölge adliye mahkemesidir. Bölge adliye mahkemeleri faaliyete geçinceye kadar, onlara verilen görevler asliye hukuk mahkemeleri tarafından yerine getirilir (Yılmaz, Şerh, s. 1717). Doktrindeki diğer bir görüş göre ise, hakem kararına karşı açılacak iptal davasında yetkili ve görevli mahkeme HMK m. 410/1'e göre belirlenemez (Muşul, s. 654).

kurallarının, tahkim sözleşmesinin taraflarınca kararlaştırılabildiği göz önünde bulundurularak, mahkemelerin tahkim yargılamasına müdahalesi bu Kısımda sayılan haller ile sınırlı tutulduğu belirtilmiştir⁴⁹. Örneğin HMK m. 432'ye göre, taraflardan biri, hakem veya hakem kurulunun onayı ile delillerin toplanmasında mahkemeden yardım isteyebilir.

II. TAHKİMİN HUKUKİ NİTELİĞİ

Tahkimin hukuki niteliği incelenirken çoğu zaman tahkim kurumunun bir bütün olarak ele alınması yerine, sadece tahkim sözleşmesinin hukuki niteliği üzerinde durulmuştur⁵⁰. Tahkim, birden fazla hukuki ilişkiyi bünyesinde barındıran hukuki bir kurumdur⁵¹. Bu nedenle tahkimin hukuki niteliği tespit edilirken bu hukuki ilişkilerden sadece birini ele alarak değerlendirmek doğru olmaz. Tahkim usulünün bir bütün olarak değerlendirilmesi ve ona göre tahkimin hukuki niteliği konusunda bir tespit yapılması gerekir⁵².

Doktrinde yer alan özellikle de Anglo-Sakson doktrininde kabul gören bir görüş, tahkimin hukuki niteliğinin alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olduğu yönündedir⁵³. Bu görüş bakımından tahkim alternatif uyuşmazlık çözüm yolları içerisinde en etkin ve en yaygın kullanılanıdır⁵⁴. Çünkü tahkim ekonomik maliyete etkisi yönünden en avantajlı yoldur ve yapısı gereği mahkemelere nazaran ticari işletmelerin bünyesine daha uygundur. Tahkimde uyuşmazlığın esasını mahkemeler değil taraflarca veya mahkemece ya da kurumsal tahkim kurallarına göre belirlenen hakemler çözerler. Bu açıdan mahkemelere önemli bir alternatif oluştururlar. Hakemlerin çalışması fonksiyonel olarak yargısal olsa da bir hâkimin yapabileceği yargısal işlemlerin hepsi hakemlerce yapılamayacağından, hakemlerin bir hâkim gibi

---

⁴⁹ Bkz. HMK m. 411'e ilişkin Hükûmet Gerekçesi.

⁵⁰ Konuralp, s. 128; Yavuz Alangoya, *Medenî Usul Hukukumuzda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi*, İstanbul, 1973, s. 38 vd.; Sarısözen, *Hakem Yargılaması*, s. 5.

⁵¹ Koral, *Tahkim*, s. 1039; Konuralp, s. 128.

⁵² Konuralp, s. 128.

⁵³ Mustafa Serdar Özbek, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, Genişletilmiş 3.bs., Ankara 2013, s. 188; Konuralp, s. 129.

⁵⁴ Konuralp, s. 130.

kabul edilmesi veya hakem kurullarının mahkeme olarak değerlendirilmesi mümkün değildir⁵⁵.

Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre ise, tahkim alternatif uyuşmazlık çözüm yolu değil; özel bir yargılama yöntemidir. Çünkü hakem, devlet yargılamasında olduğu gibi tarafları bağlayıcı bir karar verir, taraflar arasında uzlaşmayı sağlama çabasına girişmez⁵⁶. Tahkim yolu devlet mahkemelerinde görülecek olan yargılamanın yerine ikame edilen ve ona nazaran istisnai bir yargısal yol konumundadır⁵⁷.

Tahkim yolu alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin birçok özelliğini bünyesinde taşımaktadır. Tahkim, tarafların mahkemelerdeki olumsuzluklarla karşılaşmamak için başvurdukları bir yöntemdir⁵⁸. Kural olarak tahkim yolunda da gönüllülük esastır. Tarafların anlaşmaları halinde tahkime başvurmaları mümkündür. Bunun yanı sıra taraflar hakemleri serbestçe, istekleri doğrultusunda belirleyebilirler. Tahkimin işleyişi, mahkemelere göre daha az şekli kurallara tabidir. Yani taraflar tahkimin işleyişi konusunda usuli kuralları belirleyebilir. Ayrıca, tahkimde de diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yollarında olduğu gibi gizlilik ilkesi hâkimdir⁵⁹.

III.TAHKİM TÜRLERİ

A. Zorunlu (Mecburi) Tahkim- İhtiyari Tahkim

1. Zorunlu (Mecburi) Tahkim

Kanun koyucu bazı uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması için tahkim yolunu zorunlu kılmıştır. Bu zorunluluk kanundan doğduğu için tahkim usulünün uygulanmasında uyuşmazlığın taraflarının hiçbir rolü yoktur⁶⁰. Tahkim kural olarak

---

⁵⁵ Özbek, s. 188; Konuralp, s. 129.

⁵⁶ Hakan Pekcanitez, “Alternatif Uyuşmazlık Çözümleri”, *HPD*, S. 5, Aralık 2005, s. 15.

⁵⁷ Süha Tanrıver, “Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk”, *TBBD*, Y. 19, S. 64, Mayıs- Haziran 2006, s.171; Kalpsüz, Ticaret, s. 213.

⁵⁸ Bkz. I. Bölüm, IV.

⁵⁹ Konuralp, s. 130; Burada kastedilen ihtiyari tahkimdir. Bkz. I. Bölüm, III/ A- 2.

⁶⁰ Kuru, s. 5876; Konuralp, s. 136.

ihtiyari olmasına rağmen bazı hallerde bir uyuşmazlığın çözümü için istisnai olarak hakeme başvurma zorunluluğu getirilmiştir ki buna da zorunlu tahkim denir⁶¹. Zorunlu tahkim hallerine; 6502 sayılı Kanun'un⁶² m. 62⁶³ hükmüne göre taraflar belli bir meblağın altında kalan uyuşmazlıklar için tüketici hakem heyetine başvurma zorunluluğu, 3533 sayılı Kanun'na⁶⁴ tabi uyuşmazlıkların çözülmesi⁶⁵, toplu iş uyuşmazlıklarının zorunlu tahkim yolu ile çözümlenmesi, Noterlik Kanunu⁶⁶ m. 49/4'te⁶⁷ düzenlenen zorunlu tahkim gibi durumlar örnek verilebilir.

Taraflar zorunlu tahkime tabi olan uyuşmazlıklarda devlet mahkemelerine başvuramazlar, sadece kanunda gösterilen hakemlere başvurabilirler⁶⁸. Görülmekte olan bir davada uyuşmazlığın mecburi tahkime tâbi olduğunu taraflar ileri sürmeseler bile mahkeme bunu re'sen dikkate alacak ve görevsizlik kararı verecektir⁶⁹. Yani

---

⁶¹ Yeğencil, s. 102; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 779; Sarısözen, s. 18; Muharrem Balcı, *İhtilafların Çözüm Yolları ve Tahkim*, İstanbul, 1999, s. 107; Üstündağ, Yargılama, s. 913; Özbay, Temyiz, s. 31; Görgün, s. 475; Dayınlarlı, İç Tahkim, s. 9; Kemal Oğuzman, "Toplu İş Uyuşmazlıklarında Mecburî Tahkim", *Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü*, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler- Tartışmalar, 29 Kasım- 4 Aralık 1965, s. 263; Nesibe Kurt Konca, "Sigorta Uyuşmazlıklarında Tahkim Yoluyla Çözümü", *Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan*, C. I, Ankara 2010, s. 1350; Özkan, s. 54; Erdoğan, s. 605.

⁶² 07.11.2013 tarih ve 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (RG. 28.11.2013/ 28835).

⁶³ 6502 sayılı Kanun m. 62: "Değeri iki bin Türk Lirasının altında bulunan uyuşmazlıklarda ilçe tüketici hakem heyetlerine, üç bin Türk Lirasının altında bulunan uyuşmazlıklarda il tüketici hakem heyetlerine, büyükşehir statüsünde bulunan illerde ise iki bin Türk Lirası ile üç bin Türk Lirası arasındaki uyuşmazlıklarda il tüketici hakem heyetlerine başvuru zorunludur. Bu değerlerin üzerindeki uyuşmazlıklar için tüketici hakem heyetlerine başvuru yapılamaz".

⁶⁴ 29.06.1938 tarih ve 3533 sayılı Umumi Mülhak ve Hususi Bütçelerle İdare Edilen Daireler ve Belediyelerle Sermayesinin Tamamı Devlete veya Belediyeye veya Hususî idarelere Aid Daire ve Müesseseler Arasındaki İhtilâfların Tahkim Yolu ile Halli Hakkında Kanun (RG. 16.07.1938/ 3961).

⁶⁵ 3533 sayılı Kanun'un 1. maddesinde yazıldığı üzere umumî, mülhak veya hususî bütçelerle idare edilen daireler ve belediyelerle sermayesinin tamamı devlete veya hususî idarelere ait olan daire ve müesseseler arasında çıkan ihtilaflardan adliye mahkemelerinin vazifesi dâhilinde bulunanlar, 3533 sayılı Kanun'da yazılı (mecburi tahkim) usulüne göre halledilir.

⁶⁶ 18.01.1972 tarih ve 1512 sayılı Noterlik Kanunu (RG.05.01.1972/ 14090).

⁶⁷ Noterlik Kanunu m. 49/4: "Noter dairesinde mevcut notere ait eşya ve tesislerin, yeni notere devri halinde, ödenecek miktar üzerinde taraflar anlaşamamışsa, bu miktar oda tarafından tespit edilir".

⁶⁸ Sarısözen, s. 18.

⁶⁹ Yeğencil, s. 102; Konuralp, s. 136.

tarafların mecburi tahkime tâbi bir uyuşmazlığı ihtiyari tahkim usulüyle çözümlenmeleri mümkün değildir⁷⁰.

2. İhtiyari Tahkim

Kanun koyucunun taraflar arasında ortaya çıkan uyuşmazlıkların çözümü için tahkim yolunu zorunlu tutmadığı haller dışında kalan tahkim yolu ihtiyaridir⁷¹. Uyuşmazlığın tarafları dilerlerse tahkim yolunu, dilerlerse devlet mahkemeleri yolunu işletirler. Diğer bir ifadeyle, taraflar uyuşmazlığın çözümlenmesi için hakeme başvurmayaya zorunlu olmayıp, devlet mahkemelerine de başvurabilirler⁷². HMK’da düzenlenen tahkim, ihtiyari tahkimdir⁷³.

B. İç (Milli) Tahkim- Dış (Milletlerarası) Tahkim

1. İç (Milli) Tahkim

Gerek taraflar gerekse uyuşmazlık konusu itibariyle belli bir hukuk sisteminin sınırları içerisinde kalan ve herhangi bir yabancı hukuk sistemiyle bağlantısı bulunmayan tahkim türüne iç (milli) tahkim denir⁷⁴. İç tahkim, zorunlu ve ihtiyari olmak üzere ikiye ayrılmaktadır⁷⁵. Türk Hukuku’nda iç (milli) tahkime ilişkin düzenleme Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 407- 444’uncu maddeleri arasında yer almaktadır.

2. Dış (Milletlerarası) Tahkim

Hakem kararının yabancılık vasfını taşıması için milletlerarası bir kural yoktur. Hakem mahkemesinin uygulandığı ülkenin usul hukuku açık bir örnek teşkil edebilir. Bununla beraber hangi usul hukukunun hakem kararına hâkim olacağı da

---

⁷⁰ Konuralp, s. 136; Özbay, Temyiz, s. 31.

⁷¹ Görgün, s. 475; Konuralp, s. 138; Kurt Konca, Sigorta, s. 1350; M. Rasim Kuseyri, “Hakem Kararlarının Temyizi”, *Türk Hukuk Enstitüsü Dergisi*, Kasım 1996, s. 7; Erdoğan, s. 605.

⁷² Sarısözen, s. 20; Gençcan, s. 1351.

⁷³ Ekşi, s. 47; Görgün, s. 476; Sigortacılık Kanunu’nda düzenlenen tahkim de bir ihtiyari tahkim türüdür (Kurt Konca, Sigorta, s. 1350); Selçuk Öztekin, “Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Yönünden Sigortacılıkta Tahkime Bakış”, *MİHDER*, C. 5, S. 13, Y. 2009/2, s. 222.

⁷⁴ Konuralp, s. 147; Tanrıver, Tahkim, s. 140.

⁷⁵ Bkz. I. Bölüm, III/ A.

bilinmelidir. Oysa yabancılık söz konusu olduğu durumlarda hangi usul hukuku kurallarının uygulanması gerektiği her zaman belli değildir⁷⁶.

Birleşmiş Milletler uluslararası tahkimin yerleşmesi ve uygulanabilmesi için kendi bünyesinde oluşturduğu komisyonla UNCITRAL Model Kanunu düzenlemiştir. UNCITRAL Model Kanunu'nun en önemli özelliği ne zaman bir faaliyetin uluslararası sayılacağı hususunda açık bir hüküm düzenlemiş olmasıdır⁷⁷.

Birleşmiş Milletler yolu ile ortaya çıkarılan UNCITRAL Model Kanunu, farklı ülkelerde farklı yansımalar bulmuştur. Bu tür düzenlemeler ile aslında verilmek istenen mesaj: mevcut uluslararası tahkim düzeni çekici olduğundan, yıllanmış tahkim kuralları yerine, her ülkede bunlardan yenilerini yaratarak Birleşmiş Milletler'in koyduğu kurallar çerçevesinde tahkim yargılamasının yapılmasının sağlanmasıdır. Bu bakımdan burada belirtilmesi gereken husus, kanunlarını yeni durumlara uyduran ülkelerin bazı hukukçularının beyan etmiş olduğu gibi, sadece tahkim mevzuatlarının eskimiş olması değil, aksine gelişmeyen tahkimi yaygınlaştırma amaçlı bir faaliyete girişilmiş olmasıdır⁷⁸. Bu çerçevede ülkemizde de 1 Ekim 2011 tarihinde yürürlüğe giren Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile tahkime ilişkin düzenlemeler UNCITRAL Model Kanunu'na uygun şekilde düzenlenmiştir⁷⁹.

C. Ad Hoc (Arızı) Tahkim- Kurumsal Tahkim

1. Ad Hoc (Arızı) Tahkim

Ad hoc tahkim, taraflar arasındaki somut bir olay üzerinden ve taraflarına hakemleri, tahkim yerini, tahkim usulünü ve bu tahkim usulünde uygulanacak maddi

---

⁷⁶ Sarısözen, s. 21; Gülören Tekinalp, "Yabancı Hakem Kararlarının Milletlerarası Anlaşmalarda Tanınması ve Tenfizi", IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Ankara 1966, s. 540; Samim Bilgen, "Bir Devletle Bir Başka Devletin Uyuşu Arasındaki İhtilaflarda Tahkim", IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Ankara 1966, s. 568.

⁷⁷ Saim Üstündağ, "Tahkim Özellikle Uluslararası Tahkim, Yargı Reformu 2000 Sempozyumu (Konuşmalar, Bildiriler, Tartışmalar, Belgeler), İzmir Barosu 5- 6- 7- 8 Nisan, İzmir 2000, (s. 294- 300), *Makaleler, İçtihat Tahlilleri ve Çeviriler*, 1.bs., Ankara Mayıs 2010, s. 368; Sarısözen, s. 20; "UNCITRAL kuralları kendinden evvelki bazı benzerlerinin aksine belirli bir bölge ile sınırlanmış olmayıp bütün dünya ülkeleri için öngörülmüştür." (Alangoya, Yönetmelik, s. 162).

⁷⁸ Üstündağ, Uluslararası Tahkim, s. 368; Sarısözen, s. 20- 21.

⁷⁹ Bkz. HMK'nın Genel Gerekçesi.

hukuk kurallarını kendilerinin bizzat tayin ettiği ve hakemleri bu şekilde yetkili kıldıkları ve hiçbir örgütün aracılığı söz konusu olmayan tahkim türüdür⁸⁰. Onun için münferit ve geçici olan bu tahkim, tarih boyunca süre gelmiş en sade tahkim türüdür⁸¹. Özellikle devlet veya kamu kurumlarının taraf olduğu yatırım sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklarda ad hoc tahkim yaygın bir şekilde tercih edilmektedir⁸².

Ad hoc tahkimin en önemli özelliği ve yararı, tahkim usulünün taraflarca belirlenmesidir. Bu sayede tahkim yoluna başvuran taraflar devlet yargısına göre daha esnek kurallar belirleyebileceklerdir. Taraflar, uyuşmazlığa kaç tane hakemin bakacağı, hakemlerin nasıl seçileceği ve tahkimin hakemlerce nasıl yürütüleceği gibi birçok konuda istedikleri düzenlemeyi yapabilirler. Bu nedenle ad hoc tahkime terzi elinden çıkmış tahkim adı da verilmektedir⁸³.

Ad hoc tahkim türünde tahkimi organize eden ve tahkim kurallarına sahip herhangi bir kurum mevcut değildir. Ad hoc tahkimin tercih edilmesinin sosyal, siyasal, ekonomik ve psikolojik nedenleri vardır. Kalkınmakta olan ülkelerde yatırım yapan yabancı şirketlerin, ev sahibi ülkelerdeki daimi hakem mahkemelerine ve o ülkelerdeki devlet yargısına güvensizliği aynı zamanda ev sahibi ülkenin de yine yabancı bir ülkede bulunan mahalli veya uluslararası bir tahkim kurumuna olan güvensizliği ad hoc tahkimin tercih nedenleri arasında saymak mümkündür⁸⁴. Ad hoc tahkimin tercih edilme nedenlerinden bir diğeri de tarafların ihtilafın çözümü konusunda bizzat kendilerinin müdahale etmeleri ve hakem tayin etmeleridir⁸⁵. Ad

---

⁸⁰ Cemal Şanlı, *Milletlerarası Ticarî Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk*, Ankara 1986, s. 96; Balcı, s. 109; Konuralp, s. 140; Hakim Azizov, *Uluslararası Ticari Tahkim*, AÜSBE, Yayınlanmamış YLT, Ankara 2004, s. 33; Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 76; Ziya Akıncı, “Elektronik Tahkim”, *DEÜY*, Uluslararası İnternet Hukuku Sempozyumu, 21-22 Mayıs 2001, İzmir 2002, s. 429; Tanrıver, Tahkim, s. 138; Kaplan, Hakemlerin Seçilmesi, s. 474; Seniha Didem Algantürk, “‘Arbitration in London Apply English Law’ Klozunun İncelenmesi”, *İBD*, C. 69, S. 7-8-9, Temmuz, Ağustos, Eylül, 1995, s. 401.

⁸¹ Karadaş, s. 38; Tanrıver, Tahkim, s. 138.

⁸² Nomer/ Ekşi/ Öztekin Gelgel, s. 3.

⁸³ Konuralp, s. 140.

⁸⁴ Şanlı, s. 97- 98. Azizov, s. 34; Karadaş, s. 38; Tanrıver, Tahkim, s. 138.

⁸⁵ Azizov, s. 34; Konuralp, s. 140; Şanlı, s. 98.

hoc tahkim aynı zamanda kurumsal tahkime göre daha az masraflıdır. Çünkü kurumsal tahkimde hakemlerin yanı sıra tahkimi organize eden kuruma da ücret ödenmektedir⁸⁶. Ayrıca Ad hoc tahkimde tahkimin esaslı unsurlarından biri olan gizlilik prensibinin daha iyi korunması bu tahkim türünün tercih nedenleri arasında gösterilmektedir⁸⁷.

Bu olumlu yönlerin yanında ad hoc tahkimde tahkim sürecinin işlemini engelleyecek pek çok sorunla da karşılaşılabilir. Örneğin hakemlerin seçimi konusundaki anlaşmazlıklar veya seçilen bir hakemin tarafsızlığı üzerindeki anlaşmazlıklar tahkim sürecini uzatacaktır. Tahkim usulünün taraflarca belirlenmesi olumlu bir özellik olsa da bu kuralların oluşturulması zaman alıcı ve zorlu bir süreçtir. Bu da tarafların uyuşmazlığın sonuçlanmasına geç ulaşmasına neden olacaktır. Ad hoc tahkimin diğer bir olumsuz yanı ise, yargılamayı yapacak hakemlerin dışında idari işleri yürütecek kimselerin bulunmamasıdır. Hakemlerle birlikte bir idari sekreter atanması bu olumsuzluğu ortadan kaldıracaktır⁸⁸. Ancak atanacak bu idari sekreter için ödenecek ücret de fazladan masrafların artmasına neden olacaktır.

2. Kurumsal Tahkim

Tahkimin taraflarca belirlenen bir tahkim kurumu tarafından yönetildiği tahkim türüne kurumsal tahkim denir. Kurumsal tahkimde, tahkim yoluna başvuracak tarafların tahkimin işleyişine ilişkin usul ve kuralları belirlemesine gerek yoktur. Tahkim kurumunun, önceden hazırlanmış, uyuşmazlıkların çözümünde uygulanacak usul kuralları vardır⁸⁹. Tahkimde uygulanacak kuralların önceden öngörülebilir olması, kurumsal tahkimin tercih edilmesine yol açmaktadır⁹⁰.

---

⁸⁶ Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 5; Azizov, s. 34; Konuralp, s. 140.

⁸⁷ Şanlı, s. 72; Azizov, s. 34; Konuralp, s. 140.

⁸⁸ Konuralp, s. 141; Tanrıver, Tahkim, s. 138.

⁸⁹ Karadaş, s. 38; Konuralp, s. 141; Yeşilırmak, Doğrudan Görüşme, s. 75- 76; Akıncı, Elektronik Tahkim, s. 429; Tanrıver, Tahkim, s. 137; Kaplan, Hakemlerin Seçilmesi, s. 474; Algantürk, s. 400.

⁹⁰ Konuralp, s. 141.

Tahkim kurumları tarafından sunulan hizmetler ve yerine getirilen işlevler kurumlara göre çeşitlilik gösterir. Tahkim kurumları sadece hakem tayininde rol oynayan üçüncü bir kişi veya otorite değil, bunun yanında tahkim sürecini idari bakımdan gözetim ve denetim altında tutan ve bu amaca hizmet etmek üzere yetiştirilmiş sürekli personel bulunduran organizasyonlardır⁹¹.

Kurumsal tahkimin en önemli avantajlarından biri de tahkim kurumlarının sunmuş oldukları idari hizmetlerdir. Tahkim kurumlarının idari hizmetleri sayesinde hakem kurulu uygun bir zaman dilimi içerisinde oluşturulacak ve tahkim süreci mümkün olan en kısa sürede başlayacaktır. Kurumsal tahkim hakemler için de daha avantajlıdır. Zira ücretlerinin taraflarca değil kurum tarafından ödenmesi daha güvenlidir⁹².

Kurumsal tahkimin taraflar açısından sorun oluşturan yönü pahalı bir yol olmasıdır. Zira kurumsal tahkimde idari hizmetlere çok fazla harcama yapılabilmektedir⁹³. Bunun yanında kurumun içerisindeki bürokrasi bazı durumlarda tahkimin yavaş işlemesine de neden olabilmektedir. Bununla birlikte bu iki dezavantaj tahkim kurumları arasında ve uyumsuzluğun niteliğine göre de farklılık gösterebilmektedir⁹⁴.

D. İki Taraflı Tahkim- Çok Taraflı Tahkim

1. İki Taraflı Tahkim

Tahkim, genel olarak iki taraf arasında ortaya çıkan uyuşmazlığın çözüme kavuşturulması için başvuru bir yöntemdir. Bu nedenle tahkimde de iki taraf bulunur. Tahkim yoluna başvuran taraf ile karşı tarafın tek bir kişiden oluştuğu tahkim türüne iki taraflı tahkim denir⁹⁵.

---

⁹¹ Tanrıver, Tahkim, s. 137; Konuralp, s. 141.

⁹² Konuralp, s. 142.

⁹³ Kurumsal tahkim merkezlerine örnek olarak; International Commercial of Commerce (ICC, Milletlerarası Ticaret Odası), İstanbul Ticaret Odası (İTO), İstanbul Tahkim Merkezi, Türkiye Barolar Birliği (TBB) verilebilir.

⁹⁴ Konuralp, s. 143.

⁹⁵ Konuralp, s. 144.

2. Çok Taraflı Tahkim

Tahkim yoluna başvuran tarafta veya uyuşmazlığın karşı tarafında veya her iki tarafta da birden fazla kişinin yer aldığı tahkim türüne çok taraflı tahkim denir. Bu tanım tahkimde davanın tarafını oluşturan kişi sayısından hareket etmektedir. Tarafların kendi içindeki çokluk durumu medeni usul hukukundaki subjektif dava birleşmesinden yani dava arkadaşlığından farklı değildir⁹⁶.

E. Tek Kademeli Tahkim- İki Kademeli Tahkim

1. Tek Kademeli Tahkim

Tek kademeli tahkim, tahkim yargılaması sonunda hakemlerin verdiği karar aleyhine o ülkenin kanunlarına göre yargı yoluna müracaat edilen tahkim türüdür⁹⁷. Günümüzde milli tahkim veya milletlerarası tahkim kanunlarının birçoğu hakem kararlarına karşı iptal davasına başvurulabileceğini düzenlemiştir⁹⁸.

2. İki Kademeli Tahkim

İki kademeli tahkim, kurumsal tahkimin özel bir şeklini oluşturur. Eğer bir tahkim kurumu hakem mahkemesi tarafından verilen karar aleyhine yine kurum bünyesinde bir itiraz ve inceleme yolunu benimseyecek olursa taraflar öncelikle bu merciye itiraz yolu ile başvuracaklardır. Üst tahkim kurulunun itiraz üzerine vereceği karara karşı devlet mahkemelerinde hangi şartlar altında yargı yoluna müracaat edilebileceği, kararın verildiği ülkenin hukukuna göre belirlenecektir⁹⁹.

F. Asimetrik Tahkim

Tahkim sözleşmesi, tarafların eşit hak ve yükümlülükleri üzerine kurulu bir sözleşme olmasından dolayı tahkim sözleşmesinde taraflar simetriktir. Fakat uygulamada tarafların karşılıklı ve eşit haklara sahip olmasını engelleyecek şekilde

---

⁹⁶ Leyla Keser Berber, *Uluslararası Ekonomik Tahkimde Çok Taraflı Tahkim Sorunu*, 1.bs., İstanbul 1999, s. 24- 25; Konuralp, s. 144.

⁹⁷ Yaşar Karayalçın, "Milletlerarası Tahkimde Muhakeme Usulü", *BATİDER*, C. XIX, S. 3, Ankara, Haziran 1998, s. 10; Konuralp, s. 143.

⁹⁸ Konuralp, s. 143.

⁹⁹ Karayalçın, Tahkim, s. 10; Konuralp, s. 143.

yapılan tahkim sözleşmelerine “tek taraflı tahkim sözleşmesi”, “asimetrik tahkim sözleşmesi”, “tek tarafları tahkim klozu” veya “asimetrik tahkim klozu” denilmektedir¹⁰⁰.

Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü Kurtarma- Yardım Sözleşmesi'nin 6. maddesinde olduğu gibi, bazen tahkim sözleşmesi yapılmakla beraber tahkime başvuru hakkı taraflardan yalnızca birine tanınmış olabilir. İstanbul Denizcilik İhtisas Mahkemesi 23.10.2008 tarihli kararında (E. 2008/54, K. 2008/333) asimetrik tahkim klotunu geçerli kabul etmiş ve tahkim itirazı üzerine açılan davayı reddetmiştir¹⁰¹. Ancak Yargıtay 11. Hukuk Dairesi ise 15. 2. 2011 tarihli kararında, asimetrik tahkim klotunun geçerli olmadığı sonucuna varmıştır¹⁰².

IV. TAHKİMİN OLUMLU VE OLUMSUZ YÖNLERİ

A. Tahkimin Olumlu Yönleri

1. Hızlılık (Çabukluk)

Tahkimin tercih sebeplerinin başında hızlılık gelmektedir. Devlet mahkemelerinde davaların yıllarca sürme riski, tahkimin tercih nedenlerinden biri olmuştur¹⁰³. Devlet mahkemelerinde bir davanın, ilk derece mahkemesinde sonuçlandırılması ortalama bir buçuk, iki yıl sürmektedir. Hatta taraflardan biri kötü niyetle hareket ederse bu süre daha da uzamaktadır¹⁰⁴. Hakemler devlet mahkemelerine göre daha çabuk değerlendirme ve karar verme olanağına

---

¹⁰⁰ Ekşi, s. 83.

¹⁰¹ Ekşi, s. 88.

¹⁰² Ekşi, s. 88; Y.11.HD., 15.02.2011 tarih, E. 2009/11257, K. 2011/1675 sayılı kararı (Ekşi, s. 86, dn., 105).

¹⁰³ Âlim Taşkın, *Hakem Sözleşmesi*, Ankara 2000, s. 9; Sarısözen, s. 15; Ergun Önen, “Hakem Kararlarının Temyizi ve Hakemlerin Direnme Yetkisi”, *MÜİİBFD.*, Prof. Dr. Halil Nadaroğlu'na Armağan, C. XIV, S. 1 Özel Sayı, Y. 1998, s. 298; Doğanay, s. 33; Saim Üstündağ, “Hakemlerin Israr Hakkı Var mıdır?”, *Yasal Hukuk içtihat ve Mevzuat Dergisi*, C. XV, S. 171/2, Mart 1996, s. 217; Yaşar Karayalçın, “Hakem Mahkemesi Kararları ve Yargıtay Denetimi ‘28.1.1994 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararı’”, *Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu Bildiriler- Tartışmalar XI.*, Ankara, 13-14 Mayıs 1994, s. 40.

¹⁰⁴ Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 73.

sahiptirler¹⁰⁵. Çünkü devlet mahkemeleri önlerinde bulunan yüzlerce davayı çözmekle görevlidir. Bunun aksine, hakemlerin çözmek durumunda olduğu tek bir uyuşmazlık söz konusudur. Tarafların iş yoğunluğu fazla olan hakemleri tercih etmeleri tahkim yolunun uzamasına neden olacağından hakem seçiminde meşguliyeti az olan hakemleri seçmeleri yararlarına olacaktır.

Devlet mahkemeleri belirli süreler içerisinde çalışırlar, oysa hakemler isterlerse tatil günlerinde de çalışabilirler ve adli tatil hakemler bakımından söz konusu değildir¹⁰⁶. Ayrıca tahkim yolunda taraflar aralarındaki uyuşmazlığın hangi kurallara göre çözümleneceğini belirleyebileceklerinden ayrıntılı usul kuralları yerine, uyuşmazlığa uygulanacak usul kurallarını basitleştirip yapılacak yargılamaya hız kazandırabilirler. Tahkim, uyuşmazlığın taraflarına devlet mahkemelerindeki yargılamaya göre daha esnek usul kuralları uygulama imkânı sunmaktadır. Bu nedenle de tahkim daha kolay bir yöntemdir¹⁰⁷.

2. Ucuzluk

Devlet mahkemelerinin birden fazla dereceli olmasının yargılama masraflarının ağırlaştırdığı göz önünde tutulduğunda, hakemler tarafından gerçekleştirilen yargılamanın devlet mahkemelerindeki yargılamaya oranla daha ucuz olduğu görülür¹⁰⁸. Ancak tahkim yolunun devlet yargısına göre daha az masrafa yol açtığını söylemek her zaman için doğru olmayacaktır. Bunun nedeni, tarafların kendilerini temsil eden avukatların ve hakemlerin ücretlerini, yargılamanın yapılacağı yerin kirasını ve diğer giderleri karşılamalarıdır¹⁰⁹. Bu da taraflar açısından daha fazla masrafa yol açmaktadır.

---

¹⁰⁵ Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, s. 1067; Sarısözen, s. 15; Konuralp, s. 133; Alangoya, Tahkim, s. 18; Taşkın, s. 9; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 595; Tanrıver, Tahkim, s. 133.

¹⁰⁶ Sarısözen, s. 15; Ertekin/ Karataş, s. 36; Konuralp, s. 133; Taşkın, s. 9; Alangoya, Tahkim, s. 18; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 595.

¹⁰⁷ Konuralp, s. 133- 134.

¹⁰⁸ Deren Yıldırım, Tahkim, s. 40; Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 74; Sarısözen, s. 15; Alangoya, Tahkim, s. 18; Dayınlarlı, İç Tahkim, s. 28; Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, s. 1067; Taşkın, s. 10; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 595; Tanrıver, Tahkim, s. 133; Önen, Temyiz, s. 298; Doğanay, s. 34; Üstündağ, Israr Hakkı, s. 217.

¹⁰⁹ Konuralp, s. 134.

Yargılama giderleri bakımından ise dava konusunun değerine bakmak gerekir. Düşük bedelli uyuşmazlıklarda tahkim yerine devlet mahkemesine başvurmak kuşkusuz daha az masraflı olacaktır. Uyuşmazlık konusunun değeri yüksek ise, bu durum değişebilir¹¹⁰. Uyuşmazlık konusunun değeri daha yüksek ise tahkime başvurmak tarafların yararına olabilir.

3. Gizlilik

Devlet mahkemelerindeki yargılamada istisnalar dışında alenilik ilkesine uyulması zorunludur (HMK m. 28). Buna karşılık, tahkim yargılamasında uyuşmazlıklar aleni olarak yapılmaz. Diğer bir ifadeyle, tahkim yargılaması gizlidir¹¹¹. Gizlilik ise tarafların itibarının zedelenme riskini ortadan kaldırır. Bu nedenle ticari itibarının zedelenmesinden endişe duyan tacirler tahkim yolunu tercih edebilirler¹¹². Birçok şirketin mali durumu, ticari defterleri ve sırları gözler önüne serilmeden uyuşmazlık, taraflar arasında sonuçlandırılır. Gizlilik ilkesi, ticari uyuşmazlıklarda önemli bir yön olarak kabul edilir¹¹³. Bununla birlikte tarafların anlaşmaları halinde tahkimde gizlilik ilkesi uygulanmayabilir¹¹⁴.

Tahkimde gizliliğin sağlanması çok kolay olduğundan taraflar ticari sırlarının açıklanmaması için bu yola başvururlar¹¹⁵. Aynı husus, yatırım anlaşmaları için de söylenebilir. Ancak hakem kararlarının üzerinde devlet denetiminin fazla olması mahremiyete zarar verebilmektedir¹¹⁶.

¹¹⁰ Deren Yıldırım, Tahkim, s. 40; Yeğengil, s. 99; Sarısözen, s. 15.

¹¹¹ Sarısözen, s. 16; Ergun Özsunay, “Tahkim Yargılamasında Mahremiyet” *İBD.*, C. 78, S. 2, 2004, s. 541; Kurt Konca, Sigorta, s. 1355; Tanrıver, Tahkim, s. 133; Üstündağ, Israr Hakkı, s. 217.

¹¹² Konuralp, s. 135.

¹¹³ Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 9; Sarısözen, s. 16; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1068; 2012’deki yeni düzenlemeler ile MTO Tahkim Kurallarında (ICC Rules of Arbitration) hakem mahkemelerine “olaya özgü gizlilik emirleri” ile “gizliliğin ve ticari sırların korunmasına ilişkin önlemler” alabilme yetkileri tanınmıştır. (Ergun Özsunay, “MTO Tahkim Kuralları 2012” *İBD.*, C. 86, S. 2, 2012, s. 69- 70).

¹¹⁴ Konuralp, s. 135.

¹¹⁵ Karayalçın, Tahkim, s. 6; Deren Yıldırım, Tahkim, s. 41; Sarısözen, s. 16; Balcı, s. 243.

¹¹⁶ Deren Yıldırım, Tahkim, s. 41; Sarısözen, s. 16; Balcı, s. 243.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 436/3'e göre hakem kararının aslı dosya ile birlikte mahkemeye gönderilir ve mahkemece saklanır. Mahkeme, hakem kararının saklanması konusunda özen göstermelidir. Dosyanın içeriği ilgili kişiler haricinde başka kişilerle paylaşılmamalıdır. Aksi halde gizlilik ilkesinin hiçbir anlamı kalmayacaktır.

Mahkeme kararlarının aksine tahkim yargılaması sonucu verilen kararların yayınlanma zorunluluğu da yoktur. Bu kararların tarafların izin verdiği durumlarda yayınlanabilmesi de gizliliği sağlayan diğer bir faktördür¹¹⁷.

4. Esneklik

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 424'e göre, taraflar, hakem veya hakem kurulunun uygulayacağı yargılama usulüne ilişkin kuralları, Kanun'un onbirinci kısmının emredici hükümleri saklı kalmak kaydıyla, serbestçe kararlaştırabilir ya da tahkim kurallarına yollama yaparak belirleyebilirler. Taraflar arasında böyle bir sözleşme yoksa hakem veya hakem kurulu, tahkim yargılamasını, Kanun'un onbirinci kısmının hükümlerini gözeterek uygun bulduğu bir şekilde yürütür. Böylelikle taraflar yargılama usulünü, emredici hükümler saklı kalmak şartıyla serbestçe belirleyebilirler.

Mahkemelerin uyuşmazlığa uyguladıkları usul kurallarını, tarafların esnetmesi ve uyuşmazlıklarına uygun hale getirmeleri mümkün değildir. Ancak, tahkimde uygulanacak usulü tarafların veya hakemlerin ihtiyaca uygun hale getirmesi mümkündür¹¹⁸.

5. Uzmanlık

Tarafların uyuşmazlık konusunda uzman olan kişileri hakem olarak seçmeleri tahkim sonucunda verilen kararın adil bir karar olabilmesi için en ideal olanıdır¹¹⁹. Tahkimin seçilmesinin en önemli sebebi belki de tarafların aralarında mevcut olan uyuşmazlığın çözümü için en uzman kişi ya da kişilerin hakem olarak atanması

---

¹¹⁷ Sarısözen, s. 16; Balcı, s. 244; Deren Yıldırım, Tahkim, s. 41.

¹¹⁸ Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 75.

¹¹⁹ Konuralp, s. 133.

imkândır¹²⁰. Tahkimde uyuşmazlığın niteliğinden hareket eden taraflarca, hakem seçiminde uzman olduğu alana hâkim kimseler tercih edilir. Hakemlerin hukukçu olmasının yanında, diğer meslek grupları arasından da seçilmesi, yargı usulünde çabukluk ve güven sağlamakta, böylece verilen kararın taraflar için uygun ve adil olması amacı gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır¹²¹.

Hâkimler, her uyuşmazlık konusunun uzmanı olamazlar ve onlardan böyle bir şey de beklenemez. Oysa tahkim yolunda, taraflar işin uzmanını hakem olarak seçebilirler¹²².

B. Tahkimin Olumsuz Yönleri

Tahkimin olumlu yönleri yanında, olumsuz yönleri de yok değildir. Örneğin, hakem ücretlerinin yüksek olması, tahkim usulünü adaleti sağlama vasıtası olmaktan çıkarp bir kazanç kapısı haline getirebilmektedir. Bazı uyuşmazlıklarda hakem ücretleri uyuşmazlık konusuna yakın takdir edilmektedir. Ayrıca üç veya daha fazla kurulca gerçekleştirilen yargılamalar oldukça ağır masrafların doğmasına neden olmaktadır¹²³. Bunun yanında, tahkimde yargılama giderleri daha yüksek olsa bile, uyuşmazlık daha kısa sürede sonuçlanacağından tahkim yolu daha ucuz da olabilir¹²⁴.

Hakemin veya hakemlerin yoğun iş yükü altında olması, mesleki açıdan yetersiz kalması ve tarafsızlığını koruyamadığı için yargılamayı yavaşlatması gibi durumlar tahkim süresini uzattığından, bu hususlar, tahkimin olumsuz yönleri arasında sayılmaktadır¹²⁵.

Teknik bilgiye sahip olan kişilerin hukuki bilgiye sahip olmamaları ise zaman zaman tahkimin olumsuz yönünü oluşturabilir¹²⁶.

---

¹²⁰ Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 73; Tanrıver, Tahkim, s. 133.

¹²¹ Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 8; Sarısözen, s. 13; Taşkın, s. 10.

¹²² Balcı, s. 243; Sarısözen, s. 13; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1067; Alangoya, Tahkim, s. 19; Taşkın, s. 10; Doğanay, s. 33- 35.

¹²³ Ertekin/ Karataş, s. 37; Deren Yıldırım, Tahkim, s. 42; Sarısözen, s. 17.

¹²⁴ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1068.

¹²⁵ Deren Yıldırım, Tahkim, s. 39; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1067; Sarısözen, s. 17.

¹²⁶ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1067;

V. TAHKİMİN ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YÖNTEMLERİNDEN FARKLARI

A. Genel Olarak

Alternatif uyuşmazlık çözümü, tarafların, aralarındaki uyuşmazlığın çözümü amacıyla devlet yargısının olumsuz yönlerinden etkilenmemek için çoğu zaman iradi olmakla birlikte bazı durumlarda zorunlu olarak başvurduğu, devlet yargısına ikame etmeyip onu tamamlayan, tarafların uyuşmazlık sürecine katılmalarını sağlayan, tarafları etkin fakat kural olarak bağlayıcı olmayan bir çözüme ulaştıran, yargılama süreci dışında ya da yargılama süreci içinde başvurulabilen ve hukuk düzenince kabul görebilecek her türlü yöntemdir¹²⁷.

Alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının dört temel özelliği vardır. Bunlardan ilki, alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına başvurmanın tarafların iradelerine bağlı olmasıdır. Taraflar, uyuşmazlık öncesinde veya uyuşmazlık sırasında yapacakları anlaşma ile alternatif uyuşmazlık çözüm yollarını tercih edebilirler. İkinci olarak, alternatif uyuşmazlık çözümünde devlet yargılamasından farklı olarak gizlilik ön plana çıkmaktadır. Üçüncü olarak, uyuşmazlığın çözümünde taraflar tercih edilen çözüm yoluna ilişkin kuralları istedikleri gibi kararlaştırabileceklerdir. Son olarak, alternatif uyuşmazlık çözüm yolu süreci sonucunda elde edilen sonuç tarafları bağlamayacaktır¹²⁸.

Alternatif uyuşmazlık çözümü, önceleri mahkemelere alternatif olan her türlü uyuşmazlık çözüm yöntemini içeren bir kavram olarak kullanılmaktaydı. Zamanla, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden tahkimin ayrılması gerektiği anlayışı hâkim olmaya başlamıştır¹²⁹.

---

¹²⁷ Özbek, s. 167; Karşlı, s. 895; Konuralp, s. 9; Gülgün Ildır, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü Medeni Yargıya Alternatif Yöntemler*, 1.bs., Bursa, Haziran 2003, s. 26.

¹²⁸ Karşlı, s. 896- 897; Özbek, s. 168; İbrahim Özbay; “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri”, Atatürk’ün 125. Doğum Yılına Armağan, *EÜHFD.*, C. X, S. 3-4, Erzincan, Aralık 2006, s. 464; Ildır, s. 55.

¹²⁹ Ekşi, s. 51.

Tahkim alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına benzemekle birlikte bazı özellikleri itibariyle alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından ayrılmaktadır. Bunlardan ilki, tahkimde devlet mahkemelerinin tahkim yargılamasına müdahalesi, hakem kararlarının kesin hüküm teşkil etmesi gibi hususlar tahkimi alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden ayırmaktadır. İkinci olarak, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinde taraflar çıkan sonuç ile bağlı olmamasına rağmen, tahkim sonucunda verilen hakem veya hakem kurulu kararı ile taraflar bağlı bulunmaktadır¹³⁰.

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri sonucunda verilen kararlar taraflara yardımcı olmayı amaçlarken, tahkimde hakemler bağlayıcı ve icra edilebilir bir karar verirler. Diğer bir ifadeyle, tahkim sonucunda verilen kararlara uyulması zorunlu olmasına karşın, alternatif çözüm yöntemlerinde genelde verilen kararlara uyulması zorunlu değildir¹³¹.

Tahkimden farklı olarak alternatif uyuşmazlık yöntemlerinde taraflar uyuşmazlığın çözümünde kontrolü kaybetmezler ve müzakereleri her an kesebilirler. Bu yöntemde, kimin arabulucu olacağı, müzakere usulü ve diğer konularda tarafların hâkimiyeti tamdır¹³².

Alternatif çözüm yöntemleri ile tahkim arasındaki farklılıklar sebebiyle son zamanlarda, alternatif uyuşmazlık çözümü kavramının içeriği tahkim dışındaki diğer uyuşmazlık çözüm yöntemleri olan arabuluculuk ve uzlaştırmayı ifade edecek şekilde daralmıştır. Hatta alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin sadece devlet yargısına değil, tahkime de alternatif¹³³ teşkil ettiği kabul edilmektedir¹³⁴.

---

¹³⁰ Özbay, Alternatif, s. 472- 473; İldır, s. 60- 61.

¹³¹ Ekşi, s. 51.

¹³² Ekşi, s. 51.

¹³³ “Alternatif: Seçimlik; seçenek” (Ejder Yılmaz, *Hukuk Sözlüğü*, Yenilenmiş 4.bs., Ankara 2012); “ ... uyuşmazlıkların çözümünde tek yöntem, devletin yargılama kurallarına müracaat olmayıp, buna alternatif teşkil eden çeşitli yöntemler söz konusu olabilir; bu nedenle alternatif uyuşmazlık çözümü kavramındaki ‘alternatif’ ibaresi kural olarak, mahkemelerde uygulanacak olan ‘yargılama kurallarının’ alternatifidir (İldır, s. 21).

¹³⁴ Ekşi, s. 51.

B. Arabuluculuk

Arabuluculuk¹³⁵, sistematik teknikler uygulayarak, görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla tarafları bir araya getiren, onların birbirlerini anlamalarını ve bu suretle çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak için aralarında iletişim sürecinin kurulmasını gerçekleştiren, uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımıyla ve ihtiyarî olarak yürütülen uyuşmazlık çözüm yöntemini ifade eder (6325 sayılı Kanun m. 2/1-b). Arabuluculukta, uyuşmazlıkların tarafsız bir üçüncü kişi yardımıyla gönüllü olarak çözümlenmesi usulüdür. Arabuluculukta taraflar, bir arabulucu yardımı ile uyuşmazlığın çözüme kavuşturulması için anlaşarak uzlaşma iradelerini ortaya koyarlar¹³⁶. Tahkim yolunda ise taraflar uyuşmazlığın çözümünü hakem veya hakem kuruluna bırakır. Bunun yanında arabulucu uyuşmazlığın çözümünde müzakerelere katılmayıp, yalnızca taraflara yardımcı olan, tarafsız üçüncü kişi konumundayken, hakem veya hakem kurulu bizzat hâkim gibi uyuşmazlığı ele alıp çözümler¹³⁷.

C. Diğer Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri

Aşağıda incelenecek olan alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri ülkemizde uygulama alanı bulmamakla birlikte, başta Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere bazı ülkelerde uygulanmaktadır¹³⁸. Bu yöntemlere bir fikir vermek açısından değinmekte yarar vardır.

1. Uzlaştırma

Uzlaştırma, uyuşmazlıkları çözümlmek için taraflar üzerinde güç kullanmadan, onlar arasında ortaya çıkan ayrılıkları dostane bir çözüme kavuşturmak

---

¹³⁵ Özbek, s. 555; Ildır, s. 88; Özbay, Alternatif, s. 465; Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 18; Tanrıver, Arabuluculuk, s. 151; 07.06.2012 tarih ve 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu (RG. 22.06.2012/ 28331) m. 1'e göre; bu Kanun'un amacı hukuk uyuşmazlıklarının arabuluculuk yoluyla çözümlenmesinde uygulanacak usul ve esasları düzenlemektedir.

¹³⁶ Özbay, Alternatif, s. 465; Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 18; Ildır, s. 88; Tanrıver, Arabuluculuk, s. 151.

¹³⁷ Ildır, s. 88; Özbek, s. 555; Özbay, Alternatif, s. 469; Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 18.

¹³⁸ Bu ve diğer ADR yöntemleri hakkında bkz. Özbay, Alternatif, s. 464 vd.; Ildır, s. 78 vd; Özbek, s. 322 vd.

için, üçüncü bir kişi tarafından, tarafların kendi çözüm önerilerini geliştirmeye teşvik eden bir girişimdir¹³⁹. Tahkim yolunda taraflar uyuşmazlığı hakem veya hakem kuruluna götürürken, uzlaştırmada esas olan tarafların uyuşmazlıklarını kendi kendilerine çözümlenmeleridir.

Tahkim yolundan farklı olarak uzlaştırmada hakem yoktur. Onun yerine uzlaştırıcı bulunur. Uzlaştırıcı, uyuşmazlıkla ilgili hususları taraflarla görüşür, mümkün olan uzlaşma anlaşmasına göre taraflara öneriler götürür, gerekli olması halinde uyuşmazlık ile ilgili görüşmelere katılır ve tarafların uzlaştığı veya uzlaşmadığı noktaları ortaya çıkarmak için, her iki tarafın mevcut görüşleri ile ilgili olarak önerilerini alır¹⁴⁰.

2. Tarafsız Ön Değerlendirme

Tarafsız ön değerlendirmede, uyuşmazlık henüz başlangıç aşamasındayken, deneyimli ve tarafsız olan üçüncü kişi (tarafsız ön değerlendirici), tarafların uyuşmazlığı özetleyen kısa ifadelerinden hareketle, uyuşmazlığın nasıl ve nerede çıktığı, nasıl geliştiği ve gelecekte hangi yöne gideceği hususlarında taraflara yeni bir bakış açısı kazandırır. Bu değerlendirme yöntemi sonucunda ortaya çıkan görüşe taraflar isterlerse katılabilir ve bu görüşü kullanabilirler. Uyuşmazlığın çözümlenmemesi halinde değerlendirme gizli kalır¹⁴¹.

Tahkim yolunda hakem veya hakem kurulunun vermiş olduğu kararlar tarafları bağlayıcı niteliktedir. Bu nedenle tarafsız ön değerlendirmeden farklı olarak tahkimde taraflar hakemlerin vermiş olduğu kararlara uymak zorundadır.

3. Vakıaların Saptanması Yöntemi

Vakıaların saptanması yöntemi, taraflarca kabul edilmedikçe bağlayıcı olmayan, sadece uyuşmazlığı belirleyen ve açıklığa kavuşturan bir tür araştırma

---

¹³⁹ Özbek, s. 194; Özbay, Alternatif, s. 464.

¹⁴⁰ Özbay, Alternatif, s. 465.

¹⁴¹ Ildır, s. 83; Özbay, Alternatif, s. 467- 468; Tanrıver, Arabuluculuk, s. 161.

yöntemini de içeren, tarafsız üçüncü kişi veya kurul tarafından yürütülen bir uyuşmazlık çözüm yöntemidir¹⁴².

Taraflar uzlaşmaz bir tutum içine girdiklerinde, vakıa saptayıcı devreye girer ve tarafların neleri tehlikeye attıklarını anlamalarını sağlayacak bir rapor hazırlar. Bu yöntemde taraflar, devlet mahkemelerine başvurarak hak aramaları halinde, davayı kazanma olasılıklarının ne olduğunu öğrenmek isterler¹⁴³.

Vakıaların saptanması yöntemi sonucunda uyuşmazlık çözümlenemese dahi, bu yöntem tahkim gibi diğer çözüm yollarını tamamlamakta önemli bir işlevi yerine getirir¹⁴⁴.

Tahkimde hakem kararı tarafları bağlayıcı iken, vakıaların saptanması yönteminde vakıa saptayıcının (üçüncü kişi veya kurul) raporu ancak tarafların kabul etmesi halinde bağlayıcı olacaktır.

4. Arabuluculuk- Tahkim Yöntemi

Arabuluculuk- tahkim yöntemi, iki ayrı usulü bünyesinde barındıran ve arabuluculuğun başarısız olması halinde, devlet mahkemelerine başvurmaya gerek kalmaksızın bağlayıcı bir çözüm aşamasına gelme arzusunun taşıyan karma bir yöntemdir¹⁴⁵. Arabuluculuk- tahkim yönteminin temelinde bir birleşik akit bulunur. Bu yöntem, bütün uyuşmazlık çözüm yollarının yargıya bir alternatiften ziyade yargının tamamlayıcısı olduğunun klasik örneğidir¹⁴⁶. Bu yöntemin tahkimden farkı ise, tahkime gidilmeden önce arabuluculuk yöntemine başvurulmasıdır. Arabulucu faaliyeti sonucunda uyuşmazlık çözümlenememiş ise, artık tahkime gidilir.

5. Mini Yargılama

Mini yargılama, tarafsız üçüncü kişilerden ve her iki tarafın bir ya da daha fazla yöneticisinden oluşan bir kurulun, uyuşmazlığı çözümlenememesi veya bir çözüm

---

¹⁴² Ildır, s. 78; Tanrıver, Arabuluculuk, s. 161- 162; Özbek, s. 197; Özbay, Alternatif, s. 468.

¹⁴³ Tanrıver, Arabuluculuk, s. 162; Özbay, Alternatif, s. 469; Ildır, s. 78.

¹⁴⁴ Özbay, Alternatif, s. 469.

¹⁴⁵ Ildır, s. 100; Özbay, Alternatif, s. 469; Özbek, s. 197.

¹⁴⁶ Özbek, s. 197- 198.

önerisi getirmek üzere, bağlayıcı olmayan ve gizlilik içinde ele alınan bir yöntemdir¹⁴⁷. Ayrıca bu yöntemin Amerikan ve İngiliz iş çevrelerinde hızla arttığı bilinmektedir¹⁴⁸.

Tahkimde tarafsız üçüncü kişi konumunda olan hakem veya hakem kurulu, vermiş olduğu kararlar tarafları bağlayıcı niteliktedir. Taraflar, hakem veya hakem kurulu üyesi olamazlar. Bu farklılıklarla tahkim mini yargılamadan ayrılır.

VI. HAKEM- BİLİRKİŞİLİK KURUMU

Bazı durumlarda taraflar hukuki bir uyuşmazlığın çözüme kavuşturulması için değil, uyuşmazlığın çözümüne esas teşkil edecek elemanların bir üçüncü kişi tarafından bağlayıcı olarak tespit edilmesi hususunda anlaşmış olabilirler, işte bu sözleşmeye hakem-bilirkişi sözleşmesi, tespit işlemi yapacak olan üçüncü kişilere hakem-bilirkişi adı verilir¹⁴⁹. Buna göre hakem-bilirkişilikte uyuşmazlık konusunun miktar, değer veya seviye, randıman ya da yeterlilik gibi bir vasfının, güvenilen, uzman ve tarafsız bir kişi (hakem- bilirkişi) tarafından tespit edilmesi ve bu tespitin uyuşmazlığın tarafları için bağlayıcı olması ve bu hususların anılan tespitle ispat edileceği kabul edilmektedir¹⁵⁰.

Hakem-bilirkişiler, bir uyuşmazlığı doğrudan çözmeyen, aksine uyuşmazlığın devlet mahkemelerinde veya tahkim yargılamasında hakemler önünde çözümüne yardımcı olan kişilerdir. Bu nedenle hakem-bilirkişiler, tahkim yargılamasında görev yapan hakemlerden farklıdır¹⁵¹. Hakem-bilirkişiler, tespit ettikleri husus hakkında

---

¹⁴⁷ Özbay, Alternatif, s. 470; Ildır, s. 108.

¹⁴⁸ Özbay, Alternatif, s. 470.

¹⁴⁹ Konuralp, s. 130; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 781; Nevhis Deren Yıldırım, “Hakem-Bilirkişi Sözleşmesinin Hukuki Mahiyeti ve Delillerin Serbestçe Değerlendirilmesi İlkesinin Vazgeçilmezliği”, *İÜHFMD*, C. LIV, S. 1-4, 1991-1994, s. 321; İsmail Doğanay, “Hakem-Bilirkişi Raporları Zamanaşımını Keser mi?”, *Sigorta Hukuku Dergisi*, C. 1, S. 2, Ağustos 1982, s. 141; Halûk Konuralp, “Hakem – Bilirkişi Raporunun İptali Davası (İlâmlı İcra – İlâm Niteliğindeki Belgeler)”, *Sigorta Hukuku Dergisi*, C. I, S. 2, Ankara Ağustos 1982, s. 171.

¹⁵⁰ Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 24; Konuralp, s. 130; Ali Yeşilirmak, “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolu Olarak Hakem-Bilirkişilik”, *Prof. Dr. Bilge Umar’a Armağan-I* İzmir 2010, *DEÜHFMD*, C. 11, Özel Sayı 2009, s. 699.

¹⁵¹ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1072; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 781; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 597; Yeşilirmak, Hakem- Bilirkişilik, s. 703.

ayrıca karar veremez, hakemler ise kendilerine başvuru uyuşmazlığı devlet mahkemeleri gibi karara bağlar¹⁵².

Hakem-bilirkişilerin hakemlerden temel farkı, haklar ve hukuki ilişkiler üzerinden değil, vakıalar üzerinden karar vermesidir¹⁵³. Ayrıca, hakemler belli bir süre içerisinde karar vermek zorunda olmalarına rağmen, hakem-bilirkişilerin süre yönünden böyle bir yükümlülüğü yoktur¹⁵⁴.

Uyuşmazlığın tarafları, belli bir uyuşmazlık miktarı veya niteliği belirleme hususunda hakem-bilirkişi için sözleşme yapabilirler. Hakem-bilirkişi sözleşmesi münhasır delil sözleşmesi¹⁵⁵ niteliğindedir¹⁵⁶. Hakem-bilirkişiler, bir hukuki uyuşmazlığın çözümünde, belirli bir olayı kendi uzmanlıklarını kullanarak tespit ederler. Hakem-bilirkişiler bir zararın meydana geldiği anı, zararın miktarını, bir varlığın değerini, bir kusurun var oluşunu uzmanlıklarına dayanarak saptarlar¹⁵⁷. Hakem-bilirkişilerin verdikleri raporlar, hem uyuşmazlığın taraflarını hem de mahkemeyi bağlar¹⁵⁸.

Hakem-bilirkişiler, sadece kendilerine sorulan konuları tespiti yetkili ve görevlidir. Örneğin, bir inşaat (istisna) sözleşmesinde, yapılacak inşaatın metrajının ve karşılığı olan paranın nasıl tespit edileceği gösterilir ve seçilecek hakem-bilirkişilerin bu hususta yapacakları tespiti tarafların kabul edecekleri

---

¹⁵² Özbay, Temyiz, s. 72; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1072; Sarısözen, s. 26; Ertekin/ Karataş, s. 41; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 597.

¹⁵³ M. Tahir Sebük, “Hakem, Hakem– Bilirkişi ve Kanunî Hakem Kararlarının Mukayesesi ve Tahkim Şartı”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler- Tartışmalar, 29 Kasım- 4 Aralık 1965, s. 66; Sarısözen, s. 26; Özbay, Temyiz, s. 71; Konuralp, s.130- 131; Alangoya, Tahkim, s. 5; Yeşilirmak, Hakem-Bilirkişilik, s. 703.

¹⁵⁴ Özbay, Temyiz, s. 71; Sarısözen, s. 26; Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 33; Yeşilirmak, Hakem- Bilirkişilik, s. 704.

¹⁵⁵ Bir davada taraflar, belli bir vakıanın ya da işlemin sadece belli delil veya deliller ile ispat edileceğine ilişkin olarak, davadan önce veya dava sırasında yaptıkları sözleşmeye münhasır delil sözleşmesi denir (Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 718).

¹⁵⁶ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1072.

¹⁵⁷ Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 12- 13; Konuralp, s. 131.

¹⁵⁸ Konuralp, s. 131; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1072; Yeşilirmak, Hakem- Bilirkişilik, s. 703.

kararlařtırılabilir¹⁵⁹. Burada dikkat edilmesi gereken husus, hakem-bilirkişinin hasarı tespit ettikten sonra kimin ne kadar tazminat ödeyeceğine karar veremeyecek olmasıdır. Bu yetki devlet mahkemelerine, tahkim yargılamasında ise hakeme veya hakem kuruluna aittir¹⁶⁰.

VII. TAHKİM SÖZLEŞMESİ

A. Tahkim Sözleşmesinin Tanımı

Tahkim sözleşmesi, tarafların, sözleşme veya sözleşme dışı bir hukuki ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tamamı veya bir kısmının çözümünün hakem veya hakem kuruluna bırakılması hususunda yaptıkları anlaşmadır (HMK m. 412/1). Madde gerekçesinde belirtildiği üzere, uyuşmazlığın bir bölümünün tahkim yolunda diğer bölümünün mahkemede çözümü mümkündür. Önemli olan uyuşmazlığı sınırlamaktır¹⁶¹.

B. Tahkim Sözleşmesinin Hukuki Niteliği

Hakemlerin görevi hükümlerle sona erdiğine göre, bir mahkeme kararı gibi usulî bir müessese mi; yoksa iki tarafın anlaşmasına dayandığı için özel hukuk alanına giren bir hukuki faaliyet mi olduğu tespit edilemediğinden, tahkim sözleşmesinin niteliği konusunda bir görüş birliği bulunmamaktadır. Tahkim sözleşmesinin niteliği konusunda doktrinde maddi hukuka ilişkin bir sözleşme, karma sözleşme ve usul sözleşmesi olduğu yönünde ayrı ayrı görüşler bulunmaktadır¹⁶².

Tahkim sözleşmesinin maddi hukuka ilişkin bir sözleşme olduğunu savunan görüşe göre, tahkim bir özel hukuk sözleşmesi olduğuna göre tamamen tarafların özel iradeleri çerçevesinde hüküm ifade eder. Buna göre, tahkim sözleşmesinin ortaya çıkışı, hakemlerin yaptığı yargılama ve bu yargılama sonucunda verilen karar ve bütün bunlardan doğan hukuki sorunların çözümünde özel hukuka ilişkin sözleşme ile ilgili kurallar uygulanır. Buna bağlı olarak usul ve esas açısından

¹⁵⁹ Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 443.

¹⁶⁰ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 742.

¹⁶¹ Kılıçoğlu, s. 1459.

¹⁶² Sarısözen, s. 5.

tarafların iradeleri hâkim olduğundan, hakemlerin verdiği karar mahkeme kararı gibi nitelendirilemeyeceğinden kesin hüküm teşkil etmez. Bu nedenle, hakem kararları sözleşme niteliğinde olduğundan ve hüküm olarak kabul edilmediğinden, tarafların bu kararı ortadan kaldıracılmaları mümkündür. Böylelikle hakem kararı sözleşme olarak kabul edildiğinde karara karşı kanun yolları değil, maddi hukuk sözleşmelerinde olduğu gibi yanılma, aldatma, korkutma gibi irade bozukluklarına dayanılarak sözleşmenin iptali istenebilecektir¹⁶³.

Karma bir sözleşme niteliğinde olduğunu savunan görüşe göre ise, tahkim sözleşmesi unsurları ve sonuçları itibariyle hem maddi hukuk hem de usul hukuku karakteri taşır¹⁶⁴. Tahkim sözleşmesi, tarafların serbest iradelerinin birbirine uyum içinde birleşmeleri ile meydana gelir. Böylece sözleşmeye dayanan bir işlem olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak, tahkim sözleşmesi uygulamada tamamen usul hukukunun doğurduğu sonuçları doğurmaktadır. Zira uyuşmazlıkların çözümünde oynadığı rol, devlet yargılamasının oynadığı rolden farksızdır. O halde bu durum ona usuli bir sözleşme niteliği sağlar. Böylece tahkim sözleşmesinin tarafların serbest iradesiyle oluşması bu sözleşmenin maddi hukuk yönünü gösterirken, tahkim sözleşmesinin uygulanmasının tamamen usul hukukuna ilişkin sonuçlar doğurması bu sözleşmenin usul hukuku yönünü göstermektedir¹⁶⁵.

Bizim de katıldığımız ve doktrinde hâkim olan görüşe göre ise, tahkim sözleşmesi bir usul hukuku sözleşmesidir¹⁶⁶. Tahkim sözleşmesinin başlıca iki etkisi

---

¹⁶³ Ertekin/ Karataş, s. 423.

¹⁶⁴ Şanlı, s. 50; Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 95.

¹⁶⁵ Yeğengil, s. 113; Dayınlarlı, İç Tahkim, s. 19.

¹⁶⁶ Alangoya, Tahkim, s. 52; Taşkın, s.19; Deren Yıldırım, Tahkime Elverişlilik, s. 48; Sarisözen, s. 8; Kuru, s. 5937; Konuralp, s. 155; “Alman Hukuku’nun konuya yaklaşımı da farklı değildir. Alman Hukuku’ndaki ağırlıklı görüş; tahkim sözleşmesinin etki alanının usul hukuku alanında doğduğu ve bu nedenle bir usul hukuku sözleşmesi olduğu yönündedir. Luke, age, Rn. 486; Schwab/Walter, Schiedsgerichtsbarkeit, Kap. 7, Rn. 37; Jauernig, age, § 92, III 4.” (Karlı, s. 913); Karadaş, s. 76; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 599; Görgün, s. 478; Mustafa Reşit Belgesay, “Hakem Kararlarının Hukuki Mahiyeti”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler-Tartışmalar, 29 Kasım- 4 Aralık 1965, s. 45; Mustafa Çenberci, “Hakemlerin Tayin Usulü ve Ücreti”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler- Tartışmalar, 29 Kasım- 4 Aralık 1965, s. 122; Turgut Kalpsüz, “Tahkim Anlaşması”, *Bilgi Toplumunda Hukuk Prof. Dr. Ünal Tekinalp’e Armağan*, C. II, 1.bs.,

bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, hakemlerin yargılama yapabilmesini sağlayan olumlu etkisi; ikincisi ise, adli mahkemelere giden yolu kapatan olumsuz etkisidir. Bu her iki etki de doğrudan doğruya usul hukuku alanını ilgilendirmektedir¹⁶⁷. Tahkim sözleşmesine ilişkin esaslar, ilkeler ve usuller usul hukuku alanında düzenlendiğinden bu da tahkim sözleşmesinin usul hukuku sözleşmesi olduğunu göstermektedir¹⁶⁸.

Tahkim sözleşmesi, taraflar arasında ortaya çıkan veya ileride ortaya çıkması muhtemel uyuşmazlıkların çözümü için yapıldığından, hakem veya hakem kurulu bir mahkeme gibi davrandığından, tahkim sözleşmesi usuli bir sözleşmedir¹⁶⁹. Başka bir ifadeyle, tahkim sözleşmesi devlet yargısına gitmeyi engellediği ve işlevini usul hukuku sahasında yerine getirdiği için usuli niteliğe sahiptir¹⁷⁰. Bunun yanında hakem mahkemesinin onayından sonra aynen devlet mahkemesi kararı gibi kesin hüküm niteliği kazanmaktadır¹⁷¹. Ayrıca tahkim kurumu usul kanununda düzenlenmiş ve hakemlerin verdiği kararların yerine getirilmesi usul yasasında belirlenen bazı kurallara bağlanmıştır. Böylelikle tahkim sözleşmesi tarafların rızasına dayansa da sonuçlarını doğurabilmesi tarafların rızası dışında usul yasalarındaki koşullara bağlıdır¹⁷².

İstanbul 2003, s. 1042; Doğanay, s. 35; Saim Üstündağ, *Medeni Yargılama Hukukunda Kanun Yolları ve Tahkim*, 2. bs., İstanbul 1997, s. 100; Karataş, s. 17.

¹⁶⁷ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1066; Sarısözen, s. 6; Alangoya, Tahkim, s. 81; Karadaş, s. 87; Taşkın, s. 19; Konuralp, s. 155; Kuru, s. 5937; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 599; Görgün, s. 475.

¹⁶⁸ Konuralp, s. 155; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 599.

¹⁶⁹ Ertekin/ Karataş, s. 32; Taşkın, s. 19; Sarısözen, s. 6; Dayınlarlı, İç Tahkim, s. 17; Alangoya, Tahkim, s. 54; Üstündağ, Yargılama, s. 914.

¹⁷⁰ Ünal Tekinalp, "Hakem Sözleşmesinin Hukukî Mahiyeti Konusunda Düşünceler", *Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü*, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler-Tartışmalar, 29 Kasım- 4 Aralık 1965, s. 19; Sarısözen, s. 6; Üstündağ, Yargılama, s. 914.

¹⁷¹ Üstündağ, Yargılama, s. 915; Üstündağ, Tahkim, s. 100; Sarısözen, s. 6; Dayınlarlı, İç Tahkim, s. 18; İbrahim Özbay, "Hakem Kararlarının Kesin Hüküm Teşkil Etmesi", *Prof. Dr. Ergun Önen'e Armağan*, İstanbul 2003, s. 282; Üstündağ, Israr Hakkı, s. 218.

¹⁷² Konuralp, s. 154.

C. Tahkim Sözleşmesinin Türleri

1. Genel Olarak

Tahkim sözleşmesi taraflar arasındaki asıl sözleşmenin bir şartı şeklinde yapılabileceği gibi ayrı bir sözleşme olarak da yapılabilir (HMK m. 412/2). Diğer bir ifadeyle, tahkim sözleşmesinin “müstakil tahkim sözleşmesi” ve “tahkim şartı” olmak üzere iki türü vardır¹⁷³.

2. Tahkim Şartı (Kaydı)

Tahkim sözleşmesi taraflar arasındaki asıl sözleşmenin bir şartı şeklinde yapılabilir (HMK m. 412/2). HMK’da tahkim şartının asıl sözleşmeden bağımsızlığını içeren bir düzenleme de yer almaktadır. HMK m. 412/4’e göre, Tahkim sözleşmesine (şartına) karşı, asıl sözleşmenin geçerli olmadığı veya tahkim sözleşmesinin (şartının) henüz doğmamış olan bir uyuşmazlığa ilişkin olduğu itirazında bulunulamaz. Yani, asıl sözleşme geçersiz olsa dahi tahkim şartı (tahkim sözleşmesi) asıl sözleşmenin geçersizliğinden etkilenmeksizin geçerliliğini koruyacaktır¹⁷⁴. Örneğin, taraflar aralarındaki eser sözleşmesine, bu sözleşmeden doğan uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümleneceğine ilişkin bir madde koyabilirler. Asıl sözleşmede yer alan bu madde (yani tahkim şartı) asıl sözleşmeden bağımsızdır¹⁷⁵. Yani asıl sözleşmenin geçersiz olması, o sözleşmedeki tahkim şartının da geçersiz olduğunu göstermez¹⁷⁶.

---

¹⁷³ Nomer/ Ekşi/ Öztekin Gelgel, s. 18; Tahkim şartı diğer hukuk alanlarında olduğu gibi navlun sözleşmelerinde de çok çeşitli ve çözümünü güç problemler doğurmaktadır. Bkz. Sami Okay, “Navlun Mukavelelerinde Tahkim Şartı”, *Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü*, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler- Tartışmalar, 29 Kasım- 4 Aralık 1965, s. 445; Kalpsüz, Anlaşma, s. 1030; Önen, Temyiz, s. 297; Mustafa Erkan, “Tahkim Şartının Ayrılabilirliği Prensibinin Asıl Sözleşmenin Yokluğu Durumunda Değerlendirilmesi”, *GÜHFD*, C. XVII, S. 1- 2, 2013, s. 536; Ejder Yılmaz, “Demokratik Alman Cumhuriyetinde Tahkim”, *BATİDER*, C. 10, S. 2, 1979, s. 421; Y.11.HD., 04.03.2013 tarih, E. 2012/4088, K. 2013/3972 sayılı kararına göre, “Mahkemece tahkim şartının geçerli olup olmadığı değerlendirilip tahkim itirazının buna göre karara bağlanması gerekirken bu husus nazara alınmadan yazılı şekilde hüküm tesisi bozmayı gerektirmiştir.” (K.İ.B.B.).

¹⁷⁴ Karşılı, s. 913; Konuralp, s. 158; Erkan, s. 537.

¹⁷⁵ Ekşi, s. 99; Yılmaz, Şerh, s. 1723; Kılıçoğlu, s. 1459; Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 80; Y.11.HD., 27.06.2011 tarih, E. 2010/442, K. 2011/7772 sayılı kararına göre, “Mahkemece, taraflar arasında her bir şirket yönünden ayrı ayrı 01.01.2009- 31.12.2009 dönemini kapsar şekilde denetim ve tasdik sözleşmesi düzenlendiği, sözleşmenin 7. maddesine göre “bu

Hakem veya hakem kurulu, tahkim sözleşmesinin mevcut veya geçerli olmadığına ilişkin itirazlar da dâhil olmak üzere kendi yetkisi hakkında karar verebilir. Bu karar verilirken sözleşmedeki tahkim şartı, sözleşmenin diğer hükümlerinden bağımsız olarak değerlendirilir¹⁷⁷.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun m. 412/4 hükmünde "*Tahkim sözleşmesine karşı, asıl sözleşmenin geçerli olmadığı veya tahkim sözleşmesinin henüz doğmamış olan bir uyuşmazlığa ilişkin olduğu itirazında bulunulamaz.*" denilmektedir. Bu ifade açık değildir. Bu sebeple doktrinde eleştirilmektedir¹⁷⁸. Bu hükmün, tahkim şartı içeren bir sözleşmeyle ilgili hükümsüzlük sebeplerinin (yani sözleşmenin konusunun emredici hukuk kurallarına, kamu düzenine, genel ahlâka ve kişilik haklarına aykırı olmaması veya imkânsız bulunmaması gibi haller) tahkim yargılamasında veya mahkemede hiçbir zaman ileri sürülemeyeceği şeklinde yorumlanması doğru değildir. Tahkim şartını içeren sözleşmeyi sakatlayan sebepler, sözleşmenin diğer hükümleri yanında tahkim şartını da sakatlamakta ise, bu sakatlık tahkim şartının geçerliliğini de etkileyecektir¹⁷⁹. Örneğin, asıl sözleşme tehdit altında imzalandığı için bağlayıcı değilse tahkim şartı da geçerli değildir. Bu sakatlık tahkim yargılamasında veya mahkemede iptal davası aşamasında ileri sürülebilir (HMK m. 439/2-a)¹⁸⁰.

---

sözleşmeden doğan uyuşmazlıklar hakem kurulunca karara bağlanır" hükmünün bulunduğu, HUMK'nun 516. maddesinde belirtildiği üzere tahkim şartının hususi bir mukavele ile yapılabileceği gibi herhangi bir mukaveleye madde olarak konulabileceği, tahkim için gerekli olan yazılı şekil şartının gerçekleştiği ve bu sözleşmenin geçerli olduğu, ihtilafın tahkimde görülmesine yasal bir engel olmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. Kararı, davacı vekili temyiz etmiştir. Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davacı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir." (Karadaş, s. 961); "Tahkim maddesini, bu maddeyi içeren sözleşmeden (konteynir sözleşme) ayrı bir sözleşme gibi değerlendiren bu yaklaşıma ayrılabilirlik doktrini denmektedir" (Karslı, s. 913); Erkan, s. 557.

¹⁷⁶ Karslı, s. 914- 915; Koral, Tahkim, s. 1048; Yılmaz, Şerh, s. 1722; Sarısözen, s. 23; Alangoya, Tahkim, s. 94; Kuru, s. 5942; Üstündağ, Yargılama, s. 25.

¹⁷⁷ Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, s. 1076; Görgün, s. 480; Gençcan, s. 1356.

¹⁷⁸ Umar, s. 1198- 1199.

¹⁷⁹ Karadaş, s. 59- 77; Budak, s. 42; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 605.

¹⁸⁰ Budak, s. 42.

3. Ayrı Bir Tahkim Sözleşmesi

Tahkim sözleşmesi ayrı bir sözleşme olarak yapılabilir (HMK m. 412/2). Tahkim sözleşmesine karşı, asıl sözleşmenin geçerli olmadığı veya tahkim sözleşmesinin henüz doğmamış olan bir uyuşmazlığa ilişkin olduğu itirazında bulunulamaz (HMK m. 412/4). Asıl sözleşme geçersiz olsa dahi tahkim sözleşmesi asıl sözleşmenin geçersizliğinden etkilenmeksizin geçerliliğini koruyacaktır¹⁸¹. Örneğin, taraflar aralarındaki ödünç sözleşmesinin yanında, sadece tahkime ilişkin beyanların yer aldığı ayrı bir sözleşme yapabilirler. Asıl sözleşmeden ayrı bir şekilde yapılan müstakil tahkim sözleşmesi asıl sözleşmeden bağımsızdır¹⁸².

Hakem veya hakem kurulu, tahkim sözleşmesinin mevcut veya geçerli olmadığına ilişkin itirazlar da dâhil olmak üzere kendi yetkisi hakkında karar verebilir. Hakem veya hakem kurulunun asıl sözleşmenin hükümsüzlüğüne karar vermesi, tahkim sözleşmesini kendiliğinden hükümsüz kılmaz¹⁸³.

D. Tahkim Sözleşmesinin Şekli

Tahkim, istisnâî bir yargılama yolu olduğu için tarafların tahkime gitme iradelerinin tereddüde yer vermeyecek şekilde açıkça belirtilmiş olması gerekir. Yani tahkim sözleşmesinin taraflarının bu iradesi kesin olmalı ve hiçbir tereddüde yer bırakmamalıdır¹⁸⁴. Tahkim iradesinin tereddütsüz olarak ortaya konulmasını sağlamak için mukayeseli hukukta tahkim sözleşmesinin yazılı şekilde yapılması esası genel kabul görmüştür¹⁸⁵.

---

¹⁸¹ Karşlı, s. 913; Konuralp, s. 158; Erkan, s. 537.

¹⁸² Ekşi, s. 99; Yılmaz, Şerh, s. 1723; Kılıçoğlu, s. 1459; Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 80; Erkan, s. 557.

¹⁸³ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1076; Görgün, s. 480; Y.15.HD., 09.04.2013, E. 2013/1574, K. 2013/ 2445 sayılı kararına göre, "... Uyuşmazlığın tahkim yolu ile çözümlenebilmesi için taraflar arasında geçerli olarak yapılmış bir tahkim anlaşmasının varlığı zorunludur..." (Gençcan, s. 1356- 1357).

¹⁸⁴ Konuralp, s. 163; Ekşi, s. 99; Yılmaz, Şerh, s. 1721; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 782; Y.11.HD., 13.03.1998 tarih, E. 9447, K. 1703 sayılı kararına göre, "Aslolan, yargı görevinin mahkemelerce yerine getirilmesidir. Yasanın öngördüğü sınırlar içerisinde kalmak koşuluyla, yanların tahkim sözleşmesi yapması ya da sözleşmeye tahkim şartı koymaları mümkündür. Ancak, buna dair hükmün, duraksamaya yer vermeyecek biçimde açık ve kesin olması gerekir..." (Yılmaz, Şerh, s. 1721); Tanrıver, Tahkim, s. 135.

¹⁸⁵ Ekşi, s. 99; Kalpsüz, Anlaşma, s. 1031.

Kural olarak tahkim sözleşmesi yazılı şekilde yapılması HMK m. 412/3'de düzenlenmiştir. Buradaki şekil, adi yazılı şekil olup, bu bir ispat şartı değil, geçerlilik şartıdır¹⁸⁶.

Yazılılık, MTK ve UNCITRAL Model Kanunu esas alınarak oldukça esnetilmiştir. Bunun sebebi ise, Model Kanun'da 1958 tarihli New York Sözleşmesi'ne aykırı olmaması ve hakem kararlarının tenfizinde sorun çıkmaması için esasen yazılılık şartı kabul edilmiş olmasına rağmen Model Kanun'un tahkimde sözlülüğü kabul eden ülkeleri de dikkate almış olmasıdır¹⁸⁷.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 412/3'e göre, yazılı şekil şartının yerine getirilmesi için tahkim sözleşmesinin taraflarca imzalanmış yazılı bir belgeye veya taraflar arasında karşılıklı verilen mektup, telgraf, teleks, faks gibi bir iletişim aracına veya elektronik¹⁸⁸ ortamda geçirilmiş olması ya da dava dilekçesinde yazılı bir tahkim sözleşmesinin varlığının iddia edilmesine davalı tarafından itiraz edilmemiş olması yeterlidir. Asıl sözleşmenin bir parçası haline getirilmek amacı ile tahkim şartı içeren bir belgeye yollama yapılması durumunda da yine tahkim sözleşmesi yapılmış sayılır. Böylelikle tahkim sözleşmesinin e-mail yoluyla da yapılabileceği anlaşılmaktadır. HMK'nın m. 412/3 hükmünde, tahkim sözleşmesinin elektronik ortama geçirilmiş olmasının yeterli olduğu kabul edilmiştir. Burada önemli olan husus, elektronik ortamdaki kaydın ulaşılabilir olması ve tahkim iradesinin elektronik ortamda yer alan veride bulunmasıdır. Böylece "belge olmadan tahkim anlaşması olmaz" ilkesinden vazgeçilmiştir¹⁸⁹.

---

¹⁸⁶ Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, s. 1072; Yeğencil, s. 123; Konuralp, s. 158; Koral, Tahkim s. 36; Kuru, s. 5945; Karadaş, s. 66; Kılıçoğlu, s. 1458; YTD. 07.02.1949 tarih, E. 4336, K. 627 sayılı kararı (Karadaş, s. 67); Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 78; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 601; Özbay, HMK, s. 514; Timuçin Muşul, *Medenî Usul Hukuku*, 3.bs., Ankara 2012, s. 652; Kalpsüz, Anlaşma, s. 1044.

¹⁸⁷ Karşlı, s. 911.

¹⁸⁸ "İnternetin her alanda etkin hale gelmesi, elektronik tahkim fikrinin teoride uygulamaya geçmesine aracı olmuştur. Buna göre elektronik posta yolu ile yapılan tahkim sözleşmeleri, hakemlerin ve tarafların elektronik posta yolu ile yargılamaya katılmaları söz konusu olmuş ve hatta kurumsal elektronik tahkim servisi veren web siteleri kurulmuştur." (Akıncı, Elektronik Tahkim, s. 429).

¹⁸⁹ Ekşi, s. 102.

E. Tahkim Sözleşmesinin Etkisi

Devlet, tahkim yargılaması sonucu verilen ve kesinleşen kararları, devlet mahkemelerinin verdiği hükümlerle eşit tutmuştur. Bir başka ifadeyle, kesinleşmiş bir hakem kararı ile mahkeme kararı arasında hiçbir fark yoktur¹⁹⁰.

Tahkim sözleşmesi, yalnızca bu sözleşmenin tarafları arasında geçerlidir. Tahkim sözleşmesi, taraflar ile üçüncü kişiler arasındaki uyuşmazlıkları kapsamaz¹⁹¹.

Taraflar arasında geçerli bir tahkim sözleşmesi varsa, uyuşmazlık halinde taraflar tahkim yoluna gitmek zorunda oldukları gibi, bu uyuşmazlığın çözümü için mahkemelere başvuramazlar. Tahkim sözleşmesi taraflar gibi haleflerini de bağlar¹⁹². Tahkim sözleşmesi bir usul sözleşmesi olarak asıl sonuçlarını da usul hukuku alanında gösterir. Kanun koyucu davalıya, tahkim sözleşmesine rağmen mahkemeye başvurulması halinde uyuşmazlığın mahkemede çözülmesine karşı koyma imkânı tanıır. Geçerli bir tahkim sözleşmesine rağmen davacı mahkemede dava açarsa, davalı süresi içinde tahkim ilk itirazında bulunarak davanın usulden reddini isteyebilir (HMK m. 413)¹⁹³. Tahkim yolu bir görev sorunu olarak kabul edilmemiştir. Bu

---

¹⁹⁰ Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, s. 1073.

¹⁹¹ Yılmaz, Şerh, s. 1722; Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, s. 1074; Görgün, s. 479; Y.19.HD., 11.03.2004 tarih, E. 2654, K. 2603 sayılı kararına göre, “Tahkim şartı bir sözleşmenin taraflarının, bu sözleşmeden kaynaklanabilecek uyuşmazlıkların çözümünü hakeme bırakmak hususunda yaptıkları bir anlaşmadır. Tahkim şartını içeren sözleşme, davacı şirket ile davalı M Enerji Tic. AŞ arasında imzalanmıştır. Bu nedenle tahkim şartının sözleşmenin tarafı olmayan davalı B ve C’ye teşmili düşünülemez. Çünkü uyuşmazlıkların mahkemede görülmesi esastır. Tahkim sözleşmesi istisnai bir nitelikte olup sözleşmenin taraflarını bağlar. Aksi düşünce Anayasanın 9. maddesinde teminat altına alınan yargı yetkisinin bağımsız mahkemelerde kullanılacağına ilişkin kurala ve tabii hâkimde yargılama hakkına aykırı düşer. Yukarıda açıklanan nedenlerle tahkim şartı sözleşmesinin tarafı olmayan davalı B ve C’ye teşmil edilemeyeceğinden adı geçenler hakkındaki davanın esasının incelenip uygun sonuç dairesinde bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde uyuşmazlığın tahkime tabi olduğu gerekçesiyle görevsizlik kararı verilmesi usul ve yasaya aykırıdır” (Yılmaz, Şerh, s. 1722- 1723); Y.15.HD., 09.04.2013, E. 2013/1574, K. 2013/ 2445 sayılı kararı (Gençcan, s. 1356- 1357).

¹⁹² Yılmaz, Şerh, s. 1724; Görgün, s. 479; Y.11.HD., 04.10.2002 tarih, E. 189, K. 9234 sayılı kararına göre, “...Tahkim şartının taşıyanla yükleten arasında kararlaştırılmış olduğunu, kendisinin 3. şahıs durumunda bulunduğunu ve bu nedenle konşimentoda kararlaştırılan tahkim şartı ile bağlı tutulamayacağını iddia edemez. Konşimentoda yer alan tahkim şartı böylece gönderileni bağlayacağı gibi, ...halefiyet ilkesi uyarınca davacı sigorta şirketini de bağlar...” (Yılmaz, Şerh, s. 1724).

¹⁹³ Y.15.HD., 28.09.2010 tarih, E. 2010/4198, K. 2010/4827 sayılı kararına göre, “Mahkemeye açılan bir davada eğer sözleşmede tahkim şartı varsa veya ayrı bir tahkim sözleşmesinin varlığı ileri sürülüyor ise davalı tarafından ilk itiraz olarak davaya hakemde bakılması gerektiği ileri

nedenle devlet mahkemelerine başvurulduğu takdirde hâkim, tahkim sözleşmesini kendiliğinden gözeterek görevsizlik kararı veremeyecektir¹⁹⁴.

Geçerli bir tahkim sözleşmesine rağmen davacı, mahkemeye başvurursa davalı buna esasa cevap süresi içerisinde itiraz ederek uyuşmazlığın mahkemede çözümlenmesine karşı koyabilir (HMK m. 117/1)¹⁹⁵. Bu durumda mahkeme itirazı inceler ve bir karar verir. Tahkim sözleşmesi hükümsüz, tesirsiz ve uygulaması imkânsız değilse, mahkeme tahkim itirazını kabul eder ve davayı usulden reddeder (HMK m. 413/1). Davacı, bu durumda görevsizlik kararı üzerine yapılacak işlemleri yaparak süresi içerisinde tahkime başvurursa, devlet mahkemesine başvurulması üzerine davanın açılmasıyla meydana gelen sonuçlar korunmuş olur. Aksine, davacı süresi içinde tahkime başvurmaz ise, dava açılmasıyla meydana gelen sonuçlar ortadan kalkar. Mahkeme ilk itirazı kabul etmez ise, davaya devam eder. Mahkemenin bu kararına karşı ancak esas hükümlerle birlikte kanun yoluna başvurulabilir¹⁹⁶.

Esasa cevap süresi içerisinde hem tahkim ilk itirazında hem yetki itirazında bulunulursa, hâkim, öncelikle yetki itirazını inceleyecektir. Bu durumda eğer yetkisiz olduğuna karar verirse tahkim ilk itirazını değerlendiremeyecek, tahkim ilk itirazını yetkili mahkeme inceleyecektir¹⁹⁷.

Yargılama sırasında tarafların tahkim yoluna başvurma konusunda anlaşmaları hâlinde, dava dosyası mahkemece ilgili hakem veya hakem kuruluna gönderilir (HMK m. 412/5). Bir uyuşmazlığın çözümü için mahkemeye başvurulmuş olması

---

sürülmelidir. Tahkim itirazında bulunulmaması halinde mahkemenin kendiliğinden tahkim itirazını gözetip görevsizlik kararı vermesi mümkün değildir...” (Karadaş, s. 93); YHGK., 22.02.2011, E. 2011/19-735, K. 2012/93 sayılı kararı (Gençcan, s. 1356- 1357).

¹⁹⁴ Karadaş, s. 92; Yılmaz, Şerh, s. 1725; Konuralp, s. 163.

¹⁹⁵ Y.19.HD., 08.11.2012, E. 2012/9532, K. 2012/16283 sayılı kararı (Gençcan, s. 1360); Saim Üstündağ, “Tahkim İtirazının Ne Vakit İleriye Sürülebileceği”, *İÜHFM*, 1962/1, (s. 285- 287), Makaleler, İçtihat Tahlilleri ve Çeviriler, 1.bs., Ankara, Mayıs 2010, s. 451.

¹⁹⁶ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1075; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 784; Konuralp, s. 164; Yılmaz, Şerh, s. 1733; Karadaş, s. 95; Görgün, s. 470- 481.

¹⁹⁷ Konuralp, s. 165.

tahkime gidilmesine engel değildir. Kanun koyucunun temel düşüncesi tahkim yolunun geniş tutulmasıdır¹⁹⁸.

VIII. HAKEM SÖZLEŞMESİ

Hakem sözleşmesi, uyuşmazlığın tarafları ile hakemler veya hakem kurulu arasında yapılan sözleşmedir¹⁹⁹. Hakem sözleşmesi ile hakemler veya hakem kurulu, uyuşmazlığın çözümünü; taraflar ise, bunun karşılığı olarak hakemlere bir ücret ödemeyi kararlaştırırlar²⁰⁰. Hakem sözleşmesi, tahkimde dava açılmadan önce veya dava açıldıktan sonra da yapılabilir²⁰¹.

Hakem sözleşmesi, tahkim sözleşmesinden farklı olarak, borçlar hukukuna ilişkin bir sözleşmedir²⁰². Hakem sözleşmesi sadece borçlar hukukuna ilişkin değil usul hukukuna ilişkin sonuçları da doğurur. Çünkü hakem sözleşmesi ile uyuşmazlığı çözecek olan hakemler teşkil edilmektedir²⁰³.

Hakem sözleşmesinin hukuki niteliği doktrinde tartışmalıdır. Ancak bu konudaki baskın görüş, taraflar ile hakem veya hakem kurulu arasındaki ilişkinin bir vekâlet ilişkisi olduğudur²⁰⁴. Buna karşılık, hakemle uyuşmazlığın tarafları

---

¹⁹⁸ Kılıçoğlu, s. 1460.

¹⁹⁹ Taşkın, s. 8; Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, s. 1070- 1071; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 785; Sarısözen, s. 24; Konuralp, s. 169; Umar, s. 1185; Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 91- 92; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 613; Görgün, s. 483; Nomer, Hakemlik Sözleşmesi, s. 517; İnci Biçkin, “Hakem Sözleşmesi ve Hakem Yargılaması”, *TBB D*, S. 67, 2006, s. 380.

²⁰⁰ Sarısözen, s. 24; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 785; Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, s. 1070- 1071; Konuralp, s. 169.

²⁰¹ Yılmaz, Şerh, s. 1733; “... Bu sözleşme, hakemlerle uyuşmazlığın iki yanı arasında yapılabileceği gibi bir yanı arasında da yapılabilir. Kuşkusuzdur ki uyuşmazlığın bir yanı ile yapılan ücret sözleşmesi yalnız o yanı bağlayacak; ücret sözleşmesi yapmayan, sadece hakemlerin genel hükümler uyarınca yetkili mahkemeye başvurması üzerine emeklerinin karşılığı olan alacaklarının ödetilmesi için alacakları kararda belirtilecek miktar üzerinden sorumlu olacaktır. Ücret sözleşmesi iş görülmezden önce yapılabileceği gibi iş görülürken veya iş görüldükten sonra da yapılabilir” YHGK., 11.09.1974 tarih, E. 4-969, K. 908 sayılı kararı (Yılmaz, Şerh, s. 1733- 1734).

²⁰² Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 785; Karadaş, s. 106; Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, s. 1071; Çenberci, s. 126.

²⁰³ Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, s. 1071.

²⁰⁴ Karadaş, s. 106; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 785; Sarısözen, s. 24; Yılmaz, Şerh, s. 1733; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 613; Görgün, s. 483; Rabi Koral, “Yabancı Hakem Kararının İcrası Mevzuunda Türkiye’de Mer’i Olan Sistem”, *Banka ve Ticaret Hukuku*

arasındaki ilişki bir vekâlet sözleşmesi olmakla beraber buradaki vekâlet değişik bir durum arz etmektedir. Zira hakemi vekil sayan yazarlar bile hakemin, tarafların özel yargıcı statüsünde olduğunu belirtmektedir²⁰⁵. Ancak bu durumda dikkat edilmesi gereken özellik şudur ki, hakem veya hakemler her iki tarafa özen ve dürüstlikle hizmet sunmak yükümlüğüdür²⁰⁶. Vekâlet sözleşmesi niteliğinde olan hakem sözleşmesi herhangi bir şekle tabi olmamakla birlikte uygulamada genellikle yazılı olarak yapılır²⁰⁷.

Hakem sözleşmesi, tahkim sözleşmesinin yerine getirilmesini sağlar. Tahkim sözleşmesi geçersiz olsa dahi hakem sözleşmesi geçerli olmalıdır. Aksi takdirde tahkim sözleşmesinin geçersizliğine hükmedildiğinde hakemin ücret alacağını akdî temeli ortadan kalkmış olur²⁰⁸. Bu çerçevede, hakemini tayin eden tarafın, tayin ettiği hakeme yapmış olduğu teklif hakem tarafından kabul edilebileceği gibi reddedilebilir. Hiç kimse hakemliği kabul etmeye zorlanamaz²⁰⁹.

Uyuşmazlığın taraflarından her biri kendi hakemini seçtiğinde ortak bir hakem anlaşması olduğu gibi, onların müştereken veya anlaşamamaları halinde mahkemece ya da başlangıçtan itibaren başka bir kişi veya kurum tarafından hakem seçilmesi halinde de ortak bir hakem sözleşmesi mevcuttur. Bir kişinin uyuşmazlığın tarafları veya üçüncü kişiler tarafından hakem seçilmesi veya tayin edilmesi hususundaki beyanı bir öneridir. Seçilen kişinin, hakemliği kabul etmesi halinde de, hakem sözleşmesi meydana gelir²¹⁰.

Araştırma Enstitüsü, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler- Tartışmalar, 29 Kasım- 4 Aralık 1965, s. 475.

²⁰⁵ Sarısözen, s. 28; Yeğengil, s. 200; İlhan Postacıoğlu, *Medeni Usul Hukuku Dersleri*, 6.bs., İstanbul 1975, s. 795; Balcı, s. 125; Alangoya, Usul, s. 147.

²⁰⁶ Umar, s. 1185.

²⁰⁷ Sarısözen, s. 24.

²⁰⁸ Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, s. 1071.

²⁰⁹ Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 785; Konuralp, s. 170.

²¹⁰ Ertekin/ Karataş, s. 131; Sarısözen, s. 24; Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 15; Karadaş, s. 101.

Taraflar sözleşmede aksini kararlaştırmamışlarsa, hakemlerin ücreti²¹¹, dava konusu alacağın miktarı, uyuşmazlığın niteliği ve tahkim yargılamasının süresi dikkate alınarak, hakem veya hakem kurulu ile uyuşmazlığın tarafları arasında kararlaştırılır (HMK m. 440/1). Uyuşmazlığın tarafları, hakem veya hakem kurulunun ücretini yerleşmiş kurallara veya kurumsal tahkim kurallarına gönderme yaparak da belirleyebilirler (HMK m. 440/2).

Uyuşmazlığın tarafları ile hakem veya hakem kurulu arasında ücretin belirlenmesi konusunda anlaşmaya varılamaz veya tahkim sözleşmesinde ücretin belirlenmesine ilişkin herhangi bir hüküm bulunmazsa ya da taraflarca bu konuda yerleşmiş kurallara veya kurumsal tahkim kurallarına gönderme yapılmamışsa, hakem veya hakem kurulunun ücreti, her yıl Adalet Bakanlığınca ilgili kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının görüşü alınarak hazırlanan ücret tarifesine²¹² göre belirlenir (HMK m. 440/3).

---

²¹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. III. Bölüm, IV/ F.

²¹² Hukuk Muhakemeleri Kanunu 2015 yılı Hakem Ücret Tarifesi (RG. 28.09.2014/ 29133).

İKİNCİ BÖLÜM

HAKEM SEÇİMİ, TAHKİM İLGİLİ USUL İLKELERİ VE TAHKİM YARGILAMASI

I. GENEL OLARAK

Tahkim yolunun temel taşı şüphesiz hakemdir. Tahkimden memnuniyetin yüksekliği genelde hakemlerin kalitesiyle; yani bilgi, deneyim ve çalışkanlığı ile doğru orantılıdır. Bu sebeple, tahkim yoluna başvuracak olan taraflara düşen en önemli görev, o tahkim için özellikle bilgi ve deneyim açısından en uygun olan ve uyuşmazlığın çözümüne zaman ayırabilecek tarafsız ve bağımsız bir kişiyi hakem olarak seçmek veya seçtirmektir²¹³.

Hakemlerin kendilerine havale edilen uyuşmazlığa bakma hususunda hiçbir resmî sıfatları yoktur. Fakat taraflar uyuşmazlığı hakemlere havale etmekle hakemlerin verecekleri karara razı olmuş olurlar ve hakemler, o uyuşmazlık bakımından sanki devlet mahkemeleri gibi olmuştur. Bu sebeple hakemlere “hakem mahkemesi” de denir²¹⁴.

Bir davanın mahkemede açılmasından, verilen kararın kesinleşmesine kadar uygulanacak usul kuralları HMK’da düzenlendiği halde, Kanun, tahkimde uygulanacak usulü bütün ayrıntıları ile düzenlememiştir. Kanun koyucu tahkim yargılamasında önemseydiği bazı usul kurallarını Kanunda düzenlemişken, bunlar dışındaki kuralların tespitinde taraflara (veya hakem ya da hakem kuruluna) geniş bir takdir yetkisi tanımıştır. Gerçekten, “yargılama usulünün belirlenmesine” ilişkin HMK m. 424’e göre; taraflar, ya asıl sözleşmelerinde veya sonradan yapacakları bir sözleşme ile HMK’nın tahkime ilişkin kısmının emredici hükümlerine aykırı olmamak şartıyla, duruşma yapılmasına dair esasları, delillerin toplanması

---

²¹³ Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 90; Ayrıca bkz. Yaşar Karayalçın, “Amerika Birleşik Devletleri’nde ve Sovyetler Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği’nde Hakemlik”, *Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü*, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler-Tartışmalar, 29 Kasım- 4 Aralık 1965, s. 643.

²¹⁴ Kuru/ Arslan/ Yılmaz, Usul, s. 779; Sarısözen, s. 4; Muşul, s.650; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1064; Karlı, s. 905; Görgün, s. 475.

kurallarını, bilirkişi seçimini, yargılama dilini, tahkim yerini ya da bu gibi konuları belirleyebilir veya bir tahkim kurumu kurallarına gönderme yaparak o kurumun kuralları doğrultusunda işlem yapılmasını isteyebilir²¹⁵.

II. HAKEM VEYA HAKEM KURULUNUN SAYISI, SEÇİMİ, GÖREVİNİN SONA ERMESİ VE YENİ HAKEM SEÇİMİ

A. Hakem Sayısı

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre taraflara hakem sayısının tek olması kaydıyla hakemleri belirleme serbestisi tanınmıştır (HMK m. 415/1)²¹⁶. Başka bir ifadeyle, taraflar uyuşmazlıklarının çözümünü tek bir hakeme bırakabilecekleri gibi, tek sayıda olmak şartıyla birden fazla hakeme de bırakabilirler. Zira Kanun hakem sayısı ile ilgili bir kısıtlama getirmemiştir²¹⁷. Hakemlerin sayısı taraflarca kararlaştırılmamış ise üç hakem seçilir (HMK m. 415/2)²¹⁸.

Uygulamada genellikle, hakemlerin üç kişiden oluşacağı kararlaştırılmaktadır²¹⁹. Ancak taraflarca iki hakem seçilmesine az da olsa rastlanmaktadır. HMK'nın hakem sayısının tek olmasına ilişkin hükmünün (HMK m. 415/1) emredici nitelikte olduğu kabul edilirse, taraflarca iki hakem seçilmiş ise tahkim sözleşmesi geçersiz olacaktır. Doktrinde tarafların çift sayıyla hakem belirlemesine rağmen hakemlerin oybirliğiyle veya oyçokluğuyla karar vermeleri halinde çift sayıda hakem belirlemenin tahkim anlaşmasını geçersiz hale

---

²¹⁵ Karadaş, s. 153- 154.

²¹⁶ Y.4HD. 19.02.1957 tarih, E. 6772, K. 846 sayılı kararına göre, "Tahkim mukavelesinde hakemlerin kim tarafından seçileceği gösterilmiş ve fakat kaç kişi olacağı belirtilmemişse, tahkim mukavelesinde gösterilen kimse veya makam (İstanbul barosu yönetim kurulu), üç adet hakem seçmekle mükelleftir. İki hakem seçilirse, usulün 520. maddesine uygun bir hakem heyeti teşekkül etmiş olmadığından, bu iki hakemin verdikleri karara hakem kararı denemez ve bunun hiçbir kanuni değeri yoktur" (Karadaş, s. 110).

²¹⁷ Karadaş, s. 113.

²¹⁸ HMK m. 415 hükmü, MTK ile paralel düzenlenmiştir. UNCITRAL Model Kanun'da ise hakem sayısının tek olması gerektiğine ilişkin bir şart yoktur (Karlı, s. 920).

²¹⁹ Yılmaz, Şerh, s. 1729; Kaplan, Hakemlerin Seçilmesi, s. 478.

getirmeyeceği ifade edilmiştir²²⁰. Örneğin, altı hakem seçilmiş ve bu altı hakemden beşinin oyu ile hakem kararı oluşturulabilmiş ise artık oy çokluğu ile alınan bu hakem kararının geçersiz sayılması tahkimin amacına aykırıdır.

Taraflarca, tahkime gidileceği ve iki hakem seçileceği kararlaştırılmışsa taraflardan birinin hakemler karar vermeden önce mahkemeye başvurması halinde, mahkeme HMK m. 415/1 hükmünün emredici nitelikte olduğunu kabul ettiğinde, tahkim sözleşmesi geçersiz olacak ve tahkim ilk itirazında bulunulması hâlinde bu itirazı reddedip yargılamaya devam edecektir²²¹. Ancak hakem kararı oybirliği veya oyçokluğu ile verildikten sonra, (mesela iptal davası aşamasında) altı hakem seçilmesinin kararlaştırılması sebebiyle tahkim sözleşmesinin geçersiz olduğu öne sürülse dahi, tahkim sözleşmesi geçersiz olmayacaktır²²².

Hakem sayısının tek olmasına ilişkin HMK m. 415'i emredici değil, taraflarca aksi kararlaştırılabilen bir hüküm olarak kabul etmek ve tarafların çift sayı olarak hakem seçme yetkisini ellerinden almamak gerekir. Hakemlerin çift sayı olarak belirlenmesi hâlinde, kararın oybirliği hâlinde alınması sorun teşkil etmez ise de kararın basit çoğunlukla alınması olanağı ortadan kalkmaktadır. İki hakem seçilmesi hâlinde kararın oybirliğiyle alınması zorunlu iken diğer çift sayılardaki hakem kurullarında ise kararın oyçokluğu veya oybirliği ile alınması gerekir²²³.

B. Hakemlerin Seçimi

1. Genel Olarak

Tahkim yolunun en önemli unsurlarından birisi de hakem ve hakem kuruludur. Hakem, kanunun yasaklamadığı konularda taraflar arasında doğmuş veya doğacak

---

²²⁰ Umar; s. 1204; Ekşi, s. 156.

²²¹ Ekşi, s. 156.

²²² Umar; s. 1204; Ekşi, s. 156; Görgün, s. 482.

²²³ Ekşi, s. 157.

anlaşmazlıkların bir sözleşme uyarınca devlet yargısına başvurulmadan giderilmesinde görevlendirilen kişi veya kişilerdir²²⁴.

Tahkim sözleşmenin tarafları, hakem veya hakemlerin seçim usulünü kararlaştırmakta serbesttir (HMK m. 416/1). HMK'da hakem seçimi düzenlenirken taraf serbestisi prensibi esas alınmıştır²²⁵.

Taraflarca aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa hakem seçiminde uygulanacak usul şu şekildedir;

1- Ancak gerçek kişiler hakem seçilebilir (HMK m. 416/1-a). Bu hükme göre, taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa hakem seçiminde uygulanacak usule göre sadece gerçek kişiler hakem olabilir. Taraflar kararlaştırdıkları takdirde tüzel kişiler de hakem olarak seçilebilir²²⁶.

2- Tek hakem seçilecek ise ve taraflar hakem seçiminde anlaşmaya varamazlarsa hakem, taraflardan birinin talebi üzerine mahkeme tarafından seçilir (HMK m. 416/1-b).

3- Üç hakem seçilecek ise taraflardan her biri bir hakem seçer, bu şekilde seçilen iki hakem anlaşarak üçüncü hakemi belirler. Tarafların seçtiği iki hakem seçilmelerinden sonraki bir ay içerisinde üçüncü hakemi belirleyemezlerse, taraflardan biri mahkemeye başvurarak mahkemeden hakem seçimi yapılmasını ister. Bunun üzerine mahkeme tarafından hakem seçimi yapılır. Seçilen üçüncü hakem başkan olarak görev yapar (HMK m. 416/1-c). Yargıtay bir kararında, davacı hakemini seçip davalıya tebliğ etmesine rağmen hakemini seçen ancak davacıya tebliğ etmeyen davalı arasındaki uyuşmazlık için hakem seçiminin mahkeme tarafından yapılmasına karar vermiştir²²⁷.

---

²²⁴ Karadağ, s. 99; Tahkime konu olan uyuşmazlık sigorta ile ilgili ise seçilecek hakemlerin Sigortacılık Kanunu m. 30'daki sigorta hakemleri için aranılan nitelikleri taşıması gerekir (Kurt Konca, Sigorta, s. 1352).

²²⁵ Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 29; Karadağ, s. 113.

²²⁶ Konuralp, s. 172; Y.11.HD., 18.11.2003 tarih, E. 4387, K. 11101 sayılı kararı (Yılmaz, Şerh, s. 1731).

²²⁷ Y.15.HD., 29.4.2014 tarih, E. 2013/1386, K. 2013/2794 sayılı kararı (Ekşi, s. 157).

4- Üçten fazla hakem seçilecekse son hakemi belirleyecek olan hakemler HMK m. 416/1-c bendinde belirtilen usule göre taraflarca eşit sayıda belirlenir (HMK m. 416/1-ç).

5- Taraflarca birden fazla hakem seçilmesi hâlinde bu hakemlerden en az birinin kendi alanında beş yıl ve daha fazla kıdeme sahip bir hukukçu olması şarttır (HMK m. 416/1-d)²²⁸.

Taraflar kendi uyuşmazlıklarında hakem olamaz. Bir sözleşmeden doğan uyuşmazlığın sözleşmeye taraf olan kimselerin hakemliğinde çözüleceğine ilişkin şart geçersiz olduğundan söz konusu uyuşmazlık mahkemece çözümlenecektir²²⁹.

Bir tarafın vekili veya kanuni temsilcisi, temsil ettiği kişinin taraf olduğu davada hakem olamaz. Bir tarafın vekilinin veya kanuni temsilcisinin hakem olması şartını içeren tahkim sözleşmesi geçersizdir²³⁰.

Hâkim ve savcıların başka bir işle uğraşmaları kanunen yasaktır²³¹. Bu nedenle kural olarak hakem olamazlar²³². Doktrinde hâkimlerin hakem olamayacaklarını ve bu hususunda mahkeme tarafından re'sen dikkate alınacağını savunanlar olduğu gibi²³³ aksi görüşte olanlar da vardır²³⁴. Yargıtay da, hâkimlerin hakem

---

²²⁸ “Bu hüküm adalet komisyonunda maddeye eklenmiştir. Kanaatimce böyle bir düzenleme yapmanın hiçbir haklı sebebi yoktur. Öyle tahkim uygulaması olabilir ki, burada hukukçu bir hakemin bulunması gerekemeyebilir. Bu Yargıtay’ın genellikle bilirkişi kurulunda bir hukukçunun bulunması düşüncesine benzemektedir. Ayrıca hukukçu hakem yeteri kadar bilgiye tecrübeye sahipse ve gerekiyorsa, taraflar bu maddede bir hukukçunun bulunması yazılmamış olsa da hakem olarak hukukçu ya da hukukçuları hakem olarak seçebilirler.” (Pekcanitez, Tahkim, s. 69).

²²⁹ Konuralp, s. 172; Karadaş, s. 105; Y.4HD., 09.11.1964 tarih, E. 8868, K. 5220 sayılı kararına göre, “...Hâkim veya hakem, usulde benimsendiği üzere, faydaların çatışması ile ilişkisi bulunmayan bir üçüncü kişi olmak gerektir...” (Karadaş, s. 105).

²³⁰ Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, s. 1077; Konuralp, s. 172; Yeğengil, s. 211- 212; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 786; Görgün, s. 482.

²³¹ 24.02.1983 tarih ve 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu (RG. 26.02.1983/ 17971).

²³² Yeğengil, s. 207; Sarısözen, s. 28; Balcı, s. 127.

²³³ Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, s. 1077; Yeğengil, s. 211-212; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 786; Görgün, s. 483.

²³⁴ İmran Öktem’e göre, “Hâkim bir dâvada hakem sıfatıyla hareket etmekle dâva ile alakalı şahısların nüfuz ve emri altına girer mi? Bu suale derhal menfî cevap vermek icap eder. Aksi hal HUMK’un tahkime ait 8 inci babının dayandığı sebepleri ortadan kaldırır.” İmran Öktem, “Hâkim Hakem Olabilir mi?”, *İzmir Barosu Dergisi*, S. 27-28, Nisan 1943, s. 489.

olamayacakları görüşündedir²³⁵. Bununla birlikte, avukatların ve noterlerin, hakem olabileceği kabul edilmektedir²³⁶. Bunun yanında, hakemlerin de ileride iptal sebebi sayılacak usul işlemlerine meydan vermemeleri için asgari de olsa hukuk bilgilerinin olması gerekir²³⁷.

Hakemlerin milliyeti konusunda herhangi bir sınırlama olmadığı için, yabancıların hakem olarak seçilmesinde herhangi bir engel yoktur²³⁸. Buna rağmen yabancı bir devlet makamının hakem olması düşünülemez²³⁹.

Cinsiyet ve biyolojik bir eksiklik hakem olarak seçilmeye engel değildir²⁴⁰. Bunun yanında hakem olabilmek için ergin olmak ve ayırt etme gücüne sahip olmak yeterlidir²⁴¹.

2. Hakemlerin İsmen Belirlenmesi

Tarafların, tahkim sözleşmesinde veya şartında hakemleri ismen belirlemesi mümkündür²⁴². Hakemler ismen tahkim sözleşmesi ile belirlenebileceği gibi, hakemlerin belirlenmesi uyuşmazlığın çıkmasından sonraya da bırakılabilir²⁴³. Tahkim sözleşmesinde hakemler ismen belirlenmiş ise, uyuşmazlık bu hakemler tarafından çözümlenmelidir. Bu kişilerin dışındakiler hakem seçilemez²⁴⁴.

---

²³⁵ YTD, 10.10.1942 tarih, E. 3212 (Ekşi, s. 158, dn. 5); YİBK, 13.5.1964 tarih, E. 1964/1, K.1964/3 sayılı kararı (Ertekin/ Karataş, s. 404-408).

²³⁶ Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 786; Ekşi, s. 159; Görgün, s. 483.

²³⁷ Karadaş, s. 103.

²³⁸ Dayınlarlı, İç Tahkim, s. 40; Sarısözen, s. 28; Kuru, s. 5999; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1077; Ertekin/ Karataş, s. 138; Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 139; Balcı, s. 127; Konuralp, s. 172.

²³⁹ Ertekin/ Karataş, s. 139; Sarısözen, s. 28; Kuru, s. 5999; Konuralp, s. 172.

²⁴⁰ Karadaş, s. 105.

²⁴¹ Ekşi, s. 158.

²⁴² Karşlı, s. 921; Karadaş, s. 116; Çenberci, s. 128; Saim Üstündağ, "İsmen Tayin Olunan Bir Hakemin Ölümü veya İstifa Etmesi", Tahkim Şartının Durumu (TD 19.2.1960), *İÜHFİM*, C. XXVIII, S. 1, 1962, (s. 282- 285), Makaleler, İçtihat Tahlilleri ve Çeviriler, 1.bs., Ankara, Mayıs 2010, s. 447.

²⁴³ Yılmaz, Şerh, s. 1731; Karadaş, s. 117.

²⁴⁴ Karadaş, s. 116; Sarısözen, s. 29; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1078.

Tarafların hakemlerini ismen belirlemelerinin nedeni, onların kişiliklerine, bilgi ve tecrübelerine güven duymalarıdır. Şayet hakemler sözleşmede ismen saptanmışsa bu olgu sözleşmenin vazgeçilmez unsurunu oluşturur²⁴⁵. Ancak sözleşme ile hakem olarak tayin olunan kişinin hukuken ve fiilen bu görevi yerine getirebilmesi mümkün olmalıdır²⁴⁶. Aksi hâlde tahkim sözleşmesi veya şartı geçersiz sayılacağından davanın hakemde değil, mahkemede çözümlenmesi gerekir²⁴⁷.

Tarafların ortaklaşa hakem seçiminde belli kimseler üzerinde iradelerinin uyuşmuş olması ve onu hakem seçmeleri gerekir. Tarafların ortaklaşa hakem seçmeleri güçtür. Doğruluk, tarafsızlık, bilgi ve tecrübe gibi ideal bir hakemin haiz olacağı vasıfları taşıyan her iki tarafa güven veren hakemleri bulabilmekteki zorluk kadar, karşılıklı menfaatlerin çarpıştığı bir ortamda, hakemi kendi tarafına çekme olanağı arayan art düşüncelerin hakim olduğu bir zamanda, tarafların belli kimseler üzerinde anlaşamama güçlüğü de vardır. Bu zor şartlara rağmen, tarafların ortaklaşa hakem seçmeleri usulü, tahkimde güven, hızlilik ve tarafsızlık unsurlarını en iyi sağlayabilecek bir usuldür²⁴⁸.

---

²⁴⁵ Ertekin/ Karataş, s. 149; Karadaş, s. 116; Sarısözen, s. 29; Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 143; Balcı, s. 130; Alangoya, Usul, s. 144; Taşkın, s. 120.

²⁴⁶ Karadaş, s. 116; Y.15HD., 20.10.2010 tarih, E. 2010/6003, K. 2010/5521 sayılı kararına göre, "... Kural olarak hakem sözleşmeleri taraflar ile hakemler arasında yapılan iki yanlı sözleşmelerden olup Borçlar Kanunu'nun vekâlet sözleşmesi hükümlerine tabidir. Hukuki vasıflandırma bu şekilde olduğundan hakemlerden bir veya bir kaçının çekilmesi, tarafların avukatlığını yapmış olması sebebiyle reddedilip red isteminin kabul edilmesi veya ölmesi hâllerinde hakemleri ismen belirleyen tahkim sözleşmesi hükümsüz hâle gelir. Bu durumda davanın yetkili ve görevli genel mahkemelerde görülüp sonuçlandırılması gerekir. İsmen gösterilme durumunda çekilen, reddedilen veya ölen hakemin yerine başka birisinin seçilerek yeni hakem kurulunun oluşturulması mümkün değildir. Somut olayda tahkim şartında ismen belirlenen Avukat Selim Ant'ın davacılar avukatı olması ve hakemlikten çekilmesi sebebiyle tahkim sözleşmesi geçersiz hâle geldiğinden mahkemece tahkim ilk itirazının reddedilerek işin esası incelenip sonucuna uygun bir karar verilmesi gerekirken yanlış değerlendirme ile dava dilekçesinin reddine karar verilmesi doğru olmamış, bozulması uygun bulunmuştur." (Karadaş, s. 116- 117).

²⁴⁷ Üstündağ, İsmen Tayin, s. 449; Karadaş, s. 117.

²⁴⁸ Sarısözen, s. 29; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, Usul, s. 779; Muşul, s.650; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1064; Karşlı, s. 905; Görgün, s. 475.

Uyuşmazlığın tarafları, birlikte seçtikleri hakemin hakemliğe engel olabilecek durumlarını önceden bildikleri için, tahkim usulünde hızlılığa engel olan hakemin reddi kurumu, etkisiz hâle gelmiş olur²⁴⁹.

Tahkim sözleşmesinde hakemin veya hakem kurulunu oluşturan hakemlerin adları ve soyadları belirtilmiş ise hakemin, hakem kurulunun ya da kurulun karar çoğunluğunu ortadan kaldıracak sayıda hakemin görevinin herhangi bir sebeple sona ermesi hâlinde tahkim de sona erecektir (HMK m. 421/3). Bu hüküm uyarınca hakem kurulunda yer alan hakemlerin ismen belirlendiği hâllerde hakem kurulunun karar çoğunluğunu ortadan kaldıracak sayıda hakemin görevinin sona ermesi hâlinde tahkimin de sona ereceği düzenlenmiştir. Ancak doktrindeki bir görüşe göre, hakem kurulu için tahkim sözleşmesinde birden fazla hakemin ismen belirtilmiş olması ve karar çoğunluğunu da etkilemeyecek şekilde, bunlardan birisinin hakemliği kabul etmemesi veya istifa etmesi veya ölmesi üzerine tahkim sözleşmesinin hükümsüz kalması ve tahkimin sona ermesi gerekir. Çünkü taraflar hakemleri ismen belirlerken her bir hakemin kişiliği ve bilgisiyle o kurulda yer alması yönünde iradelerini ortaya koymuşlardır. Hakemlerden birinin kurulda yer almaması tahkim sözleşmesine ve tarafların iradelerine aykırılık oluşturacaktır. Bu nedenle HMK m. 421/3 hükmünün hakem kuruluyla ilgili bu düzenlemesi hatalıdır²⁵⁰.

Bizim de katıldığımız doktrindeki bir başka görüşe göre ise, birden çok kişi ad ve soyadları belirtilerek görevlendirilmiş olup da bunlardan bazısı görevi yapmıyor veya yapamıyor ise bu kişilerin HMK m. 421/3 uyarınca çoğunluk olması hâlinde tahkim sona erer ve artık taraflar uyuşmazlığın çözümü için mahkemeye başvurmalıdır. Çoğunluk olmaması hâlinde eksikliğin tamamlanması için yeni hakem seçimine gidilmelidir. Taraflar anlaşamazsa HMK m. 416 uyarınca hakem seçilir²⁵¹. Zira ismen belirlenmiş bir hakemin görev yapmıyor veya yapamıyor olmasında tahkimin sona ereceğini kabul edersek, taraflardan birinin davayı kaybedeceğini anlaması hâlinde kendi seçtiği (veya kendine yakın olan) hakemin görev

---

²⁴⁹ Yeğengil, s. 230; Ziya Akıncı, *Milletlerarası Özel Hukukta İnşaat Sözleşmeleri*, İzmir 1996, s. 168; Sarısözen, s. 29.

²⁵⁰ Kuru, s. 6005- 6006; Konuralp, s. 175.

²⁵¹ Umar, s. 1215.

yapmamasını isteyebilir. Bu durumda tahkim sona erecektir. Bu da usul ekonomisi ilkesine aykırıdır.

Hakemlerin seçiminde taraflara tanınan serbesti gereğince, ismen seçilen hakemlerden birinin görev yapamaması hâlinde, tarafların tahkim sözleşmesinde onun yerine başka bir hakem seçebileceklerini hükme bağlamaları mümkündür. Bu durumda tahkim yargılaması için yeni bir hakem seçilebilir. Taraflarca ismen belirlenen hakem görevi kabul etmediği veya istifa ettiği veya öldüğü takdirde mahkemenin de yeni bir hakem seçmesi mümkün değildir. Bununla birlikte taraflar bu gibi hâllerde mahkemenin yeni bir hakem seçebileceğini kararlaştırmışlarsa başvuru üzerine mahkemece yeni bir hakem seçilebilecektir²⁵².

3. Tarafların Hakemi Sonradan Seçmeyi Kararlaştırması

Taraflar, tahkim sözleşmesi veya şartında hakemlerin isimlerini önceden belirleyebilecekleri gibi bu seçimin sonradan yapılacağını veya ihtilaf vukuunda taraflarca birer hakem seçileceğini de kararlaştırabilirler²⁵³.

4. Hakemlerin Üçüncü Kişi veya Kurum Tarafından Seçilmesi

Uyuşmazlığın tarafları çoğunlukla uygun hakem bulmakta zorluk çekebilirler. Bu nedenle de uyuşmazlıkların çözümünde üçüncü bir kişi veya kurumu hakem seçmekle görevlendirebilirler²⁵⁴. Bu kişi gerçek veya tüzel kişi olabileceği gibi

---

²⁵² Konuralp, s. 175; Karataş, s. 123.

²⁵³ Karadaş, s. 118.

²⁵⁴ Akıncı, İnşaat Sözleşmeleri, s. 164; Sarısözen, s. 34; Karadaş, s. 125; Balcı, s. 132; Yılmaz, Şerh, s. 1731; Kuru, s. 5998; Dayınlarlı, İç Tahkim, s. 40; Ertekin/ Karataş, s. 138; Görgün, s. 483.

mahkeme de²⁵⁵ olabilir²⁵⁶. Taraflarca, hakem tayin edecek üçüncü kişi veya kurumun kimliği tereddüde yer vermeyecek şekilde belirtilmelidir²⁵⁷.

Hakem seçecek olan üçüncü kişi medeni hakları kullanma ehliyetine sahip olmalıdır. Üçüncü kişi, uyuşmazlığın taraflarıyla arasında menfaat ilişkisi olmayan bir kişi olmalıdır. Uyuşmazlığın taraflarından herhangi biri üçüncü kişi durumunda bulunamayacağından, ona hakem seçme yetkisinin tanınması tahkimde eşitlik ilkesine aykırıdır. Taraflardan birinin temsilcisine de hakem seçme yetkisinin tanınması eşitlik ilkesine aykırıdır²⁵⁸.

Üçüncü kişinin belirlediği hakem veya hakem kurulunun davaya bakması durumunda, taraflar buna hemen itiraz etmedikleri takdirde, dava son bulduktan sonra hakem tayininin yetkisiz kimse tarafında yapıldığına ilişkin mahkemede ileri sürülen itirazlar veya tarafların üçüncü bir kişi ile hakem seçimine ilişkin bir anlaşmaları olmadığı hakkındaki itirazlar mahkeme tarafından dinlenmez. Zira taraflar üçüncü kişinin seçtiği hakem veya hakemlerde dava açtıkları ve bunu devam ettirdikleri için artık onun hakemlik sıfatını kabul etmiş olurlar²⁵⁹.

Üçüncü kişi, kendisine verilen yetki sınırları içinde hakem seçmemiş olması hâlinde, hakem seçilememiş olduğu sonucu doğacağı için, bu gibi hallerde tahkim sözleşmesi geçersiz kalır. Taraflar üçüncü kişiyi yeniden yetkilendirmedikçe, üçüncü kişi yeniden hakem seçemez. Zira üçüncü kişi hakem seçmekle, usulsüz dahi olsa artık seçim yetkisini kullanmış olur²⁶⁰.

---

²⁵⁵ Taraflar, hakem veya hakemlerin belli bir hâkim tarafından seçileceğini kararlaştıramazlar. Zira hâkimler Anayasa'ya göre yalnızca kanunlarca kendilerine verilen görevi yapabilirler. Tarafların, hakem veya hakemlerin belli bir hâkim tarafından değil de genel bir ifade ile mahkemelerce seçileceğini kararlaştırmaları ise mümkündür (Yılmaz, Şerh, s. 1731).

²⁵⁶ Balcı, s. 132; Pekcantez/ Atalay/ Özekes, s. 1076; Sarısözen, s. 34; Kuru, s. 5998; Dayınlarlı, İç Tahkim, s. 40; Ertekin/ Karataş, s. 138.

²⁵⁷ Alangoya, Usul, s. 146; Sarısözen, s. 34 Balcı, s. 128; Yeğengil, s. 241; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 785.

²⁵⁸ Karadaş, s. 125- 126; Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 150; Alangoya, Usul, s. 146; Sarısözen, s. 34; Yeğengil, s. 241.

²⁵⁹ Taşkın, s. 115; Ertekin/ Karataş, s. 165; Sarısözen, s. 34.

²⁶⁰ Yeğengil, s. 242; Sarısözen, s. 35; Karadaş, s. 127.

Tahkimde hakemlerin seçilmesi büyük önem taşıdığı için seçim usulü açıkça belirlenmiştir. Taraflar hakemlerin seçim usulünü sözleşmede kararlaştırmış olmasına rağmen;

1- Taraflardan biri sözleşmeye uymazsa (HMK m. 416/2-a),

2- Kararlaştırılmış olan usule göre tarafların veya taraflarca seçilen hakemlerin hakem seçimi konusunda birlikte karar vermeleri gerektiği halde, taraflar veya hakemler bu konuda anlaşamazlarsa (HMK m. 416/2-b),

3- Hakem seçimi ile yetkilendirilen üçüncü kişi, kurum veya kuruluş hakemi veya hakem kurulunu seçemezse (HMK m. 416/2-c), hakem veya hakem kurulunun seçimi, taraflardan birinin talebi üzerine mahkeme tarafından yapılır. Mahkemenin, gerektiğinde tarafları dinledikten sonra verdiği kararlara karşı temyiz yoluna başvurulamaz. Mahkeme, hakem seçiminde tarafların sözleşmesini ve hakemlerin bağımsız ve tarafsız olması ilkelerini göz önünde bulundurur. Üçten fazla hakem seçilecek hallerde de aynı usul uygulanır (HMK m. 416/2). Taraflardan birine bağlı kişilerin hakem olarak seçilmesi taraflar arasındaki eşitlik ilkesine aykırı olacağından bahisle, kural olarak, seçilecek hakemin davanın taraflarına göre üçüncü kişi durumunda bulunması yani tarafsız olması gerekir²⁶¹.

Mahkeme yapacağı seçimde varsa seçime ilişkin taraf sözleşmesine uymalı ve hakemlerin tarafsız ve bağımsız olmasını sağlayacak şekilde seçim yapmalıdır. Mahkemenin bu ilkeye uymaması halinde hakem seçimine ilişkin karara itiraz edilemez, ancak verilen hakem kararının iptali yoluna gidilebilir²⁶².

---

²⁶¹ Karadaş, s. 104; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 603; Konuralp, s. 172; Y.15.HD., 06.06.1988 tarih, E. 1646, K. 2157 sayılı kararına göre, “Davacı, davalı tarafın sözleşmenin 34. maddesi gereğince seçmiş olduğu hakemin usul hükümlerine göre hakemlik yapmaktan memnu olduğunu ileri sürerek davaya bakmaktan memnuiyetle karar verilmesini dava etmiştir. Gerçekten hakemin çözeceği faydalar çatışması ile ilgisi olmayan bir kişi durumunda olması gerekir. Usul hükümlerine hakem sözleşmesinin serbestliği ilkesini sınırlayan kurallar arasında bu esasın varlığı gözetilmelidir. Bunun içindir ki usul kanunumuzda hakemlerin hâkimin reddi sebeplerine dayanılarak reddolunabileceği kabul edilmiştir” (Karadaş, s. 104).

²⁶² Görgün, s. 485.

C. Hakemin Görevinin Sona Ermesi

1. Hakemin İstifası

Hakemin istifası demek, bu görevi kabul eden hakemin daha sonra bu görevden kendi isteği ile ayrılması demektir²⁶³. HMK m. 420/1'e göre, bir hakem, hukuki veya fiilî sebeplerle görevini hiç ya da zamanında yerine getiremediği takdirde hakemlik görevi, çekilme veya tarafların bu yönde anlaşmaları suretiyle sona erer.

Hakem, tahkim davasının her aşamasında hakemlikten istifa edebilir. Hakem sözleşmesinde bunun aksi kararlaştırılmaz. Kararlaştırılsa bile bu hüküm geçerli olmaz. Çünkü hakemler bu işi ifaya zorlanamaz²⁶⁴.

İstifa, herhangi bir şekle bağlı değildir. Yazılı veya sözlü olabileceği gibi zımni de olabilir²⁶⁵. Hakemlerden birinin karar verildikten sonra istifa etmesi hâlinde, onun yerine yeni bir hakemin seçilmesine gerek yoktur. Zira artık hakem kararı oyçokluğu ile alınmıştır²⁶⁶.

Taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa, tahkim yargılamasında görevi kabul eden hakem, haklı bir neden olmaksızın görevini yerine getirmekten kaçındığı takdirde, tarafların bu nedenle uğradığı zararı gidermekle yükümlüdür (HMK m. 419). Haklı bir sebep olmaksızın istifa eden hakem, taraflardan hiçbir ücret isteyemez ve peşin aldığı ücreti geri vermek zorundadır²⁶⁷.

Taraflar arasında hakemin çekilmesini gerektiren sebeplerin varlığı konusunda uyuşmazlık olursa, taraflardan her biri mahkemeden hakemin yetkisinin sona erdirilmesi konusunda karar verilmesini isteyebilir. Mahkemenin vereceği karar kesindir (HMK m.420/2). Kanun koyucu bu hükümle tahkimde hızlılığı amaçlamış ve temyiz yolunu kapatmıştır²⁶⁸. Hakemin görevinden çekilmesi veya diğer tarafın

---

²⁶³ Karadaş, s. 134; Yeğengil, s. 255; Ertekin/ Karataş, s. 180.

²⁶⁴ Yeğengil, s. 255; Sarısözen, s. 35; Balcı, s. 137; Ertekin/ Karataş, s. 180.

²⁶⁵ Ertekin/ Karataş, s. 180; Karadaş, s. 134; Yeğengil, s. 255.

²⁶⁶ Kuru, s. 6023; Sarısözen, s. 36; Ertekin/ Karataş, s. 182.

²⁶⁷ Ertekin/ Karataş, s. 182; Sarısözen, s. 35; Kuru, s. 6023; Yeğengil, s. 256.

²⁶⁸ Kılıçoğlu, s. 1481; Ayrıca bkz. HMK m. 420'ye ilişkin Hükümet Gerekçesi.

hakemin yetkisinin sona ermesine muvafakat etmesi, hakemin ret sebeplerinin varlığının kabulü anlamına gelmez (HMK m.420/3).

Bir hakem, hukuki veya fiilî sebeplerle görevini hiç ya da zamanında yerine getirmese hakemlik görevi, çekilme veya tarafların bu yönde anlaşmaları suretiyle sona erer (HMK m. 420/1).

2. Hakemin Reddi

a) Genel Olarak

Hakem, taraflarca kararlaştırılan niteliklere sahip olmadığı, taraflarca kararlaştırılan tahkim usulünde öngörülen bir ret sebebi mevcut bulunduğu veya tarafsızlığından şüphe edilmeyi haklı gösteren durum ve koşullar gerçekleştiği takdirde reddedilebilir (HMK m. 417/2).

b) Hakemin Reddi Sebepleri

Hakemler de yargılama yapıp karar verdiklerinden, hâkimler gibi tarafsız ve bağımsız olmalıdır²⁶⁹. Kendisine hakemlik teklif edilen kişi, bu görevi kabul etmeden önce tarafsızlık ve bağımsızlığından şüphe edilmeyi haklı gösteren durum ve koşulları açıklamalıdır (HMK m. 417/1). Genel olarak hâkimler için çekinme ve ret sebeplerinin burada da geçerli olacağı söylenebilir. Zira tarafsız ve bağımsızlıktan şüphe edilecek durumlar temelde aynıdır²⁷⁰.

Taraflar önceden bilgilendirilmemiş oldukları takdirde hakem, daha sonra ortaya çıkan durumları da gecikmeksizin taraflara bildirir (HMK m. 417/1). Tahkim yargılamasında objektif karar verilebilmesi için tarafsızlık ve bağımsızlık önemlidir. Bu nedenle kendisine hakemlik teklif edilen kişinin daha sonra ortaya çıkan durumları açıklama yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi hâlinde bunun yaptırımını kanunda belirlenmemiştir. Ancak bu yükümlülüğü yerine getirmemesine dayalı olarak hakem reddedilebilir, hakem

---

²⁶⁹ Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 787; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1077; Karlı, s. 922; Yeğengil, s. 256; Yılmaz, Tahkim, s. 423.

²⁷⁰ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1077; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 614- 615; Özbay, HMK, s. 520; Görgün, s. 485.

sözleşmesi geçmişe etkili olarak feshedilebilir, hakeme ücret ödenmez veya varsa ödenen ücret geri alınabilir. Hile sayılan bu işleme icazet vermeyen taraf bununla bağlı değildir. Eğer hakem kararı verilmişse icazet vermeyen taraf HMK m. 439/2-a kapsamında iptal davası açabilir²⁷¹.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 417/2'ye göre, hakemlerin reddi sebepleri şunlardır:

I- Hakemin, taraflarca kararlaştırılan niteliklere sahip olmaması, örneğin, hukukçu olmaması²⁷² veya İngilizce'yi rahatça konuşabiliyor düzeyde bilmiyor olması²⁷³.

II- Taraflarca kararlaştırılan tahkim usulünde öngörülen bir ret sebebi mevcut bulunması, örneğin, görevlendirilen hakemde bulunmasını istemedikleri bir özelliğin bulunması²⁷⁴.

III- Tarafsızlığından şüphe edilmeyi haklı gösteren durum ve koşullar gerçekleşmesi.

Taraflardan birisinin kendisinin atadığı veya atanmasına katıldığı hakemi reddetmesi, yalnızca hakemin atanma tarihinden sonra öğrenilen ret sebeplerine dayanılarak yapılabilir (HMK m. 417/2). Bu hüküm, hakemin kötü niyetle reddinin önüne geçmek ve bu suretle tahkimin bir an önce sonuçlanmasını sağlamayı amaçlamaktadır²⁷⁵.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda hakemlerin reddi sebepleri, hâkimlerin reddi sebeplerinde olduğu gibi ayrıntılı olarak gösterilmemiştir. Aksine HMK m. 417/2'de genel bir ifade kullanılmıştır. Bu genel ifadeyi dar tutmamak, hâkimlerin çekinme ve ret sebeplerinin, hakemlerin çekinme ve reddi içinde aranacağını kabul

---

²⁷¹ Görgün, s. 485.

²⁷² Konuralp, s. 183; Umar, s. 1209; Ertekin/ Karataş, s. 183.

²⁷³ Umar, s. 1209.

²⁷⁴ Umar, s. 1209.

²⁷⁵ Yılmaz, Şerh, s. 1735; Karadaş, s. 137; Kılıçoğlu, s. 1475; Muşul, s. 656; Görgün, s. 486; Ertekin/ Karataş, s. 184.

etmek gerekir²⁷⁶. Ret sebeplerinin varlığı hususunda HMK'nın 36. maddesinde yer alan ret sebeplerinden kıyas yoluyla yararlanılabilecektir²⁷⁷.

c) Hakemin Reddi Usulü

Taraflar, hakemin reddi usulünü serbestçe kararlaştırabilirler (HMK m. 418/1). Hakemi reddetmek isteyen taraf, hakemin veya hakem kurulunun seçiminden ya da hakemin reddi talebinde bulunabileceği bir durumun ortaya çıktığını öğrendiği tarihten itibaren iki hafta içinde ret talebinde bulunabilir. Ret talebinde bulunan taraf bu ret talebini karşı tarafa yazılı olarak bildirir. Reddedilen hakem kendiliğinden çekilmez veya davanın diğer tarafı reddi kabul etmez ise ret hakkında, hakem kurulunca karar verilir (HMK m. 418/2). Hakemi ret sebebi, hakemin davayı görmekten yasaklı olması gibi kamu düzenine ilişkin ise, hakemin reddi için süre sınırlandırması söz konusu olmaz²⁷⁸.

Hakem, ret talebini öğrendikten sonra çekilebilir. Aynı şekilde diğer taraf da ret talebini kabul hakkına sahiptir. Ancak hakemin çekilmemesi veya diğer tarafın reddi kabul etmemesi hâlinde ret talebi konusunda karar verme yetkisi hakem kuruluna bırakılmıştır²⁷⁹.

Hakem kurulundan bir veya birden çok hakemin reddini isteyen taraf, ret talebini ve gerekçesini hakem kuruluna bildirir. Ret talebinin kabul edilmediğini öğrenen taraf, bu tarihten itibaren karara karşı bir ay içinde mahkemeye başvurarak bu kararın kaldırılmasını hakem veya hakemlerin reddine ilişkin talep hakkında karar verilmesini isteyebilir (HMK m. 418/3).

---

²⁷⁶ Karadaş, s. 138- 139; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1077.

²⁷⁷ Konuralp, s. 183.

²⁷⁸ Yılmaz, Şerh, s. 1737; Görgün, s. 486; Y.15.HD., 18.01.2006 tarih, E. 5778, K. 93 sayılı kararına göre, "... Bir anonim şirkette genel müdür olarak görev yapan bir kişinin o şirketin temsilcisi ve davanın tarafı sayılması gerektiğinden aynı şirketin davasında hakem olarak görev almasının, tarafsız olması gereken hakemlik müessesesiyle bağdaşmayacağı ortadadır. Bu durumda hakem... davaya bakmaktan yasaklı olduğu gibi... ret sebebi olarak kabul edilmektedir... hakemle ilgili ret talebi, işin kamu düzeniyle ilgili olması nedeniyle bir süreyle de sınırlandırılmaz..." (Yılmaz, Şerh, s. 1737- 1738).

²⁷⁹ Görgün, s. 486.

Mahkeme, ret talebini etraflıca inceleyip doğru kararı kolayca verebileceği ve tahkimde süratin sağlanması için, mahkeme kararlarının kesin olacağı düzenlenmiştir. Bu durumda hakemin reddi talebi mahkemece karara bağlanıncaya kadar hakemde görülen davanın ertelenmesi gerekir²⁸⁰.

Seçilen hakem kurulunun tümünün ya da karar çoğunluğunu ortadan kaldıracak sayıda hakemin reddi veya seçilen tek hakemin reddi için ancak mahkemeye başvurulabilir. Mahkemenin bu kural uyarınca vereceği kararlara karşı temyiz yoluna başvurulamaz (HMK m. 418/4). Haklarında ret talebinde bulunan hakemlerin, kendilerine yönelik ret talepleri hakkında karar vermelerinin önüne geçilmek istenmiştir. HMK m. 418/4'te herhangi bir süre öngörülmemesine rağmen HMK m. 418/2'de belirtilen iki haftalık sürenin mahkemeye başvurulması hâlinde de geçerli olması gerekmektedir²⁸¹.

Seçilen hakem kurulunun tümünün ya da karar çoğunluğunu ortadan kaldıracak sayıda hakemin veya seçilen tek hakemin ret talebini mahkemenin kabul etmesi hâlinde tahkim yargılaması sona erer. Ancak, taraflar tahkim sözleşmesinde, hakem veya hakemlerin isimlerini belirlememişlerse yeniden hakem seçimine gidilir (HMK m. 418/5). Bu hüküm katı ve yanlış anlaşılmalara yol açabilecek durumdadır. Hakemin reddi talep edilmiş ve reddin kabul edilmiş olmasına rağmen, eğer taraflar yeni hakem seçimi konusunda anlaşarak hakem seçerlerse tahkim yargılaması devam eder²⁸².

Reddedilen hakem veya hakem kurulu işten el çekecektir. Hakem veya hakem kurulu işten el çekmemiş veya ret hakkında henüz bir karar verilmeden dava

---

²⁸⁰ Yılmaz, Şerh, s. 1739; Görgün, s. 486- 487; Y.15.HD., 23.02.2006 tarih, E. 6880, K. 995 sayılı kararına göre, "... Kanunda açık bir hüküm bulunmamakla birlikte hâkimin reddinde olduğu gibi, hakemin reddi talebi üzerine mahkemece bu konuda bir karar verilip kesinleşinceye kadar hakemler davaya bakamazlar, tahkim davasının ertelenmesi gerekir... Aksi halde verilen karar selahiyeti olmadan verilen bir karar olacağından hükmün bozulmasını gerektirir..." (Yılmaz, Şerh, s. 1739- 1740).

²⁸¹ Konuralp, s. 185.

²⁸² Yılmaz, Şerh, s. 1740; Görgün, s. 487.

hakkında karar vermişse, hüküm, yetkisiz bir hakem tarafından verildiğinden iptal davasına konu olacaktır²⁸³.

3. Hakemin Çekinmesi (Yasaklılığı)

Hakemler de, yargılama yapıp karar verdiklerinden hâkimler gibi tarafsız ve bağımsız olmalıdırlar. Kendisine hakemlik teklif edilen kimse, bu görevi kabul etmeden önce tarafsız ve bağımsızlığından şüphe etmeyi haklı gösteren durum ve koşulları taraflara açıklamalıdır. Genel olarak hâkimler için çekinme sebepleri burada da geçerlidir. Zira tarafsız ve bağımsızlıktan şüphe edilecek durumlar esasta hâkimlerle aynıdır²⁸⁴.

4. Hakemin Azledilmesi

Azil, hakeme verilen yargılama yetkisinin tek taraflı irade beyanı ile sona erdirilmesini ifade eder²⁸⁵. HMK m. 420/1'e göre, hakem, hukuki veya fiilî sebeplerle görevini hiç ya da zamanında yerine getirmezse hakemlik görevi, çekilme veya tarafların bu yönde anlaşmaları suretiyle sona erer.

Taraflarla hakem veya hakem kurulu arasındaki ilişki vekâlet sözleşmesi olsa bile, buradaki vekâlet farklı türde bir vekâlettir. Çünkü hakemler seçildikten sonra artık tek bir tarafın hakemi değil, her iki tarafın hakemi olarak kabul edilir. Esasen vekâlet sözleşmesinde müvekkilin vekilini azledebilmesi mümkündür. Fakat tahkim yolunda hakem veya hakem kurulunun azledilmesi için her iki tarafın onayı gerekir²⁸⁶. Böylece azlolunan hakem veya hakemlerin yerine tahkim şartında veya tahkim sözleşmesinde yer alan hüküm doğrultusunda yeni bir hakem seçilir²⁸⁷.

---

²⁸³ Konuralp, s. 185.

²⁸⁴ Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, s. 1077; Görgün, s. 485- 486; Necip Bilge, "Hakem Yargılamasında Uygulanacak Hukuk Kaideleri", *Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü*, Tahkim, IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Bildiriler- Tartışmalar, 29 Kasım-Aralık 1965, s. 90; Belgesay, Hakem Kararı, 53.

²⁸⁵ Yeğengil, s. 253; Karadaş, s. 133; Ertekin/ Karataş, s. 180.

²⁸⁶ Sarısözen, s. 39; Dayınlarlı. İç Tahkim, s. 51; Yeğengil, s. 253; Alangoya, Usul, s. 148; Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 158.

²⁸⁷ Dayınlarlı. İç Tahkim, s. 51; Karadaş, s. 133; Sarısözen, s. 39; Koral, Tahkim, s. 47; Alangoya, Usul, s. 149; Taşkın, s. 218; Balci, s. 137.

Taraflar, seçecekleri hakemi tek taraflı azletme yetkisini saklı tutsalar bile bu yönde yapacakları anlaşma hükümsüz olur²⁸⁸.

Azlin nasıl yapılacağı bir şekle bağlı değildir. Yazılı veya sözlü olabileceği gibi zımnî de olabilir²⁸⁹. Azil ihbarının hakemlere ulaşmasından sonra hakemlerin karar vermiş olmaları hâlinde verdikleri karar hükümsüzdür. İki tarafın iradesinin azilde birleşmiş olması hâlinde, hakemler azilden haberdar olmadan verdikleri karar azlin sonuç doğurmasına engel teşkil etmez. Buna karşılık hakem kararının verilmesinden sonra yapılan azil, kararı hükümsüz kılmaz²⁹⁰.

Taraflar haklı bir nedene dayanmadan hakemi görevden azletmiş ise, azledilen hakem, azil tarihine kadar geçen zamana ait mesaisinin karşılığını taraflardan talep edebilir²⁹¹.

D. Hakemlerin Hukuki Sorumluluğu

Taraflarca aksi kararlaştırılmamış ise tahkim yargılamasında görevi kabul eden hakem veya hakem kurulu, haklı bir neden olmaksızın görevini yerine getirmekten kaçındığı takdirde, tarafların bu nedenle uğradığı zararı gidermekle yükümlüdür (HMK m. 419). Bu hükümlerle, hakem veya hakem kurulunun sorumluluğu, görevi kabul edip görevi yerine getirmemiş olması hâli ile sınırlandırılmış, böylelikle hakemlik görevinin, sorumluluk davası tehdidi olmaksızın yapılması sağlanmıştır²⁹².

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 419 hükmüne örnek olarak, hakemin uygun olmayan zamanda istifa ederek tarafları zarara uğratması verilebilir. Ayrıca tahkimin en önemli ilkelerinden birisi olan gizlilik ilkesine aykırı olarak sır saklama yükümlülüğünü ihlal eden hakemler de bu hükmün kapsamına dâhildir²⁹³. Ancak

---

²⁸⁸ Postacıoğlu, s. 795; Sarısözen, s. 39; Dayınlarlı. İç Tahkim, s. 51.

²⁸⁹ Karadaş, s. 134.

²⁹⁰ Yeğengil, s. 255; Sarısözen, s. 39; Karadaş, s. 134.

²⁹¹ Karadaş, s. 152; Yeğengil, s. 273.

²⁹² Bkz. HMK m. 419'a ilişkin Hükümet Gerekçesi.

²⁹³ Konuralp, s. 189; Taşkın, s. 164.

taraflar hakem sözleşmesiyle hakem veya hakem kurulunu, sır saklama yükümlülüğünden kısmen veya tamamen muaf tutabilirler²⁹⁴.

Hakem veya hakem kurulu maddi hukuka aykırı karar vermesi tazminat nedeni değildir. Ancak özensizlikle kendisine teslim edilen yazılı delillerin yok olmasına sebep olmuş ise tazminat istenebilir. Böylelikle hakemler, sorumluluk davası tehdidi olmaksızın görevlerini rahatlıkla yapabileceklerdir²⁹⁵.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 419’da hakemin, tazminat ödemesine yol açan sebep düzenlenmiş olmakla beraber hakemin görevini yerine getirmediğinin kimin tarafından tespit edileceği konusunda bir açıklık yoktur²⁹⁶.

Hakemin, tarafsız ve bağımsızlığına ilişkin beyan yükümlülüğüne uymaması veya tahkim yargılaması ile ilgili kötü niyetli, kasıtlı ya da hileli davranışlarının varlığı hâlinde, tahkim masrafları ile tarafların diğer zararlarını karşılamak durumunda kalabilir. Bu sorumluluğun kaynağı ise hakem sözleşmesidir²⁹⁷.

E. Yeni Hakem Seçimi

Hakemin veya hakem kurulundaki hakemlerden birinin görevi herhangi bir şekilde sona ererse, o hakemin yerine onun seçildiği usul uygulanarak yeni bir hakem seçilir (HMK m. 421/1). Bu hükme göre, tahkimde taraf serbestisi ilkesi kabul edilmiştir. Taraflar yeni hakem seçimi konusunda bir anlaşmaya varamazlarsa HMK’nın onbirinci kısmında öngörülen yedek hukuk kuralları uygulama alanı bulacaktır²⁹⁸.

Bir veya birden fazla hakemin değiştirilmesi için geçen süre tahkim süresine dâhil edilmez (HMK m. 421/2). Tahkim sözleşmesinde hakemin veya hakem kurulunu oluşturan hakemlerin ad ve soyadları belirtilmiş ise hakemin, hakem kurulunun ya da hakem kurulunun karar çoğunluğunu ortadan kaldıracak sayıda

---

²⁹⁴ Taşkın, s. 52; Sarısözen, s. 25.

²⁹⁵ Görgün, s. 487.

²⁹⁶ Nomer/ Ekşi/ Öztekin Gelgel, s. 21.

²⁹⁷ Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 100.

²⁹⁸ Özbay, HMK, s. 524; Görgün, s. 489; Ayrıca bkz. HMK m. 420’ye ilişkin Hükümet Gerekçesi.

hakemin görevinin herhangi bir sebeple sona ermesi hâlinde tahkim sona erer (HMK m. 421/3). Tahkim sözleşmesinde, birden çok kişi ad belirtilerek görevlendirilmiş olup da bunlardan bazısı görevi yapmıyor veya yapamıyor ise, bu hakemlerin çoğunluk olması hâlinde tahkim sona erer. Çoğunluk değilse, eksiği tamamlayacak yeni hakem seçimine gidilir. Yani HMK m. 421/1 uyarınca ad belirtilerek yeni hakem görevlendirilir. Tarafların anlaşamaması hâlinde HMK m. 416 uygulanır²⁹⁹.

III.HAKEMİN KENDİ YETKİSİ HAKKINDA KARAR VERMESİ

Hakem mahkemesinin kendi yetkisi hakkında karar vermesi veya hakem mahkemesinin kendi yetkisini karara bağlamasına *kompetez- kompetez* denir³⁰⁰. Hakem mahkemesinin kendi yetkisi hakkında karar verme prensibi ve tahkim şartının bağımsızlığı prensibi birbirini tamamlayan prensiplerdir. Her iki prensip de asıl sözleşmenin veya tahkim sözleşmesinin geçersizliğinin ileri sürülmesi durumunda, hakemlerin yetkisinin kendiliğinden ortadan kalkmayacağı, tam tersine geçersizlik veya yetkisizlik hakkında yine hakemler kendi yetkisi hakkında karar verecektir³⁰¹. HMK'nın 422. maddesinin amacı, tahkim sözleşmesinin geçersizliğini ileri sürerek, tahkim yöntemini bertaraf etmenin önüne geçmektir³⁰².

Davalı taraf uyuşmazlığın mahkemede görülmesine ilişkin bir itiraz ileri sürmez ise hakemler uyuşmazlığın kendileri tarafından çözümünün mümkün olup olmadığı konusunda karar getirmeleri için taraflara re'sen süre veremez³⁰³.

---

²⁹⁹ Umar, s. 1215; Aksi görüşe göre, taraflar kişiliklerine ve bilgilerine güvenerek hakemleri sözleşmede ismen belirlemişler ve bu hakemlerden biri görev yapamaz duruma düşmüşse ve sözleşmede başkaca bir hükme yer verilmemişse taraflar arasındaki tahkim sözleşmesi ortadan kalkar (Konuralp, s. 175; Kuru, s. 6005- 6006).

³⁰⁰ Yılmaz, Şerh, s. 1744; Âlim Taşkın, "Hakem Mahkemesinin Kendi Yetkisi Hakkında Karar vermesi", *Prof. Dr. İhsan Tarakçıoğlu'na Armağan, GÜHFD, C. 2, S. 1-2, Haziran- Aralık 1998*, s. 115; Karadaş, s. 96; Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 160; Yeşilova, Tahkim İlk İtirazı, s. 742; Özbay, Alman, s. 1061; Erkan, s. 545- 546; Nazlı Kumbaracı, *Hakem Yetkisinin İncelenmesi*, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2010, s. 22.

³⁰¹ Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 161; Karadaş, s. 96.

³⁰² Özbay, HMK, s. 525; Karadaş, s. 96.

³⁰³ Konuralp, s. 167.

Hakem veya hakem kurulu, tahkim sözleşmesinin mevcut veya geçerli olup olmadığına ilişkin itirazlar da dâhil olmak üzere, kendi yetkisi hakkında karar verebilir (HMK m. 422/1)³⁰⁴. Böylelikle mahkemelere verilen bu yetki mahkemelerin elinden alınarak hakemlere verilmiştir³⁰⁵. Bu karar verilirken, bir sözleşmede yer alan tahkim şartı, sözleşmenin diğer hükümlerinden bağımsız olarak değerlendirilir. Hakem veya hakem kurulunun asıl sözleşmenin hükümsüzlüğüne karar vermesi, tahkim sözleşmesinin kendiliğinden hükümsüz olduğu sonucunu doğurmaz (HMK m. 422/1)³⁰⁶. Örneğin, tahkim anlaşmasının içinde yer aldığı istisna sözleşmesi geçersiz olsa bile, istisna sözleşmesinin tahkim hükmü geçerli olabilir³⁰⁷.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 422/1 hükmü m. 412/4'te yer alan "Tahkim sözleşmesine karşı, asıl sözleşmenin geçerli olmadığı... itirazında bulunulamaz." şeklindeki hükümde ifade edilen kuralın tekrardan ibarettir³⁰⁸. HMK m. 422/1 hükmü usul ekonomisi ve tahkime hız kazandırma ilkelerine uygun bir düzenlemedir³⁰⁹.

Hakem veya hakem kurulunun yetkisizliğine ilişkin itiraz en geç cevap dilekçesinde yapılır (HMK m. 422/2). Bu itiraz cevap dilekçesinde yapılamadığı takdirde hakem veya hakem kurulu gecikmenin haklı sebebe dayandığı sonucuna varırsa, süresinde ileri sürülmeyen itiraz hakem veya hakem kurulunca kabul

---

³⁰⁴ UNCITRAL Model Kanununda da hakem veya hakem kurulunun tahkim sözleşmesinin varlığı veya geçerliliğine yönelik itirazlar hakkında, karar verme yetkisine sahip olduğu ayrı bir hükümle (m. 16) düzenlenmiştir. (Taşkın, Hakem Mahkemesi, s. 122).

³⁰⁵ Konuralp, s. 168.

³⁰⁶ Bu hüküm doktrinde eleştirilmiştir. Zira Umara'a göre, "Sözleşme, örneğin tabanca tehdidiyle imzalatılmış olduğundan dolayı, imzalayan yönünden bütünüyle geçersiz ve dolayısıyla tahkim şartı dahi geçersiz olacak, yine de tahkim şartı ayakta sayılacak öyle mi? Bir hukuk devletinde asla görülemeyecek böylesine inanılmaz kuralı oraya bir takım etkin devler koydurmayı başarmış olsa bile, yerli yerinde duran maddî hukuk yasalarındaki geçersizlik kuralını da ilga etmeden böyle bir abes kural uygulanamaz ve sonunda yanlış hesap, hakem kararının iptali davasına bakacak mahkemeden döner, üstelik bunun dayanağı da her nasılsa yasaya girebilmiştir: HMK m. 439 f. II bent a, tahkim sözleşmesinin geçersiz olması. Görülüyor ki HMK m. 422 f. I'deki, özellikle orada cümle 2 ve 3'deki kural, 'geçersizlik, geçersizlik sayılmaz' demekten farksızdır" (Umar, s. 1216).

³⁰⁷ Yılmaz, Şerh, s. 1744.

³⁰⁸ Budak, s. 48; Yılmaz, Şerh, s. 1744; Kılıçoğlu, s. 1484.

³⁰⁹ Kılıçoğlu, s. 1484.

edilebilecektir (HMK m. 422/4). Bu hükümlerle kanun koyucu hak kaybının engellenmesini amaçlamıştır³¹⁰.

Taraflar itiraz etmeden önce hakemleri bizzat seçmiş veya hakem seçimine katılmış olsalar da hakem veya hakem kurulunun yetkisine itiraz edilebileceklerdir (HMK m. 422/2). Aksine sözleşme hükmü yoksa hakem veya hakem kurulunun yetkisizliğine ilişkin itirazın en geç cevap dilekçesinde yapılmış olması gerekir. Yine aksine sözleşme hükmü yoksa ve hakemler bir süre belirlememiş ise cevap dilekçesinin kural olarak dava dilekçesinin davalıya tebliğinden itibaren iki hafta içinde verilmesi gerekir³¹¹. Hakemin veya hakem kurulunun yetkisini aştığı durumlarda, itiraz derhâl ileri sürülmelidir (HMK m. 422/3). Aksi hâlde itiraz dikkate alınmaz³¹².

Hakem veya hakem kurulu yetkisizlik itirazını ön sorun şeklinde inceler ve karara bağlar³¹³. Hakem veya hakem kurulu yetkili olduğuna karar verirse, tahkim yargılamasını sürdürür ve davayı karara bağlar (HMK m. 422/5). Kanun'da, hakemlerin kendilerini yetkisiz görmeleri hâlinde hakemler önünde başlatılmış olan yargılamanın devlet mahkemeleri önünde devam ettirilip ettirilmeyeceği konusunda bir açıklık bulunmamaktadır. Ancak, mahkemelerin yetkisizlik veya görevsizlik hâlinde uygulayacakları usule ilişkin HMK m. 20 hükmü hakemlerin verdiği yetkisizlik kararları hakkında da uygulanmalıdır³¹⁴. Hakem veya hakem kurulu yetkisiz olduğuna karar verirse dava dilekçesinin reddine karar verecektir. Davalı bu kararın kesinleşmesi üzerine iki hafta içinde mahkemede dava açarsa mahkemede açılan bu dava hakemde açılmış olan ilk davanın devamı sayılır. Eğer davacı dava dilekçesinin reddi kararının kesinleşmesi üzerine iki hafta içinde mahkemede dava açmazsa, hakemde açmış olduğu dava açılmamış sayılır. Tahkimde de kıyasen uygulanabilecek olan HMK m. 20 hükmüne göre, hakemlerin verdikleri “yetkisizlik”

---

³¹⁰ Kılıçoğlu, s. 1486.

³¹¹ Karadaş, s. 96.

³¹² Muşul, s. 658.

³¹³ HMK m. 422/5 hükmünde geçen “ön sorun şeklinde inceler ve karara bağlar.” ifadesini “öncelikle inceler ve karara bağlar.” şeklinde anlamak gerekir (Budak, s. 49).

³¹⁴ Budak, s. 49.

kararları verildikleri anda kesin olduklarına göre, taraflardan birinin bu tarihten itibaren iki hafta içinde kararı veren hakem veya hakem kuruluna başvurarak, dava dosyasının görevli ya da yetkili mahkemeye gönderilmesini talep etmesi mümkündür. Zira HMK m. 20 hükmünün amacı, yetkisiz ve görevsiz mahkemede dava açan davacının, davanın açıldığı tarihi korumasına imkân vermektedir. Aynı durum yetkisiz hakem veya hakem kurulu önünde dava açan davacılar bakımından da geçerlidir³¹⁵.

IV. TAHKİMLE İLGİLİ USUL İLKELERİ

A. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Düzenlenen İlkeler

1. Tasarruf İlkesi

Hâkim, iki taraftan birinin talebi olmaksızın, kendiliğinden bir davayı inceleyemez ve karara bağlayamaz (HMK m. 24/1). Yargılama faaliyetinin başlaması ve dava konusunun belirlenmesi taraflara aittir. Bu konularda taraf iradesine tanınan değer, anayasal garanti altındadır³¹⁶. HMK m. 24/1 hükmüne kıyasla, taraflardan birinin talebi olmaksızın hakem veya hakem kurulu kendiliğinden davayı göremez. Tasarruf ilkesi tahkim yargılamasında da geçerli olduğundan uyuşmazlık konusu dava kendiliğinden açılmaz. Uyuşmazlığın olmadığı yerde hakem de olmaz şeklindeki ifade tahkimde de geçerlidir³¹⁷.

Kanunda açıkça belirtilmedikçe, hiç kimse kendi lehine olan davayı açmaya veya hakkını talep etmeye zorlanamaz (HMK m. 24/2). Tasarruf ilkesi, tahkim usulünü belirlemede taraflara serbesti tanınması anlamına gelir³¹⁸. Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri dava konusu hakkında, dava açıldıktan sonra da tasarruf yetkisi devam eder (HMK m. 24/3).

---

³¹⁵ Budak, s. 50.

³¹⁶ Nedim Meriç, *Medenî Yargılama Hukukunda Tasarruf İlkesi*, Ankara 2011, s. 91.

³¹⁷ Sarısözen, s. 41; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 617; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1079; Görgün, s. 476.

³¹⁸ Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 104.

2. Taraflarca Getirilme İlkesi

Tahkimde kendiliğinden araştırma ilkesi ile taraflarca getirilme ilkesinden hangisinin geçerli olacağı taraflara bağlıdır. Bu konuda taraflar, açıkça kararlaştırmadıkça taraflarca getirilme ilkesi geçerli olacaktır³¹⁹. Yani iddianın ve savunmanın dayanağı olan vakıaların ve bunların delillerinin taraflarca hakem veya hakem kuruluna bildirilmesidir. Buna göre hakem incelemesini, taraflarca kendisine bildirilmiş olan vakıalar üzerinden yapar. Hakem, tarafların bildirmediği hususları veya vakıaları kendiliğinden inceleyemez³²⁰.

3. Tarafların Eşitliği İlkesi

Taraflar, tahkim yargılamasında eşit hak ve yetkiye sahiptirler (HMK m. 423). Hakem veya hakem kurulu seçiminde taraflar arasındaki eşitliğin ve hakemin tarafsızlığının ihlal edilmesi söz konusu olmuşsa bu durum kabul edilemez³²¹. Örneğin, hakem talebi üzerine davacıya beyanda bulunması için on beş günlük süre verilmişse; davalının talebini de aynı şekilde on beş gün süre vererek kabul etmelidir³²².

Tahkimde tarafların eşitliği geçerli olduğundan hukuki dinlenilme hakkına uyulmalı ve yargılama boyunca her iki tarafa da eşit davranılmalıdır. Bunun aksi bir düzenleme yapılamaz³²³. HMK'nın 423. maddesi, sözleşme özgürlüğünü ve hakem tayininde güven unsurunu sağlamak için, taraflar diledikleri kişileri hakem seçmekte serbest bırakmakla beraber, tarafların hakem seçmemiş ve seçim şeklini tayin

---

³¹⁹ Görgün, s. 476; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1079.

³²⁰ Bkz. ve krş., Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 336; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 362; Görgün, s. 212; Karlı, s. 300.

³²¹ Akıncı, İnşaat Sözleşmeleri, s. 166; Sarısözen, s. 41; Görgün, s. 489; Sarısözen, Düzenlemeler, s. 379; Y.15.HD., 16.03.1979 tarih, E. 161, K. 512 sayılı kararına göre, "Hemen belirtilmelidir ki, bu konuda açık yasal hüküm mevcut olmamakla beraber bu durumda yargılamanın hiçbir usul ve şekle bağlı olmadan yürütülebileceği anlamı çıkarılamaz; aksi yorum, yargılamada eşitlik ilkesinin ve savunma hakkının ihlâline özellikle, hakemlerin tek yanlı ve keyfî bir davranış içine girmelerine yol açar ki, böyle bir sonucun tahkim işlevi (fonksiyonu) ile bağdaşması olanaksızdır." (Karataş, s. 189-191).

³²² Yılmaz, Şerh, s. 1745.

³²³ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1079.

etmemiş olmaları halinde uygulanması gereken hükümlerle, taraflar arasındaki eşitliği ve hakemlerin tarafsızlığını korumuştur³²⁴.

Kanun koyucu eşitlik ilkesini sağlamak için hakemlerin reddini düzenlemiştir. Eğer hakemler ile taraflar arasında bir yakınlık varsa, uyuşmazlığın çözümünde objektif kalamayacakları için, tarafların eşitliği sağlanamayacaktır³²⁵.

Taraflar, tabii olarak kendi çıkarları aleyhine tasarrufta bulunmayacaklarına göre, hakem tayinindeki eşitliği hakemin tarafsızlığını sağlayacak tedbir ve imkânları ihmal etmemelidirler³²⁶.

Sözleşme özgürlüğü taraflara tanınsa da, eşitlik ilkesi doğrultusunda, sözleşme konusu belirleme ve saptama hakkını taraflardan yalnız birinin bunu kendi elinde tutma imkânı yoktur. Böyle bir durumda sözleşme yapan kişinin kişisel özgürlüğü sınırlandırıldığından hukuka aykırı olacaktır³²⁷.

Eşit davranılması ilkesinden, uyuşmazlığın taraflarının kendi istekleriyle vazgeçmeleri mümkün değildir. Bazı durumlarda, tarafların iradi olarak iddia ve savunma haklarından vazgeçebilecekleri kabul edilse de söz konusu haklardan taraflardan sadece bir tanesinin vazgeçebileceğine yönelik beyanlarını içeren hükümlerin geçerli olmadığını kabul etmek gerekir³²⁸.

4. Taleple Bağlılık İlkesi

Hâkim, tarafların talep sonuçlarıyla bağlıdır, ondan fazlasına veya başka bir şeye karar veremez. Duruma göre, talep sonucundan daha azına karar verebilir (HMK m. 26/1). Tahkimde de hakem veya hakem kurulu tarafların talep sonuçlarıyla bağlıdır. Ancak taraflarca aksi kararlaştırılmışsa, yani hakem veya hakem kurulunun

---

³²⁴ Yeğengil, s. 217; Sarısözen, s. 41; Akıncı, İnşaat Sözleşmeleri, s. 166; Alangoya, Usul, s. 150; Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 165; Özbay, Temyiz, s. 244.

³²⁵ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1079.

³²⁶ Bilge, s. 93; Akıncı, İnşaat Sözleşmeleri, s. 201; Yeğengil, s. 217; Sarısözen, s. 41; Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 298.

³²⁷ Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 165; Sarısözen, s. 41- 42; Özbay, Temyiz, s. 243.

³²⁸ Sarısözen, s. 42; Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 166.

tarafların talep sonuçlarına bağlı kalmadan karar verebilecekleri kararlaştırılmış ise, bu durumda hakem veya hakem kurulu tarafların talepleriyle bağlı değildir.

5. Hukuki Dinlenme Hakkı

Hukuki dinlenme hakkı, yargılama sonucu hukuki durumu etkilenecek kişilerin, yargılamanın bir süjesi olarak, yargılama hakkında bilgi edinmelerini, açıklamada bulunmalarını, yargılamaya etki edebilmelerini ve yargı mercilerinin bunları dikkate alıp değerlendirerek, gerekçeli karar vermesini sağlayan, sürpriz kararlarla karşılaşmanın önüne geçen bir temel hak ve yargılama ilkesidir³²⁹.

Tahkimde de taraflara hukuki dinlenme hakkını kullanma imkânı tanınır (HMK m. 423). Hukuki dinlenme hakkı, yargılamayla ilgili olarak bilgi sahibi olunmasını, açıklama ve ispat hakkını, hakemin açıklamaları dikkate alarak değerlendirmesini ve kararlarını somut ve açık olarak gerekçelendirilmesi unsurlarını içerir (HMK m. 27). Hukuki dinlenme hakkı, neredeyse her yargılamanın ve tabii ki, tahkim yargılamasının da doğal sınırındır³³⁰. Bu nedenle hukuki dinlenme hakkının tahkim yargılamasında da geçerli olduğu gerçeği kuşku götürmezdir. Uyuşmazlığın tarafları hukuki dinlenme hakkına aykırı hükümler kararlaştıramazlar³³¹.

Hakem veya hakem kuruluna verilen dilekçeler, bilgiler ve diğer belgeler, hukuki dinlenme hakkının bir gereği olarak taraflara bildirilir (HMK m. 429). Taraflar, hukuki dinlenme hakkına aykırı hükümler kararlaştıramaz. Bu nedenle taraflar, aleyhine ileri sürülen iddia ve savunmalar hakkında öncelikle bilgilendirilmeli ve usulüne uygun şekilde tebligat yapılmalıdır. Ancak, tebligatın şeklini taraflar istedikleri gibi kararlaştırabilirler. Bununla birlikte, tarafların aleyhlerine ileri sürülen iddiaya karşı koymak için delil sunma imkânları vardır³³².

Tahkim yargılamasında insan onuru korunacak, taraflar arasındaki eşitlik ilkesi ve bunun bir sonucu olarak hukuki dinlenme hakkı uygulanacaktır. Ayrıca tahkim

³²⁹ Muhammet Özkes, *Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenme Hakkı*, Ankara 2003, s. 31; Sarısözen, s. 42; Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, s. 1079.

³³⁰ Yeşilova, *Tahkime Uygulanacak Hukuk*, s. 271.

³³¹ Karayalçın, *Tahkim*, s. 31; Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, s. 1079; Sarısözen, s. 43.

³³² Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, s. 1079.

yargılamasında, devlet mahkemeleri yerine tarafların özgür iradeleri ile başvurdukları hakem önünde yargılama yapılsa da, hukuki dinlenilme hakkının temel bir hak ve yargılama ilkesi olması, bu yönüyle sadece tarafların değil, hukuki barış ve güvenlik açısından toplumu da ilgilendirmesi sebebiyle kamusal bir karakteri de bulunduğu söylenebilir³³³.

Tahkimde de kural olarak hukuki dinlenilme hakkının tüm şartları yerine getirilmelidir. Yani taraflar yargılamanın başından sonuna kadar, yargılama hakkında bilgi sahibi olmalı, açıklama hakkını tam olarak kullanmalı ve hakem de bunları dikkate alıp ona göre değerlendirmelidir³³⁴. Örneğin, hakem veya hakem kurulu her iki tarafa da eşit işlem yapmakla yükümlü olduklarından, davalıya tebligat gönderip onun savunması alınmadan karar verilmesi hukuka aykırı olacaktır. Tarafların hukuki dinlenilme hakkının kullandırılması zorunludur³³⁵.

6. Aleniyet İlkesi

Genel mahkemelerde olduğunun aksine, tahkim yargılamasında açıklık değil, gizlilik esastır³³⁶. Hakem veya hakem kurulu, tarafların itirazlarını incelerken onlara delillerini sormak, sözlü beyanda bulunmalarına olanak sağlamak için duruşma yapmaları da mümkündür (HMK m. 429). Duruşma yapılacaksa, bu duruşmada tüm hakemlerin bulunması ve duruşmada ne gibi işlem yapılmış ise, bunların bir tutanağa yazılarak altının hakemler tarafından imzalanması gerekir³³⁷.

Dosya ve belgelerin taraflara gönderilmesi, tarafların bilgi sahibi olmasını sağlayan taraf aleniyeti de kabul edilmektedir³³⁸. Buna karşılık duruşmaların aleni olarak yapılması tahkimde geçerli değildir. Taraflar duruşmaların aleni olmasını

---

³³³ Alangoya, Tahkim, s. 162; Sarısözen, s. 42.

³³⁴ Sarısözen, s. 43.

³³⁵ Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 789.

³³⁶ Karadaş, s. 172; Nesibe Kurt Konca, *Medenî Usûl Hukukunda Aleniyet İlkesi*, Ankara 2009, s. 235.

³³⁷ Karadaş, s. 172; Uygulamada tutanak düzenlenmesi görevini hakem sekreteri üstlenmekte veya bunun için bir görevli tayin edilmektedir (Karadaş, s. 172).

³³⁸ Görgün, s. 476; Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, s. 1079.

kararlaştırmamış iseler, aleniyet hakkında hakem veya hakem kurulu karar verecektir. Duruşmanın aleni olmaması bir ihlal deęildir³³⁹.

7. Dürüst Davranma ve Doğruyu Söyleme Yükümlülüğü

Taraflar, dürüstlük kuralına uygun davranmak zorundadırlar (HMK m. 29/1). Tahkim yargılamasının yürütülmesinde geçerli olan dürüstlük kuralı, hakem veya hakem kurulu önünde de geçerlidir. Ayrıca taraflar, uyuşmazlığın tahkim yolu ile çözümünde de doğruyu söyleme yükümlülüğü altındadır³⁴⁰. Taraflar, davanın dayanağı olan vakialara ilişkin açıklamalarını gerçeğe uygun bir biçimde yapmakla yükümlüdürler (HMK m. 29/2).

8. Usul Ekonomisi İlkesi

Usul ekonomisi ilkesi, yargılamanın basit, hızlı ve ucuz görülmesi demektir. Esasen bu ilke ile tahkimin niteliği örtüşmektedir. Anayasamızın 141. maddesine göre, devlet mahkemeleri davanın basit, hızlı ve ucuz gerçekteşmesi için gereken tedbirleri almak zorundadır. Doğru ve gerçek anlamda hukuki koruma sadece doğru karar verilmesini değil, aynı zamanda mümkün olduğu kadar adaletin hızlı bir şekilde gerçekteşmesini de gerektirir³⁴¹.

Hakem veya hakem kurulu, yargılamanın makul süre içinde ve düzenli bir biçimde yürütülmesini ve gereksiz gider yapılmamasını sağlamakla yükümlüdür (krş. HMK m. 30).

---

³³⁹ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1079; Kurt Konca, Aleniyet İlkesi, s. 238.

³⁴⁰ Görgün, s. 476; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1079.

³⁴¹ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 397; Cumhuriyet Rüzgaresen, *Medeni Muhakeme Hukukunda Usul Ekonomisi İlkesi*, Ankara 2013, s. 40- 41; Sarısözen, s. 41; Ejder Yılmaz, "Usul Ekonomisi", *AÜHFD*, C. 57, S. 1, Y. 2008, s. 244- 245.

9. Hakemin Davayı Aydınlatma Ödevi

Davanın maddi bakımdan yürütülmesi olarak ifade edilen hâkimin davayı aydınlatma ödevi, tarafları destekleyici ve onlara haklarını etkili bir şekilde kullanma imkânı sağlayan bir karaktere sahiptir³⁴².

Hâkim, uyuşmazlığın aydınlatılmasının zorunlu olduğu durumlarda, maddi veya hukuki açıdan belirsiz yahut çelişkili gördüğü hususlar hakkında, taraflara açıklama yaptırabilir, soru sorabilir ve delil gösterilmesini isteyebilir (HMK m. 31). Bu hükme kıyasla, tahkimde de, hakem veya hakem kurulu uyuşmazlığı aydınlatmak için belirsiz veya çelişkili hususlar hakkında; taraflara açıklama yaptırabilir, soru sorabilir ve delil gösterilmesini isteyebilir.

10. Yargılamanın Sevk ve İdaresi

Yargılamayı, hâkim sevk ve idare eder; yargılama düzeninin bozulmaması için gerekli her türlü tedbiri alır (HMK m. 32/1). Tahkimde de, hakem veya hakem kurulu yargılamayı sevk ve idare eder. Hakem veya hakem kurulu yargılama düzeninin bozulmaması için gerekli her türlü tedbiri alır.

B. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Düzenlenmeyen İlkeler

1. Doğrudanlık İlkesi

Medeni usul hukukundaki doğrudanlık ilkesi tahkim yargılamasında da geçerlidir. Uyuşmazlık hakkında karar verecek olan mahkeme, bizzat delilleri değerlendirmeli ve ona göre karar vermelidir. Yargılamanın doğrudanlığı, taraf işlemlerinin ve delillerin üçüncü bir kişi araya girmeden doğrudan, dinlenmesi ve incelenmesidir³⁴³. Delilleri değerlendirecek olan hakem veya hakem kurulu araya bir üçüncü kişi girmeden delilleri bizzat görüp incelerse kararı da o kadar sağlıklı olur.

Tahkimde duruşmaların zaman baskısı olmaksızın, gerekirse bir kaç gün üst üste sürecek şekilde yapılması mümkün olduğundan, hakem veya hakem kurulunun

---

³⁴² Varol Karaaslan, *Medenî Usûl Hukukunda Hâkimin Davayı Aydınlatma Ödevi*, Ankara Ekim 2013, s. 61- 62.

³⁴³ Görgün, s. 476; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1079; Sarisözen, s. 40.

davanın taraflarını ve tanıkları birebir dinlemesi sonucunda uyuşmazlığı daha doğru anlaması ve daha sağlıklı karar vermesi mümkün olmaktadır³⁴⁴.

2. Adil Yargılanma Hakkı

Maddi hakların gerçekten uygulanabilmesi için eşitlik ilkesinin bir sonucu olan maddi hukuktaki temel haklara uyulması gerekir. Bu haklara riayet etmek ise hukuk devleti olmanın bir sonucudur. Adil yargılanma hakkının ihlali, kişi özgürlüğü hakkının ihlali olarak kabul edilir³⁴⁵. Tahkim yargılamasında da adil yargılanma ilkesine uyulmaksızın yapılan yargılanmanın doğru bir yargılama olduğu söylenemez³⁴⁶.

3. Sözlülük Yazılılık İlkesi

Sözlülük, yargılamanın daha canlı ve doğrudan, hakem veya hakem kurulunun taraflarla yakından temasa geçerek yargılamanın yürütülmesini sağlarken; yazılılık, yargılamanın daha sistematik ve sağlıklı yürütülmesini, kalıcı olmasını, kontrol edilebilmesini sağlamaktadır³⁴⁷.

Uyuşmazlığın tamamen sözlü olarak çözümü günümüzde güç ve hatta imkânsızdır. Çünkü yargılamanın bir anda yürütülüp tamamlanması güçtür; zamana yayılan yargılamanın sözlü yapılması insan hafızasının yanılması karşısında birçok sakınca oluşturur³⁴⁸. Bu nedenle tahkim yargılamasında hakem veya hakem kurulu yazılılık ilkesine önem vermeli, ancak sözlülüğün çok önemli olduğu durumlarda da taraflara sözlü savunma imkânı tanınmalıdır.

4. Yargılama Konusunun Sınırlı Olması İlkesi

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 408'e göre³⁴⁹ taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklardan ve iki tarafın iradelerine tabi olmayan işlerden kaynaklanan

---

³⁴⁴ Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 109.

³⁴⁵ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 380; Sarısözen, s. 42.

³⁴⁶ Sarısözen, s. 42.

³⁴⁷ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 403.

³⁴⁸ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 403.

³⁴⁹ Bkz. I. Bölüm, I/ D.

uyuşmazlıklar için tahkim yoluna gidilemez. Bu hükümlerle kanun koyucu tahkime elverişlilik konusunda bir sınırlama yapmıştır³⁵⁰.

Tahkim sözleşmesi hükümlerine göre, tarafların hakemler vasıtasıyla çözümlenmesini istedikleri işler dışında kalan uyuşmazlıklar da, hakemler tarafından çözümlenemez. Aksi durumda bir iptal sebebi ortaya çıkar³⁵¹.

5. Teksif İlkesi

Taraflar, bütün iddia ve savunma nedenlerini, belli bir usul kesitine kadar ileri sürmelidir. Bu usul kesitinden sonra ileri sürülen dava malzemeleri kural olarak kabul edilmemektedir³⁵². Ancak taraflar, aksini kararlaştırmış olmadıkça, tahkim yargılamasında teksif ilkesi uygulanmaz.

Taraflar, aksini kararlaştırmış olmadıkça, tahkim yargılaması sırasında iddia veya savunmalarını değiştirebilir veya genişletebilirler. Ancak, hakem veya hakem kurulu, bu işlemin gecikerek yapılmış olduğunu veya diğer taraf için haksız bir şekilde büyük zorluk yarattığını ve diğer durum ve koşulları dikkate alarak, böyle bir değişiklik veya genişletmeye izin vermeyebilir. İddia veya savunma tahkim sözleşmesinin kapsamı dışına çıkacak şekilde değiştirilemez veya genişletilemez (HMK m. 428/3). Kanun koyucu tahkimi uzatmaya yönelik kötü niyetli taleplere izin verilmemesi düşüncesindedir³⁵³.

---

³⁵⁰ Kılıçoğlu, s. 1453.

³⁵¹ Koral, Tahkim, s. 34; Dayınlarlı, İç Hukuk, s. 31; Sarısözen, s. 40; Aybar, s. 372; Ergun Özsunay, “Almanya’da Tahkim”, *Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü*, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler- Tartışmalar, 29 Kasım- 4 Aralık 1965, s. 582; Sami Okay, “Navlun Mukavelelerinde Tahkim Şartı”, *Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü*, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler- Tartışmalar, 29 Kasım- 4 Aralık 1965, s. 439; Postacıoğlu, s. 786; Balcı, s. 162.

³⁵² Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 368.

³⁵³ Kılıçoğlu, s. 1496.

V. TAHKİMDE DAVANIN AÇILMASI

A. Tahkimde Davanın Açıldığı An

Mahkemelerde olduğu gibi iki taraftan birinin talebi olmaksızın hakemin kendiliğinden bir davayı ele alıp onu sonuçlandırması mümkün değildir. Bu bakımdan hakem veya hakem kurulunun bir uyuşmazlığa el koyabilmeleri, ancak usulüne göre açılmış bir davanın varlığını gerektirir³⁵⁴. Diğer yandan, hakemde dava açılması bir mahkemenin aracılığını gerektirmediğinden, dava doğrudan hakemde açılmalıdır³⁵⁵.

Tahkim davası, aksi taraflarca kararlaştırılmadıkça, hakemlerin seçimi için;

1- Mahkemeye veya tarafların sözleşmesine göre hakem seçecek olan kişi, kurum veya kuruluşa başvurulduğu,

2- Eğer sözleşmeye göre hakemlerin seçimi iki tarafa ait ise davacının hakemini seçip kendi hakemini seçmesini diğer tarafa bildirdiği,

3- Sözleşmede hakem veya hakem kurulunu oluşturan hakemlerin ad ve soyadları belirtilmiş ise uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözülmesi talebinin karşı tarafça alındığı tarihte açılmış sayılır (HMK m. 426/1). Bu hüküm emredici değil, tamamlayıcı (yedek) hukuk kuralı niteliğindedir. Bu yüzden taraflar davanın açılma tarihini bu hükümde belirtilen tarihten başka bir tarih olarak kararlaştırabilirler³⁵⁶. HMK m. 426/1'e göre, tahkimin işleyişinden kaynaklanan nedenlerle, davacı tarafından hakem veya hakem kuruluna bir dava dilekçesi verilmediği hâlde, bu dilekçeden önce davanın açılmış sayılacağı kabul edilmektedir³⁵⁷.

---

³⁵⁴ Y.13.HD., 26.09.1974 tarih, E. 2385, K. 2161 sayılı kararına göre, "Gerek hâkimlerin gerek hakemlerin bir uyuşmazlığa bu sıfatla el koyabilmeleri için usulünce açılmış bir davanın mevcut olması şarttır." (Karadaş, s. 157).

³⁵⁵ Y.15.HD., 15.11.1979 tarih, E. 2212, K. 2308 sayılı kararına göre, "Usul hükümleri buyruğuna göre, düzenlenecek dava dilekçesi ile davanın hakeme açılması gerekir. Açılmada, mahkemenin aracılığına gerek yoktur." (Karadaş, s. 157).

³⁵⁶ Yılmaz, Şerh, s. 1748; Kılıçoğlu, s. 1490.

³⁵⁷ Karadaş, s. 159.

Uyuşmazlığın taraflarından biri, tahkim yoluna gitmeden evvel mahkemeden ihtiyati tedbir veya ihtiyati haciz kararı almış ise bu kararı aldığı tarihten itibaren iki hafta içinde tahkim davasını açmak zorundadır. Aksi hâlde ihtiyati tedbir veya ihtiyati haciz kendiliğinden ortadan kalkar (HMK m. 426/2).

B. Tahkim Yeri

Tahkim yeri, uyuşmazlığın taraflarınca başvuru hakem veya hakem kurulunun kararını vereceği yeri ifade etmektedir. Tahkim yeri kavramı, esasen coğrafi bir kavram olsa da ona bağlanan sonuç itibarıyla önemli bir hukuki kavramdır³⁵⁸.

Tahkim yeri HMK m. 425'te düzenlenmiştir. Bu hükme göre; tahkim yeri, uyuşmazlığın tarafları veya onların seçtiği bir tahkim kurumunca serbestçe kararlaştırılır. Bu konuda herhangi bir anlaşma yoksa tahkim yeri, hakem veya hakem kurulunca uyuşmazlık konusu olan olayın özelliklerine göre belirlenir.

Taraflar, tahkim sözleşmesinde hakem veya hakem kurulunun uyuşmazlığı hangi yerde göreceğini kararlaştırmışlarsa bu yer tahkim merkezi (tahkim mahalli) olur. Davacı ve davalı tarafın yerleşim yeri veya hakemlerin yerleşim yeri nerede olursa olsun, hakemler görevlerini belirlenen tahkim yerinde yapar. Tarafların tahkim yerini sözleşmede belirtmemesi hâlinde, hakemlerce usule dair ilk toplantıda olayın özellikleri de dikkate alınarak kararlaştırılır³⁵⁹.

Tarafların üzerinde anlaştıkları bir tahkim yeri yoksa (istisnaen) tahkim yeri hakemler tarafından da belirlenir (HMK m. 425/1). Bu hükmün bir sonucu olarak, tarafların tahkim yeri hakkında sessiz kaldıkları hâllerde, hakem veya hakemler kurulu da, tahkim yerini kararlaştırarak tahkimi HMK hükümlerinin uygulama alanına dâhil edebileceklerdir³⁶⁰. HMK'nın hakemlere tanıdığı bu imkân sınırsız değildir. Zira hakemler, tahkim yerini seçerken olayın özelliklerini dikkate almalıdırlar. Tahkim yargılamasına konu uyuşmazlık veya uyuşmazlığın taraflarının

---

³⁵⁸ Yılmaz, Şerh, s. 1747; Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 168; Sarısözen, s. 49.

³⁵⁹ Karadaş, s. 159; Dayınlarlı, İç Tahkim, s. 63; Karayalçın, Tahkim, s. 33; Sarısözen, s. 49; Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 168.

³⁶⁰ Budak, s. 35.

Türkiye ile bir bağlantısı bulunmuyorsa, hakemlerin Türkiye'yi tahkim yeri olarak seçmeleri kanuna uygun değildir³⁶¹.

Hakem veya hakem kurulu, tahkim yargılamasının gerektirdiği durumlar da önceden taraflara bildirmek kaydıyla bir başka yerde de toplanabilir; duruşma, keşif, tanık, bilirkişi, tarafların dinlenmesi, belgelerin incelenmesi gibi benzeri işlemleri de yapabilirler (HMK m. 425/2). Tarafların iradesi veya tahkim usulüne uygulanan kurallara uygun olarak belirlenecek tahkim yeri, kural olarak tahkim yargılaması süresince değiştirilemez. Ancak, hakem veya hakem kurulu tarafından gerek görülmesi hâlinde istisnai olarak tahkim yeri değiştirilebilir³⁶². Hakemin veya hakem kurulunun başka yerde toplanacağına dair bildirim yükümlülüğü sadece tarafların da yargılamaya katılacağı haller içindir. Hakemlerin kendi aralarında toplandığı durumlarda taraflara bu şekilde bir yer değişimi bildirimini yapılması zorunlu değildir³⁶³. Ancak tahkimin işleyişinin daha sağlıklı yürümesi açısından yer değişimi bildirimini yapılması daha doğru olur.

C. Yargılama Usulünün Belirlenmesi

Taraflar, hakem veya hakem kurulunun uygulayacağı yargılama usulüne ilişkin kuralları, bu Kısımın emredici hükümleri saklı kalmak kaydıyla, serbestçe kararlaştırabilir ya da tahkim kurallarına yollama yaparak belirleyebilirler. Taraflar arasında böyle bir sözleşme yoksa hakem veya hakem kurulu, tahkim yargılamasını, HMK'nın tahkime ilişkin onbirinci kısım hükümlerini gözeterek uygun bulunduğu bir şekilde yürütür (HMK m. 424). Zira hakemlerin tek yanlı ve keyfi bir davranış içine girmelerine neden olabileceğinden yargılamanın hiçbir usul ve şekle bağlı olmadan yürütülmesi düşünülemez³⁶⁴.

---

³⁶¹ Budak, s. 35.

³⁶² Dayınlarlı, İç Tahkim, s. 63; Sarısözen, s. 49; Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 172.

³⁶³ Konuralp, s. 189, 190.

³⁶⁴ Karadaş, s. 163; Y.15.HD., 16.03.1979 tarih, E. 161, K. 512 sayılı kararına göre, "HUMK. nun 525. maddesinde 'Hakemler, hilafına mukavele olmadıkça tahkikatın şeklini ve müddetlerini tayin ederler.' hükmüne yer vermiş olması, her şeyden önce hakem yargılamasının yanları irade uyumuna bağlı tutulmuş olmasından ileri gelmektedir. Ne var ki, gerek hakemler gerekse uyuşmazlığın yanları yargılama biçimini saptarken yasaların buyurucu hükümlerine, genel ahlâk kurallarına uymak bu arada yargılamanın eşitlik ilkesi içinde

Tahkimde yargılama usulünün belirlenmesinde taraf serbestisi ilkesi kabul edilmiştir. Taraf serbestisi ilkesi HMK'nın tahkime ilişkin onbirinci kısmındaki emredici kurallar ile sınırlanmıştır. Taraf serbestisinin kullanılmadığı hâller için ise bu kısım hükümleri yedek hukuk kuralları olarak uygulanacak ancak, yine de oluşacak boşluklar, tahkimde sürati ve pratikliği sağlamak bakımından, hakem veya hakem kurulu tarafından doldurulacaktır³⁶⁵.

Seçilen hakemin, önüne gelen davada hangi usullere göre yargılama yapacağını kararlaştırma yetkisi taraflara aittir. Taraflar, HMK'nın tahkime ilişkin düzenlediği emredici hükümlere aykırı olmamak şartıyla yargılama usulünü serbestçe kararlaştırabilirler. Bu sebeple taraflar, hakem veya hakem kurulunun uyacağı usul kurallarını ayrıntılı bir şekilde teker teker yazıp hakeme vererek, yargılamanın buna göre yürütülmesini isteyebilirler. Ancak uygulamada bu yola başvurulmamaktadır³⁶⁶.

Taraflar aksini kararlaştırmamış ise, hakemler, ilk toplantılarında bir tensip kararı vererek, tarafların yapacakları işleri tensip tutanağı ile belirlerler. Uygulamada da görüldüğü üzere, tensip kararında diğer işlerin yanında davacının dava dilekçesini ve davalının davaya cevap dilekçesini ne kadar süre içinde verecekleri belirlenir³⁶⁷.

---

yürütülmesi bakımından tarafların hak ve yükümlülükleri ile ilgili usul yasasının tahkimle bağdaşan kurumsal yöntemlerini uygulamak zorunda buldukları konusunda bilimsel ve yargısal konularda mevcuttur. Bu aşamada, ne uyumsuzluğun yanları ne de hakemler (tahkikatın şeklini) ve yargılama biçimi ile ilgili süreleri saptamamış oldukları takdirde hangi usul kurallarının uygulanacağı hususunda bir sorun ortaya çıkabilir. Hemen belirtilmelidir ki, bu konuda açık yasal bir hüküm mevcut olmamakla beraber bu durumda yargılamanın hiçbir usul ve şekle bağlı olmadan yürütülebileceği anlamı çıkarılamaz; aksi bir yorum, yargılamada eşitlik ilkesinin ve savunma hakkının ihlaline, özellikle hakemlerin tek yanlı ve keyfi bir davranış içine girmelerine yol açar ki, böyle bir sonucun tahkim işlevi (fonksiyonu) ile bağdaşması olanaksızdır. Nitekim bazı ülkeler tahkimde uygulanacak usul hükümlerinin nelerden ibaret olduğunu yasalarda düzenlemiş, kimi ülkeler ise, yanların bu konuda irade uyumlarının uyummadığı hallerde genel usul kurallarının uygulanacağını kabul etmişlerdir. HUMK. nun yukarıda anılan 525. maddesinin özünden ve sözünden, hakem yargılamasında biçim ve süreler bakımından kural olarak bir şekle uymak zorunluluğunun öngörüldüğü açıktır. O halde, yanların ya da hakemlerin bu biçim kurallarını saptamamış olmaları halinde tahkim işlevine ters düşmeyen yasa hükümlerinin uygulanacağını kabul etmek ve bu açıdan ön görülen duraksamaları karşılamak tek ve zorunlu bir çözüm olmalıdır.” (Karadaş, s. 1163,164).

³⁶⁵ Özbay, HMK, s. 527.

³⁶⁶ Yılmaz, Şerh, s. 1746.

³⁶⁷ Görgün, s. 492; Yılmaz, Şerh, s. 1746.

Hakemler taraflarca belirlenmiş olan yargılama usulüne ilişkin kurallara uymak zorundadırlar³⁶⁸. Bu yüzden hakem veya hakem kurulunca yapılacak ilk toplantıda izlenecek usulün ne olacağına ilişkin tutanak düzenlenirken taraflar arasındaki sözleşmeye bakılmalı, tahkikatın şekli ve süreleri yönünden sözleşmede kararlaştırılan uygun bir yöntem saptanmalıdır³⁶⁹.

Taraflar tahkime uygulanacak usul hukukunu ve bunu kabul etmek olanağına sahip iseler de böyle bir durumda seçilen usul hukukunun ilgili hükümleri, HMK'nın emredici hükümleriyle çatışmadıkları hâllerde uygulanabilecektir³⁷⁰. Örneğin, taraflar Alman usul hukukuna göre uyuşmazlığın görüleceğini kararlaştırsalar bile, Alman usul hukukunun ilgili hükümleri, HMK'nın emredici hükümleriyle çatışmadığı hâllerde uygulanabilecektir.

Tahkimde mahkemenin görev alanına giren dava ve işlerde hangi yargılama usulünün uygulanacağı HMK m. 316/1-f'de düzenlenmiştir. Bu hükme göre, tahkim hükümlerinde, mahkemenin görev alanına giren dava ve işlerde basit yargılama usulü uygulanacaktır. Örneğin, mahkemece hakem tayini davalarında basit yargılama usulü uygulanacaktır³⁷¹.

Hakemde dava açılırken, hakem kararı aslının hakem tarafından mahkemeye gönderilmesi ve orada saklanması hâllerinde harç ödenmez. Ancak tahkim yargılamasıyla ilgili olarak (örneğin hakemin reddi hâlinde) mahkemeye başvuru hâllerinde harç ödenecektir. Hakem kararının infazı için karar kesinleştikten sonra icraya konulması hâlinde Harçlar Kanunu³⁷² uyarınca harç alınır³⁷³.

---

³⁶⁸ Konuralp, s. 194; Karataş, s. 187.

³⁶⁹ Karadaş, s. 163.

³⁷⁰ Budak, s. 35.

³⁷¹ Karadaş, s. 131; Y.15.HD., 25.11.1994 tarih, E. 2509, K. 7055 sayılı kararına göre, "... Hakem tayini konusunda kanunda evrak üzerinde karar verileceğine dair herhangi bir hüküm yer almadığından, hakem tayini davasının hasımlı olarak açılması ve mahkemece duruşma yapılarak HUMK. nun 507/1 ve 176/8 maddeleri hükümleri gereğince basit yargılama usulü ile görülüp karara bağlanması gerekir. Buna rağmen mahkemenin hasımsız açılan davaya evrak üzerinden karara bağlaması usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirir" (Karadaş, s. 131).

³⁷² 27.07.1964 tarih ve 492 sayılı Harçlar Kanunu (RG. 17.07.1964/ 11756). Harçlar Kanunu m. 3: "*Hakem kararlarının infazı lazım geldiğine dair mahkeme başkanı veya hâkim tarafından verilen şerhlerden, hakem kararının mahiyetine göre, karar ve ilam harcı alınır.*"

D. Davanın Açılması ve Davaya Cevap Verilmesi

1. Dava Dilekçesi

Tahkimde dava açılması kural olarak herhangi bir mahkemenin aracılığını gerektirmez, uyuşmazlık konusu dava doğrudan hakemde açılır. Hakemde açılacak dava doğrudan uyuşmazlığın asıl taraflarınca açılabileceği gibi vekilleri aracılığı ile de açılabilir³⁷⁴. HMK m. 74'te vekile açıkça yetki verilmemiş ise, vekilin tahkim ve hakem sözleşmesi yapamayacağı hükmü bulunmakta ise de, mahkemelerde dava takibi için verilen vekâlet, hakem önündeki davayı takip etmeye de yeterli sayılmalıdır³⁷⁵.

Taraflarca kararlaştırılan veya hakem ya da hakem kurulu tarafından belirlenecek süre içinde, davacı taraf, iddiasını dayandırdığı vakıaları ve talebini dilekçe ile hakem veya hakem kuruluna sunar. Dilekçeye ek olarak, varsa tahkim sözleşmesini ve esas sözleşmeyi yoksa tahkim şartı şeklinde yapılmışsa onu ayrıca ekler (HMK m. 428/1). Uygulamada dava dilekçesi HMK m. 119'da belirtilen dava dilekçesi içeriğine paralel olarak hazırlanmaktadır³⁷⁶.

Hakem veya hakem kurulu, yargılamanın başında tensip tutanağı düzenler. Bu tutanakta diğer bilgi, iş ve işlemlerin yanı sıra; davacının dava dilekçesini, davalının cevap dilekçesini ne kadar süre içinde verecekleri de belirlenir. Eğer taraflar dilekçe verme sürelerini kararlaştırmışlarsa hakem veya hakem kurulu ona uyar³⁷⁷.

Kuşkusuz dava dilekçesi düzenlenirken davacının, dava dilekçesinin içeriğine ilişkin HMK m. 119 hükmünü gözardı etmemesi gerekir. Zira HMK m. 430/1-a'ya göre, davacı geçerli bir neden göstermeksizin dava dilekçesini süresi içinde vermezse, dava dilekçesi usulüne uygun değilse ve eksiklik hakem kurulunca

---

³⁷³ Görgün, s. 490.

³⁷⁴ Sarısözen, s. 51; Karadaş, s. 157; Balcı, s. 187; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 788- 789; Ertekin/ Karataş, s. 212; Yeğengil, s. 288; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1080.

³⁷⁵ Karadaş, s. 157, 158; Yeğengil, s. 288.

³⁷⁶ Yılmaz, Şerh, s. 1754.

³⁷⁷ Yılmaz, Şerh, s. 1754.

belirlenecek süre içerisinde giderilmezse, hakem veya hakem kurulu tahkim yargılamasına son verir³⁷⁸.

Uyuşmazlığın tarafları dilekçelerine yazılı delillerini ekleyebilir ve ileride sunacakları delilleri gösterebilirler (HMK m. 428/2). Davacı verilen süre içinde hakeme veya hakem kuruluna dava dilekçesini sunmalıdır. Geçerli bir mazereti olan davacıya dava dilekçesini sunması için ek bir süre verilebilir³⁷⁹.

Dava dilekçesi hakem veya hakem kuruluna hitaben yazılmalı ve davalı taraf sayısından bir fazla hazırlanıp hakem kurulu sekreterliğine verilmelidir³⁸⁰. Hakem kurulu sekreterliğindeki dosya asıl olup ileride hakem kararı ile birlikte hakem veya hakem kurulu başkanı tarafından mahkemeye gönderilir ve mahkemece saklanır (HMK m. 436/3).

Aksi kararlaştırılmış olmadıkça, taraflar tahkim yargılaması sırasında iddia veya savunmalarını değiştirebilir veya genişletebilirler. Ancak, hakem veya hakem kurulu, bu işlemin geç yapılmış olduğunu veya diğer taraf için haksız bir şekilde büyük zorluk oluşturduğunu ve diğer durum ve koşulları dikkate alarak, böyle bir değişiklik veya genişletmeye izin vermeyebilir. İddia veya savunma tahkim sözleşmesinin kapsamı dışına çıkacak şekilde değiştirilemez veya genişletilemez (HMK m. 428/3).

Tarafların davanın açılış şeklini yazılı veya sözlü olarak kararlaştırabileceklerine ilişkin olarak doktrindeki bir görüşe göre, davacı, mahkemelerde olduğu gibi davasını yazılı olarak hakemde açabileceği gibi sözlü olarak da açabilir. Sözlü açılan davalarda mahkemelerde olduğu gibi hakemlerde bir dava zaptı tutmaları gerekir³⁸¹.

Bizim de katıldığımız diğer bir görüşe göre ise, HMK m. 428/2'ye göre, davanın dilekçeyle açılması düzenlenirken, bunun aksinin taraflarca kararlaştırılabilir

---

³⁷⁸ Karadaş, s. 158.

³⁷⁹ Konuralp, s. 190; Kuru, s. 6044.

³⁸⁰ Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 187; Karadaş, s. 158; Sarısözen, s. 52; Dayınlarlı, İç Tahkim, s. 64; Balcı, s. 189.

³⁸¹ Yeğengil, s. 292; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 618; Karataş, s. 182.

olduğu belirtilmediğinden, davanın yazılı olarak açılması ve dilekçenin hakem veya hakem kuruluna sunulması gerekmektedir. Çünkü Kanun, taraflarca aksi kararlaştırılabilir olan her durumu ayrıca belirtirken, davanın açılması hususunda böyle bir yönetime başvurmamıştır³⁸².

2. Cevap Dilekçesi

Davacının dava dilekçesini alan hakem veya hakem kurulunun, bu dava dilekçesini savunmanın tespitini sağlamak üzere davalıya tebliğ etmesi gerekir. Zira davalıya savunma hakkı tanınmadan adil bir yargılama yapıldığından söz edilemez. Fakat dava dilekçesini alan davalı savunma hakkını kullanıp kullanmamakta serbesttir. Davalı dilerse cevap dilekçesi verir veya dilerse cevap dilekçesi vermez. Ayrıca duruşma yapılacaksa, o duruşmaya da katılıp katılmamakta serbesttir³⁸³.

Davalı, cevap dilekçesini vermezse, bu durum davacının iddialarının ikrarı veya davanın kabulü olarak değerlendirilmeyip yargılamaya devam edilir (HMK m. 430/1-b). Davalının davaya cevap vermemesi ve duruşmalara katılmamasının bazı sonuçları bulunmaktadır. Öncelikle davalı, davacının dilekçesinde ileri sürdüğü tüm vakıaları inkâr etmiş sayılır. Tahkim yargılamasında davaya cevap vermemiş, delillerini bildirmemiş olsa da davalının duruşma devam etmekte ise sonraki duruşmalara katılmasını engelleyen bir hüküm de yoktur. Ancak mahkemelerde olduğu gibi (Bkz. HMK m. 150/2) bu durumda davalı geçerli bir özrü olmaksızın katılmadığı duruşmalarda yapılan işlemlere itiraz edemez³⁸⁴.

Tahkim davasını açan davacının iddiaları ile karşılaşan davalı taraf, savunma hakkını kullanarak dava dilekçesi karşısında tüm meşru yollardan faydalanarak hakem veya hakem kurulu önünde savunma hakkını kullanır³⁸⁵.

Taraflarca kararlaştırılan veya hakem tarafından belirlenecek süre içinde, davalı savunmasını ve dayandığı vakıaları dilekçeyle hakem veya hakem kuruluna

---

³⁸² Konuralp, s. 191.

³⁸³ Karadaş, s. 165.

³⁸⁴ Karadaş, s. 166.

³⁸⁵ Ertekin/ Karataş, s. 224; Sarısözen, s. 57; Dayınlarlı, İç Tahkim, s. 66; Balcı, s. 197; Kuru, s. 6045; Karayalçın, Tahkim, s. 35.

sunar (HMK m. 428/1). Uygulamada cevap dilekçesi HMK m. 119'da belirtilen davaya cevap dilekçesi içeriğine paralel olarak hazırlanmaktadır³⁸⁶.

Davalı taraf, kısmen veya tamamen davayı kabul edebileceği gibi, davacının dava dilekçesinde ileri sürdüğü olayları inkâr da edebilir ya da davacının ileri sürdüğü olayların onu haklı göstermediği şeklinde savunma yapabilir³⁸⁷. Davalı cevap dilekçesinde yazılı delillerini ekleyebilir ve ileride sunacağı delilleri cevap dilekçesinde gösterebilir (HMK m. 428/2).

Davalı taraf, savunma hakkını kullanırken maddi hukuka dayalı def'i ve itirazlarını ileri sürebilir. Hakemlerin tarafları dinlemeden, iddia ve savunmalarını, davaya karşı cevaplarını varsa takas taleplerini almadan veya karşı dava ikamesine imkân vermeden karar vermeleri bir iptal sebebidir (HMK m. 439/2-f)³⁸⁸.

Taraflar aksini kararlaştırmamışlarsa hakemlerin, uygulamada yapıldığı üzere, taraflara replik ve düplik dilekçelerini verme olanağı tanınması uygun olur³⁸⁹.

E. Davanın Açılmasının Sonuçları

Devlet mahkemelerinde açılmış dava, maddi hukuk ve usul hukuku bakımından ne gibi sonuçlar doğurur ise hakem veya hakem kurulunda açılan davanın da kural olarak aynı sonuçları doğuracağı söylenebilir³⁹⁰.

Hakemlerde dava açılmasının birtakım sonuçları vardır. Bunlar şöyle sıralanabilir:

1- Davanın açılmasıyla zamanaşımı kesilir³⁹¹. Hakem kararı iptal edilse bile hakemlerde açılmış davayla meydana gelen zamanaşımı kesilmesi devam edecektir³⁹².

---

³⁸⁶ Yılmaz, Şerh, s. 1754.

³⁸⁷ Dayınlarlı, İç Tahkim, s. 66; Pekcanitez/ Atalay/ Özeker, s. 824; Sarısözen, s. 57.

³⁸⁸ Sarısözen, s. 58; Balcı, s. 197; Bkz. III. Bölüm, V/ B- 3.

³⁸⁹ Yılmaz, Şerh, s. 1754.

³⁹⁰ Bilge, s. 98; Sarısözen, s. 52; Pekcanitez/ Atalay/ Özeker, s. 521; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 789; Ertekin/ Karataş, s. 217.

³⁹¹ Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 789; Konuralp, s. 192; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 618.

2- Hakemlerde dava açılmasıyla derdestlik meydana gelecektir³⁹³. Bu durumda taraflar başka bir tahkim yargılamasında tarafları ve konusu aynı olan yeni bir dava açamayacaklardır. Bu durum olumsuz dava şartı olarak yeni davanın görülmesine engel olacaktır³⁹⁴.

Derdest olan dava tekrar açılmaz. Zira davacının aynı davayı tekrar açmakta korunmaya değer hukuki bir menfaati yoktur. Derdest olan dava yeniden açılırsa, davalı bu yeni davaya karşı derdestlik itirazında bulunabilir³⁹⁵.

Derdestlik itirazı, ancak ikinci davaya karşı yapılabilir. Dolayısıyla söz konusu itirazı ileri sürmek hakkı da sadece ikinci davada davalı konumunda bulunan kişiye ya da kişilere aittir. İkinci davanın davalısının, dava ehliyeti yoksa onun adına derdestlik itirazını kanuni temsilcisi ileri sürebilir. Vekil aracılığı ile takip edilen davalarda ise diğer savunma sebeplerinde olduğu gibi vekil tarafından derdestlik durumu ileri sürülebilir³⁹⁶.

3- Açılan davada davacı, davalının rızası olmaksızın davasını geri alamayacaktır³⁹⁷.

4- Hakemlerde açılan davalarda iddianın ve savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı uygulanmamaktadır³⁹⁸. Ancak taraflar bunun aksini kararlaştırabilirler (HMK m. 428/3).

Taraflar tahkim yargılaması sırasında iddia veya savunmalarını değiştirebilir veya genişletebilirler. Ancak hakem veya hakem kurulu bu işlemin gecikerek yapılmış olduğunu, diğer taraf için haksız bir şekilde büyük zorluk yarattığını ve diğer durum ve koşulları dikkate alarak tarafların böyle bir değişiklik veya

---

³⁹² Konuralp, s. 192.

³⁹³ Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 618; Konuralp, s. 192; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 789.

³⁹⁴ Sarısözen, s. 54; Konuralp, s. 192; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 789; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 618; Bilge, s. 99; Süha Tanrıver; *Medenî Usul Hukukunda Derdestlik İtirazı*, Tümüyle Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 2.bs., Ankara 2007, s. 107.

³⁹⁵ Balcı, s. 193; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 789; Sarısözen, s. 52; Bilge, s. 99.

³⁹⁶ Tanrıver, Derdestlik, s. 69; Sarısözen, s. 53; Bilge, s. 99.

³⁹⁷ Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 789; Konuralp, s. 192.

³⁹⁸ Konuralp, s. 192; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 789; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 669.

genişletmeye izin vermeyebilir. Bu durumda hakem veya hakem kurulu tahkim yargılamasını uzatmaya yönelik kötünıyetli değiştirme veya genişletme taleplerine izin vermeyecektir. İddia veya savunma, tahkim sözleşmesinin kapsamı dışına çıkacak şekilde değiştirilemez veya genişletilemez (HMK m. 428/3)³⁹⁹. Örneğin iddianın genişletilmesi yoluyla tahkim sözleşmesinin konusunu oluşturmayan bir alacağın tahsili istenemez⁴⁰⁰.

F. Karşı Dava Açılması

Karşı dava, davacının davalıya açtığı davaya binaen davalının da davacıya karşı aynı mahkemede (ve aynı dosyada) açtığı takas ve mahsup isteğini içeren davadır⁴⁰¹. Davalının davacıya karşı açtığı davaya hakem veya hakem kurulunun bakabilmesi için bu davanın tahkim sözleşmesinin kapsamına girmesi gerekir. Zira karşı dava tahkim sözleşmesinin kapsamına girmiyorsa hakem veya hakem kurulu bu davaya bakamaz⁴⁰².

Davalının hakemlerde, karşı dava açıp açamayacağı sorunu doktrinde tartışmalıdır. Doktrindeki bir görüşe göre, hakemler önünde bir takas iddiası ileri sürülebiliyorsa karşı dava dinlenmez⁴⁰³.

Bizim de katıldığımız doktrindeki çoğunluk görüşe göre ise, böyle bir kesin kural konulamaz. Çünkü tahkim sözleşmesinin kapsamına giriyorsa hakemler gerek karşı dava ve gerek takasa konu olan iddia hakkında karar verme yetkisine sahiplerdir. Gerek karşı dava konusu hukuki ilişki gerekse takas konusu olan alacak, tahkim sözleşmesinin kapsamı dışında ise her ikisini de hakemler dinleyemez⁴⁰⁴.

---

³⁹⁹ Bu hükümle kanun koyucu tahkim yargılamasının kötü niyetle uzatılmasının önüne geçmek istemektedir (Karadaş, s. 185).

⁴⁰⁰ Karadaş, s. 185.

⁴⁰¹ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 543; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 524; Sarısözen, s. 58; Karadaş, s. 166.

⁴⁰² Sarısözen, s. 58; Yeğengil, s. 292.

⁴⁰³ Balcı, s. 199.

⁴⁰⁴ Yeğengil, s. 292; Sarısözen, s. 58; Karadaş, s. 167.

Yargıtay da, hakem ya da hakem kurulunda açılan davaya karşılık, karşı dava açılabilceği görüşündedir⁴⁰⁵.

Davalı, cevap süresi içinde vereceği cevap dilekçesiyle veya ayrı bir dilekçeyle davacıya karşı hakem veya hakem kurulunda bir karşı dava açabilir⁴⁰⁶. Karşı davadaki talepler taraflar arasındaki hukuki ilişkiyi düzenleyen sözleşmeden kaynaklanıyorsa hakem veya hakem kurulu bu davayı da inceleyecektir⁴⁰⁷. Bu hâlde hakem veya hakem kurulu, asıl dava ile karşılık davayı birlikte inceleyip karara bağlar⁴⁰⁸. Asıl dava ile karşı davanın tahkim süresi ayrı olarak hesaplanmaz⁴⁰⁹. Eğer davalı tarafın talebi, taraflar arasındaki esas sözleşmeden kaynaklanmıyorsa hakem veya hakem kurulu karşı davayı reddetmelidir⁴¹⁰.

G. Tahkim İtirazı

Davacı tahkim sözleşmesinin varlığına rağmen davasını mahkemede açarsa, mahkeme, tahkim sözleşmesini kendiliğinden gözeterek görevsizlik kararı veremez; davayı esastan inceleyip karara bağlamakla yükümlüdür. Mahkemenin dava dilekçesinin reddine karar verebilmesi için davalının açıkça tahkim (ilk) itirazında bulunması gerekir⁴¹¹.

---

⁴⁰⁵ Karadaş, s. 167; Y. TD. 28.10.1958 T., 1917-810 sayılı kararına göre, “Hakemler esas davayı inceleyerek karara bağlamışlar, müteakbil dava için hakem ücreti verilmediğinden müteakbil dava hakkında bir karar vermemişlerdir. Usulün 533/4 maddesine göre, hakemlerin iki tarafın iddialarından her biri hakkında bir karar vermemele hakem kararının bozulmasını muciptir, incelenmeyen müteakbil davada verilecek karar, esas davaya tesir edecek mahiyettedir.” (Yeğengil, s. 438).

⁴⁰⁶ Yeğengil, s. 292; Karadaş, s. 167; Karataş, s. 196; Kuru, s. 6045; Konuralp, s. 193.

⁴⁰⁷ Dayınlarlı, İç Tahkim, s. 67; Karadaş, s. 167; Konuralp, s. 193; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1080.

⁴⁰⁸ Konuralp, s. 193; Karadaş, s. 167; Kuru, s. 6045.

⁴⁰⁹ Karadaş, s. 167; Dayınlarlı, İç Tahkim, s. 68; Konuralp, s. 193; Karataş, s. 196.

⁴¹⁰ Yeğengil, s. 292; Konuralp, s. 193; Dayınlarlı, İç Tahkim, s. 68.

⁴¹¹ Karşı, s. 915; Y.15.HD., 24.06.2013 tarih, E. 2012/4971, K. 2013/4112 sayılı kararına göre, “Davalı şirket hafriyat işi yapılan inşaatın yapımını yüklenici şirketten devir sözleşmesiyle devralmıştır. Tahkim ilk itirazında bulunan davalı şirket tahkim şartını içeren sözleşmede taraf olmadığından ve sözleşmenin tarafı olan şirket de HMK’nın 413. maddesi uyarınca tahkim ilk itirazında bulunmadığından mahkemece işin esasına girilerek sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken tahkim şartı geçerli ve bağlayıcı kabul edilerek yazılı şekilde hüküm kurulması doğru olmamıştır.” (K.İ.B.B.); Y.6.HD., 30.01.2013 tarih, E. 2012/9581, K. 2013/1334 sayılı kararına göre, “Dava, kira alacağının tahsili istemine ilişkindir. Taraflar arasındaki kira

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu döneminde tahkim itirazının bir ilk itiraz olarak mı yoksa bir def'i olarak mı ileri sürülebileceği tartışmalı idi. Bu hususta MTK'da yer alan düzenleme ile paralellik sağlanarak tahkim itirazının ilk itiraz olarak ileri sürülmesi gerektiği HMK m. 116/1-b ile hüküm altına alınmıştır⁴¹².

Tahkim sözleşmesinin konusunu oluşturan bir uyuşmazlığın çözümü için davacı mahkemede dava açmışsa, karşı taraf tahkim ilk itirazında bulunabilir. Tahkim ilk itirazının sonucunda tahkim sözleşmesi hükümsüz, tesirsiz veya uygulanması imkânsız değil ise mahkeme tahkim itirazını kabul eder ve davayı usulden reddeder (HMK m. 413/1). Tahkim itirazının ileri sürülmesi tahkim yargılamasının görülmesine engel değildir (HMK m. 413/2).

Davalının esasa cevap süresi içinde hem yetki itirazında hem de tahkim itirazında bulunması durumunda, mahkeme ilk önce yetki itirazını inceler ve bu itirazı doğru bulursa yetkisizlik kararı vermekle yetinir. Mahkeme tahkim itirazına bakmaz. Çünkü tahkim itirazına bakmak yetkili mahkemeye düşer⁴¹³.

Tahkim sözleşmesinin bağlayıcılığı yalnızca taraflar arasında geçerlidir. Tahkim sözleşmesine taraf olmayan üçüncü kişiler tahkim yargılamasına tâbi tutulamaz. Örneğin müşterek borçlu, kefil gibi üçüncü kişilere tahkim sözleşmesinin bir etkisi yoktur. Diğer yandan tahkim sözleşmesi, tarafların küllî ve cüzî haleflerini, mesela mirasçıları ve uyuşmazlık konusu alacağı, tarafların birinden devralan kişileri bağlayacaktır⁴¹⁴.

---

sözleşmesinde ihtilaf halinde Ticaret Odası'ndan ve Esnaf Odasından ikişer kişinin hakemliğine başvurulacağı kararlaştırılmıştır. Ayrıca davalının ihtilaf hakkında hakeme başvurulması gerektiği yönünde itirazı da bulunmaktadır. Öncelikle kira sözleşmesindeki tahkime dair hüküm ve davalının itirazının mahkemece değerlendirilmesi gerekirken, davalının bu yöndeki itirazları değerlendirilmeden davanın esası hakkında karar verilmesi doğru değildir.” (K.İ.B.B.).

⁴¹² Karşlı, s. 915.

⁴¹³ Sarısözen, s. 59; Karşlı, s. 916.

⁴¹⁴ Karşlı, s. 916.

VI. TAHKİM YARGILAMASINDA İNCELEME AŞAMASI

A. Duruşma Yapılması veya Dosya Üzerinden İnceleme

Hakem veya hakem kurulu, delillerin ikamesi, sözlü beyanlarda bulunulması veya bilirkişiden açıklama istenmesi gibi sebeplerle duruşma yapılmasına karar verebileceği gibi, yargılamanın dosya üzerinden yürütülmesine de karar verebilir. Taraflar, aksini kararlaştırmadıkça, hakem veya hakem kurulu, taraflardan birinin talebi üzerine yargılamanın uygun aşamasında duruşma yapılmasına karar verir (HMK m. 429/1). Hakem veya hakem kurulu tahkim sözleşmesinde duruşma yapılacağı hakkında bir hüküm bulunmuyorsa bu konuda kendisi karar verir⁴¹⁵. Bu bakımdan hakem veya hakem kurulu tayin edeceği yöntemi kararlaştırmalı, duruşma yapılmasına karar verirse, duruşma gün ve saati ile duruşmanın yapılacağı yer adresini taraflara bildirmelidir. Duruşma, toplantı için sözleşmede belli bir yer öngörülmüş ise orada, aksi hâlde hakemin veya hakem kurulunun belirleyeceği yerde ve tayin edilecek gün ve saatte yapılır⁴¹⁶.

Hakemin veya hakem kurulunun taraflarla yüz yüze gelmesinin sağladığı fayda nedeniyle, uygulamada genellikle duruşma yapılmaktadır⁴¹⁷. Yargılamanın tamamının duruşmalı yapılacağına karar vermeden yalnız belli işlemler sırasında duruşma yapılması yoluna da gidilebilir. Mesela, keşfin duruşmalı yapılmasına ve tanıkların da o sırada dinlenmesine karar verilebilir⁴¹⁸.

Hakem veya hakem kurulu, taraflarca aksi kararlaştırılmamış ise duruşma yapmak zorunda olmadığından, davanın yeterli şekilde aydınlandığı kanaatine sahip olursa, toplanan delillerle yetinip, mevcut evrak üzerinden karar verebilir⁴¹⁹. Uygulamada, hakem veya hakem kurulu dilekçeler aşamasından sonra duruşma yapılmasını kararlaştırmakta, yargılamaya bu şekilde devam etmektedir⁴²⁰.

---

⁴¹⁵ Konuralp, s. 195.

⁴¹⁶ Karadaş, s. 171.

⁴¹⁷ Yılmaz, Şerh, s. 1756.

⁴¹⁸ Umar, s. 1225.

⁴¹⁹ YTD., 08.10.1954 tarih, E. 6930, K. 6790 sayılı kararı (Karadaş, s. 172).

⁴²⁰ Karadaş, s. 172.

Hakem veya hakem kurulu, dava ile ilgili her türlü keşif tarihini, bilirkişi incelemesini veya diğer delillerin incelenmesi için yapacağı toplantı ve duruşmalar ile tarafların gelmemeleri hâlinde bunun sonuçlarını uygun bir süre önce taraflara bildirir (HMK m. 429/2). Tarafın duruşmaya gelmemesinin sonucu, kendi aleyhine ileri sürülmüş vakıaları ikrar etmiş ya da davacının istemini kabul etmiş veya kendi isteminden feragat etmiş sayılmaz. Ancak verilmesi gerekli kararların, gelmeyen kişinin yokluğunda verileceği hususunda uyarı yapılmış ise bu durumlar söz konusu olabilir.⁴²¹

Taraflara hukuki dinlenilme hakkını kullanma imkânı sağlayabilmek açısından yapılan işlemlerin taraflara bildirilmesi gerekir. Ayrıca tarafların duruşmaya gelmemesi hâlinde bunun sonuçları da uygun bir süre önceden taraflara bildirilmelidir. Bildirimden kasıt sözlü açıklama ve tebliğdir. Tahkim usulündeki elastikiyet gereği, bildirimler mahkemelerin tebligat esaslarına göre yapılmayabilir. Örneğin, tarafların önceden bildirecekleri bir faks numarasına veya e-mail adresine yapılan bildirim geçerli kabul edilmelidir⁴²².

Ayrıca, hakem veya hakem kuruluna verilen dilekçeler, bilgiler ve diğer belgeler taraflara bildirilir (HMK m. 429/3).

B. Taraflardan Birinin Yargılamaya Katılmaması

Davacı, geçerli bir neden göstermeksizin dava dilekçesini süresi içinde vermezse, dava dilekçesi usulüne uygun değilse ve eksiklik hakem veya hakem kurulunca belirlenecek süre içinde giderilmezse, hakem veya hakem kurulu tahkim yargılamasına son verir (HMK m. 430/1-a). Bu hükümlerle tahkim yargılamasının ciddi bir şekilde yapılması ve güven vermesi amaçlanmıştır⁴²³.

Dava dilekçesini alan davalı, savunma hakkını kullanıp kullanmamakta serbesttir. Dilerse davaya cevap vererek ve delillerini de sunarak bu hakkını kullanabilir. Dilerse cevap dilekçesi vermez ve duruşma yapılacaksa o duruşmaya da

---

⁴²¹ Umar, s. 1226; Bkz. ve krş. HMK m. 430/1- c.

⁴²² Özbay, HMK, s. 531; Görgün, s. 493.

⁴²³ Kılıçoğlu, s. 1500; Krş., Akıncı, s. 215; Kalpsüz, Tahkim, s. 87.

katılmayabilir. Fakat davalının davaya cevap vermemesi ve duruşmaya katılmaması davacının ileri sürdüğü tüm vakıaları inkâr etmiş sayılması sonucunu doğurur⁴²⁴. Bu sonuç, “Davalı, cevap dilekçesini vermezse; bu durum davacının iddialarının ikrarı veya davanın kabulü olarak değerlendirilmeyip yargılamaya devam edilir” (HMK m. 430/1-b) hükmünden çıkmaktadır.

Fakat tahkim yargılamasında davaya cevap vermemiş, delillerini bildirmemiş olsa da davalının, duruşma devam etmekte ise sonraki duruşmalara katılmasını engelleyen bir hüküm de Kanun’da düzenlenmemiştir. Ancak bu durumda genel yargılama usulünde olduğu gibi davalı geçerli bir özrü olmaksızın katılmadığı duruşmalarda yapılan işlemlere itiraz edemez⁴²⁵.

Taraflardan biri, geçerli bir neden göstermeksizin duruşmaya katılmaz veya delillerini sunmaktan kaçınırsa; hakem veya hakem kurulu, tahkim yargılamasına devam ederek mevcut delillere göre karar verebilir (HMK m. 430/1-c). Bu hükmeye göre, taraflardan birinin geçerli bir nedeni olmaksızın duruşmaya katılmaması davanın görülmesine engel değildir. Taraflardan her ikisi de duruşmaya gelmezse, bu durumda dosyanın işlemde kaldırılması hükümleri uygulanmayacak, inceleme dosya üzerinden yapılacaktır⁴²⁶.

C. Hakem veya Hakem Kurulunca Bilirkişiye Başvurulması

Hakem veya hakem kurulu; belirlediği konular hakkında rapor vermek üzere bir veya birden çok bilirkişi seçimine, tarafların bilirkişiye gerekli açıklamaları yapmalarına, ilgili belge ve bilgileri vermelerine karar verebilir (HMK m. 431/1).

Aksi kararlaştırılmadıkça, taraflardan birinin talebi veya hakem ya da hakem kurulunun gerekli görmesi üzerine bilirkişiler, yazılı veya sözlü raporlarını verdikten sonra çağrılacakları duruşmaya katılırlar. Bu duruşmada taraflar, bilirkişilere soru sorabilir ve uyuşmazlık konusunda kendi seçtikleri özel bilirkişileri dinletebilirler

---

⁴²⁴ Karadaş, s. 186- 187; Kalpsüz, Tahkim, s. 87; Akıncı, s. 215.

⁴²⁵ Akıncı, s. 216; Karadaş, s. 187; Kalpsüz, Tahkim, s. 87.

⁴²⁶ Konuralp, s. 196; Umar, s. 1226; Görgün, s. 493; Kuru, s. 6053; Akıncı, s. 216; Kalpsüz, Tahkim, s. 87.

(HMK m. 431/2). Bu hüküm bilirkişilere sorulan konuların tam olarak açıklığa kavuşturulabilmesi amacı ile getirilen bir düzenlemedir⁴²⁷.

D. İspat

İspat, taraflarca iddia edilen talebin dayandığı hukuk kurallarının koşul vakıalarının somut olarak, iddia edildiği gibi gerçekleştiği konusunda hâkimde (ya da hakemde) kanaat uyandırmak üzere yapılan inandırma faaliyetidir⁴²⁸. İspatın konusunu tarafların üzerinde anlaşamadıkları ve uyuşmazlığın çözümünde etkili olabilecek çekişmeli vakıalar oluşturur ve bu vakıaların ispatı için delil gösterilir (HMK m. 187/1).

Tahkimde, ispata ilişkin hususlarda genellikle irade serbestisi ilkesi geçerlidir. Yani öncelikle taraflarca yapılan tahkim sözleşmesine veya tahkim şartına ya da tahkim yeri hukukuna bakılır. Genellikle ispata ilişkin konularda hakem veya hakem kuruluna geniş yetkiler verilmiştir⁴²⁹.

İspat yükünün hangi tarafta olacağına ilişkin genel kural, her bir tarafa iddiasını destekleyen olaylarda ispat yükünün düşmesidir. İspat ölçüsü olarak genellikle tam ispat aranmamakta, tam ispat ile yaklaşık ispat arasında bir ölçü aranmaktadır. Yani vakıanın olma olasılığı, olmama olasılığından fazla olması ispat ölçütü olarak yeterli görülmektedir⁴³⁰.

E. Delillerin Toplanması

Dava, cevap dilekçesi ve tarafların sözlü açıklamalarına rağmen, hakemler davanın yeterli şekilde aydınlanmadığı ve bu aşamada karar veremeyecekleri kanısında ise çekişmeli konularda taraflardan delillerinin ibrazını isteyecektir. Bu bakımdan mahkemede açılan davalarda olduğu gibi hakemde açılan davalarda da

---

⁴²⁷ Bkz. HMK m. 431'e ilişkin Hükümet Gerekçesi.

⁴²⁸ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 643; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 351; Karlı, s. 546; Muşul, s. 319; Görgün, s. 291.

⁴²⁹ Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 114.

⁴³⁰ Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 114.

uyuşmazlığın giderilmesi için delil göstermesi istenebilir⁴³¹. Zira HMK m. 428/2'ye göre, taraflar dilekçelerine yazılı delillerini ekleyebilir ve ileride sunacakları delilleri gösterebilirler.

Taraflardan biri, hakem veya hakem kurulunun onayı ile delillerin toplanmasında mahkemeden yardım isteyebilir (HMK m. 432). Hakem veya hakem kurulu yargı gücüne doğrudan sahip olmadığı ve tahkim sözleşmesi niteliği gereği yalnızca sözleşmenin taraflarını bağlayıp üçüncü kişileri bağlamadığı için hakemlerle işbirliği yapmak istemeyen tarafın veya tahkim sözleşmesinin tarafı olmayan bir kişinin elindeki delillerin toplanması amacıyla ancak mahkemenin yardımına başvurulabilir. Taraflara tanınan bu hakkın kötüye kullanılmasının engellenmesi için hakem veya hakem kurulundan onay alınması ön şartı getirilmiştir⁴³².

Taraflar isterse belli bir vakıanın ispatı konusunda delil sözleşmesi yapabilirler (HMK m. 193). Delil sözleşmesi, hakemde dava açılmadan önce veya dava açıldıktan sonra da yapılabilir⁴³³.

VII. TAHKİM YARGILAMASINDAKİ BAZI ÖZEL DURUMLARIN İNCELENMESİ

A. Duruşmaların Açıklığı

Uyuşmazlığın tarafları için açık olan tahkim yargılaması, üçüncü kişiler bakımından gizlidir. Ancak taraflar üçüncü kişiler için duruşmaların açık olmasını tahkim sözleşmesinde kararlaştırabilirler⁴³⁴.

---

⁴³¹ Karadaş, s. 173.

⁴³² Bkz. HMK m. 432'ye ilişkin Hükümet Gerekçesi.

⁴³³ Karadaş, s. 174; Bkz., Sema Taşpınar, *Medeni Yargılama Hukukunda İspat Sözleşmeleri*, Ankara 2001, s. 180.

⁴³⁴ Bilge, s. 100; Sarısözen, s. 66; Bkz. II. Bölüm, IV/ A- 6.

B. Adli Tatil ve Adli Yardım

1. Adli Tatil

Tahkim yargılamasında, hakem veya hakem kurulunca ya da mahkemece yapılacak tüm işlemler adli tatil sırasında da devam eder (HMK m. 103/1-g). Tahkim süresi adli tatile rastladığında hakem veya hakem kurulu adli tatil hükümleri tahkim yargılamasında uygulanmayacağından normal mahkemelerde olduğu gibi adli tatile ilgili ek süreden yararlanamaz. Yani tahkim yargılamasında süre normal yargılamada olduğu gibi adli tatilin bitimine kadar durmaz⁴³⁵. Ancak taraflar adli tatile ilişkin HMK hükümlerinin uygulanacağı yönünde anlaşılırsa adli tatil hükümleri tahkimde de uygulanır.

2. Adli Yardım

Açılacak davanın gerektirdiği harç ve giderlerin toplamı oldukça yüksek olabilir. Fakir bir kişinin gerekli harç ve giderleri sağlayamaması nedeniyle aslında talepleri açıkça dayanaktan yoksun olmayan bir davayı açamaması ve özellikle kendisine bir avukat tutamadığı için açmış olduğu davayı kaybetmesi mümkün olmaktadır. İşte aslında talepleri açıkça dayanaktan yoksun olmayan bir kimse, ekonomik gücü olmaması nedeniyle açacağı davanın gerektirdiği ekonomik külfetlerden geçici olarak muaf tutulmasına adli yardım denir⁴³⁶. Kendisi ve ailesinin geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin, gereken yargılama veya takip giderlerini kısmen veya tamamen ödeme gücünden yoksun olan kimseler, iddia ve savunmalarında, geçici hukuki korunma taleplerinde ve icra takibinde, taleplerinin açıkça dayanaktan yoksun olmaması⁴³⁷ kaydıyla adli yardımdan yararlanabilirler (HMK m. 334/1).

---

⁴³⁵ Ertekin/ Karataş, s. 238; Alangoya, Tahkim, s. 207; Sarısözen, s. 80; Yılmaz, Şerh, s. 1752; Konuralp, s. 204; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 791; Bilge, s. 101; Üstündağ, Yargılama, s. 943; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 616; Kuru, s. 6056; Karadaş, s. 189.

⁴³⁶ Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 710; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 999; Sarısözen, s. 67; Ayşe Kılınç, *Medenî Usûl Hukukunda Adli Yardım*, Ankara 2013, s. 9.

⁴³⁷ 11.04.2013 tarih ve 6459 sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (RG. 30.04.2013/ 28633) m. 22'ye göre: 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 334 üncü maddesinin birinci

Adli yardım, devletin temel görevi olan adaleti sağlamada herkesin faydalanabilmesi için, mahkeme masraflarını ödemeye gücü yetmeyenlerin haklarını korunmasını kolaylaştıran imkândır. Bu yardımdan faydalanmak isteyenler mahkemeye başvurarak haklarını ararlar. Ancak, tahkim yargılamasını kabul edenler bu yardımı baştan reddetmiş olurlar. Bu nedenle adli yardıma ilişkin usul hükümleri tahkimde uygulanmaz⁴³⁸. Adli yardıma ilişkin usul hükümlerinin tahkimde uygulanmasının, onun mahiyeti ve karakterine uygun olmadığı genellikle kabul edilir⁴³⁹.

C. Geçici Hukuki Korumalar

1. İhtiyati Tedbir

Dava sırasında davalının dava konusunu başkasına devretmesi mümkün olduğundan, davacının davayı kazanması hâlinde dava konusu şeye kavuşması tehlikeye girebilir. Bu nedenle davacının davayı kazanması halinde dava konusu şeye kavuşmasını güvence altına almaya yarayan tedbire ihtiyati tedbir denir⁴⁴⁰.

Taraflarca sözleşmede aksi kararlaştırılmadıkça, tahkim yargılaması sırasında hakem veya hakem kurulu, taraflardan birinin talebi üzerine, bir ihtiyati tedbirin alınmasına karar verebilir. Hakem veya hakem kurulu, ihtiyati tedbir kararı vermeyi, uygun bir teminat verilmesine bağlı kılabilir (HMK m. 414/1). Kanun koyucu, tarafların haklarını nihai olarak korumak için karar verecek olan hakem veya hakem kurulunun, geçici hukuki koruma sağlayan tedbir ve tespite hükmetme yetkisine

---

fikrasında yer alan “haklı oldukları yolunda kanaat uyandırmak” ibaresi “taleplerinin açıkça dayanaktan yoksun olmaması” şeklinde değiştirilmiştir.

⁴³⁸ Kurt, s. 186; Yeğengil, s. 285; Karadaş, s. 156; Sarısözen, s. 67; Kuru, s. 6056; Bilge, s. 101.

⁴³⁹ Karadaş, s. 156; Kurt, s. 186.

⁴⁴⁰ Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 558; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1018; Sarısözen, s. 67; Evrim Erişir, *Geçici Hukuki Korumanın Temelleri ve İhtiyati Tedbir Türleri*, İstanbul 2013, s. 137.

sahip olmalarını, tarafların tahkim iradesi ile uyumlu kabul etmiştir⁴⁴¹. Hakem veya hakem kuruluna tanınan bu yetki “asli” bir yetkidir⁴⁴².

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 392 hükmü uyarınca mahkemelerce ihtiyati tedbir kararı verilebilmesi için teminat gösterilmesi kural olarak zorunlu iken, tahkimde hakem veya hakem kurulu teminat verilmesinin gerekli olduğuna karar verirse bunu talep edecektir. Yani HMK m. 414/1’e göre teminata hükmedilmesi açıkça hakem veya hakem kurulunun ihtiyarına bırakılmıştır⁴⁴³.

Doktrinde ihtiyati tedbir kararı verilmesi halinde oluşacak zararın miktarını en iyi bilecek olanın karşı taraf olduğu, bu nedenle de teminat kararı verilirken hakemlerce onun da görüşünün alınmasının isabetli olacağı savunulmaktadır⁴⁴⁴. Buna göre, karşı taraf, hakemlerce dinlenmiş olmasına rağmen teminat talep etmemiş ise, hakemlerin kendiliğinden teminat istemeleri gerekmektedir⁴⁴⁵.

Mahkemenin hakem veya hakem kurulunca verilen tedbir kararının icra edilebilirliğine karar verebilmesi için, taraflardan birinin talebi ve geçerli bir tahkim sözleşmesinin varlığı gerekir (HMK m. 414/2). Bu hükümlerle amaçlanan husus, tedbir kararlarının etkinliğini, bu kararlara icra kabiliyeti kazandırarak arttırmaktır⁴⁴⁶. Mahkemeden bu kararı talep hakkı tarafların olup, hakem ya da hakem kuruluna bu konuda bir yetki tanınmamıştır⁴⁴⁷.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 414/2’ye göre mahkemenin geçerli bir tahkim sözleşmesinin varlığını tespitle görevlendirilmesi, HMK’nın 422. maddesinde düzenlenen “Hakemin kendi yetkisi hakkında karar vermesi” hükmüyle çelişmektedir. Çünkü hakemlere yapılan itiraz üzerine hakemler kendilerini yetkili gördükten sonra hakem mahkemesinden tedbir kararı alınıp mahkemeye

---

⁴⁴¹ Kılıçoğlu, s. 1464; Görgün, s. 481.

⁴⁴² Müjgan Tunç Yücel, *HMK Uyarınca Tahkimde İhtiyati Tedbir ve Delil Tespiti*, 1.bs., Ankara 2013, s. 75.

⁴⁴³ Yücel, s. 76- 80.

⁴⁴⁴ Yücel, s. 80.

⁴⁴⁵ Yücel, s. 80.

⁴⁴⁶ Bkz. HMK m. 412’ye ilişkin Hükümet Gerekçesi.

⁴⁴⁷ Yücel, s. 76.

başvurulması ve mahkemenin de hakemlerin yetkisiz olduğuna karar vermesi ihtimali bulunmaktadır. Bu hususta, eğer önceden hakem kurulu kendi yetkisi üzerinde bir karar verdiyse mahkemenin yeniden buna yönelik bir inceleme yapmasının önüne geçilmesi gerekmektedir. Ancak hakem kurulu yetki konusunda bir inceleme yapmadığı takdirde mahkeme bu konuda inceleme yapabilmeli ve mahkemenin kararı hakemleri bağlamalıdır⁴⁴⁸.

Taraflar ihtiyati tedbir kararı alınması için hakem veya hakem kurulu dışında ön hakem gibi bir başka kişiyi de görevlendirebilirler⁴⁴⁹. Hakem veya hakem kurulunun ya da taraflarca görevlendirilecek bir başka kişinin⁴⁵⁰ (ön hakemin) zamanında veya etkin olarak hareket edemeyecek olduğu hâllerde, taraflardan biri ihtiyati tedbir için mahkemeye başvurabilir. Bu hâller söz konusu değil ise mahkemeye başvuru, sadece hakem veya hakem kurulundan alınacak izne veya tarafların bu konudaki yazılı sözleşmesine dayanılarak yapılır (HMK m. 414/3)⁴⁵¹. Bu hükme göre, ihtiyati tedbir kararı vermede öncelik hakem veya hakem kurulundadır. Hakem veya hakem kurulu yanında taraflar, ihtiyati tedbir kararı vermek için ön hakem gibi bir başka kişiyi de görevlendirebilirler. Ancak tahkimin niteliği ve işleyişi gereği hakem, hakem kurulu veya ön hakem gibi kişilerin, henüz seçilmemiş olması ve kararın vakit geciktirilmeksizin derhal verilmesi ihtiyacı nedeni ile zamanında veya etkin bir şekilde ihtiyati tedbir kararı vermeleri mümkün olmayabilir. İşte bunun gibi hâllerde taraflar mahkemeye başvurarak tedbir için

---

⁴⁴⁸ Konuralp, s. 199.

⁴⁴⁹ Bkz. HMK m. 414'e ilişkin Hükümet Gerekçesi: "... hakem veya hakem kurulu yanında taraflar, ihtiyati tedbir veya delil tespiti kararı vermek için ön hakem gibi bir başka kişiyi de görevlendirebilirler."

⁴⁵⁰ "Kanun'un bu ifadesi, tahkim sözleşmesinin taraflarının geçici hukuki koruma önlemleri konusunda hakemler yanında 'başka kişi'leri de belirleyebileceklerini göstermektedir. Bu 'başka kişi'lerin nitelikleri nasıl tayin edilecekleri, hakemlerle ilişkilerinin ne olacağı konuları belirsiz bırakılmış olup; madde gerekçesinde bu 'başka kişi'lerin ön hakem gibi kişiler olduğuna işaret edilmekle yetinilmiştir. Ancak, Kanun metninde veya gerekçede 'ön hakem' kavramı konusunda da bir açıklık yoktur. Kanun koyucunun karşılaştırmalı hukukta ve çeşitli tahkim kurumlarının uygulanmasında gelişmekte olan bu konuyu ilmi ve kazai içtihatlarla açık bırakmayı tercih ettiği anlaşılmaktadır." (Budak, s. 46).

⁴⁵¹ Ayrıca bkz., 18.06.2014 tarih ve 6545 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, m. 45 (RG. 28.06.2014/ 29044).

yardım isteyebilir⁴⁵². Tahkim sözleşmesinde ihtiyati tedbir için mahkemelerin görevlendirilmediği hâllerde ilgili taraf mahkemeye başvurmak için haklı bir sebebi olduğunu hakem veya hakem kuruluna ispatlamak zorundadır⁴⁵³.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 414/3 tahkimde ihtiyati tedbir için devlet mahkemelerine tanınan yetkiyi oldukça kısıtlamıştır. Mahkemeden ihtiyati tedbir kararı istenebilmesi için hakem veya hakem kurulunun zamanında harekete geçemeyecek olması şarttır. Hatta taraflarca “ön hakem” niteliğindeki bir başka kişi de bunun için görevlendirilebilecek; mahkemeye başvuru ön hakeminde harekete geçmediği hallerde söz konusu olacaktır. Böyle bir durum yoksa, ancak hakem veya hakem kurulunun izin vermesi ya da tarafların bu konuda yazılı bir sözleşme yaparak hakem veya hakem kurulunun ihtiyati tedbire karar verme yetkilerini mahkemeye devretmeleri ile vuku bulacaktır⁴⁵⁴.

Tahkim yargılamasından önce veya tahkim yargılaması sırasında taraflardan birinin talebi üzerine mahkemece verilen ihtiyati tedbir kararı, aksine karar verilmedikçe, hakem veya hakem kurulu kararının icra edilebilir hâle gelmesiyle ya da davanın hakem veya hakem kurulu tarafından reddedilmesi hâlinde kendiliğinden ortadan kalkar (HMK m. 414/4)⁴⁵⁵. Bu hükümde sadece mahkemece verilen ihtiyati

---

⁴⁵² Görgün, s. 482.

⁴⁵³ Konuralp, s. 200.

⁴⁵⁴ Yücel, s. 76.

⁴⁵⁵ Bu hüküm doktrindeki bazı yazarlar tarafından eleştirilmiştir. Nitekim Umar’a göre, “... Bu kural üç yönden çirkin ve münasebetsizdir. a. Mâzeret zâil olunca, mahkeme kararı kendiliğinden ortadan kalkacak imiş; mâzeretin zâil olup olmadığını ve zâil oldu ise bu durumun ne zaman gerçekleştiğini kim nereden bilecektir? Bu belirsizliğin, incelediğimiz kuralın uygulanmasında çıkarabileceği problemler düşünülmemiştir. b. Mahkeme kararının belli bir durum gerçekleşince o mahkemenin yeni bir kararı ve hatta haberi olmadan ortadan kalkacağı çözümü kendi başına, benzeri görülmedik münasebetsiz bir çözümdür. c. Mahkeme kararını, hakemin/hakemlerin veya görevlendirilmiş, yetkilendirilmiş üçüncü kişinin karar almasını engelleyen mâzeret ortadan kalkmaz mutlaka kendiliğinden geçersizleşecek saymak, mahkemeye ve mahkeme kararına saygı ile bağdaşabilecek bir tutum değildir. Bu düpedüz hakemin/hakemlerin değil de mahkemenin vermiş olduğu ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararının haksız yahut durumun gereklerine uymayan bir karar olduğunu karine olarak kabul etmenin ve tez zamanda ondan kurtulmak isteğinin ifadesi görünüşündedir.” (Umar, s. 1203); Yücel’e göre ise, “...hükümde (yani HMK m. 414/4) mahkemenin vermiş olduğu ihtiyati tedbir kararının, hakemlerce verilecek esasa ilişkin kararla ya da davanın reddedilmesiyle ortadan kalkacağı ifade edilmek istenmiştir. Bu da geçici hukuki koruma için olağan bir akıbetir. Kim tarafından verildiğinin bu bakımdan bir önemi yoktur.” (Yücel, s. 102).

tedbir kararının hangi hâllerde ortadan kalkacağı düzenlenmiş ise de, aynı hüküm, hakemler veya başka kişiler (ön hakem) tarafından verilen ihtiyati tedbirler için de kıyasen uygulanmalıdır⁴⁵⁶.

Mahkemece verilen ihtiyati tedbir kararı, hakem veya hakem kurulu tarafından değiştirilebilir veya ortadan kaldırılabilir (HMK m. 414/5)⁴⁵⁷. Bu hüküm usul ekonomisine de uygundur⁴⁵⁸.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 414/5 hükmü doktrinde farklı görüşlere sebep olmuştur. Doktrinde bir görüşe göre, tahkim taraf iradesine dayalı bir hukuki müessesedir ve HMK m. 414/5 hükmü tarafların iradesine üstünlük tanımaktadır⁴⁵⁹. Uyuşmazlığı inceleyen hakemlerin davanın esası hakkındaki bilgisi değişen şartlara uygun bir karar verilmesini de mümkün kılacaktır. İşin esasını incelemeyen ve uyuşmazlığın geldiği noktadan habersiz olan mahkemenin ihtiyati tedbir kararını değiştirmesi veya kaldırması doğru da olmayacaktır⁴⁶⁰. Doktrinindeki diğer bir görüş ise, HMK m. 414/5 hükmünün mahkemelere olan güveni sarsacağı yönündedir⁴⁶¹. Bu konudaki üçüncü görüş ise, hakemlere bu konuda verilen yetkinin, mahkemenin verdiği ihtiyati tedbir kararını denetleme ve kaldırma yetkisi olarak anlaşılması gerektiği yönündedir⁴⁶².

---

⁴⁵⁶ Budak, s. 47.

⁴⁵⁷ HMK m. 414/5 karşılığı MTK'nın 6. maddesidir. Bu madde hakemlerin yetkileri yönünden MTK'nın 6. maddesindeki düzenlemeden daha ileri bir düzenlemedir (Karslı, s. 918).

⁴⁵⁸ Kılıçoğlu, s. 1466; Ekşi, s. 175; "... Mahkeme tarafından verilen tedbir kararının hakem veya hakem heyeti tarafından değiştirilebileceği veya ortadan kaldırılabilirliği de tahkimde taraf iradesine tanınan üstünlüğün bir gereğidir. Uyuşmazlığın esasını inceleyen hakem veya hakem kurulu, mahkeme tarafından verilen tedbiri değiştirebilir veya gerek olmaması sebebi ile ortadan da kaldırabilir. Beşinci fıkrada düzenlenen bu durum usul ekonomisine de uygundur" bkz. HMK m. 414'e ilişkin hükümet gerekçesi.

⁴⁵⁹ Konuralp, s. 200; Pekcantez, Tahkim, s. 75; Alman hukukuna göre (ZPO § 1051/I), hakem veya hakem kurulu, taraflarca uyuşmazlığın esasına uygulanmak üzere seçilen hukuk kurallarına uygun olarak karar verir. Yani, Alman hukukunda da taraflar her şeyden önce uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukuku belirlemekte serbesttir (Özbay, Alman, s. 1066).

⁴⁶⁰ Pekcantez, Tahkim, s. 75.

⁴⁶¹ Bakiş Kuru, "Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı Hakkında Genel Değerlendirme", Medenî Usûl ve İcra- İflâs Hukukçuları Toplantısı V, Ankara 8-9 Eylül 2006, s. 83.

⁴⁶² Pekcantez/ Atalay/ Özkes, s. 1083.

Bizim de katıldığımız görüşe göre ise, HMK m. 414/5 hükmü hem yetkide paralellik ve hem de Anayasa'nın m. 138/4 hükmü açısından değerlendirilmelidir. Buna göre, yetkide paralellik ilkesi uyarınca bir işlemi hangi makam yaptıysa kaldırılması kararını da onun vermesi gerekmektedir. Buna karşın HMK m. 414/5, mahkemenin verdiği tedbir kararının hakem veya hakem kurulu tarafından kaldırılmasına izin vermektedir. Bu düzenleme yetkide paralellik ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Anayasa m. 138/4'te, açıkça hiçbir organın ya da makamın mahkeme kararını değiştiremeyeceği hususu belirtilmiştir. Yasama organı dahi mahkeme kararını değiştiremezken bu yetkinin hakem veya hakem kuruluna tanınması açıkça Anayasa'ya aykırıdır⁴⁶³.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 414'te hakem veya hakem kurulunun verdiği ihtiyati tedbir kararının üçüncü kişileri bağlayıp bağlamayacağı hakkında açıkça bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Buna rağmen, yetkilerini taraf iradelerinden alan hakemlerin, üçüncü kişileri bağlayacak şekilde ihtiyati tedbir kararı verme yetkileri yoktur. Çünkü hakemlerin verdiği ihtiyati tedbir kararının belirli bir kişi aleyhine icra edilebilmesi için bu kişiye karşı ileri sürülebilecek geçerli bir tahkim sözleşmesinin varlığı gerekir. Üçüncü kişiler ise tahkim sözleşmesinin tarafı değildir⁴⁶⁴.

Hakemlerce verilen ihtiyati tedbir talebinin reddi veya tedbire itirazın reddi kararına karşı kanun yoluna yani iptal davası yoluna başvurulması mümkündür. Çünkü hakemin verdiği ihtiyati tedbir kararı da bir hakem kararı olarak kabul edilir. Bu nedenle HMK m. 439/2'de sınırlı olarak sayılan iptal nedenlerinden biri, ihtiyati tedbir kararı içinde geçerliyse, bu karara karşı kanun yoluna başvurmak mümkündür⁴⁶⁵.

---

⁴⁶³ Ekşi, s. 175, 176.

⁴⁶⁴ Budak, s. 45; Yücel, s. 86.

⁴⁶⁵ Yücel, s. 112.

2. İhtiyati Haciz

İhtiyati haciz, alacaklının bir para alacağını zamanında ödemesini garanti altına almak için, mahkeme kararıyla borçlunun mallarına önceden geçici olarak el konulmasıdır⁴⁶⁶.

İhtiyati haciz kararını verme yetkisi mahkemelere aittir. Hakem veya hakem kurulu ihtiyati haciz kararı verme yetkisine sahip değildir⁴⁶⁷.

3. Delil Tespiti

Delil tespiti, davanın açılmasından veya dava görülmekte ise delillerin gösterilmesi aşamasının gelmesinden önce ileride kaybolma veya gösterilmesinde ve dinlenmesinde zorluk çıkma tehlikesini ortadan kaldırmak üzere delillerin hemen incelenmesine ve kayda alınmasına denir⁴⁶⁸.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 414/1 ve 3. fıkraları tahkimde delil tespitine ilişkindir. Delil tespitinin, ihtiyati tedbirler gibi icrası gerekmez. Tarafların kural olarak delil tespitinden dolayı zarara uğrayacakları öngörülmediğinden delil tespiti için bir teminat söz konusu olmaz. Delil tespitinden dolayı tazminata ilişkin düzenlemeye de gerek görülmemiştir. Mahkemece verilen delil tespiti kararlarının hakem veya hakem kurulunca kaldırılması da söz konusu olmadığından, ihtiyati tedbir kararlarına özgü sorunlar bu geçici hukuki koruma önleminde ortaya çıkmayacaktır⁴⁶⁹.

Taraflarca sözleşmede aksi kararlaştırılmadıkça, tahkim yargılaması sırasında hakem veya hakem kurulu, taraflardan birinin talebi üzerine, delil tespitine karar verebilir (HMK m. 414/1). Şu halde tarafların talebi delil tespiti için de zorunludur.

---

⁴⁶⁶ Baki Kuru/ Ramazan Arslan/ Ejder Yılmaz; *İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı*, 27.bs., Ankara 2013, s. 436; Muhammet Özekes, *İcra İflas Hukukunda İhtiyati Haciz*, Ankara 1999, s. 12; Hakan Pekcanitez/ Oğuz Atalay/ Meral Sungurtekin Özkan Muhammet Özekes, *İcra ve İflâs Hukuku*, 11.bs., Ankara 2013, s. 512; Mehmet Kâmil Yıldırım/ Nevhis Deren Yıldırım; *İcra Hukuku*, 5.bs., İstanbul 2012, s. 326; Sarısözen, s. 68.

⁴⁶⁷ Özekes, *İhtiyati Haciz*, s. 181; Kuru, s. 6055; Ertekin/ Karataş, s. 235; Sarısözen, s. 69; Bilge, s. 101; Akıncı, *İnşaat Sözleşmeleri*, s. 182; Balcı, s. 142; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1082; Budak, s. 44; Görgün, s. 477.

⁴⁶⁸ Yücel, s. 116.

⁴⁶⁹ Yücel, s. 116.

Hakem veya hakem kurulu kendiliğinden delil tespitine karar veremez. İhtiyati tedbir talebinin belli bir teminat verilmesine bağlı tutulacağı öngörülmüş olmasına rağmen, delil tespiti için bu geçerli değildir⁴⁷⁰.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 414/3'e göre, taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça, delil tespiti kararı vermede öncelik hakem veya hakem kurulundadır. Taraflar, hakem veya hakem kurulu yanında delil tespiti kararı vermek için ön hakem gibi bir başka kişiyi de görevlendirebilirler. Ancak tahkimin niteliği ve işleyişi gereği, hakem, hakem kurulu veya ön hakem gibi kişilerin, henüz seçilmemiş olması ve kararın vakit geciktirilmeksizin derhal verilmesi ihtiyacı nedeni ile zamanında veya etkin bir şekilde delil tespiti kararı vermeleri mümkün olmayabilir. İşte bunun gibi hâllerde taraflar mahkemeye başvurarak delil tespiti için yardım isteyebilir⁴⁷¹.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 414/3 hükmü tahkimde delil tespiti için devlet mahkemelerine tanınan yetkiyi oldukça kısıtlamıştır. Mahkemeden delil tespiti kararı istenebilmesi için hakem veya hakem kurulunun zamanında harekete geçemeyecek olması şarttır. Hatta taraflarca “ön hakem” niteliğindeki bir başka kişi de bunun için görevlendirilebilecek; mahkemeye başvuru ön hakemin de harekete geçmediği hallerde söz konusu olacaktır. Böyle bir durum yoksa ancak hakem veya hakem kurulunun izin vermesi ya da tarafların bu konuda yazılı bir sözleşme yaparak hakem veya hakem kurulunun delil tespitine karar verme yetkilerini mahkemeye devretmeleri ile söz konusu olacaktır⁴⁷².

Delil tespiti için cebir kullanılması gerekiyor ise, hakem veya hakem kurulu cebri icra gücü ile donatılmamış olduğundan delil tespiti kararlarını ancak mahkemeler icra edebilecektir⁴⁷³. Mahkeme, tahkim sözleşmesine taraf olmayan kişilerden ya da kurumlardan da delil temin edebilir. Zira mahkeme, yargılama

---

⁴⁷⁰ Leyla Akyol Aslan, *Medeni Usul Hukukunda Delil Tespiti (Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre)*, Ankara 2011, s. 145; Yücel, s. 117.

⁴⁷¹ Görgün, s. 482.

⁴⁷² Yücel, s. 76.

⁴⁷³ Yücel, s. 118.

gücünü kullanarak faaliyette bulunmaktadır. Buna karşılık tahkimde hakemler, yargılama gücünü taraflar arasındaki üçüncü kişilerden ya da kurumlardan delil temin etme yetkileri bulunmamaktadır⁴⁷⁴.

Delil tespiti kararına karşı veya delil tespiti talebinin reddi kararına karşı kanun yoluna başvurulamaz. Zira delil tespitine ilişkin karar, nihai karar değildir. Bu durum hakem veya hakem kurulu tarafından verilen delil tespiti kararları içinde geçerlidir⁴⁷⁵.

D. Dava Arkadaşlığı

Dava arkadaşlığı, davanın aynı tarafında birden fazla kişi bulunması hâlinde ortaya çıkmaktadır. Dava arkadaşlığının söz konusu olduğu durumlarda, bir taraftaki birden fazla kişi davada birlikte hareket etmektedir. Dava arkadaşlığı davanın bir tarafında ortaya çıkabileceği gibi her iki tarafta da söz konusu olabilir. Eğer davada, davacı tarafta birden fazla kişi varsa aktif dava arkadaşlığından; aksi durumda yani davalı tarafta birden fazla kişi varsa, pasif dava arkadaşlığından bahsedilir⁴⁷⁶.

Dava arkadaşlığının diğer bir ayrımı ise mecburi (zorunlu) ve ihtiyari dava arkadaşlığıdır. HMK’da bu ayrım öngörülmüştür.

1. Mecburi Dava Arkadaşlığı

Birden fazla kişinin birlikte dava açması veya dava edilmesinin zorunlu olduğu durumlarda, mecburi dava arkadaşlığından söz edilir (HMK m. 59). Bu husus davada mecburi dava arkadaşlarının birlikte hareketini gerektirir. Mecburi dava arkadaşlığında kural olarak, mahkeme tarafından verilecek kararın aynı doğrultuda olması gerekir⁴⁷⁷.

---

⁴⁷⁴ Kılıçoğlu, s. 1503; Ekşi, s. 175.

⁴⁷⁵ Yücel, s. 116- 117.

⁴⁷⁶ Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 473; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 324; Sarısözen, s. 69; Ömer Ulukapı, *Medeni Usul Hukukunda Dava Arkadaşlığı*, Konya 1991, s. 25; Yavuz Alangoya, *Medenî Usul Hukukunda Dâva Ortaklığı (Tarafların Taaddüdü)*, 1965 Tıpkı Basım, 1999, s. 37; Akıncı, *İnşaat Sözleşmeleri*, s. 202.

⁴⁷⁷ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 327; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 474; Özbay, *Temyiz*, s. 334; Sarısözen, s. 69; Ulukapı, s. 43; Alangoya, *Dâva Ortaklığı*, s. 92.

Tahkim sözleşmesi, yalnızca bu sözleşmenin tarafları arasında geçerlidir. Tahkim sözleşmesi, taraflar ile üçüncü kişiler arasındaki uyuşmazlıkları kapsamaz⁴⁷⁸. Dolayısıyla, biçimsel de olsa mecburi dava arkadaşlığının arandığı durumlarda, dava arkadaşı olması gereken kişilerin ancak birlikte yaptığı tahkim sözleşmesi geçerlidir. Aksi hâlde tahkim sözleşmesi ve buna dayanarak verilmiş hakem kararı geçersizdir⁴⁷⁹. Aynı şekilde, mecburi dava arkadaşlığının bulunmadığı durumlarda tahkim sözleşmesi yalnız ona taraf olanları bağlar, olmayanları (örneğin, sigorta şirketini) bağlamaz⁴⁸⁰.

Mecburi dava arkadaşlığının söz konusu olduğu bir uyuşmazlıkta, dava arkadaşlarından yalnız biri veya bazıları tarafından açılmışsa, bu durumda, hakem veya hakem kurulu, diğer mecburi dava arkadaşlarının davaya katılmaları veya onay vermelerini sağlamak için bu kişi veya kişilere kesin bir süre verir. Bu süre içerisinde diğer dava arkadaşlarının davaya katılmalarını veya onaylarını sağlayamazsa, açılan dava sıfat yokluğu nedeniyle reddedilecektir. Aynı şekilde, dava mecburi dava arkadaşlarından yalnız biri veya bazılarını karşı açılması durumunda, hakem veya hakem kurulu davacıya, davanın diğer davalılara da yöneltmesi için süre vermelidir. Verilen süre içerisinde davacı taraf bunu yerine getirmese taraf yokluğundan dava reddedilecektir⁴⁸¹.

---

⁴⁷⁸ Yılmaz, Şerh, s. 1722; Keser Berber, s. 108; Y.19.HD., 11.03.2004 tarih, E. 2654, K. 2603 sayılı kararına göre, “Tahkim şartı bir sözleşmenin taraflarının, bu sözleşmeden kaynaklanabilecek uyuşmazlıkların çözümünü hakeme bırakmak hususunda yaptıkları bir anlaşmadır. Tahkim şartını içeren sözleşme, davacı şirket ile davalı M Enerji Tic. AŞ arasında imzalanmıştır. Bu nedenle tahkim şartının sözleşmenin tarafı olmayan davalı B ve C’ye teşmili düşünülemez. Çünkü uyuşmazlıkların mahkemede görülmesi esastır. Tahkim sözleşmesi istisnai bir nitelikte olup sözleşmenin taraflarını bağlar. Aksi düşünce Anayasanın 9. maddesinde teminat altına alınan yargı yetkisinin bağımsız mahkemelerde kullanılacağına ilişkin kurala ve tabii hakimde yargılama hakkına aykırı düşer. Yukarıda açıklanan nedenlerle tahkim şartı sözleşmesinin tarafı olmayan davalı B ve C’ye teşmil edilemeyeceğinden adı geçenler hakkındaki davanın esasının incelenip uygun sonuç dairesinde bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde uyuşmazlığın tahkime tabi olduğu gerekçesiyle görevsizlik kararı verilmesi usul ve yasaya aykırıdır” (Yılmaz, Şerh, s. 1722- 1723).

⁴⁷⁹ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 180; Umar, s. 1197- 1198.

⁴⁸⁰ Umar, s. 1197- 1198; Keser Berber, s. 108.

⁴⁸¹ Akıncı, İnşaat Sözleşmeleri, s. 204; Sarısözen, s. 70.

Sonuç olarak, tahkimde mecburi dava arkadaşlığı varsa davanın tüm mecburi dava arkadaşlarına karşı birlikte açılması veya mecburi dava arkadaşları davacı iseler birlikte dava açması gerekir⁴⁸².

2. İhtiyari Dava Arkadaşlığı

Aralarında mecburi dava arkadaşlığında olduğu gibi sıkı bir ilişki bulunmayan durumlarda, birden fazla kişi, isteğe bağlı olarak yani ihtiyari olarak dava açabileceği gibi, kendi aleyhlerine de birlikte dava yöneltilebilir. İşte bu durumda ihtiyari dava arkadaşlığından söz edilir⁴⁸³.

İhtiyari dava arkadaşlığında, davacılar birlikte dava açma hakkına sahip olmakla birlikte, davanın birlikte açılması mecburiyeti yoktur. Bu durum davalılar açısından da söz konusudur⁴⁸⁴.

İhtiyari dava arkadaşlığı şeklinde açılan davalarda tahkikat safhaları birlikte yürütülür; ancak davalar kendi içerisinde ayrılır. Yani her dava ayrı açılmış bir dava gibi değerlendirilir. Bu nedenle ihtiyari dava arkadaşlarından birinin, davanın kendisine ilişkin bölümünden yalnız başına feragat etmesi, sulh olması mümkündür. Ancak bu durum diğer davacıların davasını etkilemeyecektir⁴⁸⁵.

İhtiyari dava arkadaşlarından her biri, hakem kararının iptali için tek başına hareket edebilir. İptal süresi, her bir ihtiyari dava arkadaşı için tebliğden itibaren başlar⁴⁸⁶.

---

⁴⁸² Özbay, Temyiz, s. 334; Sarısözen, s. 71; Keser Berber, s. 107.

⁴⁸³ Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 479; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 325; Sarısözen, s. 70; Ulukapı, s. 108; Alangoya, Dâva Ortaklığı, s. 118; Akıncı, İnşaat Sözleşmeleri, s. 205; Keser Berber, s. 71; Özbay, Temyiz, s. 333.

⁴⁸⁴ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1080; Akıncı, İnşaat Sözleşmeleri, s. 202; Sarısözen, s. 70; Ulukapı, s. 110; Keser Berber, s. 71; Özbay, Temyiz, s. 333.

⁴⁸⁵ Sarısözen, s. 70; Keser Berber, s. 71.

⁴⁸⁶ Bkz. ve krş., Özbay, Temyiz, s. 334; Sarısözen, s. 71.

E. Davaya Müdahale ve Davanın İhbarı

1. Davaya Müdahale

a) Asli Müdahale

İki kişi arasında belli bir şey veya hak üzerinde bir dava devam ederken, üçüncü bir kişi, bu dava konusu olan şey veya hak üzerinde hak sahibi olduğunu iddia ederek ayrıca bir dava açarsa, buna asli müdahale denir⁴⁸⁷.

Üçüncü kişinin asli müdahalesinin söz konusu olabilmesi için, iki kişi arasında bir davanın mevcut ve halen görülmekte olması gerekir. Mevcut olmayan bir davada asli müdahale de söz konusu olmaz. Ayrıca asli müdahil olan üçüncü kişinin, müdahale etmek istediği davanın konusu olan şey veya hak üzerinde hak sahibi olduğunu iddia etmesi gerekir⁴⁸⁸.

Doktrinde ileri sürülen birinci görüşe göre, asli müdahale durumunda, asli müdahil aynen davacı gibi hareket etme hakkına sahip olduğu için, hakemlerin vereceği karar asli müdahili kapsar ve hakem kararı asli müdahil bakımından da kesin hüküm teşkil eder. Tahkim sözleşmesine taraf olmayan kişilerin asli müdahil olarak hakemler önünde görülen davaya katılma imkânı yoktur⁴⁸⁹.

Doktrindeki ikinci görüşe göre, eğer asıl tahkim yargılamasının tarafları asli müdahaleye muvafakat ediyorlar ise, üçüncü kişinin asli müdahil olarak davaya katılması mümkündür⁴⁹⁰.

Bu konudaki üçüncü görüş göre ise, tahkim sözleşmesini imzalamayan üçüncü kişilerin, tahkim yargılaması sırasında davacıya ve davalıya karşı hakemler önünde

---

⁴⁸⁷ Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 498; Muhammet Özekes, *Medeni Usul Hukukunda Asli Müdahale*, İzmir Eylül 1995, s. 16; Akıncı, *İnşaat Sözleşmeleri*, s. 206; Sarısözen, s. 71; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 345.

⁴⁸⁸ Özekes, *Asli Müdahale*, s. 15; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 345; Sarısözen, s. 71; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 498.

⁴⁸⁹ Akıncı, *İnşaat Sözleşmeleri*, s. 208.

⁴⁹⁰ Keser Berber, s. 217.

dava açmak suretiyle davaya asli müdahalede bulunmasının mümkün olmayacağı yönündedir⁴⁹¹.

Bizim de katıldığımız görüşe göre ise, asli müdahalenin kabul edilebilmesi için, asıl tahkim yargılamasının taraflarının rızasının yanında, hakem veya hakem kurulu (hakem kurulu varsa üyelerin çoğunluğunun) rızası aranması gibi bir yöntem benimsenmelidir. Böylelikle hakemlere de asli müdahale davasına bakma konusunda bir külfet yüklenmemiş olur. Bu koşulların oluşması halinde ise, asli müdahale davası açılabilir⁴⁹².

Açılan asli müdahale davası, halen görülmekte olan ilk tahkim yargılamasının davacı ve davalısına karşı açılır ve bu davada asli müdahil, fer'i müdahilden farklı olarak taraftır. Bir başka ifadeyle, asli müdahil davada ayrı bir davacı gibi hareket eder. Bu nedenle tahkim yargılaması sonucunda verilecek karar kendisini de bağlar ve asli müdahil olan üçüncü kişi bakımından kesin hüküm teşkil eder⁴⁹³.

b) Fer'i Müdahale

Bir dava sonucunda verilen hüküm, bir üçüncü kişinin hukuki durumunu da dolaylı olarak etkileyebilir. Bu durumda, üçüncü kişinin o davaya katılmasında hukuki yararı vardır. Üçüncü kişi o davaya bir taraf gibi katılamaz, ancak taraflardan birinin yanında ve onun yardımcısı olarak katılabilir. Bunu sağlayan düzenlemeye fer'i müdahale denir. Hukuki yararı olan taraf yanında davaya katılan kişiye ise fer'i müdahil denir. Fer'i müdahalede bulunabilmek için görülmekte olan bir dava olmalı ve üçüncü kişinin davaya müdahil olmakta hukuki yararının bulunması gerekir⁴⁹⁴.

Fer'i müdahalenin tahkimde uygulanıp uygulanmayacağı konusunda farklı görüşler vardır. Bir görüşe göre, üçüncü kişinin fer'i müdahalesi için, tarafların rızası olması şartının yanında hakem veya hakem kurulunun rızasının aranmasına gerek yoktur. Çünkü fer'i müdahil, katıldığı davanın tarafı değil, müdahale ettiği tarafın

---

⁴⁹¹ Konuralp, s. 196.

⁴⁹² Özbay, Temyiz, s. 328.

⁴⁹³ Akıncı, İnşaat Sözleşmeleri, s. 208; Özbay, Temyiz, s. 328; Sarısözen, s. 72.

⁴⁹⁴ Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 494; Sarısözen, s. 72; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 333; Hakan Pekcanitez, *Medenî Usul Hukukunda Fer'i Müdahale*, Ankara 1992, s. 17.

yardımcısıdır. Bununla birlikte bu dava sonucunda verilecek olan hakem kararı da kendisi bakımından kesin hüküm teşkil etmez. Bu nedenle tahkim sözleşmesine imza atmamış olsalar bile hakem veya hakem kurulu zaten fer'i müdahale talebini kabul edebilir⁴⁹⁵.

Bizim de katıldığımız doktrindeki diğer bir görüşe göre ise, fer'i müdahale ile ilgili hükümler taraflarca açıkça kararlaştırılmadığı müddetçe tahkime uygulanmaz. Bu hükümlerin uygulanabilmesi için üçüncü kişilerle de tahkim sözleşmesinin imzalanması gerekir. Ayrıca bu konuda hakem veya hakem kurulunun kabulü gerekir⁴⁹⁶.

2. Davanın İhbarı

Görülmekte olan bir davanın taraflarından birinin, üçüncü bir kişiye bu davayı haber vermesi ve üçüncü kişiden bu davada kendisine yardım etmesini istemesine davanın ihbarı denir. Davanın ihbarı ile amaçlanan, taraflardan birinin yargılama sonunda çıkacak hükme göre üçüncü kişiye karşı rücu veya tazminat hakkını kullanacağını bildirmesidir⁴⁹⁷.

Davanın ihbarının tahkimde uygulanıp uygulanmayacağı konusunda farklı görüşler vardır. Doktrindeki bir görüşe göre, tahkim yargılaması sonunda verilecek karar, hangi tarafın ihbarı üçüncü kişinin hukuki durumunu olumlu yönde etkileyecekse, üçüncü kişi o tarafın yanında davaya katılacağı kabul edilebilir. Fakat bu durumun tahkim yargılamasında gerçekleşmesi, mahkemelerdeki yargılamadan farklı olarak, yanında davaya müdahale edilecek olan tarafın rızasına bağlıdır. Bu nedenle davanın ihbarı için, hakem veya hakem kurulunun buna rıza göstermesi gerekmez. Çünkü davanın ihbarı hâlinde de üçüncü kişinin davaya katılımı, esasını

---

⁴⁹⁵ Özbay, Temyiz, s. 326 Sarısözen, s. 72- 73.

⁴⁹⁶ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1080; Görgün, s. 476; Pekcanitez, Fer'i Müdahale, s. 205.

⁴⁹⁷ Murat Atalı, *Medenî Usûl Hukukunda Davanın İhbarı*, Ankara 2007, s. 41- 42; Üstündağ, Yargılama, s. 373, 374; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 501; Sarısözen, s. 73; Postacıoğlu, s. 316; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 340; Balcı, s. 195.

tarafların iradesinden almakta olup hakem veya hakem kurulunun onayına gerek yoktur⁴⁹⁸.

Davanın ihbarı üzerine üçüncü kişinin yargılamaya katılıp katılmayacağını açıkça bildirmesi gerekir. Zira üçüncü kişi tahkim anlaşmasına veya tahkim şartının yapıldığı sözleşmeye taraf olmasa da, müdahale etkisinin doğmasını engelleyen husus, davanın ihbar edildiği üçüncü kişinin tahkim sözleşmesine taraf olmaması değil, tarafların ve üçüncü kişinin bu etkiyi açıkça kabul etmemesidir. Sonuç olarak tahkim yargılamasında davanın ihbarında müdahale etkisinin ortaya çıkması için, dava kendisine ihbar edilen üçüncü kişinin bunu açıkça kabul etmesinin gerekli ve yeterli olduğu söylenebilir⁴⁹⁹.

Yargıtay, hiçbir şarta bağlamadan hakemlerde açılan davanın üçüncü şahıslara ihbarının olanaklı bulunduğu görüşündedir⁵⁰⁰.

Bizim de katıldığımız doktrindeki diğer bir görüşe göre, davanın ihbarı ile ilgili hükümler taraflarca açıkça kararlaştırılmadığı müddetçe tahkime uygulanmaz. Bu hükümlerin uygulanabilmesi için üçüncü kişilerle de tahkim sözleşmesinin imzalanması gerekir. Ayrıca bu konuda hakem veya hakem kurulunun kabulü gerekir⁵⁰¹.

F. Davaya Son Veren Taraf İşlemleri

1. Genel Olarak

Davaya son veren taraf işlemlerinden olan davadan feragat (HMK m. 307), davayı kabul (HMK m. 308) ve sulh (HMK m. 434) mahkemelerde olduğu gibi tahkimde de hakemlerin bunlara aykırı karar vermelerini engeller. Dava konusu hak üzerine tasarruf yetkisi taraflara ait olduğundan feragat, kabul ve sulh halinde hakemlerin buna aykırı verecekleri kararları yetki dışında verilmiş bir karar sayılır

---

⁴⁹⁸ Özbay, Temyiz, s. 330; Sarısözen, s. 73.

⁴⁹⁹ Özbay, Temyiz, s. 331; Sarısözen, s. 73; Ertekin/ Karataş, s. 215; Atalı, s. 112.

⁵⁰⁰ Karadaş, s. 180; "... Hakemlerde açılmış olan bir dava üçüncü şahıslara ihbar edilebilir ve üçüncü şahıslar hakemlerde açılmış bir davaya müdahale edebilirler" YTD., 08.11.1960 tarih, E. 1745, K. 2938 sayılı kararı (Karadaş, s. 180- 181).

⁵⁰¹ Görgün, s. 476; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1080.

(HMK m. 439/2-d). Bu bakımdan usul hukukunun feragat ve kabule ilişkin hükümleri tahkim yargılamasında da geçerlidir⁵⁰². Tahkim yargılamasında feragat, kabul ve sulh söz konusu ise hakemlerin duruşma sırasında tarafların bu beyanını tutanağa geçirmesi, huzurlarında taraflara okuyarak, imza ettirmesi gerekir (HMK m. 154). Hakemler önündeki bu tür beyanlar mahkemede hâkim huzurunda yapılmış gibi sayılır⁵⁰³.

2. Feragat

Hiç kimse kendi lehine olan bir davayı açmaya zorlanamayacağı gibi, açılmış olan bir davada, davacı da davayı sonuna kadar takip etmeye zorlanamaz. Davadan feragat, davacının talep sonucundan vazgeçmesi anlamına gelir (HMK m. 307). Feragatte bulunabilecek taraf yalnızca davacı taraftır⁵⁰⁴.

Tahkim yargılamasında uyuşmazlığın taraflarından davacı açtığı davadan feragat edebilir⁵⁰⁵. Davacı, açmış olduğu davayı takip etmeye zorlanamaz.

3. Kabul

Davayı kabul, iki taraftan birinin, diğerinin talep sonucuna muvafakat etmesidir (HMK m. 308/1). Davayı kabul eden davalı, bununla davacının talep sonucu bölümünde istemiş olduğu hakkı tamamen veya kısmen kabul eder. Davayı kabul, davalının mahkemeye karşı yapacağı tek taraflı bir irade beyanı ile hüküm kesinleşinceye kadar yapılır. Davayı kabul için, karşı tarafın veya mahkemenin onayına gerek yoktur⁵⁰⁶.

Davayı kabul, tahkim yargılamasında da söz konusu olabilir. Zira kabulle davanın son bulmasının tahkim yargılamasında uygulanmaması için hiçbir neden

---

⁵⁰² Yeğengil, s. 281; Karadaş, s. 176.

⁵⁰³ Karadaş, s. 176.

⁵⁰⁴ Leyla Akyol Aslan, *Medenî Usul Hukukunda Davadan Feragat*, Ankara 2011, s. 68; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 820; Sarısözen, s. 74; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 505.

⁵⁰⁵ Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 619.

⁵⁰⁶ İbrahim Ermenek, *Medenî Usul Hukukunda Davayı Kabul*, Ankara 2009, s. 3; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 509; Sarısözen, s. 74; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 824.

yoktur⁵⁰⁷. Kabul beyanı üzerine karşı taraf veya hakem ya da hakem kurulunun buna rıza göstermesine de gerek yoktur.

4. Sulh

Sulh, görülmekte olan bir davanın taraflarının, karşılıklı anlaşma ile dava konusu olan uyuşmazlığa son vermeleridir. Genellikle davacı, talep sonucunun bir kısmından feragat eder; davalı da, davacının diğer kısmını kabul eder ve böylelikle sulh gerçekleştirilir. Bir davanın devamı sırasında, dava konusu yapılan uyuşmazlık hakkında sulh yoluna gidilirse, davayı sona erdiren bir işlem ortaya çıkar ve bu işlem, taraflar dışında mahkemeyi de ilgilendirir. Çünkü mahkeme önüne getirilen uyuşmazlık, bu yolla çözümlenmiş olacaktır⁵⁰⁸.

Uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözümü tarafların sulh olmasına engel değildir⁵⁰⁹. Hukuk Muhakemeleri Kanunu 434. maddesinde tahkimde sulh şu şekilde düzenlenmiştir: *“Tahkim yargılaması sırasında taraflar uyuşmazlık konusunda sulh olurlarsa, tahkim yargılamasına son verilir. Tarafların talebi, ahlâka veya kamu düzenine aykırı değilse ya da tahkime elverişli olan bir konuya ilişkin ise sulh, hakem kararı olarak tespit edilir”*.

Kural olarak, tarafların her zaman uyuşmazlık konusu ile ilgili olarak sulh olmaları ve bu yoldaki iradelerini karşılıklı açıklayarak bir sulh sözleşmesi düzenlemeleri mümkündür. Bu anlaşma hakem veya hakem kurulu önünde yapılabileceği gibi yapılmayadabilir. Fakat sulh sözleşmesi hakem veya hakem kurulu önündeki davada karar olarak tespit edilmezse, taraflardan birinin sulh sözleşmesine uymaması durumunda, tekrar bu uyuşmazlık hakkında dava açılması gerekecek ve sulh sözleşmesinin sonuç doğurması için tekrar önemli bir zaman ve

⁵⁰⁷ Ermenek, s. 158; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 619; Sarısözen, s. 74.

⁵⁰⁸ Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 513; Ergun Önen, *Medenî Yargılama Hukukunda Sulh*, Ankara 1972, s. 23; Sarısözen, s. 74; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 826; Özbay, HMK, s. 535.

⁵⁰⁹ Önen, Sulh, s. 98; Konuralp, s. 201; Karadaş, s. 186; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 619; Nomer, Hakemlik Sözleşmesi, s. 504; Özbay, HMK, s. 535; Karataş, s. 203- 204; Ayrıca bkz. HMK m. 434'e ilişkin Hükûmet Gerekçesi: “Uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözümü, tarafların sulh olmasına engel değildir. Bu hâlde, tahkim yargılaması son bulacaktır. Sulh sözleşmesi, hakem veya hakemlerin uygun bulması hâlinde, hakem kararı şeklinde tespit ve icra edilebilir.”; Ayrıca MTK m. 12/D.

masraf harcanması gerekecektir. Aksi durumda yani taraflar arasındaki sulhün, hakem veya hakem kurulu tarafından tespit edilmesi durumunda, taraflar sulh sözleşmesine aykırı davranamayacaklardır⁵¹⁰. Taraflar sulh sözleşmesine aykırı davransalar bile, yeniden yargılama yapılarak zaman ve masraf harcanması gerekmez. Zira hakem veya hakem kurulu kararı kesin hüküm teşkil eder⁵¹¹.

Uygulamada genellikle taraflar ayrıntılı bir şekilde sulh sözleşmesi yaparak hakem veya hakem kuruluna sunmakta ve bunun hakem kararı olarak tespitini istemektedir. Hakem veya hakem kurulu da yapılan sulh sözleşmesinin tahkime elverişli bir konuya ilişkin olduğunu tespit eder ve sözleşmenin ahlaka veya kamu düzenine aykırı olmadığını görürse bunu hakem kararı olarak tespit eder. Bu gibi durumlarda hakem veya hakem kurulu kararını yazarken sulh sözleşmesi kapsamı dışında yeni bir hüküm kurması mümkün değildir⁵¹².

Taraflar sulh olmalarına rağmen yaptıkları sulh sözleşmesinin hakem kararı olarak tespitini talep etmemeleri hâlinde ise hakem veya hakem kurulunun “tahkimdeki yargılamanın sona erdiğine” karar vermesi gerekir⁵¹³.

G. Islah

Hukuk yargılamasının katı biçimselliği ile bireylerin yanılma olasılıklarının doğurduğu bu zıtlık, taraflar arasında ortaya çıkan uyuşmazlığın adaletli bir kararla çözüme ulaştırılmasını engelleyebilir. Bu nedenle hukuk yargılaması amacına ulaşamayabilir. Bu istenilmeyen sonucu önlemek için kullanılan kurumlardan birisi de ıslahtır⁵¹⁴.

Islah, dava açıldıktan sonra, dava konusunda, dava sebebinde, delillerde ve diğer hususlarda usule dair olmak üzere yapılmış olan yanlışlıkları bir defaya mahsus

---

⁵¹⁰ Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 237; Sarısözen, s. 75.

⁵¹¹ Özbay, Kesin Hüküm, s. 282; Bkz. III. Bölüm, IV/ C.

⁵¹² Özbay, HMK, s. 535; Karadaş, s. 186.

⁵¹³ Karadaş, s. 186.

⁵¹⁴ Ejder Yılmaz, *Medenî Yargılama Hukukunda Islah*, 6100 Sayılı HMK'na Göre Değiştirilmiş 4.bs., Ankara 2013, s. 46- 47; Görgün, s. 272; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 531; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 615; Karslı, s. 677.

olmak üzere düzeltmek ve eksiklikleri tamamlamak imkânını veren ve mahkeme kararına gerek olmadan tarafların sözlü veya yazılı beyanları ile yapılabilen bir işlemdir⁵¹⁵. Tarafların ıslah hakkını dürüstlük kurallarına uygun kullanması gerekir⁵¹⁶.

Taraflar, aksini kararlaştırmış olmadıkça, tahkim yargılaması sırasında iddia veya savunmalarını değiştirebilir veya genişletebilirler (HMK m. 428/3). Taraflar, aralarındaki uyuşmazlığa uygulanacak olan yargılama yönteminde davanın ıslahla değiştirilmesi konusunda anlaşmışlarsa, ona göre işlem yapılacaktır. Ancak tarafların ayrıntılı olarak ıslahı düzenleyecek düzenleme yapması uzak bir olasılıktır. Taraflar HMK'nın ıslaha ilişkin hükümlerinin uygulanacağı yönünde anlaşmışlarsa, bu durumda ıslah hükümleri tahkimin niteliğine uygun düştüğü kadar uygulanmalıdır. Örneğin, tahkim sözleşmesi belirli iki taraf arasında yapıldığından, davacı davalıyı ıslahla değiştirip, onun yerine üçüncü bir kişiyi koyamaz. Bunun gibi tahkim sözleşmesinin kapsamına girmeyen bir konu ıslahla davaya sokulamaz⁵¹⁷.

Taraflar, tahkim yargılamasında davanın ıslahla değiştirilmesi konusunda anlaşmamışlarsa, bu durumda hakem veya hakem kurulu uygulayacakları hükümleri serbestçe belirler (HMK m. 424) ve ıslah hükümlerini de diledikleri gibi düzenleyebilirler. Buna karşılık, hakem veya hakem kurulu sınırsız bir şekilde davayı ve savunmayı genişletme ve değiştirme olanağı tanırılsa, doğal olarak ıslaha gitmeye de gerek kalmaz⁵¹⁸.

H. Tarafların İsticvabı

İsticvap, hâkimin (hakem veya hakem kurulunun) ispatı gereken bir olayın gerçek olup olmadığı hakkında veya delil ikamesinin yetersiz olması halinde, yargılamanın taraflardan birinin aleyhine kanaat oluşturacak şekilde o tarafı davet ederek dinlemesi, sorguya çekmesidir. İsticvap taraflarca hazırlanma ilkesinin geçerli

---

⁵¹⁵ Balcı, s. 194; Pekcantez/ Atalay/ Özkes, s. 615; Sarısözen, s. 75.

⁵¹⁶ Sarısözen, s. 75; Ramazan Arslan, *Medenî Usul Hukukunda Dürüstlük Kuralı*, Ankara 1989, s. 85.

⁵¹⁷ Görgün, s. 493; Yılmaz, *Islah*, s. 666.

⁵¹⁸ Yılmaz, *Islah*, s. 666.

olduğu davalarda uygulanır. Buna karşılık kendiliğinden araştırma ilkesinin geçerli olduğu davalarda isticvap uygulanamaz. Zira tarafların ikrarı hâkimi bağlamaz⁵¹⁹. Hâkim isticvap kurumunu kullanarak ispata yönelik bir faaliyet yürütür. İspatın ve delillerin konusu ise tarafların ileri sürdükleri vakıalardır⁵²⁰.

Hâkimler için geçerli olan isticvap kurumu, hakem ve hakem kurulu için de geçerli olmalıdır⁵²¹. Bu çerçevede tarafların isticvabına ilişkin HMK'nın ilgili düzenlemelerinin tahkimde de uygulanması mümkündür. Hakemlerin, isticvap için çağrılan tarafın gelmemesi veya kendisine sorulan soruları cevaplamaktan kaçınmasını, delillerin takdirinde ve kararların oluşturulmasında dikkate almaları doğaldır. İsticvap, hakemin veya hakem kurulunun, tarafların iddiaları hususunda kanaat edinmeleri için önemli bir usul işlemidir. Hakem veya hakem kurulunun isticvap davetine karşılık gelmeyen veya gelip de soruları yanıtlamaktan kaçınan taraf aleyhine kanaat oluşur. İsticvap için davet edilen tarafı getirmede zor kullanılmaz. İsticvap bitince bir tutanak tutulur ve taraflarca da okunduktan sonra hakemler ve isticvap olunan tarafça imzalanır⁵²².

---

⁵¹⁹ Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 347; Balcı, s. 195; Sarısözen, s. 77.

⁵²⁰ Sarısözen, s. 77; Erdal Tezcan, *Medenî Usul Hukukunda Tarafların İsticvabı (Tarafların Bilgisine Delil Olarak Başvurulması)*, Ankara 2001, s. 113.

⁵²¹ Tercan, s. 330; Sarısözen, s. 77.

⁵²² Balcı, s. 195; Sarısözen, s. 78.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TAHKİM SÜRESİ, TAHKİM YARGILAMASININ SONA ERMESİ, HAKEM KARARI VE HAKEM KARARLARINA KARŞI KANUN YOLLARI

I. GENEL OLARAK

Tahkim yargılaması, nihai hakem kararının verilmesi veya HMK m. 435/1'deki hâllerden birinin gerçekleşmesi ile sona erer (HMK m. 435).

Tezimizin son bölümünde tahkim süresi, tahkim yargılamasının sona ermesinin yanı sıra; hakem kararı başlığı altında hakem kararının şekli, içeriği ve saklanması, hakem kararının verilmesi ve kesin hüküm gücü, hakem kararının tavrı, düzeltilmesi ve tamamlanması, tebligat, avans yatırılması ve giderlerin ödenmesi, hakem ücreti ve tahkimde uygulanmayacak hükümler ele alınacaktır. Son olarak, hakem kararlarına karşı başvurulacak olağan kanun yolu olan hakem kararlarının iptali davası ve olağanüstü kanun yolu olan yargılamanın iadesi incelenecektir.

II. TAHKİM SÜRESİ

A. Genel Olarak

Ülkemizde dava sayısının hızlı bir şekilde artması, mahkemeleri altından kalkamaz (ihtiyaca cevap veremez) duruma getirmektedir. Konusu para olan alacaklarda uzun süren yargılamalar taraflar açısından telafisi mümkün olmayan maddi kayıplara yol açmaktadır. Tahkim yolunun genel yargıya nazaran en belirgin özelliği hızlıdır. Tahkimde hızlılığı sağlayan da süredir. Yani tahkimin belli bir süreye tabi tutulmuş olmasıdır. Hakem kararları, hiçbir süreye bağlı tutulmamış olsaydı, tahkimde görülen davalar çok uzun sürebilirdi⁵²³. Tahkim davalarının belirli bir süreyle bağlı olması, kamu düzenini ilgilendirir. Çünkü davanın herhangi bir

---

⁵²³ Sarisözen, s. 78.

süreyile sınırlandırılmaması halinde, hak sahipleri davalarının uzaması halinde tabii hakları olan mahkemelere başvurma haklarını kullanmaktan mahrum olurlar⁵²⁴.

B. Sürenin Başlangıcı

Tahkim yargılamasında, taraflar aksini kararlaştırmadıkça, bir hakemin görev yapacağı davalarda hakemin seçildiği, birden çok hakemin görev yapacağı davalarda ise hakem kurulunun ilk toplantı tutanağının düzenlendiği tarihten itibaren bir yıl içinde, hakem veya hakem kurulunca esas hakkında karar verilir (HMK m. 427/1). Tahkim süresine ilişkin bu hüküm kamu düzenini ilgilendirmektedir⁵²⁵.

Hakem kurulu seçilmişse, ilk toplantı, tahkim sözleşmesinde aksi kararlaştırılmamışsa hakemlerin yargılama usulünü tespit üzere yaptıkları ilk toplantıdır⁵²⁶. Taraflar tahkim sözleşmesinde tahkim süresinin başlangıcını daha sonraki toplantılardan biri olarak da belirleyebilirler⁵²⁷. Hakem seçilen kişilerin gayri resmî bir araya gelerek hakem sözleşmesi düzenlemesine yönelik yaptıkları hazırlıkları değerlendirdikleri toplantı, tahkim süresini başlatan ilk toplantı olarak kabul edilemez. Zira burada yargılamanın başladığına dair bir tutanak da yoktur⁵²⁸.

Kanun'da bir yıllık süre belirlenmesinin nedeni, tahkimde sürati sağlamaktır⁵²⁹. Taraflar, tahkim süresini bir yıldan kısa veya daha uzun olarak kararlaştırabilirler. Bu kararlaştırma tahkim davası açılmadan önce veya dava açıldıktan sonra da

---

⁵²⁴ Ertekin/ Karataş, s. 238; Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 175; Yeğengil, s. 307; Sarısözen, s. 78; Alangoya, Usul, s. 154; Özbay, Temyiz, s. 119; Karayalçın, Tahkim, s. 36.

⁵²⁵ Karadaş, s. 198; Y.15.HD., 10.03.1994 tarih, E. 2064, K. 1513 sayılı kararına göre, "Tahkim süresi kamu düzeni ile ilgili olup hakem kurulunca ve temyiz halinde Yargıtay'ca re'sen nazara alınmalıdır. Çünkü kanunda tahkim süresi geçtikten sonra verilen kararın 'batıl' olduğu açıkça beyan edilmiştir..." (Karadaş, s. 198).

⁵²⁶ Görgün, s. 491; Yılmaz, Şerh, s. 1750; Konuralp, s. 204; Dayınlarlı, Sebepler, s. 784; Kuru, s. 6058; İlk toplantının dava dilekçesinin hakemlere verilmesinden sonra yapılacakları ilk toplantı olduğu yönündeki görüş için bkz. Karataş, s. 209; Y.15.HD., 22.05.1997 tarih, E. 6694, K. 2667 sayılı kararı (Yılmaz, Şerh, s. 1750).

⁵²⁷ Konuralp, s. 204; Kuru, s. 6058; Mustafa Saldırım, "Tahkim Süresi ile İlgili İki Yargıtay Kararı Üzerine Bir İnceleme", *AD.*, Y. 92, S. 6, Ocak 2001, s. 110.

⁵²⁸ Yılmaz, Şerh, s. 1750- 1751.

⁵²⁹ Karadaş, s. 188; Özbay, Temyiz, s. 123; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1067; Yılmaz, Şerh, s. 1751; Görgün, s. 491.

yapılabilir⁵³⁰. Hakem veya hakem kurulu kararını tahkim süresi içinde vermelidir. Bu husus, mahkeme tarafından kendiliğinden dikkate alınır⁵³¹.

Hakem veya hakem kurulu tahkim yargılamasına ilişkin faaliyetini mümkün olduğu kadar hızlı bir şekilde neticelendirmelidir. Tahkim usulünün sonuçlanacağı tarihin taraflarca bilinmesi ekonomik faaliyetlerini daha iyi planlayabilecekleri, bunun yanında taraflarca hakemlere yönelik görevlerini hakkaniyete uygun bir şekilde yerine getirmediklerine ve tahkim yargılamasının çok uzun sürdüğüne ilişkin eleştirileri de bertaraf edeceği için uygun olmuştur⁵³².

Hakem kararlarının tahkim süresi içinde verilip verilmediği de yazılan kararın altına konulacak tarihe göre belirlenir. Kararın tahkim süresi bitiminden sonra yazılması ve fakat karara süre içindeki bir tarihin atılması her zaman mümkün ise de maddi delillerle kararın bir yıllık sürede verilmediğinin anlaşılması hâlinde tahkim şartının ortadan kalktığı kabul edilmelidir⁵³³.

Hakem veya hakem kurulunun hüküm vermelerinden maksat, taraflara yükletilen hak ve borçlar ile bunların gerekçelerini ihtiva eden bir nihai kararla uyumsuzluğu sonuçlandırmalarıdır. Aksi hâlde tahkim süresi içinde verilmiş geçerli bir hakem karardan söz edilemez⁵³⁴.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda tahkim süresinin başlangıcı hakkında ayırma gidilmesinin nedeni, tek hakemin görevli olduğu davalarda, hakemlerin toplanmasının söz konusu olmamasıdır. Şayet taraflar, sözleşmede davanın açılış

---

⁵³⁰ Yılmaz, Şerh, s. 1749; Konuralp, s. 204; Karataş, s. 207; Kuru, s. 6057.

⁵³¹ Yılmaz, Şerh, s. 1749; Y.15.HD., 19.01.1995 tarih, E. 2876, K. 164 sayılı kararına göre, "... Davacı; 12.2.1991 tarihinde tahkim yolu ile çekişmeyi yargı önüne getirmiş, ilk toplantı 11.11.1991'de yapılmak suretiyle tahkim kurulu en geç bu tarihte işe el koymuş iken, karar ancak 29.4.1994 tarihinde verilmiş olmakla tahkimin amacından uzaklaşmıştır. Anılan süre kamu düzenine ilişkin olmakla kararın süresi içinde verilip verilmediğinin doğrudan göz önünde bulundurulması zorunludur. Kararın bu süre içerisinde verilmediği açıklanan nedenlerle kabul edildiğine göre sair hususlar incelenmeksizin kararın bu yönüyle ve HUMK.nun 533. maddesinin 1. bendi uyarınca bozulması gerekir." (Yılmaz, Şerh, s. 1749-1750).

⁵³² Karşlı, s. 928; Yılmaz, Şerh, s. 1751; Özbay, Temyiz, s. 123; Görgün, s. 491; Karşlı, s. 928.

⁵³³ Karadaş, s. 198; YTD., 18.05.1972 tarih, E. 1684, K. 2541 sayılı kararı (Karadaş, s. 198).

⁵³⁴ Karadaş, s. 198; Y.15.HD., 25.11.1994 tarih, E. 2508, K. 7056 sayılı kararı (Karadaş, s. 198).

şeklini ve hakemlerin davayı nerede ve ne zaman göreceğini kararlaştırmış ve dava dilekçesi sözleşmeyle birlikte hakem veya hakem kuruluna verilmiş ise yargılamanın şekli ve süreler taraflarca belirlendiğinden, hakemlerin ilk toplantısını kararlaştırılan yerde ve tarihte yapmaları, ayrıca bir ilk toplantı tutanağı düzenlemeleri gerekir. Hakemlerin ilk toplanmaları ve ilk toplantı tutanağı düzenlemeleri usul ile ilgili işlemlerin yapılmaya başlandığı tarihtir. Fakat uygulamada hakemlerin (sözleşmede belirtilmiş olsa bile) ilk toplantılarını tarafların öngördükleri tarihte yapmadıkları, dava açılmış olsa dahi ilk toplantı için uzunca bir zaman geçirdikleri, çoğunlukla da tarafların sözleşmede ilk toplantı tarihini belirlemedikleri gözlenmektedir⁵³⁵.

Hakemlerin ilk toplantılarını sözleşmede kararlaştırılan tarihte veya kararlaştırılmamış ise makul süreyi çok geçtiği hâlde yapmamaları tahkimin çabukluk ilkesi ile bağdaşmaz ise de tahkimi geçersiz hâle getirmez. Fakat kasıt, ihmal veya tedbirsizlikle ilk toplantıyı uzunca bir süre yapmayarak davayı sürüncemede bırakan hakemler, vekil sıfatıyla taraflara karşı verecekleri zarardan sorumlu olmalıdır⁵³⁶.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 426/1 maddesi, davacı tarafından henüz bir dava dilekçesi verilmemiş olsa bile davanın açılmış sayıldığını kabul etmektedir. Elllerinde henüz dava dilekçesi olmayan hakemlerden, dava ile ilgili işlemleri yapmaları beklenemeyeceğinden ilk toplantı yapılsa da dava dilekçesi verilinceye kadar geçecek süreyi tahkim süresine dâhil etmemek gerekir. Tahkim süresinin başlangıcına esas alınacak hakemlerin ilk toplantısını, dava dilekçesinin hakemlere verilmesinden sonra yapacakları ilk toplantı tarihi olarak anlamak daha uygun olur⁵³⁷.

---

⁵³⁵ Karadaş, s. 189- 190; Umar, s. 1222; Yılmaz, Şerh, s. 1751; Karslı, s. 928; Görgün, s. 491.

⁵³⁶ Umar, s. 1222; Karadaş, s. 190; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1081; Karslı, s. 928; Yılmaz, Şerh, s. 1751; Görgün, s. 491.

⁵³⁷ Karadaş, s. 190- 191; Karslı, s. 928; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1081; Yılmaz, Şerh, s. 1751; Görgün, s. 491.

C. Sürenin Sonu

Taraflar aksini kararlaştırmadıkça, bir hakemin görev yapacağı davalarda hakemin seçildiği, birden çok hakemin görev yapacağı davalarda ise hakem kurulunun ilk toplantı tutanağının düzenlendiği tarihten itibaren bir yıl sonra normal tahkim süresi sona erer (HMK m. 427/1).

Hakem veya hakem kurulu, tahkim süresi içinde karar vermelidir⁵³⁸. Hakem veya hakem kurulunun tahkim süresi içinde karar verememeleri ve sürenin de uzatılmaması hâlinde, davacının görevli ve yetkili mahkemede dava açması gerekir. Bu durumda HMK'nın "Görevsizlik veya yetkisizlik kararı üzerine yapılacak işlemler" başlıklı 20. maddesi uygulanmaz. Davacı, görevli ve yetkili mahkemede usulüne göre yeniden dava açmalıdır⁵³⁹. Hakem veya hakem kurulu, tahkim süresi geçmiş olmasına rağmen davanın esası hakkında karar verirlerse bu hakem kararı iptal edilebilecektir (HMK m. 439/2-c)⁵⁴⁰.

D. Sürenin Uzatılması

Tahkim süresi, tarafların anlaşmasıyla; anlaşamamaları hâlinde ise taraflardan birinin başvurusu üzerine mahkeme⁵⁴¹ tarafından uzatılabilir. Mahkemenin, bu

---

⁵³⁸ Ertekin/ Karataş, s. 238; Konuralp, s. 206; Sarısözen, s. 80; Alangoya, Tahkim, s. 207; Üstündağ, Yargılama, s. 943; Karadaş, s. 189.

⁵³⁹ Yılmaz, Şerh, s. 1752; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 620- 621; Görgün, s. 492; Y.19.HD., 19.03.1998 tarih, E. 585, K. 2013 sayılı kararına göre, "...HUMK'nun 193. (şimdi: HMK'nun 20.) maddesi mahkemelerden verilen kararlarda uygulanabileceğinden hakem heyetince sürenin dolması sonucu işten el çekmeleri halinde bu hükme dayanarak dosyanın yetkili ve görevli mahkemeye gönderilerek uyuşmazlığın çözümlenmesi mümkün değildir. Bu nedenle hakem heyetince süresinde karar verilmemesi halinde yetkili ve görevli mahkemede dava açılması gerekir..." (Yılmaz, Şerh, s. 1752).

⁵⁴⁰ Y.15.HD., 04.03.1976 T., 5159- 920 sayılı kararına göre, "...Tahkim şartının ortadan kalkmasından sonra yapılan süre uzatımı talebi, ortadan kalkmış olan tahkim şartına yeniden geçerlilik kazandırmaz. Bu durumda hâkimin süre uzatımı talebini reddetmesi gerekir. Ancak hâkimin bu halde süre uzatımına karar vermesinin de geriye yürür biçimde bir etkisi olmaz. Tahkim süresinin bitmesinden sonra yapılan işlemler ve verilen karar batıl olup artık uyuşmazlığın yetkili mahkemeye halledilmesi gerekir (HUMK. md. 529). Diğer yandan hakemlerin reddi tahkim süresini durduran sebeplerden değildir. Hakemlerin reddi ancak süre uzatımı için bir neden olabilir (HUMK. 522/2). Bu itibarla hakemlerin reddi prosedürünün yürümesi sırasında süre işlemeye devam eder..." (Karadaş, s. 188).

⁵⁴¹ Bkz. I. Bölüm, I/ F.

konuda vereceği karar kesindir (HMK m. 427/2)⁵⁴². Fakat taraflar sözleşmede tahkim sözleşmesinin bir tahkim kurumu tarafından uzatılabileceğini de kararlaştırabilir⁵⁴³.

Kanun'da tahkim süresinin “tarafların anlaşmalarıyla” uzatılabileceği düzenlenmiş ise de bunun şekli gösterilmemiştir. Bu nedenle tahkim süresi sözlü anlaşmayla da uzatılabilir. Fakat ispat kolaylığı bakımından tarafların tahkim süresini uzatmayı yazılı olarak yapmaları uygun olur⁵⁴⁴.

Hakem veya hakem kurulu, tahkim süresinin uzatılması konusunda herhangi bir karar veremez. Taraflarca uzatılan tahkim süresinin belirli bir süreye kadar olması gerekir⁵⁴⁵. Tarafların tahkim süresi sona erdikten sonra anlaşmaya vararak tahkim süresini uzatıp uzatamayacakları yönünde doktrinde farklı görüşler vardır. Doktrindeki bir görüşe göre, taraflar birlikte uzatma talebinde bulunsalar bile mahkeme süre uzatma kararı vermek zorunda değildir. Bu nedenle iki taraf mahkemeyi devre dışı bırakıp kendi kendilerine süreyi uzatma kararı veremezler⁵⁴⁶. Doktrindeki diğer bir görüşe göre ise, taraflar tahkim süresi sona erdikten sonra bile

---

⁵⁴² Y.11.HD., 24.06.2013, E. 2012/15347, K. 2013/13105 sayılı kararına göre, “06.06.1956 gün ve 3-11 sayılı Yargıtay İçtihatları Birleştirme Kararlarına göre, tahkim süresinin uzatılması talepleri üzerine HUMK'nın 529. maddesine (HMK m. 427/2) dayanılarak bu istemin kabul veya reddine dair verilen kararlarının temyizi mümkün olmadığından tahkim süresinin uzatılmasına ilişkin karara yönelik temyiz isteminin reddi gerekmektedir.” (Gençcan, s. 1376).

⁵⁴³ Karadaş, s. 192; Y.15.HD., 14.04.2011 tarih, E. 2011/1038, K. 2011/2275 sayılı kararına göre, “Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle yasaya uygun gerekçeleri nedenlere ve özellikle yanlar arasındaki 21.08.2003 tarihli sözleşmenin 67.3. maddesinde ICC Tahkim Kurallarına göre işlem yapılacağı kabul edilmiş, bu kuralların 24.2 maddesinde süre uzatımının Tahkim Divanıca karara bağlanması gerektiğinden ve Divan'ca uzatılan süre içerisinde Hakem Heyeti davayı karara bağlamış olduğundan kararın süresi içinde verildiğinin kabulünün gerekmesine, yine Milletlerarası Tahkim Tüzüğü'nün 31. maddesinde yapılacak yargılama giderlerinin Hakem Heyetince takdir olunacağına hükme bağlanmış olmasına ve 4686 Sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 15. maddesinde belirtilen iptâl sebeplerinin gerçekleşmemiş olmasına göre yerinde olmayan bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve yasaya uygun olan hükmün ONANMASINA” (Karadaş, s. 192).

⁵⁴⁴ Karadaş, s. 193.

⁵⁴⁵ Yeğenil, s. 306, 307; Konuralp, s. 205; Dayınlarlı, Sebepler, s. 784; Karataş, s. 212.

⁵⁴⁶ HMK m. 435/1-ç bendine göre sürenin dolması kendiliğinden tahkim yargılmasını sona erdirmemektedir. Ancak tahkim sürecinin sona ermemesi, süresinde yapılmış uzatma başvurusunun mahkemece kabul edilmesi şartına bağlamıştır. Taraflar birlikte uzatma talebinde bulunsalar bile mahkeme süre uzatma kararı vermek zorunda değildir. Bu nedenle iki tarafın mahkemeyi devre dışı bırakıp kendi kendilerine süreyi (tahkim süresi dolduktan sonra) uzatma kararı vermeleri uygun değildir (Umar, s. 1222); ayrıca bkz. Dayınlarlı, İç Tahkim, s. 78; Saldırım, s. 114.

anlaşmaya vararak tahkim süresini uzatabilirler⁵⁴⁷. Bu görüşe göre, tahkim süresinin bittiği tarihle bu sürenin taraflarca uzatıldığı tarih arasında hakemlerce bazı usuli işlemler yapılmışsa taraflar bu yapılan usul işlemlerini kabul etmiş sayılacaktır⁵⁴⁸. Kanaatimizce, bu görüş tahkimin amacına uygun olduğundan ve tarafların da yararı söz konusu olduğundan yerinde bir görüştür.

Tahkim süresinin uzatılmasını taraflardan biri isteyebilir. Davacı veya davalı konumunda bulunmasının herhangi bir önemi yoktur⁵⁴⁹. Mahkemenin tahkim süresinin uzatılmasına ilişkin bir karar verebilmesi için bu talebi haklı gösterecek bir sebebin varlığı gereklidir. Mahkeme bu konuda kararını verirken uzatma talebinde bulunan tarafın kötü niyetli olup olmadığını da dikkate alarak inceleme yapmalıdır⁵⁵⁰. Tahkim süresi işlemeye başladıktan sonra hakem veya hakem kurulunun karar vermesini geciktiren hukuki veya fiilî nedenlerin ortaya çıkması her zaman mümkün olabilir⁵⁵¹. Uyuşmazlığın ağırlıklı olarak teknik konuları içermesi ve çözümündeki zorluklar, tahkim süresinin uzatılması için haklı sebep teşkil etmektedir⁵⁵². Tahkimde hakemlerden birinin ret veya istifası sebebiyle görevden ayrılması veya hakemlerin ölümü ya da özellikle eser sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklarda bilirkişi incelemesinin uzunca bir süreyi gerektirmesi de, sürenin uzatılması için haklı bir neden olarak gösterilebilir⁵⁵³.

Hakem veya hakem kurulunun, tahkim süresinin uzatılması için mahkemeye talepte bulunup bulunamayacaklarına ilişkin doktrinde farklı görüşler vardır.

---

⁵⁴⁷ Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 620; Konuralp, s. 205; Kuru, s. 6061.

⁵⁴⁸ Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 790; Konuralp, s. 205; Kuru, s. 6061.

⁵⁴⁹ Kuru, s. 6061; Ertekin/ Karataş, s. 245; Karadaş, s. 195; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 622; Sarısözen, s. 82; Dayınlarlı, İç Tahkim, s. 100; Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 180.

⁵⁵⁰ Görgün, s. 491; Konuralp, s. 205; Yılmaz, Şerh, s. 1751; Umar, s. 1222; Mahkeme bu kararı verirken, usul ekonomisi ve dürüstlük kuralı üzerinde durmalıdır (Yılmaz, Şerh, s. 1751).

⁵⁵¹ Ertekin/ Karataş, s. 243; Özbay, Temyiz, s. 129; Balcı, s. 205; Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 180; Sarısözen, s. 80.

⁵⁵² Özbay, HMK, s. 529; Görgün, s. 492; Yılmaz, Şerh, s. 1751; Umar, s. 1222; Konuralp, s. 205; Karadaş, s. 195; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 622.

⁵⁵³ Karadaş, s. 136; Sarısözen, s. 82; Ertekin/ Karataş, s. 248; Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 181; Balcı, s. 209.

Doktrindeki bir görüşe göre, tahkim süresinin uzatılmasını talep etmeye hakemlerin de yetkisi olmalıdır. Çünkü hakemin de süre uzatımıyla yakından ilgisi vardır. Kanun hakeme, baktığı davayı belli bir süre içerisinde sonuçlandırma yükümlülüğü getirmiştir⁵⁵⁴. Bizimde katıldığımız görüşe göre ise, hakem veya hakem kurulu, tahkim süresinin uzatılması için mahkemeye talepte bulunamaz⁵⁵⁵. Hakemler talepte bulunmaları hâlinde mahkeme hukuki yarar yokluğundan talebi reddeder⁵⁵⁶. Taraflarca mahkemeden tahkim süresinin uzatılmasının talep edilmesi ancak tahkim süresi içerisinde mümkündür. Yani tahkim süresi bittikten sonra artık süre uzatılması talep edilemez. Süre uzatma talebi en geç tahkim süresinin son günü yapılmış olmalıdır⁵⁵⁷. Tahkim süresinin bitimiyle tahkim sözleşmesi ortadan kalktığından bu süreden sonra yapılacak uzatma talebi başvurularında mahkeme karar veremeyecektir⁵⁵⁸. Tahkim süresinin bitiminden sonra yapılan işlemler ve verilen kararlar geçersiz olup uyuşmazlığın yetkili mahkemece çözümlenmesi gerekir⁵⁵⁹. Doktrindeki bir görüşe göre, süre uzatımı talebi tahkim süresi içinde yapılmış

---

⁵⁵⁴ Yeğengil, s. 311; Balcı, s. 208.

⁵⁵⁵ Yılmaz, Şerh, s. 1751; Umar, s. 1222; Konuralp, s. 205; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 622; Dayınlarlı, Sebepler, s. 788; Karataş, s. 214; Karadaş, s. 195; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 622; Y.15.HD., 08.07.1985 tarih, E. 1518, K. 2429 sayılı kararına göre, “Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun 529. madde hükmüne göre hakemler ilk toplantılarından itibaren 6 ay (HMK’ya göre bu süre 1 yıl) içerisinde kara vermek zorundadır. Aksi halde yapılan tüm işlemler geçersiz olup, uyuşmazlığın görevli mahkemece çözümlenmesi gerekir. Tahkim süresi ancak iki tarafın açık yazılı beyanlarıyla uzatılabileceği gibi taraflardan birini müracaatı üzerine hâkim kararıyla da uzatılması mümkündür. Hakemler kendiliklerinde sürenin uzatılması için başvurmaya hakları yoktur...” (Karadaş, s. 195); Fransız tahkim hukukunda süre uzatma ise, ‘Yasal ya da anlaşmaya dayalı süre, tarafların anlaşmasıyla uzatılabilir. Böyle bir anlaşma olmadığı takdirde, “tahkimi destekleyici yargıç” süreyi uzatabilir (m. 1463/II).’ (Ergun Özsunay, “Fransız Tahkim Hukukunda Reform” *İBD.*, C. 86, S. 5, 2012, s. 171).

⁵⁵⁶ Yılmaz, Şerh, s. 1751.

⁵⁵⁷ Yılmaz, Şerh, s. 1751; Karadaş, s. 195; Ertekin/ Karataş, s. 248; Sarısözen, s. 83; Dayınlarlı, İç Tahkim, s. 77; Balcı, s. 209; Y.15.HD., 04.05.1976 tarih, E. 4247, K. 2044 sayılı kararı (Yılmaz, Şerh, s. 1752); Y.13.HD., 16.04.1974 tarih, E. 439, K. 923 sayılı kararına göre, “Hakemlerde kendiliklerinden süreyi uzatamazlar, ancak tarafların açık ve yazılı başvuruları üzerine mahkemece verilecek bir kararla süre uzatılabilir. Hakemin reddi, istifası gibi haller tahkim süresinin uzatılması için haklı nedendir. Böyle durumlarda tarafların usulüne uygun şekilde başvuruları halinde hâkim tahkim süresinin uzatılmasına karar verir. Yalnız tahkim süresinin bitmesinden önce başvurmak gerekir. Tarafların veya kanunun tayin ettiği tahkim süresinin bitiminden sonra sürenin uzatılması için başvurma söz konusu olamaz, böyle bir başvurma geçersiz sayılır...” (Karadaş, s. 195- 196).

⁵⁵⁸ Konuralp, s. 205; Umar, s. 1222.

⁵⁵⁹ Sarısözen, s. 80.

olmakla beraber mahkemenin de tahkim süresi içinde süre uzatım kararı vermesi zorunlu değildir. Aksi hâlde, görev ve yetkileri belirli bir süreyle sınırlı olan hakemlerin, mahkeme tarafından yeniden atanması gibi bir sonuç ortaya çıkar ki, bu kabul edilemez. Taraflardan birinin tahkim süresinin uzatılması için mahkemeye başvurmakla birlikte tahkim süresinin durduğu ve mahkemece bu konuda karar verilmesiyle birlikte sürenin tekrar işlemeye başladığını kabul etmek gerekir. Eğer mahkeme tahkim süresinin uzatılması talebini reddederse, hakem veya hakem kurulu kalan süre içinde kararını vermelidir. Tahkim süresini uzatma talebi kabul edilirse, ek süre, tahkim süresinin sona ermesinden itibaren işlemeye başlayacaktır⁵⁶⁰.

Bir veya birden çok hakemin değiştirilmesi için geçen süre tahkim süresinden sayılmayacaktır (HMK m. 421/2). HMK m. 421/2 hükmü, bir veya birkaç hakemin yerine yenisinin geçmesi gerekliliğinin ortaya çıktığı bütün hâllerden bahsetmektedir. Yeni hakem görevlendirilmesi gerekliliğinin ortaya çıkmasından bu gerekliliğin yerine getirilmesine kadar geçecek zaman, süre hesabında nazara alınmayacak, uzatma kararı verilmesine de gerek kalmadan, yitirilen zamanı karşılayacak süre eklenecektir⁵⁶¹. Bununla birlikte HMK'nın hakemlerin reddini düzenleyen hükümlerinde ret prosedürü boyunca tahkim süresinin işlemeyeceğine dair bir ibare yer almadığından, ret prosedürü boyunca tahkim süresi işleyecektir⁵⁶². Yani hakemlerin reddi talebinin kabul edilmesi halinde hakemin reddi kararından yeni hakem seçilinceye kadar olan süre tahkim süresine eklenecek, ancak hakemlerin reddi talebinin reddi halinde ise ret prosedürü boyunca geçen süre tahkim süresine eklenemeyecektir.

Hakem veya hakem kurulu, tahkim süresinin kararın verilmesine yetmeyeceğini anlaması hâlinde, görüşmeleri ve kararın yazılması için geçecek süreyi de dikkate alarak, tahkim süresi sona ermeden önce taraflara yazılı bir müracaatla tahkim süresini belli bir süre için uzatılmasını isteyebilir⁵⁶³. Taraflar

---

⁵⁶⁰ Ekşi, s. 185.

⁵⁶¹ Umar, s. 1214.

⁵⁶² Konuralp, s. 204; Karataş, s. 221; Sarısözen, s. 80.

⁵⁶³ Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 621; Sarısözen, s. 80; Y.15.HD., 19.01.1995 tarih, E. 2876, K. 165 sayılı kararı (YKD, T. 1995, C. 21, S. 9, s. 1434).

tahkim süresini ayrı bir yazılı sözleşmeyle uzatabilecekleri gibi, tahkim yargılaması sırasında, sürenin uzamasında yararı olan tarafın bunu toplantı tutanağına geçirilmesi koşuluyla talep etmesi ve buna karşı tarafın onay vererek toplantı tutanağını imzalamaları suretiyle de yapabilirler. Talep edilmesine rağmen karşı taraf süre uzatımına onay vermezse, tahkim süresi sadece bir tarafın beyanı ile uzamış sayılmaz. Bu takdirde süre uzatımında yararı olan taraf mahkemeye başvurarak süre uzatımını mahkemeden istemelidir. Tarafların tahkim süresini birden fazla sayıda uzatmalarını engelleyen bir hüküm bulunmadığından uzatmanın sayısı önemli değildir. Fakat gerek uyuşmazlığın tarafları ile ve gerekse mahkeme tarafından tahkim süresinin uzatılmasından amaç, uzatılan sürenin sona ereceği yeni tarihi tespit etmek olduğundan tahkim süresinin belirsiz hâle getirilmemesi için, uzatılan sürenin sona ereceği tarihin açık bir şekilde saptanması gerekir. Aksi söz konusu olduğunda süre uzatımı geçersiz olur⁵⁶⁴.

Süre uzatımından sonra verilen son hakem kararı, süresi içinde verilmiş sayılır. Esas olan tahkim süresi içinde hakem veya hakem kurulunun uyuşmazlık hakkında son kararını vermiş olmasıdır. Hakem kararının yazılması bu süreyi aşmış olsa dahi hakem kararı süresi içinde verilmiş kabul edilir⁵⁶⁵.

Taraflar, tahkim sözleşmesinde tahkim süresini kararlaştırmalarında herhangi bir engel yoktur. Taraflar, belirledikleri sürenin kesin olduğunu ve kendi aralarında uzlaşma olmazsa hakem veya hakem kurulunun görevinin sona ereceğini kararlaştırabilirler. Böyle bir durumda, taraflardan biri mahkemeye başvurarak tahkim süresinin uzatılmasını talep edemez. Mahkemeye böyle bir talepte bulunulsa dahi mahkeme tarafından süre uzatımı yapılmaksızın talebin reddedilmesi gerekir. Zira taraflar, tahkim yargılama süresinin kesin süre olduğunu belirlemiş ve süre uzatımı konusunda aralarında anlaşamazlarsa tahkimin sona ereceğini kararlaştırmışlardır⁵⁶⁶.

---

⁵⁶⁴ Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 180; Balcı, s. 207; Sarısözen, s. 82; Karadaş, s. 193; Dayınlarlı, İç Tahkim, s. 99; Ertekin/ Karataş, s. 244; Kuru, s. 6069; Ertekin/ Karataş, s. 252; Umar, s. 1222; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 621.

⁵⁶⁵ Kuru, s. 6061; Sarısözen, s. 82; Dayınlarlı, İç Tahkim, s. 77.

⁵⁶⁶ Ekşi, s. 185.

E. Tahkim Süresini Durduran Hâller

Bir veya birden çok hakemin değiştirilmesi için geçen süre tahkim süresinden sayılmayacaktır (HMK m. 421/2). Bu hükme göre, hakem görevlendirilmesi gerekliliğinin ortaya çıkmasından, bu gerekliliğin yerine getirilmesine kadar geçecek zaman süre hesabında dikkate alınmayacak ve mahkemece uzatma kararı verilmesine de gerek kalmadan, yitirilen zamanı karşılayacak süre eklenmesi yapılacaktır⁵⁶⁷. Yani tahkim süresi duracak ve bu sorun giderildikten sonra tekrar işlemeye devam edecektir.

Hakem veya hakem kurulunun baktığı ve tahkikat aşamasında olan bir davada, ceza kovuşturmasına esas teşkil eden bir sahtelik iddiasının ileri sürülmesi halinde, hakem veya hakem kurulu, ceza veya hukuk mahkemesince bu hususta bir karar verilinceye kadar tahkikatı erteleyebilir. İşte bu tür bir durumda tahkim süresi durur⁵⁶⁸. Hakem veya hakem kurulu bir uyuşmazlığa bakarken, tahkikat sırasında ceza kovuşturmasına esas teşkil eden sahtelik iddiasının ileri sürülmesi bekletici sorun yapılı ve bu süre içinde tahkim süresi işlemez⁵⁶⁹. HMK'da böyle bir düzenleme olmamasına rağmen senedin sahteliğinin, davanın çözümü açısından önemli olduğu ve hakem veya hakem kurulunun hukuk eğitimi almamış kişilerden oluştuğu durumlarda aynı çözümü benimsemesi yerinde olacaktır⁵⁷⁰.

Ceza davasının sonuçlanmasını takiben tahkim yargılamasındaki ilgili taraf, hakem veya hakem kuruluna müracaat ederek davasının görülmesine devam edilmesini ister. Böyle bir müracaatın hakem veya hakem kuruluna gelmesinden itibaren, tahkim süresi, önceden askıya alınan süreden itibaren yeniden işlemeye başlar⁵⁷¹.

---

⁵⁶⁷ Umar, s. 1214.

⁵⁶⁸ Ertekin/ Karataş, s. 253; Balcı, s. 210; Kuru, s. 6069; Sarısözen, s. 84; Yeğengil, s. 312; Özbay, Temyiz, s. 139; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 621.

⁵⁶⁹ Kuru, s. 6069; Sarısözen, s. 84.

⁵⁷⁰ Konuralp, s. 198.

⁵⁷¹ Ertekin/ Karataş, s. 253; Balcı, s. 210; Sarısözen, s. 85; Dayınlarlı, İç Tahkim, s. 103.

III.TAHKİM YARGILAMASININ SONA ERMESİ

Tahkim yargılaması, nihai hakem kararının verilmesi veya aşağıdaki hâllerden birinin gerçekleşmesi ile sona erer (HMK m. 435/1):

1- Davalının itirazı üzerine hakem veya hakem kurulunun uyuşmazlığın kesin olarak çözümünde davalının hukuki yararı bulunduğunu kabul etmesi hâli hariç, davacı davasını geri alırsa (HMK m. 435/1-a).

2- Taraflar, yargılamanın sona erdirilmesi konusunda anlaşılırsa (HMK m. 435/1-b). Bu anlaşma hakemleri bağlayacak ve geri almada birinin yahut her ikisinin hukuksal yararı var mı incelemesi yapılmayacaktır⁵⁷².

3- Hakem veya hakem kurulu, başka bir sebeple yargılamanın sürdürülmesini gereksiz veya imkânsız bulursa (HMK m. 435/1-c). Bu hükümde öngörülen durum, mahkemede açılmış davayı şeklen sonuçlandırmak için “dava konusuz kaldığından karar verilmesine yer olmadığına” kararının verileceği hâlleri kapsıyor. Örneğin uyuşmazlığın konusu bir eşyanın teslim edilmesi idiyse ve tahkim yargılaması sırasında o eşya yok olmuş ise bu hüküm uygulanacaktır⁵⁷³.

Tahkim yargılaması sırasında da hakem veya hakem kurulunun kamu düzeni ile doğrudan ilgisi nedeni ile dava şartlarının varlığını kendiliğinden incelemesi gerekir. Dava şartlarından birinin yokluğu, tahkim sözleşmesinin mevcut ya da geçerli olmadığı veya asıl sözleşmenin hükümsüzlüğünün saptanması gibi durumlarda, tahkimdeki yargılamanın nihai bir hükümle sonuçlandırılması gereksiz veya imkânsızdır. Böyle bir durum ortaya çıkmışsa tahkim yargılaması sona erer⁵⁷⁴.

4- Tahkim süresinin uzatılmasına ilişkin talep mahkemece reddedilirse (HMK m. 435/1-ç). HMK m. 427/2 uyarınca taraflar tahkim süresinin uzatılması konusunda anlaşamadıkları takdirde, taraflardan biri tahkim süresinin uzatılması için mahkemeye talepte bulunabilecektir.

---

⁵⁷² Umar, s. 1236.

⁵⁷³ Umar, s. 1236- 1237.

⁵⁷⁴ Karadaş, s. 200.

5) Taraflarca oybirliğiyle karar verilmesi öngörülmesine rağmen, hakem kurulu oybirliğiyle karar veremezse (HMK m. 435/1-d). Tahkim sözleşmesinde oybirliği ile karar alınacağı şartı varsa, ancak hakem kararı çoğunluk oyu ile verilmiş ise taraflar buna sonradan rıza göstermeleri hâlinde tahkim sözleşmesinin o kuralını değiştirmiş olurlar, hakem kararı oy çokluğuyla kabul edilmiş olur⁵⁷⁵.

6) Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 442/2 uyarınca yargılama giderleri için avans yatırılmazsa (HMK m. 435/1-e)⁵⁷⁶.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Hakem kararının tavrı, düzeltilmesi ve tamamlanması" başlıklı 437. maddesi saklı kalmak üzere, yargılamanın sona ermesiyle hakem veya hakem kurulunun yetkisi, ortadan kalkar (HMK m. 435/2). Bu hükümle kanun koyucu, hükmün tavrı, düzeltilmesi ve tamamlanmasına ihtiyaç duyulduğunda bu işleri aynı hakem veya hakem kurulunun yapacağını belirtmektedir⁵⁷⁷.

Tahkim yargılaması sırasında taraflar uyuşmazlık konusunda sulh olmaları hâlinde, tahkim yargılaması son bulur⁵⁷⁸. Tarafların talebi, ahlâka veya kamu düzenine aykırı değilse ya da tahkime elverişli olan bir konuya ilişkin ise sulh hakem kararı olarak tespit edilir ve yargılama son bulur⁵⁷⁹.

IV. HAKEM KARARI

A. Hakem Kararının Verilmesi Usulü

Taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa hakem kurulu, kararlarını oy çokluğuyla da verebilir (HMK m. 433/1). Hakem kurulunun toplantılarını hep birlikte yapmaları gerekir. Hakemlerin tamamının katılmadığı toplantılarda alınan kararlar geçerli

---

⁵⁷⁵ Umar, s. 1237.

⁵⁷⁶ Mustafa Serdar Özbek, *Hukuk Yargılama Usûlünde Gider Avansı*, Ankara 2013, s. 64.

⁵⁷⁷ Umar, s. 1237.

⁵⁷⁸ Konuralp, s. 202; Ekşi, s. 187.

⁵⁷⁹ Ekşi, s. 187; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 513; Sarısözen, s. 74; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 826; Özbay, HMK, s. 535; Konuralp, s. 201; Karadaş, s. 186.

olmayacaktır⁵⁸⁰. Bunun yanında hakem kurulunu oluşturan bütün hakemlerin toplantıya katılmış olmasına rağmen toplantı sonucunda alınan kararı çoğunluğun imzalaması yeterlidir (HMK m. 436/1-f). Bu kararı toplantıya katılan bütün hakemlerin imzalaması zorunlu değildir⁵⁸¹. Kararı alan hakem çoğunluğuna muhalif kalan hakem, esas hakkındaki karara, karşı oy yazısını ekleyebilecektir⁵⁸².

Hakemler üç kişi olarak tayin edilmiş ve taraflarca aksi kararlaştırılmamış ise, karar her üç hakemin de iştiraki ile yapılan toplantı ve müzakere sonucu verilmelidir. HMK m. 433'te düzenlenen "oy çokluğu" hakem heyetinin tam olarak teşekkülü üzerine meydana gelen "oy çokluğu" dur. Üçüncü hakem toplantı ve müzakerelere iştirak etmemiş ise, üç hakemden ikisinin birleşmesi suretiyle verilen karar "oy çokluğu" ile verilmiş bir hakem kararı sayılmaz ve yokluk ifade eder⁵⁸³.

---

⁵⁸⁰ Konuralp, s. 207; Karadaş, s. 204; Karataş, s. 231; Kuru, s. 6079; Y.15.HD., 01.04.1976 tarih, E. 168, K. 1528 sayılı kararına göre, "... hakemler tahkim sözleşmesinde belirtildiği gibi ilk toplantıdan itibaren tarafların iddia ve savunmalarını usulen tespit, uyuşmazlığın çözümüne yarayan delilleri toplama, işi müzakere edip karara bağlama süresince birlikte toplanıp konuyu inceleyerek neticelendirmeye mecburdurlar. Her ne sebep ve suretle olursa olsun hakemlerden birinin müzakere ve nihai karara katılmamış olması halinde iki hakem sözbirliği ile sonuca ulaşmış olsalar bile tarafları bağlayıcı, hukuken geçerli ve icraen lâzım gelen bir hakem kararının varlığından söz edilemez." (Karadaş, s. 204- 205); Yabancı hakem kararların tanımı ise doktrinde şu şekilde yapılmıştır. Yabancı bir kanunun hükümlerine tabi veya daha doğrusu yabancı bir kanunun otoritesi altında verilen bir hakem kararıdır (Rabi Koral, "Hakem Kararlarının Milliyeti ve Milletlerarası Hakem Kararı Teriminin Çift Anlamı", *Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü*, Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye'de Tanınması ve Tenfizi Bildiriler-Tartışmalar, II. Tahkim Haftası 25- 26 Kasım, Ankara 1983, s. 17); Ayrıca bkz., yabancı hakem kararı kavramı için, Saim Üstündağ, "Yabancı Hakem Kararı Kavramı", *Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü*, Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye'de Tanınması ve Tenfizi Bildiriler-Tartışmalar, II. Tahkim Haftası 25- 26 Kasım, Ankara 1983, s. 3.

⁵⁸¹ Konuralp, s. 207; Karataş, s. 240; Kalpsüz, Ticaret, s. 251; HUMK döneminde azınlıkta kalan hakemin kararı imzalamaması halinde dahi kararın şeklen yok olduğu ve tasdik edilemeyeceği görüşü de savunulmaktaydı (Oğuz İmregün, "Hakem Kararlarının İcrası ve Tekemmülü", *Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü*, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler- Tartışmalar, 29 Kasım- 4 Aralık 1965, s. 169).

⁵⁸² Dayınlarlı, İç Tahkim, s. 90; Karadaş, s. 205; Konuralp, s. 207; Karataş, s. 233.

⁵⁸³ Karadaş, s. 111; Y.15.HD. 08.03.1983 tarih, E. 2518, K. 485 sayılı kararına göre, "...nihai ve kesin kararın her üç hakemin de iştiraki ile yapılan toplantı ve müzakere sonunda verilmediği anlaşılmaktadır, HUMK'nun 531. maddesi gereğince hakemler ekseriyetle karar verebilir iseler de bu ekseriyet hakem heyetinin tam olarak teşekkülü üzerine meydana gelen ekseriyet olup, yoksa üç hakemden ikisinin birleşmesi ve üçüncü hakemin yokluğu ile noksan heyetle verilen kararın ekseriyetle verilmiş bir karar sayılması hukuken ve kanunen mümkün değildir. Bu durumda ortada hukuken geçerli bir hakem kurulu kararı mevcut olmayıp, yokluk ifade eden böyle bir kara bozulmalıdır" (Karadaş, s. 111).

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 435/1-d'ye göre, taraflar kararın oybirliğiyle verilmesini öngörmelerine rağmen hakem kurulu oybirliğiyle karar veremezse tahkim sona erer. Bu hüküm, tahkim sözleşmesinin taraflarının, hakemlerin esas hakkındaki kararlarını oybirliğiyle vermeleri gerektiğine ilişkin bir düzenleme yapabileceklerini düzenlemiştir⁵⁸⁴.

Taraflar veya hakem kurulunun diğer üyeleri yetki vermişlerse hakem kurulu başkanı, yargılama usulü ile ilgili belirli konular hakkında tek başına karar verebilir (HMK m. 433/2). Bu sayede tahkim yargılamasının hızlanması ve daha kolay bir şekilde işlemesi sağlanacaktır⁵⁸⁵. Ayrıca bu, usul ekonomisi ilkesine de uygundur.

Hakem kurulu, başkanın tek başına karara bağlayabileceği belirli konuları, onu yetkilendirdiği kararında belirlemiş olmalıdır. Ancak başkanın yetkilendirilmiş olmadığı hâlde tek başına aldığı bir karara sonradan hakem kurulu çoğunluğu onay verirse, bu onay (icazet) geçerlidir. Zira onun aldığı kararı hakem kurulu çoğunluğu benimsemiş olmaktadır⁵⁸⁶.

Hakem veya hakem kurulu, tarafların açıkça yetkili kılmaları halinde hakkaniyet ve nasafet kurallarına göre veya dostane çözüm yoluyla karar verebilir (HMK m. 433/3).

Hakem veya hakem kurulunun hakkaniyet ve nasafet kurallarına göre karar vermelerinden maksat, pozitif hukukta olaya uygulanacak belli bir kural mevcut olmasına rağmen, hakem veya hakem kurulunun onu uygulamayıp uyuşmazlığı hakkaniyet ve nasafet kurallarına göre çözmeleri demektir. Diğer bir ifadeyle taraflar hakem veya hakem kurulunun hakkaniyet ve nasafet kurallarına göre karar vermesini açık veya zımnî bir şekilde istedikleri halde bu yola gidilebilir⁵⁸⁷.

Hakem veya hakem kurulunun karar verirken maddî hukuk kurallarıyla bağlı olup olmadıkları konusunda doktrinde farklı görüşler vardır. Doktrindeki bir görüşe

---

⁵⁸⁴ Konuralp, s. 207.

⁵⁸⁵ Bkz. HMK m. 433'e ilişkin Hükümet Gerekçesi.

⁵⁸⁶ Umar, s. 1232.

⁵⁸⁷ Krş., Balcı, s. 219; Sarisözen, s. 50; Bilge, s. 106; Karayalçın, Tahkim, s. 9.

göre, hakem veya hakem kurulu kural olarak maddi hukuk kurallarına göre karar verecektir⁵⁸⁸. Doktrindeki diğer bir görüşe göre, hakem veya hakem kurulunun hakkaniyet ve nasafet kurallarına göre karar vermeleri demek, pozitif hukukta uyuşmazlığa uygulanacak belli bir kural mevcut olmasına rağmen hakemlerin onu uygulamayıp uyuşmazlığı hakkaniyet ve nasafet ölçülerine göre çözmeleri demektir. Kanun'da bu yetki hakem veya hakemlerce “ tarafların açıkça yetkili kılmış olmaları şartıyla” kullanılabilir. Çünkü hak ve nasafet ölçülerinin sınırları kesin bir şekilde belli değildir. Tarafların sırf tahkim yolunu seçmeleri ile böyle kesin olmayan ve esneklik arz eden bir ölçüyü de otomatik olarak kabullenmiş oldukları farz edilemez⁵⁸⁹.

Doktrindeki üçüncü bir görüşe göre, kural, hakem veya hakem kurulunun maddi hukuk ile bağlı olduklarıdır. Ancak, tahkimin taraf iradesine dayanması özelliği dikkate alındığında, taraflar tahkim yargılamasında emredici nitelikte olmayan maddi hukuk kurallarını da uygulamayabilirler⁵⁹⁰. Ancak taraflar aksini kararlaştırmışsa (yani emredici olmayan maddi hukuk kurallarının hakemlerce

---

⁵⁸⁸ Umar, s. 1233; Görgün, s. 495; Üstündağ, Israr Hakkı, s. 218; Karayalçın, Karar, s. 40; “Hakem veya hakemler ancak açıkça yetkili kılınmış buldukları takdirde hakkaniyet ve nasafet kurallarına göre karar verebileceklerdir. Bu yola gidilmemesinin karşı-seçeneği nedir? İki tane karşı-seçenek vardır: 1- Hakkaniyet ve nasafet bunu gerektiriyor gerekçesine sığınmadan, konuya ilişkin maddî hukuk kurallarının istediği hükmü vermek; 2- Bu yola dahi gitmeden Karakuşî bir hüküm vermek yâni akla esen çözümü hüküm diye vermek, maddenin aradığı özel yetki verilmemişse, ikinci yola gitmekte hakemlerin özgür olmasını yasa koyucu istemiş olabilir mi, yâni hakemler maddî hukuk kurallarının gereğine uygun hüküm vermeyebilirler ama hiç olmazsa hakkaniyet ve nasafet ölçütüne göre karara versinler demeyip, hakkaniyet ve nasafete dahi aldırış etmeyerek hüküm verseler câizdir demek istemiş olabilirler mi? MK m. 1'deki, hukuk kurallarının yorumunda izlenecek temel ilke, yâni bir hukuk kuralının uygulanmasında onun sözü yanında özüne (=gütmüş olması gereken amaca) bakarak kuralın yorumunu yapmak ve kuralı bu yoruma göre uygulamak gerektiği ilkesi, asla bu soruya evet yanıtı verilmesine olanak tanımaz. Demek ki hakem/hakemler, kendilerine ‘Hakkaniyet ve nasafet ölçütüne dayanarak hüküm verebilirsiniz’ diye özel yetki verilmiş değilse yahut o yetki verilmiş olduğu halde onu kullanmak istemiyorlarsa, önlerinde bir tek seçenek vardır: Maddî hukukun istediği çözüme hükmetmek” (Umar, s. 1232- 1233).

⁵⁸⁹ Karadağ, s. 207.

⁵⁹⁰ Alangoya, Tahkim, s. 153 vd.; Konuralp, s. 206; Sarısözen, s. 47; Yavuz Alangoya, “Bir Tebliğ Dolayısı ile Hakem Mahkemesinin Direnmesi Üzerine Düşünceler”, *Prof. Dr. Nihal Uluocak'a Armağan*, İstanbul 1999, s. 3; Alangoya, Usul, s. 158; Dayınlarlı, İç Tahkim, s. 62; Karayalçın, Tahkim, s. 9; Balcı, s. 217; Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 162; Kurt Konca, Sigorta, s. 1362.

uygulanacağı yönünde anlaşmışlarsa), maddi hukuku uygulamaları gerekir, aksi durumda hakem kararı iptal edilir⁵⁹¹.

Doktrindeki dördüncü görüşe göre ise, taraflar aralarında anlaşmış olsa bile hakemler, uyuşmazlığı maddi hukuk kurallarına göre çözümlenmek zorunda değildir⁵⁹².

Taraflar, maddi hukukun kamu düzenini veya genel ahlakı ve adabı ilgilendiren emredici kaidelerini özel anlaşma ile bertaraf edemeyeceklerine göre, bu türlü hükümler, hakem veya hakem kurulu tarafından da uygulanacak demektir. Pozitif hukuk kurallarına aykırı karar verilmesi iptal sebebi sayılmalıdır. Bu durumun aksi hâlinde pozitif hukuka uyulması gerektiğinin bir anlamı kalmaz⁵⁹³.

Tahkim sözleşmesinde hakem veya hakem kurulunun, uyuşmazlığı maddi hukuk kurallarına göre çözümlenmeleri kararlaştırılmışsa, hakem veya hakem kurulu bu maddi hukuk kurallarına göre karar vermek zorundadır. Bir başka ifade ile taraflar, maddi hukuk kurallarının uygulanmasını kararlaştırmamışlarsa maddi hukuk kurallarını uygulamak zorunlu değildir⁵⁹⁴.

Bizim de katıldığımız görüşe göre ise, hakem veya hakem kurulu tarafların açıkça anlaşmaları hâlinde hakkaniyet ve nasafet kurallarına veya dostane çözüm yoluna uygun olması şartıyla kanuna aykırı da karar verebilir. Taraflar bu konuda açıkça yetkili kılmamışlarsa, hakem veya hakem kurulunun hakkaniyet ve nasafetle karar verebilmesi mümkün değildir⁵⁹⁵.

---

⁵⁹¹ Alangıya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 624.

⁵⁹² Bilge, s. 107.

⁵⁹³ Alangoya, Tahkim, s. 183; Bilge, s. 107; Sarısözen, s. 48.

⁵⁹⁴ Deren Yıldırım, Tahkim, s. 41; Sarısözen, s. 48; Sebük, s. 65- 66; Akıncı, Esas, s. 145; YİBHGK, 28.01.1994 tarih, E. 1993/ 4, K. 1994/ 1 sayılı kararına göre, bir uyuşmazlığın tarafları, tahkim sözleşmesi veya tahkim şartında, uyuşmazlığın maddi hukuk kurallarına göre çözümlenmelerini kararlaştırmışlarsa, hakemlerin bu kurallar çerçevesinde karar vermeleri gerekir. Hakemlerin buna uymamaları ise iptal nedeni teşkil edecektir (YKD, 1994/ 4).

⁵⁹⁵ Yılmaz, Şerh, s. 1760.

Devlet mahkemelerindeki hâkimler gibi tahkimdeki hakemler de verdikleri karar ile bağılıdırlar. Verilen kararın yanlış olduğunun farkına varılması halinde bile davayı tekrar ele alıp yeni bir karar veremezler⁵⁹⁶.

Tahkim yargılaması sonunda verilen hakem kararı, hakem veya hakem kurulu başkanı tarafından taraflara bildirilir (HMK m. 436/3). Görüldüğü üzere hakem kararı bizzat hakem veya hakem kurulu başkanı tarafından taraflara bildirilecektir⁵⁹⁷. Böylelikle kararın icra edilebilirliği geciktirilmemiş ve lehine karar çıkan tarafın alacağına hızlı bir şekilde ulaşması sağlanacaktır. Ayrıca hakem kararının aslı dosya ile birlikte mahkemeye gönderilir ve mahkemece saklanır (HMK m. 436/3). Hakem kararının mahkemeye gönderilmesi için belli bir süre yoktur. Kanaatimizce, hakem veya hakem kurulu başkanı kararı, taraflara tefhim veya tebliğ ettikten sonra gecikmeksizin hemen mahkemeye göndermelidir.

Hakem kararının aslının dosya ile birlikte mahkemeye gönderilmesi mahkeme tarafından ona onay verilmesi anlamına gelmez. Zira hakem kararının, herhangi bir makamın onayına ve talimatına bağımlı olmaması, hakemin bağımsızlığı ilkesinin bir güvencesidir. Her türlü talimattan bağımsızlık, yargılamanın özüne daha uygundur. Kişisel veya resmi tavsiyeler yargılamanın esasını etkilememelidir. Yargılamanın özüne ilişkin olmayan ve yargılamanın temel prensiplerini etkilemeyen tavsiyeler, hakemin bağımsızlığı kavramı dışında tutularak değerlendirilmelidir⁵⁹⁸.

Hakem kararı, verilip kesinleşmesiyle, kararın tarafları arasında kesin hüküm etkisine sahip olur. Yani tarafları, sebebi ve konusu aynı olan başkaca bir dava açılmaz ve tahkim yargılamasına gidilemez⁵⁹⁹.

Hakem veya hakem kurulu tahkikat sırasında tanık dinlemek veya tanıklıktan kaçınanların dinlenmesi için mahkemeye başvurmak ya da bilirkişi incelemesi

---

⁵⁹⁶ Kuru, s.6085; Konuralp, s. 208.

⁵⁹⁷ Konuralp, s. 208.

⁵⁹⁸ Âlim Taşkın, “Kurumsal Tahkimde Hakem Bağımsızlığının Korunması”, *TBB, Av. Dr. Faruk Erem Armağanı*, Ankara 1999, s. 758; Saim Üstündağ/ Mücahit Tanrıverdi, “Hakem Mahkemelerinin Maddi Bağımsızlığı”, *İBD*, 1987/1-3, (s. 5- 20), *Makaleler, İçtihat Tahlilleri ve Çeviriler*, 1.bs., Ankara, Mayıs 2010, s. 540.

⁵⁹⁹ Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 116; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 792; Bilge, s. 99.

yaptırmak gibi pek çok hususta karar verebilirler. Bu kararlardan amaç, davanın aydınlanması, tahkikatın tamamlanmasıdır. Taraflar arasındaki uyuşmazlığı esastan sona erdirmeyen, fakat tahkikatın bitirilmesini amaçlayan bu tür kararlara ara karar denir. Ancak önlerindeki davanın hâkimi durumunda olan hakem veya hakem kurulunun, iddia ve savunmanın bildirilmesi ve gösterilen delillerin toplanmasından sonra uyuşmazlığın esası hakkında da bir karar vermeleri gerekmektedir. Ara kararlardan ayırt edilmesi açısından, mahkemelerde olduğu gibi, uyuşmazlığı esastan halleden nihai hakem kararlarına hüküm demek gerekir⁶⁰⁰.

Hakem veya hakem kurulu, tıpkı hâkim gibi tarafların sözleşmelerinde öngördükleri çerçevede tarafların iddia ve savunmalarını tespit edip kanıtlarını topladıktan sonra hüküm vermekle yükümlü olduklarından, tahkikat sonunda bilirkişiler gibi rapor veya mütalaa vermekle yetinemez. Uyuşmazlığı mutlaka nihai bir kararla sonuçlandırmalıdır⁶⁰¹.

Dava şartları hakem veya hakem kurulu tarafından incelenir. Hakem veya hakem kurulu dava şartlarının bulunmaması hâlinde davayı usulden reddedecektir. Mesela taraf veya dava ehliyetinin, bulunup bulunmadığını davanın açılması ve devamı sırasında hakem kendiliğinden incelemelidir⁶⁰².

Hakem kararı hakkında zamanaşımı, hakem kararının tebliğ edildiği tarihten değil verildiği tarihten itibaren işlemeye başlar ve hakem kararının verildiği tarih ile tebliğ edildiği tarih arasında 10 yıl geçtiği takdirde hakem kararı zamanaşımına uğrar⁶⁰³.

B. Hakem Kararının Şekli, İçeriği ve Saklanması

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 436 hakem kararlarının içeriğini ayrıntılı olarak düzenlemiştir. Bu hükme göre; hakem kararlarında;

a- Kararı veren hakem veya hakem kurulu üyelerinin ad ve soyadları,

---

⁶⁰⁰ Balcı, s. 213; Sarısözen, s. 87- 88; Ertekin/ Karataş, s. 259.

⁶⁰¹ Ertekin/ Karataş, s. 259; Sarısözen, s. 88.

⁶⁰² Alangoya, Tahkim, s. 154; Sarısözen, s. 88.

⁶⁰³ Sarısözen, s. 90.

b- Tarafların ve varsa temsilcileri ile vekillerinin ad ve soyadları, unvanları ve adresleri,

c- Kararın dayandığı hukuki sebepler ile gerekçesi,

ç- Bir sıra numarası altında açık ve kesin bir biçimde taraflara yüklenen hak ve borçlar ile yargılama giderleri,

d- Karara karşı iptal davası açılabileceği ve süresi,

e- Tahkim yeri ve kararın tarihi,

f- Kararı veren hakem veya hakem kurulu üyelerinin tamamı veya çoğunluğunun imzaları ve karara eklenmiş ise karşı oy yazısı gösterilir (HMK m. 436/1).

Tahkim yargılaması sonucunda verilen karar, icra edilebilir bir karar olduğundan, kararda belirtilen bu şekli unsurların yer alması zorunluluk olarak kabul edilmelidir⁶⁰⁴.

Aksi kararlaştırılmadıkça, hakem veya hakem kurulu kısmi kararlar⁶⁰⁵ verebilir (HMK m. 436/2). Hakem veya hakem kurulunun yetki, sorumluluk ve tazminat miktarı gibi konularda kısmi karar verme ihtiyacı doğabilir⁶⁰⁶.

Her ne kadar hakem veya hakem kurulu, maddi hukuka göre karar vermek zorunda değilse de, kararlarında mutlaka gerekçe göstermek zorundadır⁶⁰⁷. Hakem kararlarının gerekçeli olması, hakem veya hakem kurulunun keyfi karar verme riskine karşı, davayı kaybeden veya kazanan taraf için güvence teşkil eder.

---

⁶⁰⁴ Yılmaz, Şerh, s. 1763; Kılıçoğlu, s. 1511; Görgün, s. 497.

⁶⁰⁵ Kısmi karar, istemi kısmen kabul eden kısmen etmeyen karar demek değildir. Kastedilen, bazı istemlerin hükme bağlanması uzun süren araştırma ve inceleme gerektirecek ise onlardan dolayı diğer istemlerin hükme bağlanmasını geciktirmemektir (Umar, s. 1238).

⁶⁰⁶ Bkz. HMK m. 436'ya ilişkin Hükümet Gerekçesi.

⁶⁰⁷ Kuru, s. 6077; Sarısözen, s. 86; İbrahim Özbay, "Hakem Kararlarında Gerekçe", *BATİDER*, C. XXI, S. 2, Ankara, Haziran 2001, s. 304; Yeğengil, s. 315; Balcı, s. 214; Ziya Akıncı, "Gerekçesiz Hakem Kararları Türkiye'de Tenfiz Edilebilir mi?", *İBD.*, C. 70, S. 1-2-3, Ocak Şubat Mart 1996, s. 91.

Hakemlerin usul ilkelerine uygun davranıp davranmadığı ve uyuşmazlığı buna göre yürütüp yürütmediği ancak gerekçeden anlaşılır⁶⁰⁸.

Hakem veya hakem kurulu kararının sözleşmeye ve kanuna uygun olup olmadığı gerekçe sayesinde öğrenilir. Kararların gerekçeli olması yargısal denetimin kolaylaşmasını ve hızlı bir şekilde sonuçlanmasını sağlar. Fakat hukukçu olmayan hakemler adli yonteme yabancıdır. Hatta bazen gerekçe ile karar birbirine karıştırılır⁶⁰⁹.

Hakem kararlarının gerekçesiz olacağına ilişkin taraflarca yapılacak anlaşmanın geçerli olup olmayacağına hususunda doktrinde görüş birliği yoktur. Doktrindeki bir görüşe göre, taraflar hakem kararının gerekçeli olmaması konusunda tahkim sözleşmesine hüküm koyabilirler. Bu görüş, tarafların hakem kararının gerekçesiz olabileceğine ilişkin anlaşmalarını, hakem veya hakem kurulunun hakkaniyete göre karar vermeleri halinde mümkün görmektedir⁶¹⁰.

Bizim de katıldığımız doktrindeki diğer bir görüşe göre ise, kararın sözleşmeye ve kanuna uygun olup olmadığı gerekçeden anlaşılabilir. Bu nedenle hakem kararının gerekçesiz olabileceğine ilişkin tarafların yapacağı anlaşma geçerli olmamalıdır. Hakem kararında gerekçenin gösterilmesi, tahkimin hakkaniyet ve nasafet kurallarına göre çözümlendiğinin tespit edilebilmesi için önem arz eder⁶¹¹. Kaldı ki hakem kararı, icra edilebilir bir karar olduğundan, kararın şekli unsuru olan gerekçenin kararda yer alması bir zorunluluktur⁶¹². Zaten HMK m. 436/1-c’de hakem kararının gerekçeli olması gerektiği belirtilmiştir.

C. Hakem Kararlarının Kesin Hüküm Niteliği

Kesin hüküm, mahkemelerin nihai kararlarına karşı başvurulacak olağan kanun yollarının tüketilmesi sonucu, bu kararların artık kanuni gerçeği kazanarak, kesin bir

---

⁶⁰⁸ Ertekin/ Karataş, s. 272; Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 238; Balcı, s. 214; Sarısözen, s. 86; Özbay, Gerekçe, s. 304.

⁶⁰⁹ Yeğengil, s. 316; Sarısözen, s. 86; Balcı, s. 211; Özbay, Gerekçe, s. 314.

⁶¹⁰ Karayalçın, Milletlerarası Tahkim, s. 37.

⁶¹¹ Yeğengil, s. 316; Sarısözen, s. 87; Ertekin/ Karataş, s. 274.

⁶¹² Yılmaz, Şerh, s. 1763; Kılıçoğlu, s. 1511; Görgün, s. 497.

biçimde çözümlenmesi ve artık hiçbir şekilde tartışma konusu yapılmamasıdır. Kesin hüküm kurumunun; toplumda düzen ve istikrarın sağlanması, kişiler arasındaki uyuşmazlıklara son verilerek bozulan barış ve güvenin bir an önce kurulması, yargı organlarının aynı uyuşmazlıkla bir daha uğraşmaması gibi gerekçeleri vardır⁶¹³.

Hakem kararları verildikleri anda icra edilebilir hâle gelir. Bunun için herhangi bir makamın tasdikine ihtiyaç yoktur. Bunun amacı tahkimin hızlı bir biçimde sonuçlandırılmasıdır. Öyle ki iptal davası bile kural olarak hakem kararının icrasını durdurmaz. Aynı şekilde iptal kararının temyize götürülmesi halinde de hakem kararının icrasını durdurmaz (HMK m . 439/ 6)⁶¹⁴.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu, hakem kararları hakkında devlet mahkemelerinden “icra edilebilirlik belgesi” alınmasına ilişkin bir hüküm içermemektedir. Ayrıca, HMK’da hakem kararlarına kesinleşme şerhi verilmesini öngören bir düzenleme de yoktur⁶¹⁵.

Kesinleşen hakem kararı, maddi anlamda kesin hüküm teşkil eder⁶¹⁶. Ayrıca hakem kararı, aynı taraflar arasında, aynı konuda ve aynı sebeple açılan yeni bir davada kesin delil teşkil eder⁶¹⁷.

---

⁶¹³ Özbay, Kesin Hüküm, s. 281; Sarısözen, s. 93; Görgün, s. 498; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 762; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1083; Karlı, s. 931.

⁶¹⁴ Konuralp, s. 218; Buna karşılık, teminat karşılığında hakem kararının icrası durdurulabilir (HMK m. 439/4); Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi hakkındaki 1958 tarihli New-York Sözleşmesinin m. 5/1- e’ye göre ise, yabancı bir hakem kararının tenfizi için sadece tarafları bağlayıcı (obligatoire, binding) olmasını yeterli saymıştır (Turgut Kalpsüz, “Türk Hakem Kararı Kavramı”, *Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü*, Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi Bildiriler-Tartışmalar, II. Tahkim Haftası 25- 26 Kasım, Ankara 1983, s. 36); “Tahkime, taraflar arasında ihtilâfi halleden hakem kararının, onların rızası ile icra edilmesi halinde devletin müdahale etmesini gerektiren hiçbir sebep yoktur.” (Turgut Kalpsüz, “Türk Hukukunda Hakem Kararlarının Temyizi Sebepleri”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 524*, Yargıtay’ın 128’inci Ankara Üniversitesi’nin 50’nci A.Ü. Hukuk Fakültesi’nin 70’inci Kuruluş Yıldönümü, Ortak Bilimsel Toplantı, 23- 24 Mayıs 1996, Bildiriler, Ankara, 1997, s. 134).

⁶¹⁵ Buna rağmen doktrinde, HMK’ya göre verilen hakem kararları içinde mahkemeden icra edilebilirlik belgesi ve kesinleşme şerhi talep edilmesinin mümkün olacağı görüşünü savunan yazarlar da vardır (Budak, s. 57- 58).

⁶¹⁶ Görgün, s. 498; Koral, Tahkim, s. 60; Sarısözen, s. 94; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1064; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 792; Alangoya, Tahkim, s. 26; Üstündağ, Yargılama, s. 915; Y.1.HD., 16.01.2002, E. 13877, K. 228 sayılı kararına göre, “Hakem kararlarının da HUMK 237. maddesi uyarınca maddi anlamda kesin hüküm oluşturacağı ve tarafları bağlayacağı kuşkusuzdur. Kesin hüküm niteliği kazanan hakem kararlarıyla mer’a olmadığı sabit olan

Hakem kararlarının taraflar arasında tahkime konu olan uyuşmazlıkla ilgili olarak kesin hüküm oluşturması, hakem kararlarının yargısal niteliğinin doğal bir sonucudur. Çünkü hakem kararları da, mahkeme kararları gibi ancak kanun yolları ile düzeltilebilir⁶¹⁸.

D. Hakem Kararının Tavzihi, Düzeltilmesi ve Tamamlanması

1. Genel Olarak

Teorik olarak hakem kararları, verildiği anda hakemlerin görevi de son bulur. Fakat bu genel ilkeye rağmen, hakem kararlarında ihmal edilen hususlar ve hatalar bulunabileceği gibi, hakem kararında belirsizlikler de bulunabilir. İşte hukuk sistemlerinde bu tür hataların düzeltilmesi ve belirsizliklerin giderilmesi için hakem kararlarının düzeltilmesi, tavzihi ve tamamlanması kurumu düzenlenmiştir⁶¹⁹.

Bu düzenlemenin hataların ve belirsizliklerin giderilmesi amacı dışında bir diğer amacı ise, hakem kararının ileride muhtemel bir iptal davasına konu olmasını önlemektir. Eğer hakem kararlarının tavzihi, düzeltilmesi ve tamamlanması kurumları olmasaydı, verilen hakem kararının iptal davası (kanun yolları) ile düzeltilmesinden başka bir çare kalmayacaktır⁶²⁰.

---

taşınmazın artık mer'a olduğunu iddia ve ispat etmeye yasal olanak yoktur... Taraflar arasında görülen 1977/131-164 sayılı hakem dosyasında, dava konusu taşınmazın ham toprak niteliğinde yerleşim alanı olarak kabul edildiği ve mülkiyetinin Belediyeye aidiyetinin tespitine karar verildiği anlaşılmaktadır. Hemen belirtmek gerekir ki, hakem kararlarının da HUMK 237. maddesi uyarınca maddi anlamda kesin hüküm oluşturacağı ve tarafları bağlayacağı kuşkusuzdur... Hal böyle olunca da davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken, anılan hakem kararı gözardı edilmek suretiyle yazılı olduğu üzere hüküm kurulması isabetsizdir. Davacının temyiz itirazı yerindedir. Kabulüyle, hükmün açıklanan nedenlerden ötürü HUMK 428. maddesi uyarınca BOZULMASINA..." (Sarisözen, s. 94).

⁶¹⁷ Kuru/ Aslan/ Yılmaz, s. 792.

⁶¹⁸ Özbay, Kesin Hüküm, s. 282; Özbay, Temyiz, s. 343; Sarisözen, s. 94.

⁶¹⁹ İbrahim Özbay/ Murat Erdem, "Hakem Kararlarının Tavzihi, Düzeltilmesi ve Tamamlanması (HMK m.437)", *Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 2, Aralık 2013, s. 47.

⁶²⁰ Özbay/ Erdem, s. 48.

Bir diğler amaç ise, kararın verilmesinden kısa bir süre içinde ve iptal davası açılmadan düzeltme, tavzih ve tamamlama yapılması nedeniyle, usul ekonomisi ile tahkimde hızlilik sağlamaktır⁶²¹.

Hakem kararlarının verilmesinden sonra, kısa süre içerisinde hakem kararının düzeltilmesi, tavzihi ve tamamlanması, nihai hakem kararı verilmesi ile tahkim yargılamasının sona ermesinin bir istisnasını oluşturmaktadır⁶²².

Hakem kararının düzeltilmesi, tavzihi ve tamamlanması geniş anlamda hukuki çare (müracaat yolu) niteliğindedir⁶²³.

2. Hakem Kararının Tavzihi

Hakem veya hakem kurulu kararını verirken birtakım hesap hataları, yazım hataları ve benzeri maddi hatalar yapmış ise bunların düzeltilmesini veya verilen kararın uygulanması sırasında tereddüde yol açabilecek açık olmayan ve hükümler arasında çelişkiler olan durumlarda, bunların da tavzihini yapabilir⁶²⁴.

Taraflar önceden farklı bir süreye karar vermediği takdirde, taraflardan her biri hakem kararının kendisine bildirilmesinden itibaren iki hafta içinde, karşı tarafa da bilgi vermek kaydıyla, hakem veya hakem kuruluna başvurarak, hakem kararına ilişkin belirli bir konunun veya hakem kararının bir bölümünün tavzihini isteyebilir (HMK m. 437/1-b). Söz konusu hükümde, azami ne zamana kadar tavzih talep edileceği konusunda bir düzenleme mevcut değildir. Bu nedenle mahkeme kararlarında tavzihi düzenleyen HMK m. 305 hükmünün kıyasen uygulanması mümkündür⁶²⁵. HMK m. 305 hükmü somut bir süre öngörmek yerine, hükmün “icrası tamamlanıncaya kadar” ifadesini kullanmıştır⁶²⁶.

---

⁶²¹ Bkz. HMK m. 437’ye ilişkin Hükümet Gerekçesi.

⁶²² Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 120; Özbay/ Erdem, s. 47.

⁶²³ Özbay/ Erdem, s. 49.

⁶²⁴ Konuralp, s. 208, 209; Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 120.

⁶²⁵ HMK m. 444 hükmüne aykırı düşmemek şartıyla HMK m. 305 hükmü kıyasen uygulanabilir.

⁶²⁶ Özbay/ Erdem, s. 64- 65.

Hükmün icrasının tamamlanmış olup olmadığı, mahkeme kararının tavrini bakımından, tavrini istemini karara bağlayacak olan mahkemece re'sen araştırılır⁶²⁷. Benzer şekilde hakem kararlarının tavrini bakımından da hükmün icrasının tamamlanmış olup olmadığına hakem veya hakem kurulunun karar vermesi gerekir⁶²⁸.

Hakem kararlarının tavriniinde usulün nasıl olacağı HMK m. 437'de düzenlenmemiştir. Buna karşılık mahkeme kararları bakımından tavrini usulü HMK m. 306'da düzenlenmiştir. Taraflarca, HMK m. 306 hükmünün uygulanacağı yönünde düzenleme yapılmışsa hakem kararlarının tavriniinde de kıyasen uygulanması mümkündür⁶²⁹. Böyle bir düzenleme yoksa HMK hükümleri uygulanmaz (HMK m. 444).

Karşı tarafın da görüşünü alan hakem veya hakem kurulu, tavrini talebini haklı bulursa, talep tarihinden itibaren bir ay içinde kararın tavriniini yapar. Gerektiği takdirde hakem veya hakem kurulu bu süreyi uzatabilir (HMK m. 437/2). Tavrini kararları, taraflara bildirilir ve hakem kararının bir parçasını oluşturur (HMK m. 437/5).

3. Hakem Kararının Düzeltilmesi

Hakem kararında hesap, yazı ve benzeri maddi hataların bulunması hâlinde, hakem kararının düzeltilmesi söz konusu olur⁶³⁰.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 437/1-a hükmüne göre, önceden farklı bir süre öngörülmemişse, taraflardan her biri hakem kararının kendisine bildirilmesinden itibaren iki hafta içinde, karşı tarafa da bilgi vermek kaydıyla, hakem veya hakem

---

⁶²⁷ Umar, s. 896; Özbay/ Erdem, s. 65.

⁶²⁸ Özbay/ Erdem, s. 65.

⁶²⁹ HMK m. 306: “(1) Tavrini, dilekçeye tarafların sayısı kadar nüsha eklemek suretiyle hükmü veren mahkemeden istenebilir. Dilekçenin bir nüshası, cevap süresi mahkemece belirlenerek karşı tarafa tebliğ edilir. Cevap, tavrini talebinde bulunan tarafa tebliğ olunur. (2) Mahkeme, cevap verilmemiş olsa bile dosya üzerinde inceleme yaparak karar verir; ancak gerekli görürse iki tarafı sözlü açıklamalarını yapabilmeleri için davet edebilir. (3) Mahkeme tavrini talebini yerinde gördüğü takdirde 304 üncü madde uyarınca işlem yapar.”

⁶³⁰ Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 120.

kuruluna başvurarak, hakem kararında bulunan hesap, yazı ve benzeri maddi hataların düzeltilmesini isteyebilir. Hakem veya hakem kurulu, karardaki maddi hataları karar tarihini izleyen iki hafta içinde kendiliğinden de düzeltebilir (HMK m. 437/3). Hâlbuki tavzih için mutlaka taraflardan birinin talebi gerekir⁶³¹.

Karşı tarafın da görüşünü alan hakem veya hakem kurulu, düzeltme talebini haklı bulursa, talep tarihinden itibaren bir ay içinde kararındaki maddi hatayı düzeltir. Gerektiği takdirde hakem veya hakem kurulu bu süreyi uzatabilir (HMK m. 437/2). Hakem veya hakem kurulu, verdikleri kararda yer alan maddi hataları karar tarihini izleyen iki hafta içinde kendiliğinden de düzeltebilir (HMK m. 437/3). Ayrıca düzeltme kararı, taraflara bildirilir ve hakem kararının bir parçasını oluşturur (HMK m. 437/5).

4. Hakem Kararının Tamamlanması

Tarafların yargılama sırasında ileri sürmüş olduğu iddiaları hakem veya hakem kurulu bir karara bağlamamışsa, bu durumda taraflardan her biri hakem veya hakem kuruluna başvurarak tamamlayıcı karar verilmesini isteyebilir (HMK m. 437/4). Tamamlayıcı karar verilmesi, yargılama sırasında ileri sürülmesine rağmen, karara bağlanmamış konularda söz konusu olacaktır. Ayrıca tamamlayıcı karar verilebilmesi için üç şart aranmaktadır. Bu şartlardan ilki, iddiaların yer aldığı hakem kararında talep veya taleplerden birinin eksik bırakılmasıdır. Bunun sonucu olarak, uyuşmazlığın esasıyla ilgili olmayan sadece usule ilişkin olarak tamamlayıcı karar verilmesi mümkün olacaktır. Ayrıca bu hususta kararın nihai veya kısmi karar olmasının da bir önemi yoktur. Tamamlayıcı karar verilmesinin ikinci şartı ise, bu yolun hile ile yeni taleplerin ve iddiaların ileri sürülecek şekilde kullanılmamasıdır. Son şart ise, taraflarca talepte bulunulmasıdır⁶³². Zira talep olmadan hakemlerin tamamlayıcı karar vermeleri mümkün değildir. Bir başka ifadeyle, hakem veya hakem kurulu re'sen bu tür bir karar veremez⁶³³.

---

⁶³¹ Özbay/ Erdem, s. 67.

⁶³² Özbay/ Erdem, s. 68- 69.

⁶³³ Umar, s. 1241; Özbay/ Erdem, s. 68- 69.

Taraflardan her biri hakem kararının kendilerine bildirilmesinden itibaren bir ay içinde, karşı tarafa da bilgi vermek kaydıyla, hakeme veya hakem kuruluna başvurabilir. Hakem veya hakem kurulu, bu talebi haklı bulursa, tamamlayıcı hakem kararını bir ay içinde verir. Gerekliği takdirde hakem veya hakem kurulu bu süreyi uzatabilir (HMK m. 437/4).

Hakem veya hakem kurulunun tamamlama kararı, taraflara bildirilir ve hakem kararının bir parçasını oluşturur (HMK m. 437/5). Bu hüküm özellikle hakem kararına karşı iptal davası açılmasına ilişkin sürenin başlangıcı bakımından önemlidir. Sonuç olarak, HMK m. 439/4 hükmünde hakem kararlarına karşı iptal davasının, bir ay içinde açılabileceği ve bu sürenin, hakem kararının veya tavzih, düzeltme ya da tamamlama kararının taraflara⁶³⁴ bildirildiği tarihten itibaren işlemeye başlayacağı belirtilmiştir. Bu da tamamlama kararının, hakem kararının bir parçasını oluşturmasının doğal bir sonucudur. Ayrıca tamamlama kararları, hakem kararlarının bir parçasını oluşturmasının sonucu olarak, hakem kararlarının icra edilebilmesinde de kendini gösterir⁶³⁵.

E. Tebligat

Taraflar aksini kararlaştırmadıkça tebligat, 11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre yapılır (HMK m. 438). Ancak, bu hüküm emredici nitelikte olmadığından, taraflar aksini kararlaştırmışlarsa hakem veya hakem kurulu artık taraflarca kararlaştırılan usule göre tebligat yapar. Taraflara hükmün aksini kararlaştırma imkânı verildiği gibi, hakemlerin de taraflardan bağımsız olarak takdir hakları olmalıdır⁶³⁶.

---

⁶³⁴ “Ancak belirtmek gerekir ki, Kanun’da, iptal davası açma hakkının hakem kararının veya tavzih, düzeltme ya da tamamlama kararının taraflara bildirilmesinden itibaren işlemeye başlayacağı öngörülmüş olsa bile, bu ifadeyi, maddedeki kararlardan her biri için o kararın, iptal davacısına bildirildiği tarihten itibaren işlemeye başlayacağı şeklinde anlamak gerekir (Umar, s. 1208- 1209). Zira kanımızca iptal davasını açan kişi için sürenin başlangıcı kendisine bildirim tarihi olmalıdır.” (Özbay/ Erdem, s. 64).

⁶³⁵ Özbay/ Erdem, s. 64; Yeşilırmak, Doğrudan Görüşme, s. 121.

⁶³⁶ Bilgehan Yeşilova, “7201 Sayılı Tebligat Kanunu’nun ve Tebliğe İlişkin Diğer Hükümlerin Tahkimde Uygulama Yeri”, *UTDER*, C. 3, S. 1, 2014, s. 124.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 438/1 hükmü, hakemlerce yargılama sırasında gerçekleştirilecek tüm bildirimler yönünden geçerlidir. Hükmün sistematik yorumuyla yetinip sadece hakem kararı ve sonrasıyla ilgili olduğu yönünde bir sonuca varmak doğru değildir. Örneğin, hakemlerin seçimi düzenleyen HMK m. 416/1-c hükmünün uygulanması sırasında, taraflar arasında geçerli bildirimlerin de Tebligat Kanunu'na tabi olacağı sonucuna varmak mümkündür⁶³⁷.

Hakemlerin yapacağı tebligatın Tebligat Kanunu'nun 34 ve devamı maddeleri kapsamında "kazai tebligat" sayılıp sayılmayacağı açık değildir. Tebligat Kanunu m. 34 kazai tebligat hükümlerinin "adli, idari ve askeri kaza mercilerince yapılacak tebligat işlerinde" uygulanacağını öngörmüş olmakla birlikte, tahkimin niteliği dikkate alınarak, HMK m. 438 hükmü Tebligat Kanunu'nun 34. maddesini de zımnen değiştirmiştir. Bu nedenle, hakemler tarafından yapılacak tebligatı kazai tebligat saymak doğru olur. Bu durumun önemi ise Tebligat Kanunu'nun "Adres değişikliğinin bildirilmesi mecburiyeti" ile ilgili 35. maddesi bakımındandır. Hakemlerin yapacakları tebligatın kazai tebligat sayılması hâlinde, resmî kayıtlara yansıtılmayan bir adres değişikliğinin gerçekleşmiş olması hâlinde, eski adrese yapılan tebligat geçerli sayılır⁶³⁸.

Hakemlerin Tebligat Kanunu'na göre nasıl tebligat yapacakları açık değildir. Hakemlerin tebligat usulü, Tebligat Kanunu'nun 60. maddesine göre yapılacak yeni yönetmelikte düzenlenmelidir. Bu düzenleme yapıncaya kadar, hakemlerin tebliğ edecekleri evrakı, bir dilekçe ekinde ve devlet mahkemelerinin kullandıklarına benzer bir zarfta tahkim yerindeki PTT şubesine vermeleri uygun olur⁶³⁹.

Uygulamada hakem veya hakem kurulu kararlarını çoğunlukla tahkim süresi geçtikten sonra yazdıkları, fakat yazılan karara tahkim süresi içindeki bir tarihi koydukları, şeklen olmasa da fiilen tahkim süresini geçirdikleri görülen bir

---

⁶³⁷ Yeşilova, Tebligat, s. 124.

⁶³⁸ Budak, s. 53, 54; Yeşilova, Tebligat, s. 114; Ejder Yılmaz/ Tacar Çağlar, *Tebligat Hukuku*, Yenilenmiş 6.bs., Ankara 2013, s. 628; Recep Akcan/ Hakan Albayrak, *Tebligat Hukuku*, Ankara Eylül 2014, s. 65; Seyithan Deliduman, *Tebligat Hukuku Bilgisi*, 5.bs., Ankara 2014, s. 47.

⁶³⁹ Budak, s. 54; Nomer/ Ekşi/ Öztekin Gelgel, s. 23; Yılmaz/ Çağlar, s. 883; Akcan/ Albayrak, s. 165; Deliduman, s. 147.

durumdur. Bu bakımdan hakem kararlarının tebliğ işlemlerinin tahkim süresi içinde yapılacağı şeklinde düzenleme veya yargı kararı gerekeceği, aksi halde kararın tahkim süresi içinde verilmemiş sayılmasının kabulü, tahkimin mahiyetine ve tahkimden beklenen çabukluk ilkesine uygun düşmez⁶⁴⁰.

Tahkim yargılaması sırasında, hakemle taraflar arasında çeşitli yazışmalar yapılır. Örneğin, tensip tutanağının taraflara bildirilmesi, tarafların dilekçelerini hakeme göndermesi, hakemin tarafları duruşmaya çağırması ve hakem kararının taraflara tebliği gibi yazışmalar gerçekleştirilir. Uygulamada tahkimdeki çabukluk (hızlılık) ilkesi gereği, hakemlerle taraflar arasındaki yazışmalar genellikle PTT dışında elden, faks, acele posta servisi, kargo gibi hızlı ve güvenilir yollarla da yapılmaktadır. Bunu teminen, tebligatın hangi esaslara göre yapılacağı ilk tensip tutanağında açıkça belirtilmektedir⁶⁴¹.

F. Hakem Ücreti

Hakemler taraflar arasındaki uyuşmazlığı karara bağlamak için onlar yararına emek sarf ederek onlara bir hizmette bulunmakta ve buldukları bu hizmete karşılık olarak bir ücret almaktadırlar⁶⁴².

Taraflarca aksi kararlaştırılmadığı sürece hakemlerin ücreti dava konusu alacağın miktarı, uyuşmazlığın niteliği ve tahkim yargılamasının süresi dikkate alınarak hakem veya hakem kurulu ile taraflar arasında kararlaştırılacaktır (HMK m. 440/1). Kanun koyucu hakem ücreti konusunda taraflara irade serbestisi tanımıştır. Başka bir ifadeyle, taraflarla, hakem veya hakem kurulu arasında ücret TBK m. 26 ve 502. maddeleri çerçevesinde serbestçe kararlaştırılabilir⁶⁴³.

---

⁶⁴⁰ Karadaş, s. 210.

⁶⁴¹ Yılmaz, Şerh, s. 1765- 1766.

⁶⁴² Karadaş, s. 142; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 787; Kemal Dayınlarlı, “İhtiyarî Tahkimde Hakem Ücreti”, *Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan*, Ankara 1998, s. 539- 540; Konuralp, s. 186; Turgut Kalpsüz, “Milletlerarası Tahkim Kanununun Hakem Ücretine İlişkin Hükümleri ile Milletlerarası Tahkim Ücret Tarifesi Yönetmeliği ve Milletlerarası Tahkim Ücret Tarifesi Hakkında Bazı Mülâhazalar”, *Yargıtay Dergisi*, C. 28, S. 3, Temmuz 2002, s. 453.

⁶⁴³ Görgün, s. 501; Karadaş, s. 144.

Hakem sözleşmesi bakımından hakemleri kimin seçtiğinin bir önemi yoktur. Hakemleri kim ya da kimler seçerse seçsin (taraf, taraflar, üçüncü kişi veya mahkeme) hakem sözleşmesi, hakemlerle iki taraf arasında yapılmış olan bir sözleşmedir. Bunun sonucunda hakem ücretinin ödenmesi yükümlülüğü her iki tarafa aittir. Ancak hakem ücreti, hakem ile yalnızca bir taraf arasında belirlenmiş ise yapılan ücret sözleşmesi diğer tarafı bağlamaz⁶⁴⁴.

Taraflar hakemlik ücreti konusunda bazı kıstasları dikkate alarak hakemin ücretini belirleyebileceklerdir. Örneğin taraflar, hakem veya hakem kurulunun ücretini yerleşmiş kurallara veya kurumsal tahkim kurallarına yollama yaparak da belirleyebilirler (HMK m. 440/2).

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 440/3 hükmü, hakem ücretinin taraflarla hakem veya hakem kurulu arasında belirlenmesi konusunda hangi yöntemin kullanılacağını düzenlemiştir. HMK m. 440/3 hükmüne göre;

a- Taraflar ile hakem veya hakem kurulu arasında ücretin belirlenmesi konusunda bir anlaşmaya varılamazsa veya

b- Tahkim sözleşmesinde ücretin belirlenmesine ilişkin herhangi bir hüküm bulunmazsa ya da

c- Taraflarca bu konuda yerleşmiş kurallara veya kurumsal tahkim kurallarına yollama yapılmamışsa, hakem veya hakem kurulunun ücreti, her yıl Adalet Bakanlığı'nca ilgili kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının görüşleri alınarak hazırlanan ücret tarifesine göre belirlenecektir⁶⁴⁵.

---

⁶⁴⁴ Yılmaz, Şerh, s. 1773; “Dava, hakem ücretinin ödetilmesi isteğidir. Hakem ücretinin sözleşme ile belirlenmesi halinde ise bu ücretin hakemlerce alınması olanağı vardır. Bu sözleşme hakemlerle uyuşmazlığın iki yanı arasında yapılabileceği gibi bir yanı arasında da yapılabilir. Kuşkusuzdur ki uyuşmazlığın bir yanı ile yapılan ücret sözleşmesi yalnız o yanı bağlayacak; ücret sözleşmesi yapmayan, sadece hakemlerin genel hükümler uyarınca yetkili mahkemeye başvurması üzerine emeklerinin karşılığı olan alacaklarının ödetilmesi için alacakları kararda belirtilecek miktar üzerinden sorumlu olacaktır.” YHGK., 11.09.1974 tarih, E. 4-969, K. 908 sayılı kararı (Yılmaz, Şerh, s. 1773; Burhan Sınmaz/ İzzet Karataş, *İçtihatlarla Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve İlgili Mevzuat Yargıtay İçtihadı Birleştirme – Genel Kurul ve Daire Kararları*, Ankara, 1987, s. 769).

⁶⁴⁵ Hukuk Muhakemeleri Kanunu 2015 yılı Hakem Ücret Tarifesi (RG. 28.09.2014/ 29133).

Tahkim sözleşmesinde hakem ücretine ilişkin bir hüküm yoksa ya da tahkim sözleşmesinde ücretin belirlenmesi şekline ilişkin herhangi bir kurala göndermede bulunulmamışsa veya daha sonra taraflarla hakemler arasında hakem ücreti kararlaştırılmamış ise hakemler ücretin ne olacağını, tahkim yargılaması sırasında ara karar ile veya nihai kararlarla belirleyemez⁶⁴⁶. Yani hakemler kendi ücretlerini belirleyemezler⁶⁴⁷.

Yargılamaya hakem kurulu bakacak ise, taraflarca aksi kararlaştırılmadığı takdirde hakem kurulu başkanının ücreti, hakemlerden her birine ödenecek hakem ücretinin yüzde on fazlası olarak hesaplanır (HMK m. 440/4). Hakem kararının düzeltilmesi, yorumlanması veya tamamlanması hâllerinde ek hakem ücreti ödenmez (HMK m. 440/5).

Taraflarla hakemler, hakem ücretini sözleşmeyle kararlaştırabilirler. Hakemlik görevi kabul edilmiş ancak ücret bir sözleşmede kararlaştırılmamışsa, hakem, ücretin ödenmemiş olması gibi bir nedenle görevden kaçınamayacağından, görevlerini tamamlayan hakemlerin mahkemeye başvurarak alacakları ücreti tespit ettirmeleri gerekir⁶⁴⁸.

Hakemlerin görevi kararı vermekle sona erdiğinden hakem veya hakem kurulu kararı iptal edilse bile hakemler ücret isteyebilecektir⁶⁴⁹. Buna karşılık, hakem kararı

---

⁶⁴⁶ Karadaş, s. 147; Y.11.HD., 11.03.1974 tarih, E. 476, K. 843 sayılı kararına göre, “Taraflar arasında düzenlenmiş olan 15.06.1972 günlü tahkimnamede önceden hakem ücreti tespit ve tayin edilmediği gibi bu yolda taraflarca sonradan kararlaştırılmış bir ücret de olmamasına binaen 08.Temmuz1964 günlü Resmî Gazetede yayınlanmış olan 13.05.1964 gün ve 1964/1- 3 numaralı Yargıtay İçtihadı Birleştirme kararına göre hakem ücretinin mahkemece tespit ve tayini iktiza ederken, hakemin söz konusu içtihadı aykırı bir şekilde kendi ücretini kendisinin tespit ve takdirine isabetsiz ve hakem kararının sırf bu sebeple bozulması iktiza ederken sehven onandığı bu defa yapılan inceleme sonucu anlaşılacakla davalı tarafın karar düzeltme isteğinin kabulü ile hakem kararının Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 440/3 maddesi gereğince bu yönde BOZULMASINA” (Karadaş, s. 147).

⁶⁴⁷ Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 787; Y.11.HD., 13.03.2006 tarih, E. 2780, K. 2567 sayılı kararı (Yılmaz, Şerh, s. 1773- 1774); Görgün, s. 501; Dayınlarlı, Ücret, s. 543; Hakemler kendi ücretlerini tayin ve takdir etmeleri mümkün değildir. Y.11.HD., 02.10.1979 tarih, E. 3855, K. 4351 sayılı kararı (Karataş/Sınnmaz, s. 771); İBK., 13.05.1964 tarih, E. 1, K. 3 sayılı kararı, (Erdoğan, s. 611).

⁶⁴⁸ Dayınlarlı, Ücret, s. 544; Karadaş, s. 143.

⁶⁴⁹ Pekcantez/ Atalay/ Özekes, s.710; Karadaş, s. 143.

tahkim süresi bittikten sonra verildiği için iptal edilirse, tahkim süresinin geçirilmesinde kusurlu olan hakemler hak ettikleri ücreti isteyemeyeceklerdir⁶⁵⁰.

Haklı bir neden olmaksızın istifa eden hakem geçen hizmeti için bir ücret talep edemezken, kusuru olmaksızın azledilen bir hakem o zamana kadar geçen hizmeti için ücret talep edebilecektir⁶⁵¹. Hakemler görevini ifa ettikleri halde (HMK m. 420/1), taraflar onu görevden alırsa, onunla yapmış oldukları hakemlik sözleşmesinden tek yanlı olarak dönmüş olurlar ki, o zaman azledilmiş hakem, taraflardan tazminat isteyebilecektir⁶⁵². Bu tazminatın en azından hakemin kararlaştırılmış ücretinden ödenmemiş kalan kısım kadar olması gerekir. Eğer hakemin azli haksızsa ve ayrıca kişilik haklarına saldırı da söz konusu ise hakem ayrıca kişilik haklarına saldırı nedeniyle tazminat isteyebilecektir⁶⁵³.

Hakemin görevinin, HMK 435/1. maddesinin (b), (c), (ç), (d) ve (e) bentlerinde yazılı sebeplerden biriyle sona ermesi halinde, ücret tablosunda yazılı ücretin yarısına hükmedilir (HÜT m. 5).

Bu sebepler şunlardır;

- 1- Taraflar, yargılamanın sona erdirilmesi konusunda anlaşılırsa (HMK m. 435/1-b),
- 2- Hakem veya hakem kurulu, başka bir sebeple yargılamanın sürdürülmesini gereksiz veya imkânsız bulursa (HMK m. 435/1-c),
- 3- HMK m. 427/2 uyarınca tahkim süresinin uzatılmasına ilişkin talep mahkemece reddedilirse (HMK m. 435/1-ç),
- 4- Taraflarca kararın oybirliğiyle verilmesinin öngörülmesine rağmen, hakem kurulu oybirliğiyle karar veremezse (HMK m. 435/1-d),
- 5- HMK m. 442/2 uyarınca yargılama giderleri için avans yatırılmazsa (HMK m. 435/1-e).

---

⁶⁵⁰ Kuru, s.6039; Karadaş, s. 143; Dayınlarlı, Ücret, s. 553.

⁶⁵¹ Dayınlarlı, Ücret, s. 556; Yeğengil, s. 273; Kuru, s.6039.

⁶⁵² Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 98; Umar, s. 1213; Çenberci, s. 138.

⁶⁵³ Umar, s. 1213.

Anlaşmazlığın; davanın geri alınması, konusuz kalması, feragat, kabul veya sulh nedeniyle, hakem veya hakem kurulunca taraflara delillerin sunulması hususunda süre verilmesinden önce sona ermesi halinde ücret tablosunda belirlenen ücretin yarısına, süre verilmesinden sonra sona ermesi hâlinde ise tabloda belirlenen ücretin tamamına hükmolunur (HÜT m. 6).

Hakem veya hakem kurulunca kısmî karar verilmesi halinde ücret, kısmî karar konusu uyuşmazlığın değerine göre belirlenir. Kısmî kararın, nihaî karar olarak verilmesi hâlinde ücret tablosunda yazılı ücretin tamamına hükmedilir (HÜT m. 7).

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 439/7 uyarınca tarafların eski hakemlerden birini yeniden tayin etmeleri durumunda ücret tablosunda yazılı ücretin yarısına hükmedilir (HÜT m. 8). Ayrıca, hakem ücreti, tahkim yargılamasının sona ermesi ile hak edilir (HÜT m. 9).

Taraflar hakem ücretini ödemezse hakemler ücretin ödetilmesine karar verilmesi için dava açabilirler. Bu dava, tahkim sözleşmesinin düzenlediği bir ilişkiden değil hakem sözleşmesinin düzenlediği ilişkiden doğduğu ve hakem sözleşmesi de aslında vekâlet sözleşmesinin bir türü olduğu için bu alacak, vekâlet ücreti alacağına bakmakla görevli ve yetkili mahkemede görülür. Görevli mahkeme HMK m. 2 gereğince asliye hukuk mahkemesidir. Yetkili mahkeme ise HMK'nın yetkiye ilişkin genel kurallarına göre belli olur⁶⁵⁴.

Hakem sekreteri ücreti ise, hakem veya hakem kurulu tarafından belirlenir. Bu ücretin tespitinde hakem sekreterinin harcayacağı zaman ve emek dikkate alınır. Uygulamada hakem sekreteri ücreti başlangıçta avans olarak belirlenmekte ve zaman içerisinde gerekirse artırılmaktadır⁶⁵⁵.

---

⁶⁵⁴ Umar, s. 1258.

⁶⁵⁵ Görgün, s. 502; Yılmaz, Şerh, s. 1774.

G. Avans Yatırılması ve Giderlerin Ödenmesi

Hakem veya hakem kurulu tahkim yargılaması sonucunda vereceği esasa ilişkin kararında ya da yargılamayı sona erdiren veya taraflar arasında sulhu tespit eden diğer kararında da yargılama giderlerini gösterecektir⁶⁵⁶.

Hakem veya hakem kurulu yargılamanın başında ve genellikle tensip tutanağında, belli bir süre vererek yargılama giderleri için gerekli avansın taraflarca eşit olarak yatırılmasını ister⁶⁵⁷.

Yargılama giderleri HMK m. 441'de sayılmıştır. Buna göre yargılama giderleri; hakem ücretini ve hakemlerce belirlenen hakem sekreterliği ücretini, hakemlerin seyahat giderlerini ve yaptıkları diğer masrafları, hakemin veya hakem kurulu tarafından atanan bilirkişilere ve yardımına başvurulmuş diğer kişilere ödenen ücretleri ve keşif giderlerini, hakem veya hakem kurulunun onayladığı ölçüde tanıkların seyahat giderlerini ve yaptıkları diğer masrafları, hakem veya hakem kurulunun davayı kazanan tarafın varsa vekili için avukatlık asgari ücret tarifesine göre takdir ettiği vekâlet ücretini, HMK'ya göre mahkemelere yapılacak başvurularda alınan yargı harçlarını ve tahkim yargılamasına ilişkin tebligat giderlerini kapsamaktadır.

Hakem veya hakem kurulu, tarafların her birinden yargılama giderleri için gereken hâllerde avans yatırılmasını isteyebilir. Aksi kararlaştırılmadıkça, bu avans taraflarca eşit miktarda ödenir (HMK m. 442/1). Bu hüküm ile taraflardan birine avansın hepsini yüklemek yerine avans her iki tarafa eşit olarak paylaştırılmıştır. Böylelikle tarafların fazla avans ödeyerek mağdur olmamalarının sağlanması amaçlanmıştır. Uygulamada bu avans, taraflarca hakem sekreterinin banka hesabına yatırılmakta ve gerekli ödemeler onun tarafından yapılarak belgelendirilmektedir⁶⁵⁸.

Hakem veya hakem kurulu kararında öngörülen avans, hakem veya hakem kurulu tarafından belirlenen süre içinde ödenmemişse hakem veya hakem kurulu

---

⁶⁵⁶ Konuralp, s. 202.

⁶⁵⁷ Yılmaz, Şerh, s. 1777.

⁶⁵⁸ Karadaş, s. 162; Yılmaz, Şerh, s. 1777; Özbek, Gider Avansı, s. 64.

yargılamayı durdurabilir. Yargılamanın durdurulduğunun taraflara bildirilmesinden itibaren bir ay içinde avans ödenirse yargılamaya devam olunur; eğer avans bir ay içinde ödenmezse tahkim yargılaması sona erer (HMK m. 442/2). Kanun koyucunun belirttiği süre, tahkim yargılamasının devamını öncelikle amaçladığını vurgulamaktadır⁶⁵⁹. Taraflar tahkim sözleşmesinde, HMK m. 442/2 hükümde geçen bir aylık sürenin aksini kararlaştırabilirler. Bu bir aylık süreyi kısaltabilir veya uzatabilirler. Ancak, uzatmaları hâlinde tahkim süresinin de dikkate alınarak makul bir süreye kadar uzatılabileceği kanısındayız.

Hakem veya hakem kurulu, kararını verdikten sonra taraflara, yatırılmış olan avansların harcama yerlerini ve miktarlarını gösterir bir belge verir. Eğer avans artmışsa, kalan avans, ödeyene veya her iki taraf eşit miktarda avans ödemiş ise, her ikisine eşit miktarda iade edilecektir (HMK m. 442/3).

Aksi kararlaştırılmadığı sürece yargılama giderleri davada haksız çıkan tarafa yüklenir. Davada her iki taraf da kısmen haklı çıkarsa yargılama giderleri haklılık durumuna göre taraflar arasında hakem veya hakem kurulunca paylaşılır (HMK m. 442/4). Tarafların haksız yere tahkime gitmesi veya gerçek hakkı ile orantısız talepte bulunması bir ölçüde önlenmeye çalışılmıştır⁶⁶⁰. Hakem veya hakem kurulu yargılama giderlerini kimin ödeyeceğini belirledikten sonra, bunu yargılamayı sona erdiren veya taraflar arasındaki sulhü tespit eden kararında da gösterir (HMK m. 442/5). Bu durum aleniyet ilkesinin de bir gereğidir⁶⁶¹.

H. Hakem Kararlarının İcrası

Hakem kararları verildikleri anda icra edilebilir hâle gelir⁶⁶². Bunun için herhangi bir makamın tasdikine ihtiyaç yoktur. Bunun amacı tahkimin hızlı bir biçimde sonuçlandırılmasıdır. Öyle ki iptal davası bile kural olarak hakem kararının

---

⁶⁵⁹ Kılıçoğlu, s. 1529.

⁶⁶⁰ Görgün, s. 503; Kılıçoğlu, s. 1530.

⁶⁶¹ Kılıçoğlu, s. 1530.

⁶⁶² Konuralp, s. 215; Muşul, s.669; Görgün, s. 498; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, Usul, s. 793; Karşlı, s. 940; Yılmaz, Şerh, s. 1766; Pekcantez/ Atalay/ Özekes, s. 1086.

icrasını durdurmaz (HMK m. 439/4)⁶⁶³. Ancak taraflardan birinin talebi üzerine hükmolunan para veya eşyanın değerini karşılayacak bir teminat gösterilmesi şartıyla kararın icrası durdurulabilir (HMK 439/4). Mahkeme tarafından hakem kararının icrasının durdurabilmesi için, mahkemenin söz konusu iptal iddiasını ciddi görmesi gerekir⁶⁶⁴. Ciddi görülmeyen iddialar mahkemece dikkate alınmaz. Ayrıca iptal kararının temyize götürülmesi halinde de kararın icrası durmaz (HMK m . 439/ 6)⁶⁶⁵.

İ. Tahkimde Uygulanmayacak Hükümler

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun onbirinci kısmında düzenlenen konularda, aksine hüküm bulunmadıkça bu Kanunun diğer hükümleri uygulanmaz (HMK m. 444). Böylece, taraflar uyuşmazlıklarını devlet mahkemesinin görev alanından çıkartıp tahkime götürme yolunu tercih ettiklerine göre, artık yargılamanın yalnızca tahkim için öngörülen kurallara göre yürütülmesi esastır. Bu nedenle HMK hükümlerinin tahkimde uygulanabilmesi, bu hususun açıkça öngörülmüş olmasına bağlıdır⁶⁶⁶. Zira tahkimde taraf serbestisi ilkesi vardır.

Taraflar sözleşmede yargılama kurallarını düzenlemişlerse, hakem veya hakem kurulu artık o kurallara uymalıdır. Ancak taraflar yargılama kurallarını düzenlememişlerse, HMK m. 444'e göre, hakem veya hakem kurulu HMK'nın 407 ila 444. maddeleri arasındaki hükümlerde aksine düzenleme bulunmadıkça bu Kanun'un diğer hükümleri uygulanmaz. HMK'nın diğer hükümlerinin uygulanmaması uygulamada sorunlara neden olabilir.

Kanun koyucu aslında HMK m. 444 hükmüyle tahkim kurumunun, kanunlarımızda yer alan diğer kurallardan farklılığını ayrı bir ifadeyle belirtmiştir. Zira bu hüküm olmasaydı tahkime ilişkin özel hüküm olmayan hallerde yazılı veya

---

⁶⁶³ "Tahkime, taraflar arasında ihtilâfi halleden hakem kararının, onların rızası ile icra edilmesi halinde devletin müdahale etmesini gerektiren hiçbir sebep yoktur." (Turgut Kalpsüz, "Türk Hukukunda Hakem Kararlarının Temyizi Sebepleri", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 524*, Yargıtay'ın 128'inci Ankara Üniversitesi'nin 50'nci A.Ü. Hukuk Fakültesi'nin 70'inci Kuruluş Yıldönümü, Ortak Bilimsel Toplantı, 23- 24 Mayıs 1996, Bildiriler, Ankara, 1997, s. 134).

⁶⁶⁴ Konuralp, s. 215.

⁶⁶⁵ Ayrıca bkz. III. Bölüm, IV/C.

⁶⁶⁶ Yılmaz, Şerh, s. 1779.

basit yargılama usulüne ilişkin hükümlerin uygulanmasının mümkün olup olmadığı sorunu gündeme gelebilirdi. Fakat bu hükümle, bundan böyle açıkça atıf olmasını aradığı için bu ihtimaller düşünölmeyecektir. Bunun yanında tahkimin farklılığının bu şekilde ifadesi ve bütün hükümlerin uygulama imkânının kapatılması tartışmalıdır. Zira ne kadar ayrıntılı düzenlenirse düzenlensin, hiçbir kurumun sonsuza kadar kendi kendine yetmesi mümkün değildir⁶⁶⁷.

V. HAKEM KARARLARINA KARŞI KANUN YOLLARI

A. Genel Olarak

Kanun yolu, yanlış olduğu iddia edilen kararların tekrar incelenmesi ve değiştirilmesi için davanın taraflarına tanınmış olan hukuki bir yoldur⁶⁶⁸.

Mahkeme veya hakem tarafından davaya son veren hükmün doğru olup olmadığının bir defa daha incelenmesi; inanç, güven ve tarafların yararları yönünden bir zorunluluktur. Bu nedenle medeni usul hukukunda kanun yolları adı altında kurallar düzenlenmiştir⁶⁶⁹.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun tahkim hükümlerinin, HUMK'un tahkim hükümlerinden en önemli farkı, hakem kararlarının iptali kurumunun düzenlenmesidir. HMK, HUMK'un hakem kararları hakkında öngördüğü sınırlı temyiz sistemini terk ederek, karşılaştırmalı hukukta yaygın uygulaması olan, UNCITRAL Model Kanunu ve MTK tarafından da kabul edilen iptal davası yolunu benimsemiştir⁶⁷⁰.

---

⁶⁶⁷ Karşlı, s. 942.

⁶⁶⁸ Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 573; Görgün, s. 408; Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, s. 868; Özbay, HMK, s. 417; Mesut Aygün, "Milletlerarası Ticarî Tahkimde Hakem Kararlarına Karşı İptal Yolu", *Medenî Usul ve İcra İflâs Hukuku Dergisi*, C. 3, S. 8, İstanbul 2007, s. 663.

⁶⁶⁹ Senâî Olgaç, "Hakem Kararlarına Karşı Kanun Yolları", *Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü*, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler- Tartışmalar, 29 Kasım- 4 Aralık 1965, s. 181.

⁶⁷⁰ Budak, s. 54; HUMK döneminde hakem kararlarına karşı başvurulacak temyiz kanun yolu için, bkz. Özbay, Temyiz, s. 113; Hakan Albayrak, "Tahkimde Kanun Yolları", *Terazi Hukuk Dergisi*, S. 18, Şubat 2008, s. 59.

İptal davası, tahkim yargılamasında yapılacak olası hukuka aykırılıklara karşı hakem kararının mahkemece iptal edilmesine ilişkin açılacak davadır. İptal davasının varlığı tahkim kurumuna olan güvenin artmasını sağlar⁶⁷¹.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu hakem kararlarına karşı yalnızca iptal davası açılabileceğini öngörmüştür (HMK m. 439/1)⁶⁷². Tahkimin amacı, niteliği, tarihsel gelişimi gereği ve tahkimde sürati sağlamak için, hakem kararlarının iptali sebepleri sınırlı olarak sayılmıştır⁶⁷³.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 439/2’de belirtilen iptal sebepleri şunlardır:

- 1- Tahkim sözleşmesinin taraflarından birinin ehliyetsiz olması ya da tahkim sözleşmesinin geçersiz olması,
- 2- Hakem veya hakem kurulunun seçiminde, sözleşmede belirlenen veya kanunda öngörülen usule uyulmaması,
- 3- Kararın, tahkim süresi içinde verilmemesi,
- 4- Hakem veya hakem kurulunun hukuka aykırı olarak yetkili veya yetkisiz olduğuna karar vermesi,

---

⁶⁷¹ Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 122; “... Yabancı hukuk sistemleri tahkimin bir yargısal prosedür ve hakem kararının bir yargısal karar niteliğinde olmayışı nedeniyle, hakem kararlarının hukuk ve kanuna uygunluk kontrolünü, Devlet Yüksek Mahkemesine değil, açılacak bir iptal davası ile ilk derece mahkemelerine ait bir iş olarak kabul etmiştir.” (Önen, Temyiz, s. 302).

⁶⁷² Y.11.HD., 24.05.2013 tarih, E. 2012/9675, K. 2013/10830 sayılı kararına göre, “Taraflar arasında görülen davada İstanbul Yeminli Mali Müşavirler Odası Hakem Heyeti tarafından 26.09.2011 tarihinde nihai kararın verildiği anlaşılmış olup karar tarihi itibarıyla yürürlükte bulunan 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’na göre karar temyize tabi bulunmaktadır. Karar tarihinden sonra 1 Ekim 2011 tarihinde yürürlüğe giren 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 439. maddesine göre, ‘Hakem kararına karşı yalnızca iptal davası açılabilir.’ hükmüne haiz olup, bu hüküm ancak Kanun’un yürürlüğe girmesinden sonra verilen kararlar hakkında uygulanabilir. Davacının kararı temyiz yerine iptal davası açması doğru olmamış, davanın bu nedenle reddi gerekirken işin esasının incelenmesi doğru değil ise de anılan husus neticeye müessir bulunmadığından, sonucu itibarıyla doğru kararın HUMK’nın 438/son maddesi gereğince değişik gerekçe ile onanması gerekmiştir.” (Gençcan, s. 1391); UNCITRAL Model Kanunu’nun VII. bölümünün m. 34/1’de hakem kararına karşı tek yasal müracaat yolu olarak hakem kararının iptali yolu öngörülmüştür (Aygün, s. 669); Kemal Dayınlarlı, “Tahkim- Hakemlerin Hadiseye Dair Kararlarına Karşı İptal Müracaatı”, *Yargutay Dergisi*, C. 12, S. 1- 2, Ocak- Nisan 1986, s. 164.

⁶⁷³ Yılmaz, Şerh, s. 1769; Konuralp, s. 213; Kılıçoğlu, s. 1519; Görgün, s. 499; Sarısözen, Düzenlemeler, s. 380.

5- Hakem veya hakem kurulunun tahkim sözleşmesi dışında kalan bir konuda karar vermesi veya talebin tamamı hakkında karar vermemesi ya da yetkisini aşması,

6- Tahkim yargılamasının usul açısından sözleşmede veya bu yönde bir sözleşme bulunmaması hâlinde Kanun'un onbirinci kısmında yer alan hükümlere uygun olarak yürütülmemesi ve bu durumun kararın esasına etkili olması,

7- Tarafların eşitliği ilkesi ve hukuki dinlenilme hakkına riayet edilmemesi,

8- Hakem veya hakem kurulu kararına konu olan uyuşmazlığın, Türk hukukuna göre tahkime elverişli olmaması,

9- Kararın kamu düzenine aykırı olması,

halleri tespit edilirse hakem kararları iptal edilebilir⁶⁷⁴.

İptal sebepleri genellikle biçimsel hukuka aykırılıklardan ibarettir. Hakem takdirinin değerlendirilmesi, yani hukuku doğru uygulayıp uygulamadıkları meselesi

---

⁶⁷⁴ Y.11.HD., 15.01.2013 tarih, E. 17087, K. 749 sayılı kararına göre, "Asıl ve birleşen dava, hakem kararının iptali istemine ilişkin olup, HMK'nun iptal davası başlıklı 439 ncu maddesinde hakem kararlarının hangi hâllerde iptal edileceği sınırlı olarak sayılmıştır. Anılan hükmün 2 nolu bendinde de, hakem veya hakem kurulunun seçiminde, sözleşmede belirlenen veya bu kısımda ön görülen usule uyulmaması bir iptal nedeni olarak öngörülmüştür. Yine dava dışı şahıslar ile taraflar arasında imzalanan hissedarlar sözleşmesinin 13.3. maddesi, (Taraflar, bu sözleşme ile ilgili olarak veya sözleşmeden doğabilecek bütün ihtilaf, uyuşmazlık ve anlaşmazlıkların ya da sözleşmenin ihlalinin önce aralarında dostane çözüm yoluna tabi olacağı konusunda mutabık kalmışlardır. Dostane çözüm çerçevesinde her bir taraf, ilgili ihtilaf konusunda uzman olan bir bilirkişi atayacaktır. Bilirkişisini atayan taraf, ihtilafın içeriğini ve bilirkişisini diğer tarafa yazılı olarak bildirecektir. İhtilaf, bir tarafça bilirkişisinin atanmasını izleyen 45 gün içinde dostane çözüm yoluyla çözülemediği takdirde tahkim yargılamasının yapıldığı anda yürürlükte olan ve bu maddenin izleyen hükümlerince tadil edilecek olan İstanbul Ticaret Odası tahkim kurallarına uygun olarak, tahkim işlemi çerçevesinde nihai olarak karara bağlanacaktır.) hükmünü haiz olup, bu bağlamda sözleşmenin anılan hükmündeki atıfla, tahkim yargılaması usulüne İTO tahkim kurallarının uygulanacağı, başka bir deyişle tahkim yargılamasının İTO tahkim kurallarınca belirlenen esaslar dâhilinde devam ettirileceği açıktır. Dosyadaki mevcut belgelerden davacının H'yi bilirkişi olarak belirleyip 27.09.2011 tarihli ihbarname ile davacılara bildirdiği anlaşılabilir olup, İTO Tahkim Uzlaştırma Hakem Bilirkişi Yönetmeliğinin 37. maddesi gereğince, hakem bilirkişi olarak vazife görmüş olan kişinin o anlaşmazlıkta hakem olamayacağı hükmü ve davalının dostane çözüm aşamasında H'yi bilirkişi olarak ataması karşısında, hakem heyeti oluşumuna tahkim yargılaması sırasında ve mahkeme aşamasında itiraz edilmiş olmasına rağmen mahkemece bu itiraz hususunda denetlemeye ve değerlendirmeye esas olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemesi doğru görülmemiş, bu nedenle kararın asıl ve birleşen davada davacılar yararına bozulması gerekmektedir." (Yılmaz, Şerh, s. 1770- 1771).

Kanun'da iptal sebepleri arasında sayılmamıştır⁶⁷⁵. Bunun nedeni ise, tahkim yolunun sözleşmesel bir kurum olması ve tarafların iradi olarak bu yola başvurmalarıdır. Böyle bir riskin varlığını düşünen taraf, tahkim yolunu tercih etmeyi düşünmeyecektir. Hakemlerin seçim usulünün taraf serbestisine dayandığını düşünürsek, taraflar söz konusu riski uzman kişileri hakem olarak atamayla giderebilirler⁶⁷⁶.

Hakem veya hakem kurulunun, tahkim sözleşmesi dışında kalan bir konuda karar verdiği iddiasıyla açılan iptal davasında, tahkim sözleşmesi kapsamında olan konuların, tahkim sözleşmesi kapsamında olmayan konulardan ayrılması mümkün olduğu takdirde hakem kararının sadece tahkim sözleşmesi kapsamında olmayan konuları içeren kısmı iptal edilebilir (HMK m. 439/3)⁶⁷⁷. Bu hükümle, verilmiş olan geçerli bir hakem kararının korunması sağlanmıştır⁶⁷⁸. Hakem kararının kısmen iptali talep olunabilir. Bu durumda iptal incelemesi, kararın iptali talep olunan bölümüne hasredilir ve eğer iptal sebebi geçerli ise sadece o kısım iptal edilir⁶⁷⁹.

Hakem kararlarına karşı doğrudan temyiz yoluna gidilememekte, bunun yerine iptal davası açılmaktadır. Böylelikle hakem kararlarına karşı iptal davası açılmaması veya sürecin tamamlanması ile hakem kararı şekli anlamda kesin hüküm niteliği göstermektedir⁶⁸⁰.

İptal davası inşai bir dava olup, bu dava sonucunda alınacak hüküm geçmişe etkilidir⁶⁸¹.

---

⁶⁷⁵ Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 793; Pekcanitez, Tahkim, s. 80; Özbay, HMK, s. 543; Görgün, s. 499; Nomer/ Ekşi/ Öztekin Gelgel, s. 31; Ayrıca bkz., HMK m. 439'a ilişkin Madde Gerekeşi.

⁶⁷⁶ Konuralp, s. 215; Görgün, s. 499.

⁶⁷⁷ Y.15.HD., E. 2007/3708, K. 2007/7216 sayılı kararına göre, "Her ne kadar mahkemenin, alacak kalemlerinin birbirine girdiği hakem kararının tefrik olunamayacağı gerekçesine dayanılmış ise de, iptal kararı üzerine hakemlerce yeniden yapılacak yargılamada kesinleşen hususların ayıklanıp bu kısımlar yönünden tahsil kararı verileceği ve bunun için de gerektiğinde yeniden bilirkişi incelemesi yaptırılabilceği kuşkusuzdur." (Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 299).

⁶⁷⁸ Özbay, HMK, s. 542; Muşul, s. 670; Konuralp, s. 215; Görgün, s. 499.

⁶⁷⁹ Kalpsüz, Tahkim, s. 136.

⁶⁸⁰ Görgün, s. 498.

⁶⁸¹ Üstündağ, Israr Hakkı, s. 220.

B. İptal Davası

1. Görevli ve Yetkili Mahkeme

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 410 hükmüne göre, tahkim yeri belirli ise tahkim yeri bölge adliye mahkemesi, tahkim yeri belirlenmemişse davalının Türkiye'deki yerleşim yeri, oturduğu yer veya işyeri bölge adliye mahkemesi görevli ve yetkili mahkeme olarak kabul edilmiştir. Ancak bölge adliye mahkemeleri fiili olarak işlevsel hale gelmediği için doktrinde iptal davalarında görevli mahkeme konusunda tartışmalar mevcuttu. Bununla birlikte kanun koyucu, 6545 sayılı Torba Kanun'un 45. maddesi ile doktrindeki tartışmalar son vermiştir. Zira bu hükümler birlikte, tahkim yargılamasında iptal davalarına ilişkin tüm yargılama safhaları bir başkan ve iki üye ile toplanacak asliye ticaret mahkemeleri bakacaktır⁶⁸². Yetkili mahkeme hususunda ise, HMK m. 410 hükmü geçerliliğini koruyacaktır. Ayrıca iptal davası, mahkemede öncelikle ve ivedilikle görülür (HMK m. 439/1)⁶⁸³.

2. İptal Davası Açma Süresi

İptal davası hakem kararının veya tavzih, düzeltme, tamamlama kararlarının taraflara bildirildiği tarihten itibaren bir ay içinde açılabilir (HMK m. 439/4). Bu süre, hakem kararının veya tavzih, düzeltme ya da tamamlama kararının taraflara bildirildiği tarihten itibaren işlemeye başlar⁶⁸⁴. Bu bir aylık süre hak düşürücü süredir. İptal davası süresi adli tatilde de işleyecektir⁶⁸⁵. Zira Kanun, mahkemenin görev alanına giren dava ve işlerin adli tatile tabi olmadığını açıkça düzenlemiştir (HMK m. 103/1-g)⁶⁸⁶.

⁶⁸² Ayrıntılı bilgi için bkz. I. Bölüm, I/ F.

⁶⁸³ Y.11.HD., 06.06.2013 tarih, E. 2013/1584, K. 2013/11861 sayılı kararına göre, "Mümeyyiz davalılar vekili tarafından temyiz edilen karar Hakem Heyeti tarafından verilen 30.11.2012 tarihli ve milli tahkime tabi karar olup 6100 sayılı HMK'nın 451. maddesindeki yürürlük hükmü ile 448. maddesindeki bu Kanun hükümleri tamamlanmış işleri etkilememek kaydıyla derhal uygulanacağı hükmü uyarınca yapılan değerlendirmede karar tarihi itibarıyla bu Kanun'un tahkime ilişkin hükümleri yürürlüğe girmiş olup, Kanun'un 439. maddesi uyarınca hakem kararına karşı yalnızca tahkim yerindeki mahkemede iptal davası açılması mümkün olduğundan HMK'nın anılan 451 ve 448. maddeleri de nazara alınarak mümeyyiz davalıların temyiz istemlerinin reddine karar vermek gerekmiştir." (Gençcan, s. 1391).

⁶⁸⁴ Görgün, s. 499; Pekcanitez, Tahkim, s. 81; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, Usul, s. 793.

⁶⁸⁵ Konuralp, s. 214; Karataş, s. 246.

⁶⁸⁶ Bkz. II. Bölüm, VII/ B- 1.

3. İptal Sebepleri

a) Tarafların Ehliyetsizliği (HMK m. 439/2-a)

Tahkim sözleşmesinin yapılması, tarafların irade açıklamasını gerektirmektedir. Gerçek kişiler bakımından iradenin varlığı ise zihnî olgunluğu gerektirir. Bu nedenle bütün sözleşmelerde olduğu gibi geçerli bir tahkim sözleşmesinin kabulü için, tahkim sözleşmesinin taraflarının hak ve fiil ehliyetine sahip olmaları gerekir⁶⁸⁷.

Kanun koyucu sözleşme yapma ehliyetinden yoksun olan bir kimse ile tahkim sözleşmesi yapılması hâlinde karşı tarafın iyi niyetli olup olmamasına bakılmaksızın o sözleşmeye dayanamayacağını kabul etmiştir⁶⁸⁸.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 439/2-a hükmünde yer alan iptal sebeplerinin ancak tarafların ileri sürmeleri hâlinde dikkate alınabileceği kabul edilmelidir. Zira bu iptal sebepleri kamu düzeni ile ilgili olmayıp taraf menfaatleri ile ilgili ve tarafların hakkında serbestçe sözleşme yapabileceği konulara ilişkindir⁶⁸⁹.

b) Tahkim Sözleşmesinin Geçersizliği (HMK m. 439/2-a)

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 439/2-a hükmü ile tahkim sözleşmesinin geçersizliği de hakem kararının iptali sebebi olarak kabul edilmiştir. Tahkim sözleşmesinin geçersizliği⁶⁹⁰, uyuşmazlığın tahkime elverişli olup olmamasından farklı olduğundan, uyuşmazlığın tahkime elverişli olmadığı iddia edilmesi durumunda tahkim sözleşmesinin geçerliliği değil, tahkime elverişlilik durumu dikkate alınacaktır⁶⁹¹. Uygulamada yanılma, aldatma, korkutma gibi irade bozukluklarına dayanılarak tahkim sözleşmesinin geçersizliği ileri sürülmektedir.

---

⁶⁸⁷ Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 275; Karadaş, s. 217- 218; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, Usul, s. 793; Karlı, s. 940; Yılmaz, Şerh, s. 1766; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1086.

⁶⁸⁸ Karadaş, s. 218.

⁶⁸⁹ Budak, s. 55.

⁶⁹⁰ Bkz. I. Bölüm, VII/ D.

⁶⁹¹ Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 279; Karadaş, s. 218; Muşul, s.669; Görgün, s. 498; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, Usul, s. 793; Karlı, s. 940; Yılmaz, Şerh, s. 1766; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1086.

Ayrıca taraflar, tahkim sözleşmesi veya şartından uyuşmazlığın hakemde görülmesi için karışıklığa yer vermeyecek açık bir şekilde tahkim iradesinde bulunmalıdır⁶⁹². Örneğin, asıl sözleşme tehdit altında imzalandığı için bağlayıcı değilse tahkim şartı da geçerli değildir. Bu sakatlık tahkim yargılamasında veya mahkemede iptal davası aşamasında ileri sürülebilir (HMK m. 439/2-a)⁶⁹³.

c) Hakem veya Hakem Kurulunun Seçiminde Kararlaştırılan Usule Uyulmaması (HMK m. 439/2-b)

Tahkim usulünde bir hak üzerinde çekişme içinde olan taraflar arasındaki uyuşmazlık, hakem veya hakem kurulu tarafından çözülür. Bu bakımdan uyuşmazlığı karara bağlayacak olan hakem veya hakem kurulu seçilmeden tahkimin hayatiyet kazanacağından söz edilemez⁶⁹⁴.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 439/2-b hükmü ile hakem veya hakem kurulunun seçiminde, sözleşmede belirlenen veya tahkime ilişkin onbirinci kısımda öngörülen usule uyulmamasının⁶⁹⁵, hakem veya hakem kurulu kararının iptali sebebi

---

⁶⁹² Karadaş, s. 218- 219.

⁶⁹³ Budak, s. 42.

⁶⁹⁴ Karadaş, s. 220.

⁶⁹⁵ Y.11.HD., 15.01.2013 tarih, E. 2012/17087, K. 2013/749 sayılı kararına göre, “Asıl ve birleşen dava, hakem kararının iptali istemine ilişkin olup, 6100 sayılı HMK.’nun iptal davası başlıklı 439 uncu maddesinde hakem kararının hangi hallerde iptal edileceği sınırlı olarak sayılmıştır. Anılan hükmün 2 nolu bendinde de hakem veya hakem kurulunun seçiminde, sözleşmede belirlenen veya bu kısımda öngörülen usule uyulmaması bir iptal nedeni olarak öngörülmüştür. Yine dava dışı şahıslar ile taraflar arasında imzalanan hissedarlar sözleşmesinin 13.3. maddesi ‘taraflar, bu sözleşme ile ilgili olarak veya sözleşmeden doğabilecek bütün ihtilaf, uyuşmazlık ve anlaşmazlıkların ya da sözleşmenin ihlalinin önce aralarında dostane çözüm yoluna tabi olacağı konusunda mutabık kalmışlardır. Dostane çözüm çerçevesinde herbir taraf, ilgili ihtilaf konusunda uzman olan bilirkişi atayacaktır. Bilirkişisini atayan taraf, ihtilafın içeriğini ve bilirkişisini diğer tarafa yazılı olarak bildirecektir. İhtilaf, bir tarafça bilirkişisinin atanmasını izleyen 45 gün içinde dostane çözüm yoluyla çözümediği takdirde tahkim yargılamasının yapıldığı anda yürürlükte olan ve bu maddenin izleyen hükümlerince tadil edilecek olan İstanbul Ticaret Odası Tahkim Kurallarına uygun olarak, tahkim işlemi çerçevesinde nihai olarak karara bağlanacaktır.’ hükmünü haiz olup bu bağlamda sözleşmenin anılan hükmündeki atıfla tahkim yargılaması usulüne İTO tahkim kurallarınca belirlenen esaslar dahilinde devam ettirileceği açıktır. Dosyadaki mevcut belgelerden davalının Hüseyin Deniz’i bilirkişi olarak belirleyip 27.09.2011 tarihli ihbarname ile davacılara bildirdiği anlaşılabilir olup İTO Tahkim Uzlaştırma Hakem Bilirkişi Yönetmeliğinin 37. Maddesi gereğince, hakem bilirkişi olarak vazife görmüş olan kişinin o anlaşmazlıkta hakem olamayacağı hükmü ve davalının dostane çözüm aşamasında Hüseyin Deniz’i bilirkişi olarak ataması karşısında hakem heyeti oluşumuna tahkim yargılaması sırasında ve mahkeme aşamasında itiraz edilmiş olmasına rağmen mahkemece bu itiraz hususunda denetlemeye ve

kabul edilmesinin nedeni, tahkimde irade serbestisine üstünlük tanınması ve aksine sözleşme hükmü yoksa, tahkime ilişkin HMK'nın hükümlerinin emredici olmasından kaynaklanmaktadır⁶⁹⁶.

Tarafların tahkim sözleşmesinde, uyuşmazlık çıkması hâlinde hakem veya hakemleri oybirliği ile seçeceklerini kararlaştırmaları mümkündür. Sözleşmeye konulacak bu şart, sözleşmenin esaslı unsurunu oluşturacağından taraflar, oybirliği ile hakem seçmezlerse, tahkim sözleşmesi hükümsüz hâle gelir ve uyuşmazlığın mahkemece çözülmesi gerekir⁶⁹⁷.

Hakem seçiminde taraflar arasında eşitlik sağlanmalıdır. Bir tarafa diğer taraftan fazla sayıda hakem seçme hakkı tanınmaz. Çünkü böyle bir durumda üstün sayıda hakem seçen tarafın oyların çoğunluğunu önceden sağlama ihtimali ortaya çıkar. Taraflar arasındaki dengenin daha başta bozulmuş olması hâlinde ise adil bir tahkim yargılamasından söz edilemez. Bu şekilde seçilen hakemlerin yargılamaya devam ederek uyuşmazlığı karara bağlamış olmaları da HMK m. 439/2-b hükmü gereğince hakem kararının iptali nedeni sayılmalıdır⁶⁹⁸.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 416/1'de⁶⁹⁹, taraflar aksini kararlaştırmamışsa hakem seçiminde uygulanacak usul düzenlenmiştir. Hakem seçiminde bu hükme uyulmadan hakem seçilmiş ve hakem de uyuşmazlığı karara bağlamış ise, HMK m. 439/2-b gereğince kararın iptali istenebilir. Örneğin HMK m. 416/1-d'ye göre; "Hakemin birden fazla kişiden oluşması hâlinde en az birinin kendi alanında beş yıl ve daha fazla kıdeme sahip bir hukukçu olması şarttır." düzenlemesi

---

değerlendirmeye esas olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemesi doğru görülmemiş, bu nedenle kararın asıl ve birleşen davada davacılar yararına bozulması gerekmiştir." (Gençcan, s. 1382- 1383).

⁶⁹⁶ Karadaş, s. 221.

⁶⁹⁷ Karşlı, s. 940; Karadaş, s. 222; Yılmaz, Şerh, s. 1766; Muşul, s.669; Görgün, s. 498; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, Usul, s. 793; Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, s. 1086.

⁶⁹⁸ Karadaş, s. 221- 222.

⁶⁹⁹ Bkz. II. Bölüm, II/ B.

bertaraf edilerek, Kanun'un öngördüğü yöneme aykırı olarak karar alınmışsa, bu durum hakem kararının iptali sebebi teşkil edecektir⁷⁰⁰.

Taraflar, tahkim sözleşmesi veya şartında hakem ya da hakemlerin isimlerini belirlemişlerse, davanın isimleri belli olan hakem veya hakemlerde açılması gerekir. Buna rağmen başka hakem veya hakemlerde açılan davada yargılamaya devam edilmiş ve uyuşmazlığın esası hakkında hükme varılmışsa bu durum HMK m. 439/2-b hükmü gereğince hakem kararının iptali nedenidir⁷⁰¹.

d) Hakem Kararının Tahkim Süresi İçinde Verilmemesi (HMK m. 439/2-c)⁷⁰²

Taraflarca aksi kararlaştırılmamış ise, Kanun'da tahkim süresi bir yıl olarak belirlendiğinden (HMK m. 427/1) bu süre geçtikten sonra, hakem veya hakem kurulunca yapılan tüm işlemler ve verilmişse hakem kararı batıldır⁷⁰³. Dolayısıyla hakem kararının tahkim süresi içinde verilmemesi, kararın iptali sebebidir⁷⁰⁴.

e) Hakem veya Hakem Kurulunun Hukuka Aykırı Olarak Yetkileri Hakkında Karar Vermesi (HMK m. 439/2-ç)

Hakem veya hakem kurulu, tahkim sözleşmesinin mevcut veya geçerli olup olmadığına ilişkin itirazlar da dâhil olmak üzere, kendi yetkisi hakkında karar verebilir (HMK m. 422/1)⁷⁰⁵. Bu hükme göre, örneğin taraflar, tahkim sözleşmesinin mevcut ya da geçerli olup olmadığına ilişkin bir itirazda bulunmuşlarsa, bu itiraz hakkında hakemin veya hakem kurulunun hukuka aykırı olarak karar vermesi, HMK 439/2-ç hükmü gereğince iptal sebebidir.

---

⁷⁰⁰ Karadaş, s. 222.

⁷⁰¹ Kuru/ Arslan/ Yılmaz, Usul, s. 793; Karadaş, s. 221; Karslı, s. 940; Yılmaz, Şerh, s. 1766; Görgün, s. 498; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1086; Muşul, s.669.

⁷⁰² Bkz. III. Bölüm, II/ B.

⁷⁰³ Karadaş, s. 223; Özbay, Temyiz, s. 118; Sarısözen, s. 101; Alangoya, Tahkim, s. 205; Rabi Koral, "Türk Hakem Kararlarına Karşı Kanun Yolları Sistemimiz ve Gelişmesi", *Prof. Dr. Yaşar Karayalçın'a Armağan 65inci Yaş Armağanı*, Ankara 1988, s, 570; Balcı, s. 226.

⁷⁰⁴ Umar, s. 1221; Karadaş, s. 223; Y.11.HD., 06.12.2005 tarih, K. 11966 sayılı kararı (Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 124).

⁷⁰⁵ Bkz. II. Bölüm, III.

Bir diğerk örnek ise, hukuki bilgi eksikliğı nedeniyle, hakem seçilen kişinin bir başka kişiye vekâlet vermesi ve bu kişinin de onun yerine bu görevi yürütmesi ve hüküm vermiş olması durumudur. Hâkim birine vekâlet verip de onu kendi yerine görev yapması için donatamayacağı gibi hakemler de hakemlik görevini vekillerine yaptırılmazlar⁷⁰⁶.

f) Sözleşme Dışında Kalan Bir Konuda Karar Verilmesi veya Talebin Tamamı Hakkında Karar Verilmemesi ya da Yetkinin Aşılması (HMK m. 439/2-d)

Hakemlerin tahkim sözleşmesi dışında kalan bir konuda karar verme yetkileri yoktur. Hakemler kendilerine tanınan yetkinin dışına çıkıp karar verirse bu bir iptal sebebidir⁷⁰⁷.

Hakem veya hakem kurulunun, taleplerin tamamı hakkında karar vermemesi de iptal sebebidir. Bu duruma, hakemlerin davacının talepleri hakkında karar vermesine rağmen karşı davayı hükme bağlamamaları örnek olarak verilebilir⁷⁰⁸.

Bir diğerk örnek ise, bir tarafın haklı olarak tamamlayıcı hakem kararı (HMK m. 437/4) verilmesini talep etmesine rağmen, hakem veya hakem kurulu bu kararı reddederse, bu durumda hakem veya hakem kurulu talebin tamamı hakkında karar vermemiş olacağından, hakem kararı iptal edilebilir⁷⁰⁹.

Hakemlerin yetkilerini aşmaları, tahkim sözleşmesinin kapsamına girmeyen bir uyuşmazlığı karara bağlamaları hâlinde söz konusu olur. Mahkeme kararlarının kanuna uygunluk bakımından denetimi ise devlet mahkemesi kararlarına karşı açılmış olan temyiz kanun yolunun konusudur. Hakem kararlarının maddi hukuka

---

⁷⁰⁶ Umar, s. 1249.

⁷⁰⁷ Kalpsüz, Tahkim, s. 136; Özbay, Temyiz, s. 150; Sarısözen, s. 102; Alangoya, Tahkim, s. 208; Koral, Kanun Yolu, s. 571; Balcı, s. 226.

⁷⁰⁸ Kalpsüz, Tahkim, s. 137; Yeşilırmak, Doğrudan Görüşme, s. 126; Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 285.

⁷⁰⁹ Karadaş, s. 225.

uygunluk bakımından denetimi “hakemlerin yetkilerini aşmaları” hakkında iptal sebebi kapsamında sayılamaz⁷¹⁰.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 439. maddesinin gerekçesinde de “Hakem veya hakem kurulunun hukuku doğru uygulayıp uygulamadığı meselesi bir iptal sebebi değildir” denilmiştir⁷¹¹.

Hakem veya hakem kurulu, taraflar hangi uyuşmazlık sebebiyle tahkime başvurmuşsa onu incelemekle yetkilidir. Mesela, tahkim sözleşmesi, satım sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlığın çözümü için yapılmışsa, hakem veya hakem kurulu sadece bu uyuşmazlığı karara bağlamak zorundadır. Taraflar arasında eser sözleşmesinden kaynaklanan bir uyuşmazlık olsa bile, hakemler bu uyuşmazlığa bakamaz. Aksi durumda HMK m. 439/2-d hükmü gereğince hakem kararının iptali gerekir⁷¹². Ancak hakem veya hakem kurulu yukardaki örneğe göre, her iki uyuşmazlık hakkında da karar vermiş ise, HMK m. 439/3 gereğince tahkim sözleşmesi kapsamında olan satım sözleşmesinin, tahkim sözleşmesi kapsamında olmayan eser sözleşmesinden ayrılması mümkün olduğu takdirde, hakem kararının sadece tahkim sözleşmesi kapsamında olmayan eser sözleşmesini içeren bölümü iptal edilebilir. Görüldüğü gibi, hakemin veya hakem kurulunun yetkisini aşması durumunda, ayrılması mümkün olan bir karar olmak kaydıyla, yetkileri dışında vermiş oldukları karar iptal edilerek, hakem kararı kısmen geçerli olabilecektir⁷¹³.

Taraflar, hakemlerin usul veya esasla ilgili konularda belirli kurallara tabi olarak karar vermelerini kararlaştırmışlarsa, hakemlerin yetkilerini bilerek ve isteyerek sınırlandırmışlardır. Bunun sonucu da, hakemler tahkim sözleşmesinde kendilerine tanınan bu yetkinin dışına çıkarak karar verecek olurlarsa, hakem kararı

---

⁷¹⁰ Budak, s. 52.

⁷¹¹ HMK m. 439’a ilişkin Hükûmet Gerekçesi.

⁷¹² Karadaş, s. 225; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1086; Muşul, s.669; Karşlı, s. 940; Görgün, s. 498; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, Usul, s. 793; Yılmaz, Şerh, s. 1766.

⁷¹³ Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 284; Yavuz Kaplan, *Milletlerarası Tahkimde Usule Aykırılık*, Ankara Mart 2002, s. 79.

iptal edilir⁷¹⁴. Örneğin, hakem veya hakem kurulu, ancak tarafların açıkça yetkili kılınmış olmaları şartıyla hakkaniyet ve nasafet kurallarına göre veya dostane çözüm yoluyla karar verebilir (HMK m. 433/3). Fakat taraflar, hakem veya hakem kuruluna açıkça yetki vermemişse, hakkaniyet ve nasafet kurallarına göre karar vermeleri mümkün değildir. Aksi durumda hakem veya hakem kurulunun yetkisini aşarak verdikleri karar iptal edilir (HMK m. 439/2-d).

Hakem veya hakem kurulu yetkili olduğuna karar verirse davayı esastan incelemeye geçecek ve yargılama sonunda bir karar verecektir. Hakem veya hakem kurulunun yetkili olduğuna dair kararının hukuka aykırı olduğu, ancak hakemin nihai bir karar vermesi halinde veya verilen ara karar nihai hakem kararı ile birlikte ise, iptal davasının konusu yapılabilir⁷¹⁵.

Hakem veya hakem kurulu yetkisiz olduğuna karar verirse, tahkim yargılaması hakemin yetkisizlik kararı ile sona erecektir. Bu hâlde hakem veya hakem kurulunun yetkili olduğuna inanan taraf, yetkisizlik kararının iptalini talep edebilecektir⁷¹⁶.

Hakem veya hakem kurulunun talepten fazlaya hükmetmesi de iptal sebebidir. Örneğin, davacı talep etmediği halde hakemlerin faize hükmetmiş olmasıdır⁷¹⁷. Bir diğer örnek ise, inşaat sözleşmesinden kaynaklanan bir uyuşmazlıkta işin belirli bir bölümünün yapılması davacı tarafından talep edilmemiş olmasına rağmen işin bu bölümüne ilişkin kısmı için de davalının tazminat ödemesine karar verilmesidir⁷¹⁸.

g) Tahkim Yargılamasının Usule Aykırı Yürütülmesi (HMK m. 439/2-e)

Tahkim yargılaması sırasında tarafların aksini kararlaştırabilecekleri bir hükme veya tahkim sözleşmesine uyulmaması hâlinde, ilgili tarafın bu aykırılığa itiraz hakkı

---

⁷¹⁴ Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 287; Kaplan, Usule Aykırılık, s. 79; Muşul, s.669; Görgün, s. 498; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, Usul, s. 793; Karşı, s. 940; Yılmaz, Şerh, s. 1766; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1086.

⁷¹⁵ Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 125.

⁷¹⁶ Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 125; Kaplan, Usule Aykırılık, s. 79.

⁷¹⁷ Kalpsüz, Tahkim, s. 137; Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 126; Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 285; Özbay, Temyiz, s. 161; Sarısözen, s. 103; Alangoya, Tahkim, s. 210; Koral, Kanun Yolu, s. 571; Balcı, s. 231.

⁷¹⁸ Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 126; Alangoya, Tahkim, s. 210; Koral, Kanun Yolu, s. 571; Özbay, Temyiz, s. 161; Sarısözen, s. 103; Balcı, s. 231.

vardır. Ancak ilgili taraf, aykırılığı öğrendiği tarihten itibaren iki hafta veya hakemlerin bu konuda kararlaştırdıkları süre içinde itiraz etmeden tahkime devam eder ise, itiraz hakkından feragat etmiş sayılır (HMK m. 409). Tarafların aksini kararlaştırabilecekleri bir hükme yaptıkları itiraz veya tahkim sözleşmesine uyulmadığı itirazı, hakem veya hakem kurulu tarafından hukuka aykırı olarak kabul edilmemiş ve uygulama da kararın esasını etkileyecek nitelikte ise, hakem kararı iptal edilebilir⁷¹⁹.

Usule aykırılığın⁷²⁰, hakem kararının esasına etkili olması, iptal talebini inceleyen hâkimin davanın esasını da yeniden incelemesini gerektirecek şekilde anlaşılmalıdır. Buradaki aykırılık, usul ihlalinin basit bir ihlal olmaması, kararın esasını etkileyecek kadar ciddi bir ihlalin söz konusu olması gerektiği şeklinde anlaşılmalıdır⁷²¹.

Kararın esasını etkileyebilecek yargılama usulüne uyulmamasına örnek olarak, davalının cevap dilekçesinde karşı dava açmış olması hâlinde, davacıya bu davaya karşı cevaba cevap dilekçesi dışında, ikinci bir dilekçe ile cevap verme hakkının tanınmamış olması gösterilebilir. Bu durumda taraflar esas dava ile ilgili olarak ikişer dilekçe vermiş oldukları halde, karşı davada bir tek dilekçe verme imkânı tanınmış olması kararın esasını etkileyeceğinden iptali gerekir. Bir diğer örnekte ise, kararda gerekçe gösterilmemesi yüzünden tarafların bazı talep veya savunmalarının karara bağlanmasının unutulmuş veya ihmal edilmiş olması hâlinde, yargılama kurallarının kararın esasına etkili olacak şekilde ihlâli söz konusu olur⁷²². Yine tahkim yargılaması sırasında taraflardan birinin ölümüyle mirasçıları davadan ve duruşma gününden haberdar edilip kanuni şekillere uygun olarak davet edilmedikçe hüküm verilmesi durumunda hukuki dinlenilme hakkı ihlal edilmişse bu, kararın esasına etkili olacağından iptali gerekecektir⁷²³.

---

⁷¹⁹ Karadaş s. 226.

⁷²⁰ Bkz. II. Bölüm, V/ C.

⁷²¹ Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 126- 127.

⁷²² Kalpsüz, Tahkim, s. 139.

⁷²³ Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 295; Y.20.HD., 07.02.2012 tarih, E. 2011/15852, K. 2012/1321 sayılı kararına göre, "... Gerek çekişmeli ve çekişmesiz yargı işlerinde gerekse bu

Sonuç olarak, hangi usul kurallarına uyulmamasının kararın esasını etkileyecek olduğu, her bir olayda, o olayın özelliklerine göre mahkeme tarafından takdir edilecek bir husustur⁷²⁴.

h) Tarafların Eşitliği İlkesine ve Hukuki Dinlenme Hakkına Uyulmaması (HMK m. 439/2-f)

Devlet mahkemelerinde olduğu gibi, tahkim yolu ile çözümlenen uyuşmazlıklarda da taraflara eşit davranılması ve tarafların hukuki dinlenme haklarının gözetilmesi gerekir. Bu sebeple hakemler önünde görülen davada, taraflar arasında tam bir eşitliğin bulunması ve tarafların hukuki dinlenme hakkının tüm yargılama boyunca devam etmesi gerekir⁷²⁵.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 439/2-f hükmünde yer alan iptal sebeplerinin ancak tarafların ileri sürmeleri hâlinde dikkate alınabileceği kabul edilmelidir. Zira bu iptal sebepleri kamu düzeni ile ilgili olmayıp, taraf menfaatleri ile ilgili ve tarafların hakkında serbestçe sözleşme yapabileceği konulara ilişkindir⁷²⁶.

Taraflar, tahkim yargılamasında eşit hak ve yetkiye sahiptirler. Taraflara hukuki dinlenme hakkını kullanma imkânı tanınır (HMK m. 423). Bu hükme göre hareket etmeyen hakemin veya hakem kurulunun vermiş olduğu karar HMK m. 439/2-f gereğince iptal edilebilir. Örneğin, HMK m. 437/4 hükmüne göre, tamamlayıcı hakem veya hakem kurulu kararının “karşı tarafa da bilgi vermek kaydıyla” yapılması gerekir. Bu zorunluluğa uyulmaması hukuki dinlenme hakkının

---

yargılamalarla bağlantılı geçici hukuki korumalarda, icra takiplerinde, tahkim yargılamasında, hatta hukuki uyuşmazlıklarla ilgili yargılama dışında ortaya çıkan çözüm yollarında, her bir yargılama, çözüm yolu ve uyuşmazlığın niteliğiyle bağlantılı şekilde hukuki dinlenme hakkına uygun davranılmalıdır. Açıklanan hususlar gözetilerek, dava dilekçesi dava sırasında ölen davalılardan Y.E.T.’in tüm mirasçılara tebliğ edilerek, davalı sıfatıyla savunma yapabilmeleri için olanak tanınması ve bu şekilde taraf teşkilinin sağlanması gerekirken, yargılamaya devamla tahkikatın sona erdirilerek esas hakkında karar verilmesi usul ve Yasaya aykırı olup, yerel mahkeme kararının bu nedenle bozulması gerekirken, onanmasına ilişkin Daire kararı yanılgiya dayalı olup kaldırılması ve yerel mahkeme kararının bu nedenle bozulması gerekmiştir.” (Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 295- 296).

⁷²⁴ Kalpsüz, Tahkim, s. 139.

⁷²⁵ Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 298; Özbay, Temyiz, s. 236.

⁷²⁶ Budak, s. 55.

ihlali sayılacağından, tamamlayıcı hakem kararının taraflara bildirildiği tarihten itibaren bir ay içinde (HMK m. 439/4) iptal davası açılabilir.

Tarafların eşitliği ilkesinin gözetilmesinden anlaşılması gereken, adil yargılanma hakkına aykırı olarak hakemlerce, taraflara iddia ve savunmalarını sunma imkânının verilmemesidir. Hakem veya hakem kurulu, tahkim yargılaması boyunca taraflara adil ve tarafsız davranmalı, bir tarafın diğerinden daha elverişli duruma gelmesini sağlayacak karar ve önlemler almamalıdır⁷²⁷. Örneğin, dilekçeleri vermek ve delil listelerini sunmak gibi işlemlerde taraflara katiyen aynı süreleri tanımak gerekir. Taraflarca seçilmiş olsalar da, hakemler onlara karşı tarafsızlıklarını korumak, tarafsız olmak ve hatta onların gözünde tarafsız davranmadıkları şüphesini uyandıran hareketlerden dahi kaçınmak zorundadırlar⁷²⁸.

**i) Uyuşmazlığın Türk Hukukuna Göre Tahkime Elverişli Olmaması
(HMK m. 439/2-g)**

Taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklardan veya iki tarafın iradelerine tabi olmayan işlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar tahkime elverişli değildir (HMK m. 408). Bir sözleşmenin iki tarafın iradesine tabi olması, hiçbir kayıt ve şartla o konu üzerinde tarafların iradesine sınırlama getirilmemiş olunması demektir. Şayet taraflar arasında boşanma, ayrılık, soybağı ile ilgili uyuşmazlıklar var ise bu tür davalar tarafların iradesine tabi olmadıklarından tahkime konu olamazlar⁷²⁹.

Hakemin veya hakem kurulunun önüne getirilen uyuşmazlık Türk hukukuna göre tahkime elverişli olmadığı halde, hakemlerce o konunun incelenerek esası hakkında karar verilmiş olması, HMK m. 439/2-g hükmü uyarınca hakem kararının iptali sebebidir.

---

⁷²⁷ Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 127; Kalpsüz, Tahkim, s. 141; Özbay, Temyiz, s. 236.

⁷²⁸ Kalpsüz, Tahkim, s. 141; Özbay, Temyiz, s. 236.

⁷²⁹ Karadaş, s. 228; Uyumaz, s. 140; Bkz. I. Bölüm, I/ D.

j) Hakem Kararının Kamu Düzenine Aykırı Olması (HMK m. 439/2-ğ)

Kamu düzeni, milli hukuk düzeninin dayandığı temel ilkelerin, Türk ahlak ve adab anlayışının ve Türk toplumunun temel menfaatlerini koruyan kuralların bütünü olarak tanımlanabilir⁷³⁰.

Kamu düzeni zamana ve mekâna göre değişebilen bir kavram olduğu için, kamu düzenine aykırılık bulunan hâllerin tek tek önceden belirlenmesi ve hatta kanunlaştırılması söz konusu olamaz. Bu hâlde tek kabul edilecek yol, iptal davasına bakacak olan hâkimlere takdir hakkı tanımaktır⁷³¹.

Kanun koyucunun kamu düzeni amacı ile koyduğu hükümler, emredici hükümlerdir. Dolayısıyla hakem kararının emredici hükümlere aykırılık teşkil etmesi hukuki sonuç doğurmaz. Kamu düzenine aykırı bir kararın varlığı, HMK m. 439/2-ğ hükmü uyarınca, kararın iptalini gerektirir⁷³². Örneğin, taraflarca kararlaştırılmış savunma hakkını ortadan kaldıran hükümler, kamu düzenine aykırılık oluşturabilir⁷³³. Bir başka örnekte, taraf veya dava ehliyetinin davanın açılması sırasında bulunmamasına rağmen, hakem veya hakem kurulunun yargılamaya devam edip, karar vermiş olması verilebilir. Zira dava şartları kamu düzenine ilişkin olduğundan, hakem veya hakem kurulu tarafından her zaman incelenebilir⁷³⁴.

4. İptal Davasında Yargılama Usulü

Tahkim hükümlerine göre mahkemenin görev alanına giren dava ve işler basit yargılama usulüne tabidir (HMK m. 316/1- f). İptal davası da mahkemenin görev alanına girdiğinden basit yargılama usulüne tabidir. Yazılı yargılama usulünde

⁷³⁰ Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme, s. 129; Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 270; Taşkın, Hakem Mahkemesi, s. 124; Özbay, Temyiz, s. 267.

⁷³¹ Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 273.

⁷³² Karadaş, s. 228; “Milletlerarası Tahkim Kanunu, HMK kapsamı dışındaki tahkimi düzenlediği ve iç hukuktaki kamu düzeni kavramı ile milletlerarası özel hukuktaki kamu düzeni kavramı birbirinden farklı olduğu için, daha önce HMK kapsamındaki kararlar için, kamu düzeninin müdahalesi ile karşılaşılacak bazı durumlar, Milletlerarası Tahkim Kanunu’nun uygulanması açısından dikkate alınmayabilecektir. Zira... milletlerarası özel hukukta kamu düzeninin kapsamı, iç hukuktaki nazaran çok daha dardır.” (Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 272).

⁷³³ Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 273.

⁷³⁴ Özbay, Temyiz, s. 279.

geçerli olan kurallar, özel düzenlemeler olmadıkça ve niteliğine uygun düştükçe basit yargılama usulünde de geçerlidir⁷³⁵.

İptal davasında dava ve davaya cevap dilekçesi karşı taraf sayısından bir fazla düzenlenerek mahkemeye verilir. Ancak, basit yargılama usulünde dava ve cevap dilekçesi dışında cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleri verilmediğinden iptal davasında da bu dilekçeler verilmez (HMK m. 317/3).

İptal davasında, uyuşmazlığın esası ile ilgili bir hüküm kurulması istenmez. Mahkeme de esas hakkında bir hüküm vermeyecek sadece Kanun'da sınırlı olarak sayılan iptal sebeplerinin bulunup bulunmadığını inceleyecektir. Bu nedenle iptal davası maktu harç ödenerek açılabilir⁷³⁶.

İptal davası, mahkemece öncelikle ve ivedilikle görülür (HMK m. 439/1). Davaya bakan mahkeme aksine karar vermedikçe iptal talebi, dosya üzerinden incelenerek karara bağlanır (HMK m. 439/5). Böylelikle duruşmaların yol açacağı zaman kaybı önlenerek iptal davasının kısa sürede sonuçlanması sağlanmış olacaktır⁷³⁷. Hakem kararına karşı iptal davasının açılması hakem kararının icrasını durdurmaz (HMK m. 439/4)⁷³⁸. Bu nedenle hakem kararları verildiği anda icra edilebilen kararlardır⁷³⁹. Ancak taraflardan birinin talebi üzerine hükmolunan para veya eşyanın değerini karşılayacak bir teminat gösterilmesi şartıyla kararın icrası durdurulabilir (HMK 439/4). Mahkeme tarafından hakem kararının icrasının

---

⁷³⁵ Pekcantez/ Atalay/ Özekes, s. 860.

⁷³⁶ Karadaş, s. 216.

⁷³⁷ Özbay, HMK, s. 542; Konuralp, s. 215.

⁷³⁸ “Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 15/A maddesi uyarınca, ‘İptal davasının açılması, kendiliğinden hakem kararının icrasını durdurur.’ Hakem kararları, prensip olarak taraflar üzerinde bağlayıcı etkiye sahiptir ve aynı mahkeme kararları gibi icra edilirler. Bununla beraber, hakem kararlarına karşı iptal davası açılması, hakem kararının icrasını durdurmaktadır. Bunun sebebi, hakem kararının iptal edilmesi durumunda, hakem kararının icra edilmiş olmasının doğuracağı ve telafisi mümkün olmayan sonuçların ortaya çıkmasına engel olmaktadır.” (Akıncı, Milletlerarası Tahkim, s. 254- 255).

⁷³⁹ Konuralp, s. 215; Muşul, s.669; Görgün, s. 498; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, Usul, s. 793; Karşı, s. 940; Yılmaz, Şerh, s. 1766; Pekcantez/ Atalay/ Özekes, s. 1086.

durdurabilmesi için, mahkemenin söz konusu iptal iddiasını ciddi görmesi gerekmektedir⁷⁴⁰. Ciddi görülmeyen iddialar mahkemece dikkate alınmaz.

5. İptal Davası Sonucunda Verilen Kararlara Karşı Kanun Yolları

İptal davası sonucunda mahkemece verilen kararlara karşı temyiz yoluna başvurulabilir. Temyiz incelemesi, HMK m. 439'da tahdidi olarak sayılmış bulunan iptal sebepleriyle sınırlı olarak öncelikle ve ivedi olarak karara bağlanır. Temyiz kanun yoluna başvurma, kararın icrasını durdurmaz (HMK m.439/6). MTK m. 15/A'ya göre, iptal davasının açılması, kendiliğinden hakem kararının icrasını durdurur. İptal davasının açılması hakem kararının icrasının durdurduğu için, hakem kararı aleyhine olan tarafı koruyan bir hükümdür. HMK m. 439'da ise, MTK'daki anlayış terk edilmiştir. HMK m. 439/4'e göre, hakem kararlarına karşı iptal davası açılması kararın icrasını durdurmaz. Ancak taraflardan birinin talebi üzerine hükmolunan para veya eşyanın değerini karşılayacak bir teminat gösterilmek şartı ile kararın icrası durdurulabilir⁷⁴¹.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 439/6 hükmü ile temyiz incelemesinin iptal sebepleri ile sınırlı olması ilkesi kesin bir şekilde belirtilmiştir. Yargıtay'daki incelemenin iptal sebeplerini genişletici bir şekilde yapılmasının önü kapatılmıştır⁷⁴². Böylelikle tahkime sürat kazandırmak ve teşvik için, temyiz aşamasında kararın icrasının durdurulmasının önüne geçilmiştir⁷⁴³.

Mahkemece iptal davası sonucunda iptal sebebinin varlığı kabul edilirse ve bu kabul kararı taraflarca temyiz edilmezse veya HMK m. 439/2'deki

- Hakem veya Hakem Kurulunun Seçiminde Kararlaştırılan Usule Uyulmaması (HMK m. 439/2-b),

---

⁷⁴⁰ Konuralp, s. 215.

⁷⁴¹ Nomer/ Ekşi/ Öztekin Gelgel, s. 31.

⁷⁴² Görgün, s. 500; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, Usul, s. 793; Karslı, s. 940; Yılmaz, Şerh, s. 1771; Muşul, s.671; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1086.

⁷⁴³ Yılmaz, Şerh, s. 1771; Kılıçoğlu, s. 1523; Özbay, HMK, s. 544.

- Hakem veya Hakem Kurulunun Hukuka Aykırı Olarak Yetkileri Hakkında Karar Vermesi (HMK m. 439/2-ç),

- Sözleşme Dışında Kalan Bir Konuda Karar Verilmesi veya Talebin Tamamı Hakkında Karar Verilmemesi ya da Yetkinin Aşılması (HMK m. 439/2-d),

- Tahkim Yargılamasının Usule Aykırı Yürütülmesi (HMK m. 439/2-e),

- Tarafların Eşitliği İlkesine ve Hukuki Dinlenilme Hakkına Uyulmaması (HMK m. 439/2-f), hâllerinin varlığı sebebiyle kabulü halinde, taraflar aksini kararlaştırmamışlarsa hakemleri ve tahkim süresini yeniden belirleyebilirler. Taraflar isterlerse eski hakemleri de tekrar tayin edebilirler (HMK m. 439/7). Bu hükümle, tarafların uyuşmazlığı tahkim yoluyla çözme iradesi üstün tutulmuş ve ilgili uyuşmazlık için yeniden tahkim yoluyla çözüm kabul edilmiştir⁷⁴⁴.

İptal davasına ilişkin mahkemece verilen kararın temyiz incelemesi sonucunda verilen karara karşı karar düzeltme yoluna başvurulamaz⁷⁴⁵. Zaten bölge adliye mahkemeleri aktif hale gelirse karar düzeltme yolu olmayacak.

6. İptal Davasının Zaman Bakımından Uygulanması

a) 6545 Sayılı Torba Kanun'dan Önceki Durum

HMK m. 439/1 hükmüne göre “*Hakem kararına karşı yalnızca iptal davası açılabilir. İptal davası tahkim yerindeki mahkemede açılır; öncelikle ve ivedilikle görülür*”. HMK m. 410 hükmünde ise, mahkeme tarafından yapılacağı belirtilen işlerde görevli ve yetkili mahkemenin tahkim yeri bölge adliye mahkemesi olduğu

⁷⁴⁴ Yılmaz, Şerh, s. 1772; Konuralp, s. 215; Görgün, s. 501.

⁷⁴⁵ Y.11.HD., 31.05.2013 tarih, E. 2012/7588, K. 2013/11439 sayılı kararına göre, “6100 sayılı HMK’nın 439/6. maddesinde hakem kararlarının iptali davası hakkında verilen kararlara karşı temyiz yoluna başvurulabileceği düzenlenmiştir. HMK’nın geçici 3. madde 2. bendinde Bölge Adliye Mahkemeleri göreve başlamadan önce temyiz edilen kararlar hakkında 1086 sayılı HUMK’nın 427 ilâ 454. madde hükümlerinin uygulanmasına devam edileceği belirtilmiş, 1086 sayılı HUMK’nın 440/III-4. maddesinde “Hakemlerin verdiği hükümlerin ve bu Kanun’un tahkim hükümlerine göre mahkemece verilecek kararların onanmasına veya bozulmasına ilişkin kararlar” hakkında karar düzeltme yoluna gidilemeyeceği yer almaktadır. Bu durum karşısında hakem kararının iptali davasına ilişkin mahkemece verilen kararın temyiz incelemesi sonucunda verilen Dairemiz ilamına karşı karar düzeltme istenemeyeceğinden, asıl ve katılma yoluyla karar düzeltme talep eden taraflar vekillerinin karar düzeltme dilekçelerinin reddi gerekmiştir.” (Gençcan, s. 1394).

kabul edildiğinden, iptal davasının HMK gereğince bu mahkemede açılması gerekecektir.

Ancak iptal davalarında görevli mahkeme konusunda 6545 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (Torba Kanun)⁷⁴⁶ öncesinde, doktrinde tartışmalar mevcuttu. Bu çerçevede iptal davasında görevli mahkemenin, asliye hukuk mahkemesi⁷⁴⁷, asliye ticaret mahkemesi⁷⁴⁸, asliye hukuk veya asliye ticaret mahkemesi⁷⁴⁹ olabileceği şeklindeki görüşlerin yanı sıra, eski kanun yolu sisteminin (temyiz) devam etmesi gerektiği yönünde⁷⁵⁰ görüşler de ileri sürülmekteydi⁷⁵¹. Ancak tüm bu görüşlerin artık bir önemi kalmamıştır. Zira henüz bölge adliye mahkemeleri işlevsel hale gelmemesine rağmen, kanun koyucu öncelikle tercihini iptal davasının derhal uygulanmasından yana göstermiştir. Zira kanun koyucu istinaf hükümlerinin uygulanmasını istemediğini HMK Geçici Madde 3/1 ve 2 ile ortaya koymuş; ancak diğer hükümlerin derhal uygulanmasını istediğini ifade etmiştir. Ayrıca kanun koyucu, bölge adliye mahkemelerinin derhal faaliyete geçeceği varsayımıyla başlangıçta Geçici Madde 3'e dahi yer vermiş değildi. Bu nedenle buradaki sorun esasen bu mahkemelerin faaliyete geçmemesinden kaynaklandığı için, kanun koyucu tarafından bu irade tam olarak yansıtılmamış ve bu tür sorunlar ortaya çıkmıştır⁷⁵².

---

⁷⁴⁶ 6545 sayılı Kanun (RG. 28.06.2014, S. 29044).

⁷⁴⁷ Bkz. Vuraloğlu, s. 1062; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 80; Doktrinde *Taşpınar Ayvaz*'da iptal davasının niteliği itibarıyla bir ilk derece mahkemesi işi olması hasebiyle HMK m. 2'den hareketle asliye hukuk mahkemesine bu görevin verilmesi gerektiğini; ancak bölge adliye mahkemeleri faaliyete geçinceye kadar tahkimle ilgili olarak tahkime konu davaya bakmakla görevli olacak mahkemeye ilişkin bir düzenleme yapmanın isabetli olacağını belirtmekteydi (Taşpınar Ayvaz, s. 213).

⁷⁴⁸ Yılmaz, Şerh, s. 1769.

⁷⁴⁹ Karadaş, s. 215.

⁷⁵⁰ Karşlı, s. 939; Yazar, bu görüşüne dayanak olarak HMK Geçici madde 3/3 hükmünü göstermektedir. Nitekim yazar, söz konusu hükümde "Bu Kanunda bölge adliye mahkemelerine görev verilen hallerde bu mahkemelerin göreve başlama tarihine kadar 1086 sayılı Kanunun bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri uygulanır" denildiği için, Yargıtay'da temyiz yoluna gitmek gerekeceğini belirtmekteydi (Karşlı, s. 939).

⁷⁵¹ Bu konuda bir başka görüş ise, iptal davasında yetkili ve görevli mahkemenin tahkim yeri ilk derece mahkemesi olduğu şeklindeydi (Muşul, s. 654).

⁷⁵² Bkz. Taşpınar Ayvaz, s. 212-213.

b) 6545 Sayılı Torba Kanun'dan Sonraki (Mevcut) Durum

Bölge adliye mahkemeleri şu an itibariyle henüz fiilen işlevsel hale gelmediğinden, kanun koyucu iptal davasının hemen uygulanmasını da arzu ederek, 6545 sayılı Torba Kanununun 45 inci maddesiyle 5235 sayılı Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un m. 5/2 değiştirmiştir. Yeni hükme göre; *Asliye ticaret mahkemesi kurulan yerlerde bu mahkemelerde bir başkan ile yeteri kadar üye bulunur. Konusu parayla ölçülebilen uyuşmazlıklarda dava değeri üç yüz bin Türk lirasının üzerinde olan dava ve işler ile dava değerine bakılmaksızın; 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa ve 21/6/2001 tarihli ve 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanununa göre yapılan tahkim yargılamasında; tahkim şartına ilişkin itirazlara, iptal davalarına, hakemlerin seçimi ve reddine yönelik davalar ile yabancı hakem kararlarının tanıma ve tenfizine yönelik davalara ilişkin tüm yargılama safhaları, bir başkan ve iki üye ile toplanacak heyetçe yürütülür ve sonuçlandırılacaktır.* Yeni düzenlemenin yayımı tarihinde (28.06.2014'de) yürürlüğe gireceği ise Torba Kanununun 104. maddesinde belirtilmiştir.

Görüldüğü üzere, kanun koyucu bölge adliye mahkemeleri henüz faaliyete geçmemiş olsa bile yeni Kanunun uygulanmasını istemiş⁷⁵³ ve bu konuda asliye ticaret mahkemeleri görevli hale getirilmiştir.

Son olarak burada şu ihtimal ortaya çıkabilecektir: Torba Kanunun yürürlüğe girdiği (28.06.2014) tarihten önce hakem kararına karşı iptal davası örneğin asliye hukuk mahkemesinde açılmışsa, bu dava devam ederken Torba Kanun yürürlüğe girmişse (ve dolayısıyla asliye ticaret mahkemeleri görevli hale gelmişse) ne olacaktır? Burada kanımızca Torba Kanunun yürürlüğe girdiği 28.06.2014 tarihinden önce hakem kararına karşı asliye hukuk mahkemesinde iptal davası açılmışsa, eski görev hükümleri uygulanmaya devam edecek ve asliye hukuk mahkemesi iptal davasını inceleyecek ve bir karar verecektir. Zira Geçici Madde 1⁷⁵⁴ burada kıyas

⁷⁵³ Bkz. Taşpınar Ayvaz, s. 212.

⁷⁵⁴ Bkz. HMK Geçici Madde 1/1: "Bu Kanunun yargı yolu ve göreve ilişkin hükümleri, Kanunun yürürlüğe girmesinden önceki tarihte açılmış olan davalarda uygulanmaz".

yoluyla uygulanabilir. Ancak bu tarihten sonra iptal davalarının asliye ticaret mahkemelerinde açılacağı konusunda tereddüt bulunmamaktadır.

C. YARGILAMANIN İADESİ

1. Genel Olarak

Yargılamanın iadesi yolu, kesinleşmiş hükümlere karşı başvuru istisnai bir yoldur. Hata ve eksiklikler sonucu verilen kararın kesinleşmesinden sonra yargılamanın iadesi yolu ile kararın kaldırılmasının sağlanması, hukuk devleti anlayışının ve yargıya güvenin bir sonucudur. Bu nedenle, yargılamanın iadesi yolu, farklı nedenlerle her hukuk düzeninde yer alan olağanüstü bir kanun yoludur⁷⁵⁵.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu, MTK ve UNCITRAL Model Kanunu'ndaki düzenlemeden farklı olarak hakem kararlarına karşı yargılamanın iadesi yoluna gidilebileceğini öngörmektedir⁷⁵⁶.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 374-381. maddeleri arasında düzenlenen yargılamanın iadesine ilişkin hükümler niteliğine uygun düştüğü ölçüde tahkimde de uygulanır (HMK m. 443/1). Tahkimde, yargılamanın iadesi sebeplerinden sadece

---

⁷⁵⁵ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 921; Ramazan Arslan, *Medenî Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi*, Ankara 1977, s. 14; Karadaş, s. 229; Yılmaz, Şerh, s. 1583; Doğanay, s. 53; Koral, Kanun Yolu, s. 567; Mustafa Reşit Belgesay, *Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, C. II, İstanbul 1939, s. 393; Y.1.HD., 08.11.2012 tarih, E. 6329, K. 12568 sayılı kararına göre, "... Kesinleşmeyen karar hakkında da yargılamanın yenilenmesi isteğinde bulunulamaz. O hâlde, Besim'in usulüne uygun karar tebliğinden sonra kararı temyiz edebileceği açıkken, henüz kesinleşmeyen karar hakkında iade-i muhakeme talebinde bulunmuş olması yasal değildir. Hal böyle olunca, yargılamanın yenilenmesi isteğinin reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı olduğu üzere hüküm kurulmuş olması isabetsizdir." (Zekeriya Yılmaz, *Yargılamanın Yenilenmesi (İade-i Muhakeme)*, Ankara 2013, s. 51); Y.6.HD., 29.01.2013 tarih, E. 301, K. 1136 sayılı kararına göre, "1086 sayılı HUMK'un 445, 6100 sayılı HMK'nın 374 maddesi hükmü gereğince yargılamanın yenilenmesi, kesin olarak verilen ya da kesinleşmiş olan hükümlere karşı istenebilir. Her ne kadar mahkemece yargılamanın yenilenmesi istemi ret edilmiş ise de, davacılar karardan kendilerine 23.5.2008 ve 28.5.2008 tarihlerinde tebliğ edilen gayrimenkul satış ilanı dolayısıyla haberdar olduklarını belirterek 24.6.2008 tarihinde yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunmuşlardır. Aslında kararın tebliğ edilmemesi nedeniyle davacıların istemi yargılamanın yenilenmesi değil, temyiz istemi içeriklidir. Bu itibarla davacıların talebin temyiz istemi olarak kabul edilmesi gerektiğinden yerel mahkemenin 9.12.2009 tarih ve 2008/165 esas 2009/302 karar sayılı yargılamanın yenilenmesi isteminin reddi kararının bozularak kaldırılmasına oy birliği ile karar verildi." (Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 921).

⁷⁵⁶ Budak, s. 58; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, Usul, s. 794; Görgün, s. 504; Karılı, s. 941; Muşul, s.672; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1087.

375. maddenin birinci fıkrasının b, c, e, f, g, h, ı ve i bentleri uygulanır (HMK m. 443/2). Kanun koyucu yargılamanın iadesi sebeplerini sınırlı sayıda belirlemiş ve önemli (ciddi) vakıaların varlığına bağlamıştır⁷⁵⁷. Tahkimde yargılamanın iadesi sebepleri şunlardır:

1- Davaya bakması yasak olan yahut hakkındaki ret talebi, merciince kesin olarak kabul edilen hakemin karar vermiş veya karara katılmış bulunması (HMK m. 375/1-b).

2- Vekil veya temsilci olmayan kimselerin huzuruyla davanın görülmüş ve karara bağlanmış olması (HMK m. 375/1-c).

3- İfadesi karara esas alınan tanığın, karardan sonra yalan tanıklık yaptığının sabit olması (HMK m. 375/1-e).

4- Bilirkişi veya tercümanın, hükme esas alınan husus hakkında kasten gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu sabit olması (HMK m. 375/1-f).

5- Lehine karar verilen tarafın, karara esas alınan yemini yalan yere ettiğinin, ikrar veya yazılı delille sabit olması (HMK m. 375/1-g).

6- Lehine karar verilen tarafın karara tesir eden hileli bir davranışta bulunmuş olması (HMK m. 375/1-h).

7- Bir dava sonunda verilen hükmün kesinleşmesinden sonra tarafları, konusu ve sebebi aynı olan ikinci davada, öncekine aykırı bir hüküm verilmiş ve bu hükmün de kesinleşmiş olması (HMK m. 375/1-ı).

8- Kararın, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme'nin veya ekli protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması (HMK m. 375/1-i).

Tahkimde uygulanmayacak olan yargılamanın iadesi sebepleri HMK m. 375/1'deki a, ç, d ve ğ bentlerinde yer alan yargılamanın iadesi sebepleridir. Bunlar sırasıyla;

1- Mahkemenin kanuna uygun olarak teşekkül etmemiş olması,

---

⁷⁵⁷ Arslan, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 76.

2- Yargılama sırasında, aleyhine hüküm verilen tarafın elinde olmayan nedenlerle elde edilemeyen bir belgenin, karar verilmesinden sonra ele geçirilmiş olması,

3- Karara esas alınan senedin sahteliğine karar verilmiş veya senedin sahte olduğunun mahkeme veya resmî makam önünde ikrar edilmiş olması,

4- Karara esas alınan bir hükmün, kesinleşmiş başka bir hükümle ortadan kalkmış olması, şeklindeki yargılamanın iadesi sebepleridir⁷⁵⁸.

Yukarıdaki bu yargılamanın iadesi sebeplerinden HMK m. 375/1-a bendinin tahkimde uygulanmaması, hakem kurulunun oluşturulması veya tek hakemin seçilmesi konusunda kanuna uygunluk denetiminin iptal davası aşamasında yapılmış olmasıyla açıklanabilir. HMK m. 375/1-ç, d ve ğ bentlerinde yer alan yargılamanın iadesi sebeplerinin tahkimde uygulanmama sebebi ise açık olmayıp; ilgili madde gerekçesinde de bu konuda açıklama bulunmamaktadır. Bu bentlere atıf yapılmaması mahkeme kararına karşı açılmış olan yargılamanın iadesi yoluyla, tahkimdeki yargılamanın iadesi yolu arasında haksız bir farklılık yaratmakta ve mahkeme kararına karşı yargılamanın iadesini talep eden kişilerle hakem kararına karşı yargılamanın iadesini talep eden kişiler arasında eşitsizlik yarattığı için Anayasa'nın 10. maddesindeki kanun önünde eşitlik ilkesine aykırı bulunmaktadır⁷⁵⁹.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 374'deki "Yargılamanın iadesi, kesin olarak verilen veya kesinleşmiş olan hükümlere karşı istenebilir." şeklindeki sınırlama, tahkim yargılamasında uygulanmaz ve bütün hakem kararlarına karşı yargılamanın iadesi başvurusu yapılabilir. Zira hakem kararına karşı bozma istemiyle kanun yoluna başvurma olanağı yoktur. Bu nedenle, bütün hakem kararları verildiği anda kesindir⁷⁶⁰.

---

⁷⁵⁸ Budak, s. 58; Balcı, s. 238; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, Usul, s. 794; Muşul, s.672; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1087; Karşlı, s. 941; Görgün, s. 504; Sarısözen, s. 127; Alangoya, Tahkim, s. 232.

⁷⁵⁹ Budak, s. 58, 59.

⁷⁶⁰ Görgün, s. 503; Umar, s. 1260.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 376'daki "Üçüncü kişilerin hükmün iptalini talep etmesi" başlıklı hükmü, hakem kararlarına karşı yargılamanın iadesi başvurusu için de uygulanır⁷⁶¹.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 377'de öngörülen hak düşürücü süreye ilişkin kural, hakem kararlarına karşı yargılamanın iadesi başvurusu için de uygulanabilir. Ancak, HMK m. 443/2'deki uygulanamayacak olan başvuru sebeplerinin varlığı hâlinde, onlarla ilgili başvuruların tabi kılındığı hak düşürücü süreye ilişkin HMK m. 377 hükmü uygulanmayacaktır⁷⁶².

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 378/1 hükmü, hakem kararına karşı yargılamanın iadesi başvurusunu içeren dilekçe için uygulanmaz. Zira kararı veren mahkeme değil, hakem veya hakem kuruludur. Yargılamanın iadesi süreciyle geçerliliği kaldırılacak olan hakem kararıdır⁷⁶³.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 378/2'deki teminat istenebilmesine ilişkin hüküm, HMK m. 379'daki ön incelemeye ilişkin hüküm, HMK m. 380'deki yeniden yargılama ve hükmün iptaline ilişkin hüküm ve HMK m. 381'deki icranın durdurulmasına ilişkin hüküm, hakem kararına karşı yargılamanın iadesi başvurusu için de uygulanır⁷⁶⁴.

Hakem kararlarına karşı her türlü geçersizlik veya sakatlık savunması iptal davası ile olur. Hakem kararına dayalı icra emrine karşı şikâyet yoluna başvurulamaz⁷⁶⁵.

2. Görevli ve Yetkili Mahkeme

Yargılamanın iadesi davası mahkemede görülür (HMK m. 443/2)⁷⁶⁶. Tahkim yargılamasında, mahkeme tarafından yapılacağı belirtilen işlerde görevli ve yetkili

---

⁷⁶¹ Budak, s. 59; Umar, s. 1260; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, Usul, s. 794; Görgün, s. 504; Karlı, s. 941; Muşul, s.672; Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, s. 1087.

⁷⁶² Umar, s. 1260.

⁷⁶³ Umar, s. 1261.

⁷⁶⁴ Umar, s. 1261; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, Usul, s. 794; Muşul, s.672; Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, s. 1087; Karlı, s. 941; Görgün, s. 504.

⁷⁶⁵ Görgün, s. 497.

mahkeme tahkim yeri bölge adliye mahkemesidir. Tahkim yeri belirlenmemiş ise görevli ve yetkili mahkeme, davalının Türkiye’deki yerleşim yeri, oturduğu yer veya işyeri bölge adliye mahkemesidir (HMK m. 410)⁷⁶⁷. Ancak kanun koyucu 6545 Sayılı Torba Kanun’un⁷⁶⁸ 45. maddesi ile tahkim yargılamasında; tahkim şartına ilişkin itirazlara, iptal davalarına, hakemlerin seçimi ve reddine yönelik davalar ile dava açılmadan önce veya açıldıktan sonra talep edilen ihtiyati tedbirler de görevli mahkemenin asliye ticaret mahkemesi olacağını düzenlemiştir. Ancak HMK’nın bölge adliye mahkemelerine görev verdiği diğer işlerde tahkimde görevli mahkemenin nasıl tespit edileceği halen bir sorun teşkil etmektedir. Bu nedenle yargılamanın iadesinde görevli ve yetkili mahkeme konusunda HMK m. 410 hükmüne ilişkin doktrindeki tartışmalar geçerliliğini koruyacaktır⁷⁶⁹. Ancak

---

⁷⁶⁶ Y.15.HD., 28.11.2012 tarih, E. 1331, K. 7317 sayılı kararına göre, “Davalı iş sahibi vekili 07.12.2011 tarihinde A 8. Asliye Ticaret Mahkemesi’ne verdiği dilekçede, hakem heyeti kararının mahkemenin... sayılı kararı ile sonuçlandığını belirterek dilekçesinde yazılı nedenlerle, Şehir Plancıları Odası Başkanlığı’nca seçilen hakemlerce verilen 15.12.2009 tarihli karar ile ilgili olarak yargılamanın iadesine karar verilmesini, iade-i muhakeme taleplerinin kabulü akabinde haksız ve yersiz davanın reddini talep etmiştir. Davalı iş sahibi vekilinin yargılamanın iadesine ilişkin bu talebi, A 8 Asliye Ticaret Mahkemesi’nce, “Mahkememizin 2010/264 D iş Esas sayılı dosyası ile Şehir Plancıları Odası Başkanlığı’nın, 2009/1 Esas, 2009/1 Karar sayılı kararının tebliğ ve temyiz işlemlerinin yapıldığı, tahkim kararına karşı yargılamanın iadesinin mahkememizin... sayılı dosyası üzerinden istenip değerlendirilemeyeceği” gerekçesiyle reddedilmiş, karar, hakem kararı aleyhine yargılamanın iadesi yoluna başvuran iş sahibi şirket vekilince temyiz edilmiştir. HMK’nın tahkimin düzenlendiği onbirinci kısmında yer alan 443. maddesinin birinci fıkrasında, yargılamanın iadesine ilişkin HMK’da yer alan hükümlerin niteliğine uygun düşüğü ölçüde tahkime de uygulanacağı belirtilmiştir, ikinci fıkrada ise, yargılamanın iadesi davasının mahkemede görüleceği hükme bağlanmıştır. Bu durumda HMK’nın 443. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca tahkimde yargılamanın iadesi davasının mahkemede görüleceği açıktır. Davacı iş sahibi vekili yargılamanın iadesi davasını doğrudan 8. Asliye Ticaret Mahkemesi’ne verdiği 07.12.2011 tarihli dilekçe ile açmış olup, anılan dilekçe tevziye tabi tutulmak suretiyle 8. Asliye Ticaret Mahkemesi’ne gelmiş değildir. Hâl böyle olunca hakem kararını tebliğe çıkaran 8. Asliye Ticaret Mahkemesi’nce yargılamanın iadesi istemine ilişkin dava dilekçesinin tevziye tabi tutulmak üzere Nöbetçi Asliye Ticaret Mahkemesi’ne gönderilmesine karar verilmesi gerekirken, kendi görevinin tebliğ işleminin reddine karar verilmesi doğru olmamış, kararın bozulması gerekmiştir” (Yılmaz, Şerh, s. 1778- 1779).

⁷⁶⁷ Yargılamanın iadesi davası mahkemede görülür (HMK m. 443/2). Nihai hakem kararlarının verilmesi ile tahkim sona ereceği için, yargılamanın iadesi ancak yetkili mahkemede görülecektir. Başka bir ifadeyle HMK m. 5 vd. çözümlenir (Kılıçoğlu, s. 1532).

⁷⁶⁸ 18.06.2014 tarih ve 6545 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (RG. 28.06.2014/ 29044).

⁷⁶⁹ 6545 sayılı Torba Kanun çıkmadan önce hangi mahkemelerin görevli olacağı konusunda doktrinde olan tartışmalar ise şu şekildeydi: Doktrindeki bir görüşe göre, HUMK hükümlerinin tahkim işlerinde yerine göre, asliye hukuk (uyuşmazlık ticari dava niteliğinde ise asliye ticaret) veya sulh hukuk mahkemelerine görev verdiğinden bahisle, HMK’nın Geçici 3. maddesinin 3.

kanaatimizce 6545 sayılı Torba Kanunla iptal davasında görevli mahkeme olan asliye ticaret mahkemelerinden kıyasla yargılamanın iadesi yolunda da görevli mahkeme asliye ticaret mahkemesi olmalıdır.

3. Yargılamanın İadesi Süresi

Yargılamanın iadesi süresi HMK m. 377/1'e göre;

1- HMK m. 375/1-b ve c bentlerinde öngörülen hâllerde, kararın davalıya veya gerçek vekil veya temsilciye tebliğ edildiği; alacaklı veya davalı yerine geçenlerin karardan usulen haberdar olduğu (HMK m. 377/1-b),

2- HMK m. 375/1-e, f ve g bentlerindeki hâllerde, ceza mahkûmiyetine ilişkin hükmün kesinleştiği veya ceza kovuşturmasına başlanmadığı yahut soruşturmanın sonuçsuz kaldığı (HMK m. 377/1-ç),

3- HMK m. 375/1-h bendinde hilenin farkına varıldığı (HMK m. 377/1-c),

4- HMK m. 375/1-ı bendinde karara esas alınan ilamın bozularak kesin hüküm şeklinde tamamen ortadan kalkmasından haberdar olduğu (HMK m. 377/1-d),

5- HMK m. 375/1-i bendinde yazılı sebepten dolayı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararının tebliğ edildiği (HMK m. 377/1-e). Tarihten itibaren üç ay ve her hâlde iade talebine konu olan hükmün kesinleşmesinden itibaren on yıldır.

Bir dava sonunda verilen hükmün kesinleşmesinden sonra tarafları, konusu ve sebebi aynı olan ikinci bir davada, öncekine aykırı bir hüküm verilmiş ve bu hüküm

---

fıkrasına göre, HMK'da tahkimle ilgili olarak mahkemelere verilen işlerin, bölge adliye mahkemeleri göreve başlayıncaya kadar, dava konusuna göre sulh veya asliye mahkemelerinde görülmesi gerekir (Budak, s. 38). Doktrinde bir başka görüş göre ise, görevli ve yetkili mahkeme, taraflar arasında kararlaştırılan tahkim yerindeki bölge adliye mahkemesidir. Ancak bölge adliye mahkemelerinin henüz faaliyete geçmemiş olması nedeniyle, bu konudaki boşluğun doldurulması bakımından, tahkim yerindeki asliye ticaret mahkemesi görevlidir. Tahkim yeri kararlaştırılmamış ise, görevli ve yetkili bölge adliye mahkemesi, davalının Türkiye'deki yerleşim yeri, oturduğu yer veya iş yerinin bulunduğu yer bölge adliye mahkemesidir. Bölge adliye mahkemeleri faaliyete geçinceye kadar, onlara verilen görevler asliye hukuk mahkemeleri tarafından yerine getirilir (Yılmaz, Şerh, s. 1717). Doktrindeki diğer bir görüş göre ise, hakem kararına karşı açılacak iptal davasında yetkili ve görevli mahkeme HMK m. 410/1'e göre belirlenemez (Muşul, s. 654).

de kesinleşmiş ise, yargılamanın yenilenmesi süresi ilama ilişkin zamanaşımı süresi kadardır (HMK m. 377/2).

4. Yargılamanın İadesi Sebepleri

a) Davaya Bakması Yasak Olan Yahut Hakkındaki Ret Talebi, Merciince Kesin Olarak Kabul Edilen Hakemin Karar Vermiş veya Karara Katılmış Bulunması (HMK m. 375/1-b)

Davaya bakması yasak olan, yani çekinmek zorunda olan bir hakemin yahut hakkındaki ret talebi merciince kesin olarak kabul edilen hakemin davaya bakmış ve hüküm vermiş olması, yargılamanın iadesi sebebidir. Davaya bakması yasak olan hakemin davaya bakmış ve hüküm vermiş olmasının, hükmü etkileyip etkilemediğini araştırmaya gerek yoktur. Böyle bir durumun bulunması mutlak yargılamanın iadesi kabul edilir⁷⁷⁰.

b) Vekil veya Temsilci Olmayan Kimselerin Huzuruyla Davanın Görülmüş ve Karara Bağlanmış Olması (HMK m. 375/1-c)

Hakemler önünde görülen bir davaya, taraflardan birinin vekili veya temsilcisi olmayan bir kimsenin huzuruyla bakılmış ve hüküm verilmiş olması, yargılamanın iadesi sebebidir⁷⁷¹.

Davada taraflardan birinin vekili olarak hareket etmiş bir avukatın, o tarafı temsil yetkisinin yani vekâletnamesinin olmaması, yargılamanın iadesi sebebine örnek olarak verilebilir⁷⁷².

---

⁷⁷⁰ Bkz. krş. Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 683; Arslan, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 116; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, s. 582; Muşul, s. 590; Görgün, 440.

⁷⁷¹ Y.19.HD., 11.12.2012 tarih, E. 31765, K. 42234 sayılı kararına göre, "... Vekil olmayan kişi huzuruyla davanın görülmesi kararın kesinleşmesi yargılamanın iadesi sebepleri arasında sayılmıştır..." (Yılmaz, Şerh, s. 1594); Y.2.HD., 08.03.2012 tarih, E. 2656, K. 5206 sayılı kararı; Y.20.HD., 11.02.2013 tarih, E. 9941, K. 1040 sayılı kararı (Yılmaz, s. 368).

⁷⁷² Arslan, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 111; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 683; Pekcanitez/ Atalay/ Özeker, s. 922.

c) İfadesi Karara Esas Alınan Tanığın, Karardan Sonra Yalan Tanıklık Yaptığının Sabit Olması (HMK m. 375/1-e)

İfadesi karara esas alınan tanığın, karardan sonra yalan tanıklık yaptığının sabit olması hâlinde yargılamanın iadesinin istenebilmesi, bu sebebin hükme esas alınması ve kesinleşmiş bir ceza mahkûmiyeti kararı ile sabit olması şartına bağlıdır. Delil yokluğundan başka bir sebeple ceza kovuşturmasına başlanamamış veya mahkûmiyet kararı verilememiş ise ceza mahkemesi kararı aranmaz. Bu takdirde dayanılan yargılamanın iadesi sebebinin, yargılamanın iadesi davasında öncelikle ispat edilmesi gerekir (HMK m. 375/2).

Tanığın mahkûm olması dışında resmi makamlar önünde yalan yere tanıklık yaptığını açıklaması yargılamanın iadesi sebebi sayılmaz. Ancak mahkûmiyet, sadece ceza mahkemesinde mahkûmiyet kararı verilmesi gibi anlaşılmamalıdır. Ceza mahkemesinden özellikle af gibi bir nedenle mahkûmiyet kararı almanın mümkün bulunmaması hâlinde, hukuk mahkemesinde tanığın doğruyu söylemediğinin tespiti de yargılamanın iadesi sebebi sayılmalıdır⁷⁷³.

d) Bilirkişi veya Tercümanın, Hükme Esas Alınan Husus Hakkında Kasten Gerçeğe Aykırı Beyanda Bulunduğunun Sabit Olması (HMK m. 375/1-f)

Bilirkişi veya tercümanın, hükme esas alınan husus hakkında kasten gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu sabit olması yargılamanın iadesi sebebidir. Bilirkişi veya tercümanın ihmal veya bilgisizlik nedeniyle rapor vermiş olması, yargılamanın iadesi sebebi sayılmamıştır. Bunun nedeni, tarafların süresi içinde bilirkişi raporuna itiraz edebilme olanağına sahip bulunmasıdır⁷⁷⁴.

---

⁷⁷³ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 925; Y.20.HD., 07.02.2012 tarih, E. 9753, K. 1275 sayılı kararı (Yılmaz, s. 360); “Yargılama sırasında kullanılan diğer delillere dayanarak, tanıklık olmasaydı bile, aynı hüküm verilecek idiyse yalan ifade hükme temel olmamış demektir ve bu nedenle yalan tanıklık yargılamanın yenilenmesi sebebi olmaz.” (Arslan, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 93).

⁷⁷⁴ Umar, s. 1261; Arslan, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 97; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, Usul, s. 794; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 925; Muşul, s.672; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1087; Karlı, s. 941; Görgün, s. 504.

Bilirkişi veya tercümanın, hükme esas alınan husus hakkında kasten gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu sabit olması halinde yargılamanın iadesinin istenebilmesi, bu sebebin kesinleşmiş bir ceza mahkûmiyeti kararı ile belirlenmiş olması şartına bağlıdır. Delil yokluğundan başka bir sebeple ceza kovuşturmasına başlanamamış veya mahkûmiyet kararı verilememiş ise ceza mahkemesi kararı aranmaz. Bu takdirde dayanılan yargılamanın iadesi sebebinin, yargılamanın iadesi davasında öncelikle ispat edilmesi gerekir (HMK m. 375/2).

e) Lehine Karar Verilen Tarafın, Karara Esas Alınan Yemini Yalan Yere Ettiğinin, İkrar veya Yazılı Delille Sabit Olması (HMK m. 375/1-g)

Lehine karar verilen tarafın, karara esas alınan yemini yalan yere ettiğinin, ikrar veya yazılı delille sabit olması yargılamanın iadesi sebebidir (HMK m. 375/1-g). Hükümde geçen sabit olma, bir mahkeme hükmü ile sabit olma şeklinde anlaşılmalıdır. Yalan yere yemin ettiğini taraf ikrar etmiş ise, mutlaka yazılı delille yalan yere yemin ettiği ispat edilmelidir. Ceza mahkemesinde tarafın yalan yere yemin ettiği tanık ifadesi ile ispat olunmuşsa, bu bir yargılamanın iadesi sebebi sayılmaz⁷⁷⁵. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı'na göre de, yazılı belgeyle ispatı gereken hususlarda hukuk mahkemelerinde yalan yere yemin ettiği ileri sürülen kişinin ceza mahkemelerindeki duruşmalarda ceza hâkimlerinin yazılı delil arayışına göre hüküm vermesi lazımdır⁷⁷⁶.

Lehine karar verilen tarafın, karara esas alınan yemini yalan yere ettiğinin, ikrar veya yazılı delille sabit olması hâlinde yargılamanın iadesinin istenebilmesi, bu sebebin kesinleşmiş bir ceza mahkûmiyeti kararı ile belirlenmiş olması şartına bağlıdır. Delil yokluğundan başka bir sebeple ceza kovuşturmasına başlanamamış veya mahkûmiyet kararı verilememiş ise ceza mahkemesi kararı aranmaz. Bu takdirde dayanılan yargılamanın iadesi sebebinin, yargılamanın iadesi davasında öncelikle ispat edilmesi gerekir (HMK m. 375/2)⁷⁷⁷.

⁷⁷⁵ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 926; Arslan, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 101.

⁷⁷⁶ YİBK., 02.04.1941 tarih, E. 19, K. 12 sayılı kararı (Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 926).

⁷⁷⁷ Y.8.HD., 07.03.3005 tarih, E. 1168, K. 1721 sayılı kararına göre, "... Tanığın veya tanıkların hükümden sonra yalan tanıklıktan hüküm giymiş olması ... yargılamanın

f) Lehine Karar Verilen Tarafın, Karara Tesir Eden Hileli Bir Davranışta Bulunmuş Olması (HMK m. 375/1-h)

Lehine karar verilen tarafın, karara tesir eden hileli bir davranışta bulunmuş olması hâlinde hilenin bir ceza mahkemesi kararıyla sabit olmasına gerek yoktur. Hile iddiası, doğruca yargılamanın iadesi davası ile birlikte, bu davaya bakacak olan mahkemeye bildirilir ve o mahkemece incelenir⁷⁷⁸. Hangi işlemlerin hile sayılacağı hâkim tarafından serbestçe takdir edilecektir⁷⁷⁹.

Lehine karar verilen tarafın, karara tesir eden hileli davranışta bulunmasına; hüküm verilen tarafın, karşı tarafın vekili ile gizlice anlaşma yapmasını, bilirkişi ve tanıkları hatalı beyanda bulunmaya sevk etmiş olmasını ve karşı tarafın kendi vekili ile olan yazışmalarını ele geçirerek onları kendi lehine kullanmasını örnek olarak verebiliriz⁷⁸⁰.

Hileli davranışın yargılamanın yenilenmesi sebebi teşkil edebilmesi için, karara etki eden hileli davranışın, lehine karar verilen taraftan sadır olması gerekir. Lehine karar verilen tarafın avukatının hileli davranışı da taraf hilesi gibi kabul edilir⁷⁸¹. Buna karşılık, karşı tarafın avukatı taraf olmayıp üçüncü kişi olduğundan, onun hilesi bu anlamda bir yargılamanın iadesi sebebi oluşturmaz⁷⁸².

---

yenilenmesinin istenmesi için bu sebeplerden kesinleşmiş ceza mahkumiyet kararı ile belirlenmiş olması gerektiği vurgulanmıştır...” (Yılmaz, Şerh, s. 1605).

⁷⁷⁸ Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 682; Yılmaz, s. 110.

⁷⁷⁹ Arslan, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 105; Yılmaz, s. 110; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 927.

⁷⁸⁰ Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 682; Yılmaz, s. 111; Y.8.HD., 31.05.2005 tarih, E. 1745, K. 4096 sayılı kararına göre, “... Ölü kişi aleyhine dava açması ve ilanen tebligat yapılmak suretiyle taraf teşkilinin sağlanması kanuna aykırıdır... Hükme etkili bir hile veya hud’anın kullanılmış olması bu yolda sonuç elde edilmesi yargılamanın yenilenmesi sebebidir...” (Yılmaz, Şerh, s. 1607).

⁷⁸¹ Yılmaz, s. 112; Arslan, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 105.

⁷⁸² Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 927; Yılmaz, s. 112; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, Usul, s. 794; Görgün, s. 504; Karşlı, s. 941; Muşul, s.672; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1087.

g) Bir Dava Sonunda Verilen Hükümün Kesinleşmesinden Sonra Tarafları, Konusu ve Sebebi Aynı Olan İkinci Davada, Öncekine Aykırı Bir Hüküm Verilmiş ve Bu Hükümün de Kesinleşmiş Olması (HMK m. 375/1-ı)

Dava konusu uyuşmazlığın daha önce bir kesin hüküm ile çözümlenmemiş olması (olumsuz) bir dava şartıdır. Diğer bir ifadeyle, kesin hüküm kamu düzenine ilişkin olduğundan istek olmasa da yargılamanın her aşamasında mahkemece re'sen gözetilmesi gereken olumsuz dava şartlarından⁷⁸³.

Bir dava sonunda verilen hükümün kesinleşmesinden sonra tarafları, konusu ve sebebi aynı olan ikinci davada, öncekine aykırı bir hüküm verilmiş ve bu hükümün de kesinleşmiş olması sebebine dayanarak yargılamanın iadesi yoluna gidebilmek için, her iki hükümün de kesinleşmiş olması gerekir. Tarafları, dava sebebi ve dava konusu aynı olan bir dava hakkında birbirine aykırı kesinleşmiş iki hüküm bulunması halinde birinci hüküm lehine olan taraf, kesin hükümden yararlanır. Böylelikle yargılamanın iadesi talebi üzerine ikinci hükümün iptaline karar verilir (HUMK m. 450/2)⁷⁸⁴. Bununla birlikte iki kesinleşmiş hükümün birbiriyle çelişik olması gerekir. Birbiriyle çelişik hükümler yoksa yargılamanın iadesi sebebi de yoktur⁷⁸⁵.

Tahkimde de tarafları, dava sebebi ve dava konusu aynı olan dava hakkında birbirine aykırı kesinleşmiş iki hüküm bulunması sebebine dayanarak yargılamanın iadesi yoluna başvurulabilir. Bu sebebe dayanarak yargılamanın iadesi yoluna başvurabilmek için, ikinci hükümün verildiği davanın görülmesi sırasında, hakem veya hakem kurulunun birinci hükümden haberdar olmaması gerekir⁷⁸⁶.

---

⁷⁸³ Yılmaz, s. 114.

⁷⁸⁴ HGK., 13.07.2011 tarih, E. 20, K. 411-510 sayılı kararı (Yılmaz, s. 191-192).

⁷⁸⁵ Arslan, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 118; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 927.

⁷⁸⁶ Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s. 684; Yılmaz, s. 117; Görgün, s. 504; Karslı, s. 941; Muşul, s.672; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 1087.

h) Kararın, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya Eki Protokollerin İhlali Suretiyle Verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Kesinleşmiş Kararıyla Tespit Edilmiş Olması (HMK m. 375/1-i)

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 375/1-i bendi tahkim yargılaması açısından uygulanamayacak bir düzenlemedir. Çünkü İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmeye göre, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvuru sadece Sözleşmeye taraf olan ve Sözleşme hükümlerini ihlal etmiş bir devlete karşı yapılabilecektir. Tahkim yargılamasında hakemler devlet tarafından atanmamaktadır. Tahkim, sözleşmesel bir kurum olduğundan taraflar hakem tayininde veya hakemlerin seçim usulünü belirlemekte serbesttir. Taraflar, tahkim yoluna başvurarak devlet mahkemelerinin yetkisini bertaraf etmiş ve tahkimden doğabilecek tüm riskleri üzerlerine almış durumdadırlar. Bu hâlde hakemlerin İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmeyi veya ek protokolleri ihlal etmesinden ötürü doğabilecek zararlardan devletin sorumlu tutulması yerinde olmayacaktır⁷⁸⁷.

5. Yargılamanın İadesi Usulü

Tahkimde yargılamanın iadesi davası mahkemede görülür (HMK m. 443/2)⁷⁸⁸. Yargılamanın iadesi talebi kabul edilirse mahkeme, hakem kararını iptal eder ve uyuşmazlık hakkında yeni bir karar verilebilmesi için yeni bir hakeme veya hakem kuruluna gönderir. Bu durumda hakem veya hakem kurulu 421. maddeye göre yeniden seçilir veya oluşturulur (HMK m. 443/3).

Verilen hakem kararının iptal edilmesi, tarafların yeniden tahkime gitme olanağını ortadan kaldırmaz. Uyuşmazlığın esasının çözümü için yeniden hakem atanır. Kanun koyucu tahkim kurumunun sonuca ulaşmasını amaçlamaktadır⁷⁸⁹.

---

⁷⁸⁷ Konuralp, s. 217; Y.4.HD., 17.01.2013 tarih, E. 12054, K. 457 sayılı kararı (Yılmaz, Şerh, s. 1609).

⁷⁸⁸ Y.1.HD., 09.2012tarih, E. 6192, K. 9709 sayılı kararına göre, “Yargılamanın yenilenmesi bir dava açarak ileri sürülebileceğinden dava şartları ve davaya ilişkin genel hükümler geçerli olacaktır...” (Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, s. 930).

⁷⁸⁹ Kılıçoğlu, s. 1532.

SONUÇ

Tahkim, tarafların aralarındaki mevcut veya muhtemel bir uyuşmazlığın hakemlerce çözüme kavuşturulması için yaptıkları bir anlaşmadır. Devlet tarafından denetlenen, kararları kesin hüküm oluşturan ve mahkeme kararları gibi icra edilebilen özel bir yargılama faaliyetidir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 407. maddesi, bu Kanun'un uygulama alanına giren uyuşmazlıkları tanımlamaktadır. HMK'nın zaman bakımından uygulaması ise Kanun'da açık bir şekilde düzenlenmemiştir. Bu nedenle, HUMK döneminde yapılan tahkim sözleşmesi veya o dönemde başlamış bir tahkim yargılamasında hangi kanunun hükümlerinin uygulanacağı uygulamada sorun oluşturmaktadır. Taraflar aksini kararlaştırmamışlarsa uyuşmazlığın ortaya çıktığı tarihte mevcut olan tahkim hükümleri uygulanır. Ancak uyuşmazlığın HMK'nın uygulama alanına girmesinden sonra ve henüz tamamlanmamış usuli nitelikteki işlemin bulunması hâlinde HMK'nın yürürlüğe girdiği tarih esas alınacaktır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 408'e göre, taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklardan ve iki tarafın iradelerine tabi olmayan işlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar için tahkim yoluna gidilemez. Bu hükümle kanun koyucu tahkime elverişlilik konusunda bir sınırlama yapmıştır. Bununla birlikte kanun koyucu, tahkim sözleşmesinde HMK m. 17'deki gibi benzer bir sınırlamaya yer vermemiştir. Tahkim sözleşmesinde tarafların tacir veya kamu tüzel kişisi olması ya da uyuşmazlığın ticari olması gibi bir zorunluluk yoktur. Tahkimin konusu tahkime elverişliyse, tarafı ister tacir olsun ister olmasın herkes tahkim sözleşmesi yapabilir.

Tahkimde görevli ve yetkili mahkeme HMK 410. maddede düzenlenmiştir. Bununla birlikte bölge adliye mahkemeleri fiilen göreve başlayıncaya kadar geçecek dönemde hangi mahkemelerin görevli olacağı konusunda Kanun'da herhangi bir açıklık bulunmamaktaydı. Ancak 6545 sayılı Torba Kanun'un 45. maddesi ile bu sorun giderilmiştir. Bu Kanun ile HMK m. 410'da "görevli mahkeme bölge adliye mahkemesidir" şeklindeki düzenleme zımni olarak mülga olmuştur. Böylelikle tahkim şartına ilişkin itirazlara, iptal davalarına, hakemlerin seçimi ve reddine yönelik davalara ilişkin tüm yargılama safhaları bir başkan ve iki üye ile toplanacak

asliye ticaret mahkemesince yürütülür ve sonuçlandırılır. Ancak HMK'nın bölge adliye mahkemelerine görev verdiği diğer işlerde tahkimde görevli mahkemenin nasıl tespit edileceği halen bir sorun teşkil etmektedir. Bu nedenle HMK'nın bölge adliye mahkemelerine görev verdiği diğer işlerde HMK m. 410 hükmüne ilişkin doktrindeki tartışmalar geçerliliğini koruyacaktır.

Tahkim sözleşmesi, tarafların, sözleşme veya sözleşme dışı bir hukuki ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tamamı veya bir kısmının çözümünün hakem veya hakem kuruluna bırakılması hususunda yaptıkları anlaşmadır (HMK m. 412/1). Tahkim sözleşmesinin hukuki niteliği konusunda çeşitli görüşler olmasına rağmen bizimde katıldığımız doktrinde hâkim olan görüşe göre, tahkim sözleşmesi bir usul hukuku sözleşmesidir. Tahkim yargılamasının hiç şüphesiz en temel taşı hakemlerdir. Tarafların tahkim yargılamasından memnuniyeti hakemlerin kalitesi ile doğru orantılıdır. Bu sebeple, taraflar özellikle bilgi ve deneyim açısından en uygun olan ve uyuşmazlığın çözümüne zaman ayırabilecek tarafsız ve bağımsız kişi veya kişileri hakem olarak seçmelidirler.

Taraflar uyuşmazlıklarının çözümünü tek bir hakeme bırakabilecekleri gibi, tek sayıda olmak şartıyla birden fazla hakeme de bırakabilirler. Zira Kanun hakem sayısı ile ilgili bir kısıtlama getirmemiştir. Hakemlerin sayısı taraflarca kararlaştırılmamış ise üç hakem seçilir (HMK m. 415). Uygulamada genellikle, hakemlerin üç kişiden oluşacağı kararlaştırılmaktadır. Taraflar, hakem veya hakemlerin seçim usulünü kararlaştırmakta serbesttir (HMK m. 416/1). HMK'da hakem seçimi düzenlenirken taraf serbestisi prensibi esas alınmıştır.

Hakem veya hakem kurulu, tahkim sözleşmesinin mevcut veya geçerli olup olmadığına ilişkin itirazlar da dâhil olmak üzere, kendi yetkisi hakkında karar verebilir (HMK m. 422/1). Böylelikle mahkemelere verilen bu yetki mahkemelerin elinden alınarak hakemlere verilmiştir. Bu karar verilirken, bir sözleşmede yer alan tahkim şartı, sözleşmenin diğer hükümlerinden bağımsız olarak değerlendirilir. Hakem veya hakem kurulunun asıl sözleşmenin hükümsüzlüğüne karar vermesi, tahkim sözleşmesinin kendiliğinden hükümsüz olduğu sonucunu doğurmaz (HMK m. 422/1).

Tahkim davası, aksi taraflarca kararlaştırılmadıkça HMK m. 426'da düzenlenen durumlarda açılmış sayılır. Tahkim yeri, uyuşmazlığın tarafları veya onların seçtiği bir tahkim kurumunca serbestçe kararlaştırılır. Bu konuda herhangi bir anlaşma yoksa tahkim yeri, hakem veya hakem kurulunca uyuşmazlık konusu olan olayın özelliklerine göre belirlenir.

Karşı dava ve takasa konu olan iddia tahkim sözleşmesinin kapsamına giriyorsa hakem veya hakem kurulu onlar hakkında karar verme yetkisine sahiptir. Gerek karşı dava konusu hukuki ilişki gerekse takas konusu olan alacak, tahkim sözleşmesinin kapsamı dışında ise her ikisini de hakem veya hakem kurulu dinleyemez.

Taraflar aksini kararlaştırmadıkça, hakem veya hakem kurulu, taraflardan birinin talebi üzerine yargılamanın uygun aşamasında duruşma yapılmasına karar verebilir (HMK m. 429/1). Tahkim sözleşmesinde duruşma yapılacağı hakkında bir hüküm bulunmuyorsa bu konuda hakem veya hakem kurulu kendisi karar verir. Uygulamada genellikle duruşma yapılmaktadır. Taraflardan biri, geçerli bir neden göstermeksizin duruşmaya katılmaz veya delillerini sunmaktan kaçınırsa; hakem veya hakem kurulu, tahkim yargılamasına devam ederek mevcut delillere göre karar verebilir (HMK m. 430/1-c).

Taraflarca sözleşmede aksi kararlaştırılmadıkça, tahkim yargılaması sırasında hakem veya hakem kurulu, taraflardan birinin talebi üzerine, bir ihtiyati tedbirin alınmasına karar verebilir. Mahkemece verilen ihtiyati tedbir kararı, hakem veya hakem kurulu tarafından değiştirilebilir veya ortadan kaldırılabilir (HMK m. 414/5). Kanımızca HMK m. 414/5 hükmü hem yetkide paralellik ve hem de Anayasa'nın m. 138/4 hükmü açısından değerlendirilmelidir. Buna göre, yetkide paralellik ilkesi uyarınca bir işlemi hangi makam yaptıysa kaldırılması kararını da onun vermesi gerekmektedir. Buna karşın HMK m. 414/5, mahkemenin verdiği tedbir kararının hakem veya hakem kurulu tarafından kaldırılmasına izin vermektedir. Bu düzenleme yetkide paralellik ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Anayasa m. 138/4'te, açıkça hiçbir organın ya da makamın mahkeme kararını değiştiremeyeceği hususu

belirtmiştir. Yasama organı dahi mahkeme kararını değiştiremezken bu yetkinin hakem veya hakem kuruluna tanınması açıkça Anayasa'ya aykırıdır

Tahkim yargılamasında asli müdahalenin kabul edilebilmesi için, kanımızca asıl tahkim yargılamasının taraflarının rızasının yanında, hakem veya hakem kurulu (hakem kurulu varsa üyelerin çoğunluğunun) rızası aranması gibi bir yöntem benimsenmelidir. Böylelikle hakemlere de asli müdahale davasına bakma konusunda bir külfet yüklenmemiş olur. Bu koşulların oluşması hâlinde ise, asli müdahale davası açılabilir. Fer'i müdahale ile ilgili hükümler taraflarca açıkça kararlaştırılmadığı müddetçe tahkime uygulanmaz. Bu hükümlerin uygulanabilmesi için üçüncü kişilerle de tahkim sözleşmesinin imzalanması gerekir. Ayrıca bu konuda hakem veya hakem kurulunun kabulü gerekir.

Tahkim yargılaması, nihai hakem kararının verilmesi veya HMK m. 435/1'deki hâllerden birinin gerçekleşmesi ile sona erer. Bu hâllerden biri de tahkim süresinin uzatılmamasıdır. Hakem veya hakem kurulu, tahkim süresinin uzatılması konusunda herhangi bir karar veremez. Taraflarca uzatılan tahkim süresinin belirli bir süreye kadar olması gerekir. Kanaatimizce, taraflar tahkim süresi sona erdikten sonra bile anlaşmaya vararak tahkim süresini uzatabilirler. Tahkim süresinin bittiği tarihle bu sürenin taraflarca uzatıldığı tarih arasında hakemlerce bazı usuli işlemler yapılmışsa taraflar bu yapılan usul işlemlerini kabul etmiş sayılacaktır.

Taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa hakem kurulu, kararlarını oy çokluğuyla da verebilir (HMK m. 433/1). Hakem veya hakem kurulu, tarafların açıkça yetkili kılmaları hâlinde hakkaniyet ve nasafet kurallarına göre veya dostane çözüm yoluyla karar verebilir (HMK m. 433/3). Hakem veya hakem kurulu karar verirken maddi hukuk kurallarıyla bağlı olup olmadıkları konusunda doktrinde farklı görüşler vardır. Kanımızca, hakem veya hakem kurulu tarafların açıkça anlaşmaları hâlinde hakkaniyet ve nasafet kurallarına veya dostane çözüm yoluna uygun olması şartıyla kanuna aykırı da karar verebilir. Taraflar bu konuda açıkça yetkili kılmamışlarsa, hakemin veya hakem kurulunun hakkaniyet ve nasafetle karar verebilmesi mümkün değildir.

Teorik olarak, hakem kararı verildiği anda hakemlerin görevi de son bulur. Fakat bu genel ilkeye rağmen, hakem kararlarında ihmal edilen hususlar ve hatalar bulunabileceği gibi, hakem kararında belirsizlikler de bulunabilir. İşte hukuk sistemlerinde hakem kararlarının tavrı, düzeltilmesi ve tamamlanması kurumlarının düzenlenme amacı, hakem kararlarındaki hataların düzeltilmesi ve belirsizliklerin giderilmesi, hakem kararının ileride muhtemel bir iptal davasına konu olmasını önlemek ve tahkimde hızlilik sağlamaktır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun tahkim hükümlerinin, HUMK'un tahkim hükümlerinden en önemli farkı, hakem kararlarının iptali kurumunun düzenlenmesidir. Tahkimin amacı, niteliği, tarihsel gelişimi gereği ve tahkimde sürati sağlamak için, hakem kararlarının iptali sebepleri sınırlı olarak sayılmıştır. İptal davası, mahkemece öncelikle ve ivedilikle görülür (HMK m. 439/1). Davaya bakan mahkeme aksine karar vermedikçe iptal talebi, dosya üzerinden incelenerek karara bağlanır (HMK m. 439/5). Böylelikle duruşmaların yol açacağı zaman kaybı önlenerek iptal davasının kısa sürede sonuçlanması sağlanmış olacaktır.

İptal davası sonucunda mahkemece verilen kararlara karşı temyiz yoluna başvurulabilir. Temyiz incelemesi, HMK m. 439'da tahdidi olarak sayılmış bulunan iptal sebepleriyle sınırlı olarak öncelikle ve ivedi olarak karara bağlanır. Temyiz kanun yoluna başvurma, kararın icrasını durdurmaz (HMK m. 439/6). Bu düzenlemeyle, temyiz incelemesinin iptal sebepleri ile sınırlı olması ilkesi kesin bir şekilde belirtilmiştir. Böylelikle tahkime sürat kazandırmak ve teşvik için, temyiz aşamasında kararın icrasının durdurulmasının önüne geçilmiştir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu; MTK ve UNCITRAL Model Kanunu'ndaki düzenlemeden farklı olarak hakem kararlarına karşı yargılamanın iadesi yoluna gidilebileceğini düzenlemektedir.

Son olarak, milletlerarası tahkim kurallarıyla iç tahkime ilişkin hükümler arasındaki farklılıkların giderilmesi için, olması gereken hukuk bakımından birçok hukuk sisteminde olduğu gibi, tek bir kanunun düzenlenmesi kanısındayız.

KAYNAKÇA*

- AKCAN, Recep/ ALBAYRAK, Hakan; *Tebliğat Hukuku*, Ankara Eylül 2014.
- AKINCI, Ziya; “Elektronik Tahkim”, *DEÜY*, Uluslararası İnternet Hukuku Sempozyumu, 21-22 Mayıs 2001, İzmir 2002, (s. 429- 435) (Akıncı, Elektronik Tahkim).
- AKINCI, Ziya; “Gerekçesiz Hakem Kararları Türkiye’de Tenfiz Edilebilir mi?”, *İBD.*, C. 70, S. 1-2-3, Ocak Şubat Mart 1996, (s. 82- 91) (Akıncı, Gerekçesiz).
- AKINCI, Ziya; “Hakemlerin Esasa Uyguladıkları Hukukun Devlet Yargısınca Denetlenmesi”, *BATİDER*, C. 17, S. 3, 1994, (s. 119- 147) (Akıncı, Esas).
- AKINCI, Ziya; *Milletlerarası Özel Hukukta İnşaat Sözleşmeleri*, İzmir 1996 (Akıncı, İnşaat Sözleşmeleri).
- AKINCI, Ziya; *Milletlerarası Tahkim*, İstanbul, Kasım 2013 (Akıncı, Milletlerarası Tahkim).
- AKİL, Cenk; “Milletlerarası Tahkim Kanunu’nun Zaman Bakımından Uygulanmasına İlişkin Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 18.7.2007 Tarihli Kararının Değerlendirilmesi”, *TAAD*, C. 1, S. 8, Y. 3, Ocak 2012.
- AKYOL ASLAN, Leyla; *Medenî Usul Hukukunda Davadan Feragat*, Ankara 2011 (Akyol Aslan, Feragat).
- AKYOL ASLAN, Leyla; *Medeni Usul Hukukunda Delil Tespiti (Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre)*, Ankara 2011 (Akyol Aslan, Delil Tespiti).
- ALANGOYA, H. Yavuz / YILDIRIM, M. Kâmil / DEREN YILDIRIM, Nevhis; *Medenî Usul Hukuku Esasları*, Tıpkı 8.bs., İstanbul 2011.
- ALANGOYA, Yavuz; “Bir Tebliğ Dolayısı ile Hakem Mahkemesinin Direnmesi Üzerine Düşünceler”, *Prof. Dr. Nihal Uluocak’a Armağan*, İstanbul 1999, (s. 1- 15) (Alangoya, Direnme).
- ALANGOYA, Yavuz; ”UNCITRAL Tahkim Yönetmeliği Hakkında”, *Makaleler*, Seçen ve Derleyen Mert Namlı, 1.bs., İstanbul, Haziran 2012, (s. 159- 182) (Alangoya, Yönetmelik).
- ALANGOYA, Yavuz; *Medenî Usul Hukuku Esasları II*, İstanbul 2001 (Alangoya, Usul).
- ALANGOYA, Yavuz; *Medenî Usul Hukukumuzda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi*, İstanbul 1973 (Alangoya, Tahkim).
- ALANGOYA, Yavuz; *Medenî Usul Hukukunda Dâva Ortaklığı (Tarafların Taaddüdü)*, 1965 Tıpkı Basım, 1999 (Alangoya, Dâva Ortaklığı).
- ALBAYRAK, Hakan; “Tahkimde Kanun Yolları”, *Terazi Hukuk Dergisi*, S. 18, Şubat 2008 (s. 59- 88).

---

* Bir yazarın birden fazla eserinin olması durumunda, eserin kısaltması parantez içinde verilmiştir.

- ALGANTÜRK, Seniha Didem; “‘Arbitration in London Apply English Law’ Klozunun İncelenmesi”, *İBD*, C. 69, S. 7-8-9, Temmuz, Ağustos, Eylül, 1995, (s. 398- 406).
- ARSLAN, İbrahim/ AYDIN, Sevgican; “Çarter Partideki Tahkim Klozunun Konişmento Hamilinine Etkisi”, *GÜHFD*, C. XVII, S. 1- 2, 2013, (s. 123- 139).
- ARSLAN, Ramazan; *Medenî Usul Hukukunda Dürüstlük Kuralı*, Ankara 1989 (Arslan, Dürüstlük Kuralı).
- ARSLAN, Ramazan; *Medenî Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi*, Ankara 1977 (Arslan, Yargılamanın Yenilenmesi).
- ATALI, Murat; *Medenî Usûl Hukukunda Davanın İhbarı*, Ankara 2007.
- AYBAR, Ayhan; “Sigorta ile İlgili Tahkim”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler- Tartışmalar, 29 Kasım- 4 Aralık 1965, (s. 369- 388).
- AYGÜN, Mesut; “Milletlerarası Ticarî Tahkimde Hakem Kararlarına Karşı İptal Yolu”, *Medenî Usul ve İcra İflâs Hukuku Dergisi*, C. 3, S. 8, İstanbul 2007.
- AZİZOV, Hakim; *Uluslararası Ticari Tahkim*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004.
- BAL, Nurullah; “İnternet Alan Adları ve İnternet Alan Adı Uyuşmazlıklarının Tahkim Yoluyla Çözümlemesi”, *GÜHFD*, C. XVII, S. 1- 2, 2013, (s. 315- 351).
- BALCI, Muharrem; *İhtilafların Çözüm Yolları ve Tahkim*, İstanbul, 1999.
- BELGESAY, Mustafa Reşit; “Hakem Kararlarının Hukuki Mahiyeti”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler- Tartışmalar, 29 Kasım- 4 Aralık 1965, (s. 41- 54) (Belgesay, Hakem Kararı).
- BELGESAY, Mustafa Reşit; *Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, C. II, İstanbul 1939 (Belgesay, Şerh).
- BİÇKİN, İnci; “Hakem Sözleşmesi ve Hakem Yargılaması”, *TBB*, S. 67, 2006, (s. 380- 397).
- BİLGE, Necip; “Hakem Yargılamasında Uygulanacak Hukuk Kaideleri”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler- Tartışmalar, 29 Kasım- 4 Aralık 1965, (s. 81- 107).
- BİLGİN, Samim; “ Bir Devletle Bir Başka Devletin Uyuşu Arasındaki İhtilâflarda Tahkim”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Tahkim IV. Ticaret ve

- Banka Hukuku Haftası Bildiriler- Tartışmalar, 29 Kasım- 4 Aralık 1965, (s. 565-573).
- BUDAK, Ali Cem; “Yeni Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Tahkim Hükümleri”, *UTTDER*, C. 1, S. 1, 2012, (s. 31- 60).
- ÇENBERCİ, Mustafa; “Hakemlerin Tayin Usulü ve Ücreti”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler-Tartışmalar, 29 Kasım- 4 Aralık 1965, (s. 119- 149).
- DAYINLARLI, Kemal; “Hakem Kararlarının Bozulması Sebepleri”, *Prof. Dr. Ernst E. Hirsch’in Hâtırasına Armağan (1902-1985)*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Kasım 1986, (s. 775- 812) (Dayınlarlı, Sebepler).
- DAYINLARLI, Kemal; “İhtiyarî Tahkimde Hakem Ücreti”, *Prof. Dr. Ali Bozer’e Armağan*, Ankara 1998, (s. 539- 563) (Dayınlarlı, Ücret).
- DAYINLARLI, Kemal; “Tahkim- Hakemlerin Hadiseye Dair Kararlarına Karşı İptal Müracaatı”, *Yargıtay Dergisi*, C. 12, S. 1- 2, Ocak- Nisan 1986, (s. 164- 169) (Dayınlarlı, İptal).
- DAYINLARLI, Kemal; *HUMK’ta Düzenlenen İç Tahkim*, Ankara, 1997 (Dayınlarlı, İç Tahkim).
- DAYINLARLI, Kemal; *Uncitral Kurallarına Göre Uzlaşma ve Tahkim*, Gözden Geçirilmiş, Güncelleştirilmiş, Genişletilmiş 3.bs., Ankara 2012 (Dayınlarlı, Uzlaşma ve Tahkim).
- DELİDUMAN, Seyithan; *Tebliğat Hukuku Bilgisi*, 5.bs., Ankara 2014.
- DEREN YILDIRIM, Nevhis; “Hakem-Bilirkişi Sözleşmesinin Hukuki Mahiyeti ve Delillerin Serbestçe Değerlendirilmesi İlkesinin Vazgeçilmezliği”, *İÜHFİM*, C. LIV, S. 1-4, 1991-1994, (s. 321- 329) (Deren Yıldırım, Hakem-Bilirkişi).
- DEREN YILDIRIM, Nevhis; “Tahkim ve Objektif Açından Tahkime Elverişlilik”, *Prof. Dr. Yavuz ALANGOYA için Armağan*, İstanbul 2007, (s. 47- 61) (Deren Yıldırım, Tahkime Elverişlilik).
- DEREN YILDIRIM, Nevhis; “Tahkimin Olumlu ve Olumsuz Yönleri”, *ABD.*, S. 60, Y. 2002/4, (s. 37- 44) (Deren Yıldırım, Tahkim).
- DOĞANAY, İsmail; “Hakem- Bilirkişi Raporları Zamanaşımını Keser mi?”, *Sigorta Hukuku Dergisi*, C. 1, S. 2, Ağustos 1982, (s. 141- 152).
- DOĞANAY, İsmail; “Hakem Mahkemesi Kararlarının Yargıtay Tarafından Bozulması Halinde Hakemler, Bu Bozma Kararına Karşı Direnme (İsrar) Kararı Verebilirler mi?”, *BATİDER*, IX Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Ankara 4-5 Nisan 1997, (s. 31- 93).
- EKŞİ, Nuray; “Yargıtay Kararlarında Milletlerarası Tahkim Kanunu’nun Zaman İtibariyle Uygulanması”, *Prof. Dr. Ali Güzel’e Armağan*, C. 2, İstanbul 2010, (s. 1373- 1388).

- EKŞİ, Nuray; *Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Tahkim (6100 Sayılı HMK md. 407-444)*, 1.bs., İstanbul 2013.
- ERDOĞAN, Celâl; *Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Her Konu Hakkında Geniş Açıklama ve 2188 Yargıtay Emsal Kararı*, Ankara 1982.
- ERİŞİR, Evrim; *Geçici Hukuki Korumanın Temelleri ve İhtiyati Tedbir Türleri*, İstanbul 2013.
- ERKAN, Mustafa; “Tahkim Şartının Ayrılabilirliği Prensibinin Asıl Sözleşmenin Yokluğu Durumunda Değerlendirilmesi”, *GÜHFD*, C. XVII, S. 1- 2, 2013, (s. 535- 562).
- ERMAN, Eyüp Sabri; “Hakem İntihabını Hâkime veya Mahkemeye Bırakan Tahkim Klozu Geçerlidir”, *ABD*, S. 5-6, 1976, (s. 343- 349).
- ERMENEK, İbrahim; *Medenî Usul Hukukunda Davayı Kabul*, Ankara 2009.
- ERTABAK, Ünal; *Tahkim Sözleşmesi ile İlgili İhtilaflar*, İstanbul 2009.
- ERTEKİN, Erol/ KARATAŞ, İzzet; *Uygulamada İhtiyarî Tahkim ve Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizi Tanınması*, Ankara 1997.
- GENÇCAN, Ömer Uğur; *6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Yorumu*, Ankara 2013.
- GÖRGÜN, L. Şanal; *Medenî Usûl Hukuku*, 3.bs., Ankara, 2014.
- HUYSAL, Burak; *Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkime Elverişlilik*, İstanbul, 2010.
- ILDIR, Gülgün; *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü Medeni Yargıya Alternatif Yöntemler*, 1.bs., Bursa, Haziran 2003.
- İMREGÜN, Oğuz; “Hakem Kararlarının İcrası ve Tekemmülü”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler-Tartışmalar, 29 Kasım- 4 Aralık 1965, (s. 163- 172).
- KALPSÜZ, Turgut; “Milletlerarası Tahkim Kanununun Hakem Ücretine İlişkin Hükümleri ile Milletlerarası Tahkim Ücret Tarifesi Yönetmeliği ve Milletlerarası Tahkim Ücret Tarifesi Hakkında Bazı Mülâhazalar”, *Yargıtay Dergisi*, C. 28, S. 3, Temmuz 2002, (s. 451- 459) (Kalpsüz, Hakem Ücreti).
- KALPSÜZ, Turgut; “Tahkim Anlaşması”, *Bilgi Toplumunda Hukuk Prof. Dr. Ünal Tekinalp'e Armağan*, C. II, 1.bs., İstanbul 2003, (s. 1027- 1079) (Kalpsüz, Anlaşma).
- KALPSÜZ, Turgut; “Ticaret Odalarında Cereyan Eden Tahkim”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler- Tartışmalar, 29 Kasım- 4 Aralık 1965, (s. 209- 253) (Kalpsüz, Ticaret).

- KALPSÜZ, Turgut; “Türk Hakem Kararı Kavramı”, *Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü*, Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi Bildiriler-Tartışmalar, II. Tahkim Haftası 25- 26 Kasım, Ankara 1983, (s. 31- 53) (Kalpsüz, Kavram).
- KALPSÜZ, Turgut; “Türk Hukukunda Hakem Kararlarının Temyizi Sebepleri”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 524, Yargıtay’ın 128’inci Ankara Üniversitesi’nin 50’nci A.Ü. Hukuk Fakültesi’nin 70’inci Kuruluş Yıldönümü, Ortak Bilimsel Toplantı (23- 24 Mayıs 1996), Bildiriler, Ankara, 1997, (s. 89- 134) (Kalpsüz, Sebepler).
- KALPSÜZ, Turgut; *Türkiye’de Milletlerarası Tahkim*, Genişletilmiş 2.bs., Ankara 2010 (Kalpsüz, Tahkim).
- KAPLAN, Yavuz; “Milletlerarası Ticarî Tahkimde Hakemlerin Seçilmesi ve Sonuçları”, *Prof. Dr. Aysel Çelikel’e Armağan*, Y. 19-20, S. 1- 2, 1999- 2000, (s. 473- 504) (Kaplan, Hakemlerin Seçilmesi).
- KAPLAN, Yavuz; *Milletlerarası Tahkimde Usule Aykırılık*, Ankara Mart 2002 (Kaplan, Usule Aykırılık).
- KARAASLAN, Varol; *Medenî Usûl Hukukunda Hâkimin Davayı Aydınlatma Ödevi*, Ankara Ekim 2013.
- KARADAŞ, İzzet; *Ulusal (İç) Tahkim*, Ankara, 2013.
- KARATAŞ, İzzet; *Uygulamada İhtiyari Tahkim*, Ankara 1999.
- KARAYALÇIN, Yaşar; “Amerika Birleşik Devletleri’nde ve Sovyetler Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği’nde Hakemlik”, *Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü*, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler- Tartışmalar, 29 Kasım- 4 Aralık 1965, (s. 643- 684) (Karayalçın, Hakemlik).
- KARAYALÇIN, Yaşar; “Hakem Mahkemesi Kararları ve Yargıtay Denetimi 28.1.1994 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararı”, *Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu Bildiriler- Tartışmalar XI.*, Ankara, 13-14 Mayıs 1994, (s. 37- 56) (Karayalçın, Karar).
- KARAYALÇIN, Yaşar; “Milletlerarası Tahkimde Muhakeme Usulü”, *BATİDER*, C. XIX, S. 3, Ankara, Haziran 1998, (s. 3- 52) (Karayalçın, Tahkim).
- KARSLI, Abdurrahim; *Medeni Muhakeme Hukuku*, 6100 Sayılı HMK Hükümlerine Göre Yargıtay Kararları İşlenmiş ve Gözden Geçirilmiş 3.bs., İstanbul 2012.
- KESER BERBER, Leyla; *Uluslararası Ekonomik Tahkimde Çok Taraflı Tahkim Sorunu*, 1.bs., İstanbul 1999.
- KILIÇOĞLU, Mustafa; *6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu El Şerhi*, 1.bs., Şubat 2012.

- KILINÇ, Ayşe; *Medenî Usûl Hukukunda Adli Yardım*, Ankara 2013.
- KONURALP, Cengiz Serhat; *Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları: Tahkim*, İÜSBE, Özel Hukuk Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2011.
- KONURALP, Halûk; “Hakem – Bilirkişi Raporunun İptali Davası (İlâmlı İcra – İlâm Niteliğindeki Belgeler)”, *Sigorta Hukuku Dergisi*, C. I, S. 2, Ankara Ağustos 1982, (s. 171- 174) (Konuralp, Hakem-Bilirkişi).
- KORAL, Rabi; “ İç Hukukumuzda Tahkim”, *İÜHFM.*, C. XIII, S. 3, İstanbul 1947, (s. 1038- 1081) (Koral, Tahkim).
- KORAL, Rabi; “Hakem Kararlarının Milliyeti ve Milletlerarası Hakem Kararı Teriminin Çift Anlamı”, *Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü*, Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi Bildiriler-Tartışmalar, II. Tahkim Haftası 25- 26 Kasım, Ankara 1983, (s. 17- 30) (Koral, Hakemliğin Milliyeti).
- KORAL, Rabi; “Türk Hakem Kararlarına Karşı Kanun Yolları Sistemimiz ve Gelişmesi”, *Prof. Dr. Yaşar Karayalçın’a Armağan 65inci Yaş Armağanı*, Ankara 1988, (s. 567- 580) (Koral, Kanun Yolu).
- KORAL, Rabi; “Yabancı Hakem Kararının İcrası Mevzuunda Türkiye’de Mer’i Olan Sistem”, *Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü*, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler- Tartışmalar, 29 Kasım- 4 Aralık 1965, (s. 471- 479) (Koral, Yabancı Hakem Kararları).
- KORUCU, Yavuz/ UYUMAZ, Murat; “Soybağının Reddi Davasında Usul Hükümlerinin İncelenmesi”, *Prof. Dr. Ejder YILMAZ’a Armağan*, C. 2, Ankara 2014, (s. 1325- 1382).
- KUMBARACI, Nazlı; *Hakem Yetkisinin İncelenmesi*, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- KURT KONCA, Nesibe; “Sigorta Uyuşmazlıklarında Tahkim Yoluyla Çözümü”, *Prof. Dr. Fırat Öztan’a Armağan*, C. I, Ankara 2010, (s. 1343- 1365) (Kurt Konca, Sigorta).
- KURT KONCA, Nesibe; *Medenî Usûl Hukukunda Alenîyet İlkesi*, Ankara 2009 (Kurt Konca, Alenîyet İlkesi).
- KURU, Baki/ ARSLAN, Ramazan/ YILMAZ, Ejder; *İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı*, 27.bs., Ankara 2013 (Kuru/ Arslan/ Yılmaz, İcra).
- KURU, Baki/ ARSLAN, Ramazan/ YILMAZ, Ejder; *Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı*, 6100 sayılı HMK’na Göre Yeniden Yazılmış 24.bs., Ankara 2013.

- KURU, Baki; “Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı Hakkında Genel Değerlendirme”, Medenî Usûl ve İcra- İflâs Hukukçuları Toplantısı V, Ankara 8-9 Eylül 2006, (s. 57-85).
- KURU, Baki; *Hukuk Muhakemesi Usulü*, 6.bs., C. 6, İstanbul 2001.
- KUSEYRİ, M. Rasim; “Hakem Kararlarının Temyizi”, Türk Hukuk Enstitüsü Dergisi, Kasım 1996, (s. 7- 14).
- KÜÇÜKGÜNGÖR, Erkan; “Roma Hukukunda Tahkim (Compromissum)”, *BATİDER*, C. XIX, S. 3, Ankara, Haziran 1998, (s. 137- 150).
- MERİÇ, Nedim; *Medenî Yargılama Hukukunda Tasarruf İlkesi*, Ankara 2011.
- MUŞUL, Timuçin; *Medenî Usul Hukuku* 3.bs., Ankara 2012.
- NOMER, Ergin/ EKŞİ, Nuray/ ÖZTEKİN GELGEL, Günseli; *Milletlerarası Tahkim Hukuku*, C. I, 4.bs., İstanbul, Mart 2013.
- NOMER, Ergin; “Milletlerarası Hakemlik Sözleşmelerinde Kanunlar İhtilâfi”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler- Tartışmalar, 29 Kasım- 4 Aralık 1965, (s. 499- 529) (Nomer, Hakemlik Sözleşmesi).
- NOMER, Ergin; *Milletlerarası Usul Hukuku*, İstanbul 2009.
- OĞUZMAN, Kemal; “Toplu İş Uyuşmazlıklarında Mecburî Tahkim”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler- Tartışmalar, 29 Kasım- 4 Aralık 1965, (s. 263- 296).
- OKAY, Sami; “ Navlun Mukavelelerinde Tahkim Şartı”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler- Tartışmalar, 29 Kasım- 4 Aralık 1965, (s. 425- 445).
- OLGAÇ, Senaî; “Hakem Kararlarına Karşı Kanun Yolları”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler- Tartışmalar, 29 Kasım- 4 Aralık 1965, (s. 179- 196).
- ÖKTEM, İmran, “Hâkim Hakem Olabilir mi?”, *İzmir Barosu Dergisi*, S. 27-28, Nisan 1943, (s. 482- 489).

- ÖNEN, Ergun; “Hakem Kararlarının Temyizi ve Hakemlerin Direnme Yetkisi”, *MÜİİBFD., Prof. Dr. Halil Nadaroğlu'na Armağan*, C. XIV, S. 1 Özel Sayı, Y. 1998, (s. 297- 307) (Önen, Temyiz).
- ÖNEN, Ergun; *Medenî Yargılama Hukukunda Sulh*, Ankara 1972 (Önen, Sulh).
- ÖZBAY, İbrahim/ ERDEM, Murat; “Hakem Kararlarının Tavzihi, Düzeltilmesi ve Tamamlanması (HMK m.437)”, *Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 2, Aralık 2013, (s. 45- 75).
- ÖZBAY, İbrahim; “1998 Alman Tahkim Hukuku Reformu ve Bu Reforma İlişkin Özellikler”, *Bilgi Toplumunda Hukuk Ünal Tekinalp'e Armağan*, C. II, İstanbul 2003, (s. 1055- 1079) (Özbay, Alman).
- ÖZBAY, İbrahim; “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri”, *Atatürk'ün 125. Doğum Yılına Armağan, EÜHFD.*, C. X, S. 3-4, Erzincan, Aralık 2006, (s. 459- 475) (Özbay, Alternatif).
- ÖZBAY, İbrahim; “Hakem Kararlarında Gerekçe”, *BATİDER*, C. XXI, S. 2, Ankara, Haziran 2001, (s. 299- 322) (Özbay, Gerekçe).
- ÖZBAY, İbrahim; “Hakem Kararlarının Kesin Hüküm Teşkil Etmesi”, *Prof. Dr. Ergun Önen'e Armağan*, İstanbul 2003, (s. 281- 304) (Özbay, Kesin Hüküm).
- ÖZBAY, İbrahim; *6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Neler Getirdi?*, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 2.bs., Ankara 2013 (Özbay, HMK).
- ÖZBAY, İbrahim; *Hakem Kararlarının Temyizi*, Ankara 2004 (Özbay, Temyiz).
- ÖZBEK, Mustafa Serdar; *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, Genişletilmiş 3.bs., Ankara 2013.
- ÖZBEK, Mustafa Serdar; *Hukuk Yargılama Usûlünde Gider Avansı*, Ankara 2013 (Özbek, Gider Avansı).
- ÖZCAN, Erkan; *Sigorta Tahkim Komisyonu Nezdinde Tahkim Uygulaması*, Ankara 2014.
- ÖZEKES, Muhammet; *İcra İflas Hukukunda İhtiyati Haciz*, Ankara 1999 (Özekes, İhtiyati Haciz).
- ÖZEKES, Muhammet; *Medeni Usul Hukukunda Asli Müdahale*, İzmir Eylül 1995 (Özekes, Asli Müdahale).
- ÖZEKES, Muhammet; *Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı*, Ankara 2003 (Özekes, Hukuki Dinlenilme Hakkı).
- ÖZKAN, Cafer; “Baro Hakem Kurulları ve Karşılaşılan Sorunlar”, *İzmir BD.*, Y. 68, S. 3, Temmuz 2003, (s. 54- 61).

- ÖZSUNAY, Ergun; “Almanya’da Tahkim”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler- Tartışmalar, 29 Kasım- 4 Aralık 1965, (s. 577- 608) (Özsunay, Almanya).
- ÖZSUNAY, Ergun; “Fransız Tahkim Hukukunda Reform” *İBD.*, C. 86, S. 5, 2012, (s. 163- 185) (Özsunay, Fransa).
- ÖZSUNAY, Ergun; “MTO Tahkim Kuralları 2012” *İBD.*, C. 86, S. 2, 2012, (s. 48- 70) (Özsunay, MTO).
- ÖZSUNAY, Ergun; “Tahkim Yargılamasında Mahremiyet” *İBD.*, C. 78, S. 2, 2004, (s. 541- 560) (Özsunay, Mahremiyet).
- ÖZTEK, Selçuk; “Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Yönünden Sigortacılıkta Tahkime Bakış”, *MİHDER*, C. 5, S. 13, Y. 2009/2.
- PEKCANITEZ, Hakan/ ATALAY, Oğuz/ ÖZEKES, Muhammet; *Medenî Usûl Hukuku*, 14.bs., Ankara 2013.
- PEKCANITEZ, Hakan/ ATALAY, Oğuz/ SUNGURTEKİN ÖZKAN, Meral/ ÖZEKES, Muhammet; *İcra ve İflâs Hukuku*, 11.bs., Ankara 2013.
- PEKCANITEZ, Hakan; “Alternatif Uyuşmazlık Çözümleri”, *HPD*, S. 5, Aralık 2005, (s. 12-16) (Pekcanitez, Alternatif).
- PEKCANITEZ, Hakan; “Yeni Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Tahkime İlişkin Hükümleri”, ICC IX. Milletlerarası Tahkim Semineri, 19 Nisan 2011 Ankara, *ICC Türkiye Milli Komitesi Yayını*, Ankara, 2011, (s. 63- 91) (Pekcanitez, Tahkim).
- PEKCANITEZ, Hakan; *Medenî Usul Hukukunda Fer’i Müdahale*, Ankara 1992 (Pekcanitez, Fer’i Müdahale).
- POSTACIOĞLU, İlhan; *Medeni Usul Hukuku Dersleri*, 6.bs., İstanbul 1975.
- RÜZGARESEN, Cumhuriyet; *Medeni Muhakeme Hukukunda Usul Ekonomisi İlkesi*, Ankara 2013.
- SALDIRIM, Mustafa; “Tahkim Süresi ile İlgili İki Yargıtay Kararı Üzerine Bir İnceleme”, *AD.*, Y. 92, S. 6, Ocak 2001, (s. 108- 119).
- SARISÖZEN, M. Serhat; “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Medeni Usul Hukukumuzda Getirdiği Yeni Düzenlemeler”, *TBBD*, S. 96, 2011, (s. 331- 382) (Sarısözen, Düzenlemeler).
- SARISÖZEN, M. Serhat; *Medeni Usul Hukukunda Hakem Yargılaması*, 1.bs., İstanbul 2005.

- SEBÜK, M. Tahir; “Hakem, Hakem – Bilirkişi ve Kanunî Hakem Kararlarının Mukayesesi ve Tahkim Şartı”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler- Tartışmalar, 29 Kasım- 4 Aralık 1965, (s. 61-70).
- SINMAZ, Burhan/ KARATAŞ, İzzet; *İçtihatlarla Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve İlgili Mevzuat (Yargıtay İçtihadı Birleştirme – Genel Kurul ve Daire Kararları)*, Ankara, 1987.
- SÖĞÜT, İpek Sevda; *Roma Hukukunda Tahkim*, 1.bs., İstanbul, 2011.
- ŞANLI, Cemal; *Milletlerarası Ticarî Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk*, Ankara 1986.
- ŞANLI, Cemal; “4686 Sayılı Milletlerarası Tahkim Kanununun Yürürlük Tarihinden Evvel Yapılmış Sözleşmelerden Doğan Tahkimlere Uygulanıp Uygulanamayacağı Sorunu”, MHB, Yıl: 23, 2003, (s. 687- 712) (Şanlı, Yürürlük Tarihi).
- ŞİT, Banu; “Yargıtay Kararlarında Milletlerarası Tahkim Kanunu’nun Zaman Bakımından Uygulanması ve Hukuk Seçimi Sorunu”, *BATİDER*, C. 25, S. 4, Aralık 2009, (s. 457-473).
- TANRIVER, Süha; “Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk”, *TBB*, Y. 19, S. 64, Mayıs- Haziran 2006, (s. 151- 177) (Tanrıver, Arabuluculuk).
- TANRIVER, Süha; *Makalelerim I (1985-2005)*, “Kamu Hizmeti İmtiyaz Sözleşmeleri ve Tahkim”, 1.bs., 2005, (s. 125- 150) (Tanrıver, Tahkim).
- TANRIVER, Süha; *Medenî Usul Hukukunda Derdestlik İtirazı*, Tümüyle Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 2.bs., Ankara 2007 (Tanrıver, Derdestlik).
- TAŞKIN, Âlim; “Hakem Mahkemesinin Kendi Yetkisi Hakkında Karar vermesi”, *Prof. Dr. İhsan Tarakçıoğlu’na Armağan, GÜHFD*, C. 2, S. 1-2, Haziran- Aralık 1998, (s. 115- 125) (Taşkın, Hakem Mahkemesi).
- TAŞKIN, Âlim; “Kurumsal Tahkimde Hakem Bağımsızlığının Korunması”, *TBB*, Av. Dr. Faruk Erem Armağanı, Ankara 1999, (s. 749- 758) (Taşkın, Hakem Bağımsızlığı).
- TAŞKIN, Âlim; *Hakem Sözleşmesi*, Ankara 2000.
- TAŞPINAR AYVAZ, Sema; *Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun (HMK) Zaman Bakımından Uygulanması*, Ankara 2013.
- TAŞPINAR, Sema; *Medeni Yargılama Hukukunda İspat Sözleşmeleri*, Ankara 2001.
- TEKİNALP, Gülören; “Yabancı Hakem Kararlarının Milletlerarası Anlaşmalarda Tanınması ve Tenfizi”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler- Tartışmalar, 29 Kasım- 4 Aralık 1965, (s. 535- 556).

- TEKİNALP, Ünal; “Hakem Sözleşmesinin Hukukî Mahiyeti Konusunda Düşünceler”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Tahkim IV. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası Bildiriler- Tartışmalar, 29 Kasım- 4 Aralık 1965, (s. 13- 29) (Tekinalp, Hakem Sözleşmesi).
- TEKİNAY, Selâhattin Sulhi; “Uluslararası Ticari Tahkim Alanında Türkiye’nin Durumu”, Prof. Dr. İlhan E. Postacıoğlu’na Armağan, İstanbul 1990, (s. 323- 330).
- TEZCAN, Erdal; *Medenî Usul Hukukunda Tarafların İsticvabı (Tarafların Bilgisine Delil Olarak Başvurulması)*, Ankara 2001.
- ULUKAPI, Ömer; *Medeni Usul Hukukunda Dava Arkadaşlığı*, Konya 1991.
- UMAR, Bilge; *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, 2.bs., Ankara 2014.
- UYUMAZ, Murat; *Soybağı Davalarında Usule İlişkin Hükümler*, EÜSBE, Yayınlanmamış YLT, Erzincan 2014.
- ÜSTÜNDAĞ, Saim/ TANRIVERDİ Mücahit; “Hakem Mahkemelerinin Maddi Bağımsızlığı”, *İBD*, 1987/1-3, (s. 5- 20), *Makaleler, İçtihat Tahlilleri ve Çeviriler*, 1.bs., Ankara, Mayıs 2010.
- ÜSTÜNDAĞ, Saim; “Hakemlerin Israr Hakkı Var mıdır?”, *Yasal Hukuk içtihat ve Mevzuat Dergisi*, C. XV, S. 171/2, Mart 1996, (s. 217- 223) (Üstündağ, Israr Hakkı).
- ÜSTÜNDAĞ, Saim; “İsmen Tayin Olunan Bir Hakemin Ölümü veya İstifa Etmesi”, Tahkim Şartının Durumu (TD 19.2.1960), *İÜHFM*, C. XXVIII, S. 1, 1962, (s. 282- 285), *Makaleler, İçtihat Tahlilleri ve Çeviriler*, 1.bs., Ankara, Mayıs 2010 (Üstündağ, İsmen Tayin).
- ÜSTÜNDAĞ, Saim; “Tahkim İtirazının Ne Vakit İleriye Sürülebileceği”, *İÜHFM*, 1962/1, (s. 285- 287), *Makaleler, İçtihat Tahlilleri ve Çeviriler*, 1.bs., Ankara, Mayıs 2010 (Üstündağ, Tahkim İtirazı).
- ÜSTÜNDAĞ, Saim; “Tahkim Özellikle Uluslararası Tahkim, Yargı Reformu 2000 Sempozyumu (Konuşmalar, Bildiriler, Tartışmalar, Belgeler), İzmir Barosu 5- 6- 7- 8 Nisan, İzmir 2000, (s. 294- 300), *Makaleler, İçtihat Tahlilleri ve Çeviriler*, 1.bs., Ankara, Mayıs 2010 (Üstündağ, Uluslararası Tahkim).
- ÜSTÜNDAĞ, Saim; “Yabancı Hakem Kararı Kavramı”, *Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü*, Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi Bildiriler-Tartışmalar, II. Tahkim Haftası 25- 26 Kasım, Ankara 1983, (s. 1- 16) (Üstündağ, Kavram).
- ÜSTÜNDAĞ, Saim; *Medeni Yargılama Hukuku*, C. I-II, 5. bs., İstanbul 1992 (Üstündağ, Yargılama).
- ÜSTÜNDAĞ, Saim; *Medeni Yargılama Hukukunda Kanun Yolları ve Tahkim*, 2. bs., İstanbul 1997 (Üstündağ, Tahkim).
- YEĞENGİL, Rasih; *Tahkim (L’arbitrage)*, İstanbul, 1974.

- YEŞİLİRMAK, Ali; “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolu Olarak Hakem-Bilirkişilik”, *Prof. Dr. Bilge Umar’a Armağan I İzmir 2010*, DEÜHFD., C. 11, Özel Sayı 2009, (s. 693- 738) (Yeşilirmak, Hakem- Bilirkişilik).
- YEŞİLİRMAK, Ali; “Geçerli Bir Tahkim Anlaşmasının Varlığına Rağmen Genel Haciz Yoluyla Takip Yapılabilir Mi?”, *TBBD*, S. 96, 2011, (s. 205- 228) (Yeşilirmak, Genel Haciz Yolu).
- YEŞİLİRMAK, Ali; *Doğrudan Görüşme, Arabuluculuk, Hakem Bilirkişilik ve Tahkim*, 1.bs., İstanbul, Nisan 2011 (Yeşilirmak, Doğrudan Görüşme).
- YEŞİLOVA, Bilgehan; “‘Lex (Loc) Arbitri’ ve ‘Tahkim Yeri’ Kavramları Işığında Milletlerarası Tahkim Kanunu’nun Yer İtibariyle Uygulama Alanı(MTK m. 1/II)”, *UTTDER*, C. 2, S. 1, 2013, (s. 99- 163) (Yeşilova, Uygulama Alanı).
- YEŞİLOVA, Bilgehan; “7201 Sayılı Tebligat Kanunu’nun ve Tebliğe İlişkin Diğer Hükümlerin Tahkimde Uygulama Yeri”, *UTTDER*, C. 3, S. 1, 2014, (s. 97- 128) (Yeşilova, Tebligat).
- YEŞİLOVA, Bilgehan; “Tahkim (İlk) İtirazı Üzerine -Hakemlerin Yargı Yetkisiyle İlgili Olarak- Mahkemelerce Yapılacak Denetim ve Sonuçları (Milletlerarası Tahkim Kanunu m. 5/I)”, *Prof. Dr. Bilge Umar’a Armağan I İzmir 2010*, DEÜHFD., C. 11, Özel Sayı 2009, (s. 739- 818) (Yeşilova, Tahkim İlk İtirazı).
- YEŞİLOVA, Bilgehan; “Tahkime Uygulanacak Hukuk (Lex Arbitri), Teorik Temelleri ve Düşündürdükleri”, *YÜHFD*, C. 4, S. 1, 2007, (s. 262- 349) (Yeşilova, Tahkime Uygulanacak Hukuk).
- YILDIRIM, Mehmet Kâmil/ DEREN YILDIRIM, Nevhis; *İcra Hukuku*, 5.bs., İstanbul 2012.
- YILMAZ, Ejder/ ÇAĞLAR, Tacar; *Tebligat Hukuku*, Yenilenmiş 6.bs., Ankara 2013.
- YILMAZ, Ejder; “Demokratik Alman Cumhuriyetinde Tahkim”, *BATİDER*, C. 10, S. 2, 1979, (s. 415- 437) (Yılmaz, Tahkim).
- YILMAZ, Ejder; “Usul Ekonomisi”, *AÜHFD*, C. 57, S. 1, Y. 2008, (s. 243- 274) (Yılmaz, Usul Ekonomisi).
- YILMAZ, Ejder; *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, Değiştirilmiş 2.bs., Ankara 2013 (Yılmaz, Şerh).
- YILMAZ, Ejder; *Hukuk Sözlüğü*, Yenilenmiş 4.bs., Ankara 2012 (Yılmaz, Sözlük).
- YILMAZ, Ejder; *Medenî Yargılama Hukukunda Islah*, 6100 Sayılı HMK’na Göre Değiştirilmiş 4.bs., Ankara 2013 (Yılmaz, Islah).
- YILMAZ, Zekeriya; *Yargılamanın Yenilenmesi (İade-i Muhakeme)*, Ankara 2013.
- YÜCEL, Müjgan Tunç; *HMK Uyarınca Tahkimde İhtiyati Tedbir ve Delil Tespiti*, 1.bs., Ankara 2013.

İNTERNET KAYNAKLARI

Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (K.İ.B.B.).